

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

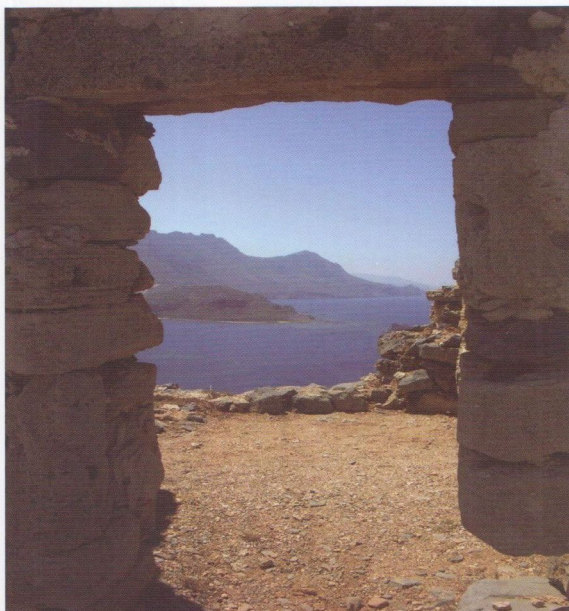
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

LAWRENCE DURRELL

KARANLIK
LABİRENT

ROMAN

Çeviri: DİLEK ŞENDİL

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

2.
BASKI

LAWRENCE DURRELL

KARANLIK
LABİRENT

The Dark Labyrinth, Lawrence Durrell

© 1947, Lawrence Durrell

© 2007, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2007

2. basım: Mayıs 2014, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Kapak resmi: © iStockphoto.com / Tomasz Resiak

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3

Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-0894-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

LAWRENCE DURRELL

KARANLIK
LABİRENT

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Dilek Şendil

Lawrence Durrell'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Justine / İskenderiye Dörtlüsü 1, 1984

Balthazar / İskenderiye Dörtlüsü 2, 1984

Mountolive / İskenderiye Dörtlüsü 3, 1984

Clea / İskenderiye Dörtlüsü 4, 1985

Monseieur / Avignon Beşlisi 1, 1992

Livia / Avignon Beşlisi 2, 1995

Constance / Avignon Beşlisi 3, 1996

Sebastian ya da Güçlü Tutkular / Avignon Beşlisi 4, 1996

Quinx / Avignon Beşlisi 5, 1998

Kara Defter, 1997

Kıbrıs'ın Acı Limonları, 2007

LAWRENCE DURRELL, 1912'de Hindistan'da doğdu. Genç yaşta İngiltere'ye giderek Dışişleri Bakanlığı'nda ve Kıbrıs'ta görev yaptı. Hindistan'da Hint ve Tibet kültürünü, dinlerini ve mistik atmosferlerini yakından tanıdı. Kıbrıs'taki görevi ise, ona başta Mısır olmak üzere Akdeniz ülkelerinin uzun geçmişi, inanışları, gizemle gerçeğin birbirine örüldüğü yaşam biçimleriyle tanışma fırsatını verdi. Bu bilgi ve birikimler, Eskiçağ'ın belli başlı kültür merkezi İskenderiye ve Akdeniz'in öteki ucunda, Ortaçağ Avrupa'sını karanlığa boğan kilise egemenliğinin başkenti Avignon ortamında yüzyılımızın en çarpıcı romanlarını hayata geçirmesini sağladı: *İskenderiye Dörtlüsü* ve *Avignon Beşlisi*. Durrell 1990'da öldü.

DİLEK ŞENDİL, 1979'da Kadıköy Maarif Koleji'ni bitirdikten sonra üç yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyat Bölümü'nde okudu. Bugüne değin çeşitli yayınevleri için yirmiden fazla kitap çevirdi. Dilimize kazandırdığı yapıtlar arasında Maria Todorova'nın *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek*, Richard Ford'un *Bağımsızlık Günü*, William Trevor'ın *Felicia'nın Yolculuğu*, Zvi Elpeleg'in *Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketinin Kurucusu Hacı Emin El-Hüseynî*, Doris Lessing'in *Mara ile Dann*, Timothy Findley'nin *Ölümsüzlük ve Pilgrim*, Sue Miller'in *Aşağıdaki Dünya* adlı kitaplar sayılabilir.

Margaret, Gerald & Leslie için

İçindekiler

Giriş.....	13
Ariadne'nin ipliği	31
Portreler	44
Denize açılırken	105
Medyum	122
Labirent	150
Cefalû yolunda.....	160
Kaya Kent	170
Düşman mezarı.....	185
Karanlıkta.....	199
Manastırda	211
Campion	219
Dünya'nın Tavanı	231
Cefalû'da.....	273
Yazarın notu.....	281

Giriş

Yıl 1947, Haziran'ın ilk yarısında küçük bir gezi grubu Girit Adası'nda yeni keşfedilen Cefalù labirentinde yolunu yitirdi. İç içe geçmiş mağaralarla dehlizlere, seyahat acentesinin görevlendirdiği rehber eşliğinde girmişlerdi; amaçları "Kaya Kent"i incelemektir, Sir Juan Axelos uzun yıllardır yürüttüğü arkeolojik çalışmalarına damgasını vuracak bir keşif yapmıştı önceki yıl bu kenti ortaya çıkarmakla. Ansızın oluveren beklenmedik bir kaza sonucunda gruptan sorumlu rehber can vermişti. Devrilen kayalar grubun bazı üyelerini ötekilerden ayırdı; şimdi o küçük grubun, yolu bulma umudu tümüyle Lord Graecen'a bağlıydı.

Romancı böyle biçimsel bir temayı seçme gerekçesini açıklamayı gerekli görürken, gazeteci böyle bir baskı duymaz. Bu alışılmadık öykü Londra gazetelerinin ilk sayfalarında yer bulmuştu. Kurgudan da tuhaf olan Gerçeğin o parçasını temsil etmesi bakımından, Amerikan basınında da benzer bir ilgi görecekti, alt başlıklara da acı bir not eklenecekti: "Lord Labirentte Kayboldu". *The Times* fırsatı değerlendirmiş ve öteden beri sadece söylenince olduğuna inanılan labirentin, Axelos tarafından başarılı keşfine bir kez daha çekmişti dikkatleri. Ayın on beşinde *Daily Mirror* gazetesinin bulmacasında "labyrint-

hos" ve "minotauros" sözcükleri kullanıldı. Atina'daki Yunan basını özel bir muhabir görevlendirecek parası olmadığından, haberi Amerikan gazetelerine dayanarak vermişti. Bunlardan biri iyice abartıya kaçarak labirentte bugün hâlâ canavar yaratıklar –daha açıkçası minotauros'lar– yaşadığını, masum köylülerin ölümlerinden sorumlu olduklarını ileri sürdürmeye kadar vardırırmıştı işi. Lord Graecen'in kendi ağzından anlattığı kazadan talihinin yardımıyla yolunu bularak kurtulduğu öyküyle konu kapanmıştı. Amerikalı genç, dördüncü fincan çayını içerken defterini kapadı. Gazeteci, Graecen'in çocuksu vakarından olduğu kadar, güzel evinde, güneş saatinin yanında oturmuş kayıtsızca sigarasını tellendiren ve genç gazetecinin sorularına aldırış etmeyen iriyarı arkadaşı Axelos'tan da ürkmüştü biraz. Hava durgundu, bir tek sık çalıları budayan makasın şakırtıları duyuluyordu. "Cefalù" kocaman beyaz bir taş evdi, zakkum ağaçlarının arasında denizden biraz gerideydi. Alacakaranlıkta Ak Dağlar'ın karla kaplı doruklarını yalayan güneş ışınları gözüne çarptı Amerikalı gencin. İçini çekti.

"Peki, Lord Graecen," dedi. "Sanırım, hepsi bu kadar." Evinin eşsiz durumu ve konumu için Sir Juan'ı kutlayacak sözcükler geçiyordu zihninden ancak nedense bir türlü dile dökemedi. Axelos ürktücü bir tipti, çarpık bacakları, orağı andıran burnu vardı, keldi. Gözleri sü-rüngenlerinkine benziyordu, ağır ağır açılıp kapanıyordu, uyuşuk. Güneş saatinin kenarına ilişmiş purosunu tütürüyordu. "Ben artık gideyim," dedi Amerikalı genç. Otomobili köyde bekliyordu onu. Hanya'ya kadar uzun-du yolu. Lord Graecen şaşırtıcı bir alçakgönüllülükle onun elini sıktı. Genç gazeteci, "Teşekkür ederim, efendim," diyerek Cefalù'ya giden katır yoluna doğru çakıltaşlı patikaya inen basamaklara yöneldi. Pek bir öykü çıkaramamıştı burada.

Defterini sehpa da bırakmıştı. Gerisingeri basamakları çıktı, kestirmeden giderek taraçayı ve araba yolunu geçti. Axelos şezlongda oturuyordu. Az önce masada duran tabaktan bir şeftali seçmişti kendine. Graecen bacak bacak üstüne atmış oturuyordu, kolunu da bir sandalyeye dolamıştı. Genç adamın kırma taşlardaki ayak seslerini duyunca başlarını kaldırıp baktılar. Amerikalı genç, affedersiniz, diyerek köşeleri kıvrık defterini aldı.

“Mr. Howe,” diye seslendi Axelos, sesi yeraltından gelircesine boğuktu. Bir yandan da elindeki gümüş çakıyla şeftaliyi soymaya koyulmuştu. Aşağılarcasına bağırması duyulmadık bir seslenişti ama kasıtlı değildi. Doğa ona yoz bir papayla uyuşuk bir timsahın özelliklerini bir arada vermiş, bir de bunlara ölçsüzce gür bir ses eklemişti. Gülümsediğini görünce Amerikalı genç onun kabalık yapmak istemediğini hemen anladı. “Labirentin girişi düşen bir kayayla kapandı. Orası açılana dek ötekilerden haber almamız olanaksız. Bu konuyu daha fazla kurcalamaman için seni uyarmam gerektiğini düşünüyorum, ne dersin, Dicky?”

Graecen’in yüzünde her zamanki çocuksu bir azametli ifade vardı. Uysal bir tavırla kafa salladı. “Çok tehlikeli.” Amerikalı genç ne zaman İngilizlerle görüşse içini kaplayan belli belirsiz gerginliği duydu yine. “R” seslerini dilinin altında döndürdüğü tatlı bir şurup gibi abartıyla vurgulayarak, “Grupta kaç kişi olduğunu söyleyememeniz tedirginlik yaratıyor efendim,” dedi. “Haberler çelişkili. Örneğin, siz bana Mr. Champion adında birinden söz ettiniz.”

“Ah, evet. Aynen öyle. Daha doğrusu,” diye geveledi Graecen. “O da oradaydı.”

“Peki ama *Europa* gemisinin yolcu listesinde adı geçmiyor. Öte yandan, Yüzbaşı Baird...”

“Yüzbaşı Baird burada,” dedi Axelos. “O labirente girmemişti.”

“İyi de, *Europa*’nın veznedarı onun adını yola çıkan katile listesine yazmış.”

“Yanlı.”

“Çok karışık.”

Amerikalı genç, defterini cebine tıktırıp uzun adımlarla köye doğru taşlı yolu tırmandı. Otomobil bıraktığı yerde duruyordu, bindi, şoför dağ yollarında ağır ağır ilerleyerek onu ovalara doğru götürüyordu. Son dönemde durmasını söyledi şoföre. Güneş batmak üzereydi, altın külçesi gibi olanca ağırlığıyla denize doğru alçalıyordu. Dönüp bir kez daha Cefalù’ya baktı, soluğunu tuttu. Eşsiz bir yerdi; masmavi Girit göklerine üç bin metre kadar yükselen kayaç bir kara parçası. Bir yanı sanki aklını kaçırmış bir mimar tarafından kesilmişçesine denizden tümüyle kopuktu. Rüzgârla aşınmış yamaçlar, pınal meşesi ve mersin ağaçlarıyla örtülüydü. Tam tepede servi ve zeytin ağaçlarıyla kaplı bir demet yeşillik göze çarpıyordu. Doruğa çıkarken yarı yolda Cefalù köyü kapladı manzarayı, çocukların suluboya kutularındaki renklerle sıvanmış evleri, akşam güneşinde el değmemişçesine ıslık ıslık parlıyordu. Tarıma ayrılmış küçük daire alandan yukarıya, göğe doğru dimdik yükseliyordu dağ. Gazeteci, labirentin ağzına çıkan, iki yanında servi fidanlarının sıralandığı yolu görebiliyordu olduğu yerden. Yolun aşağısında Axelos’un Cefalù adını verdiği güzelim eve baktı. Denize inışı kolaylaştıran kayalık bir fay üstüne inşa edilmişti. Beyaz dalgakırana bağlı duran beyaz yelkenli, kelebeği andırıyordu. Bu son dönemeden evin bahçesindeki çimleri görebiliyor; ufalmış da olsalar, mavimsi ışıltıda iki figürü seçebiliyordu.

Axelos çağırınca Katina elinde satranç tahtası ve taşların durduğu kutuyla göründü. Masaya bir mum, yanına da bir kutu kibrit yerleştirdi. Axelos, “Bu kız hakkında ne düşünüyorsun, Dicky?” diye sordu burun kıvrı-

rarak. Üzerinde mavi bir elbise, başında sarı bir eşarp vardı: Boyu bosu yerindeydi, esmer yüzü kartal bakışlıydı. Kız çay tepsisine doğru eğilirken Axelos, elini kalçalarında gezdirdi yavaşça. Dudaklarını gererek, bir geyiğin yumuşacık böğrünü yoklarcasına kızı okşarken, “Günah gibi kapkaranlık,” dedi. Katina anlamazlıktan geldi. Graecen çevresine bakındı tedirgin, arkadaşının alaycı bakışlarının farkındaydı. “Şahane biri,” diye yanıtladı nazik bir sıkılganlıkla. Axelos dudaklarını aralayıp kahkaha atarmışçasına soluğunu dışarı verdi.

“Katina rahibeler manastırının ürünü,” diye anlattı. “Dul – ya da öyleydi. İşte onun umutsuzca içine kapanık olmasının nedeni de bu, ha, tatlım?” Kız tepsiyi içeri götürüyordu. “Gönül okşamak istersen bu sözlerin üstüne yok... içine kapanık rahibecik, ne dersin?” Axelos taşları satranç tahtasına dizmeye başlamıştı. “Sevgili Dicky, dostum,” dedi, “beyazları yarı yolda bırakmışım gibi bakma bana.” Graecen elini havaya savurduğu boş hareketlerinden birini yaptı, kendine yöneltilen sözü savuşturan, “benden-uzak-dursun” anlamına gelen bir hareketti bu. Onu tedirgin etmekten hoşlanırdı Axelos. Çenesini parmaklarının arasına alıp yine dudaklarını gererek sıkkın gülümsedi. “Arap annem ile Yunan babam bana Akdeniz’in iç dünyasını çok iyi bellettiler, insanlar o dünyada... şeye değer verirler... içine kapanık olmaya mı desek, ha? Babamın bana yararlı olacağını düşündüğü talihsiz bir kaza sonucu verdiği milliyetten başka profesör dölleleriyle ortak yanlarım az sayılır. Ya sen Dicky, otuz yıldan sonra sen hâlâ utangaç görünüyorsun.”

Graecen iç çekti. İlk yıllarında Hogarth’ın ona uygun gördüğü takma adla, “Silenus,” diye seslendi Axelos’a. “Silenus, sen adam olmayacaksın.”

“Ondan daha da sevimli ve daha içine kapanık bir kız kardeşi de var, eğer sen de...”

“Hadi,” dedi Graecen soğuk bir dille. “Yeteri kadar eğlendin benimle, Silenus. Kolla kendini.”

Axelos bir mum yaktı; mavimtırak akşam havası geceye dönerken titrek ışık altında oturuyorlardı şimdi. Kız yeniden görüldü, bu defa masaya bardaklarla sürahiye bıraktı. Graecen dalgın bir havada, “Baird bu gece manastırda kalacak galiba,” diyordu. Axelos purosunu söndürüp kararlılıkla ilk taşı ileri sürdü. “Hogarth’ın bütün hastalarının koşar adım manastıra gitmeleri dikkatimi çekiyor; kimileri de keşiş oluyor; bazıları da Athos’ta diya-koz olmayı kabul ediyor; yaşlı şeytan bu analitik oyunla ne amaçlıyor acaba? Son kitabı okunacak gibi değildi, bence.” Graecen kaşlarını ovuşturarak aynı dalgınlıkla mırıldanıyordu.

“Geçen savaş sırasında,” dedi hamlesini yaparken, “Baird’in komutasında bazı gerillalar vardı. O da labirenti iyi bildiğini söyler. Senin tapınağa gelmemesi ilginç – orayı elinden alabilirdi.” Axelos birden boncuk gibi yuvarlacık gözlerini ona dikti. Gevrek gevrek güldü, bu defa güçlü, söze gerek bırakmayan bir kahkahaydı. “Bunlar göklerin krallıkları, Dicky,” dedi. Söyleyecekleri daha bitmemişti ama kendini tuttu. Soluğunu verdi.

“Dicky, sen uzmansın – orayı gördün.”

“Evet,” dedi Graecen irkilmiş, kendini savunan bir havada.

“Müze için sana gönderdiğim heykel, bir de rölyef – onların gerçek olduğunu duyuracak mısın?”

“Elbette,” diye yanıtladı Graecen.

“Değiller ama. Eğer Baird labirentten yola çıkıp tapınağı hiç bulamadıysa, bunun nedeni orada olmamasıydı. *Orayı ben inşa ettim.*”

Bu sözleri duyunca Graecen’in yüzü şekilden şekile girdi. Şimdi de şaşkınlıktan çok, acılı bir ifadeyle bakıyordu. Karşısındakinin yuvarlak, gevşek yüz hatlarına ya-

yılan acı ve kuşku karışımı bakışlara gülümsemeden edemedi Axelos. “Taş, Castro yakınlarındaki eski bir kazı yerinden geldi,” dedi. “Tapınağı antik yıkıntıların arasında bulup çıkardığım mermer parçalarıyla bir araya getirdim. Ayaklıkları ve yassı kabartmaları buradaki yaşlı bir keşiş yaptı. Heykelleri de ben.” Tutamadığı kahkahalarının etkisiyle gözleri çizgi olup görülmeyecek kadar küçülmüştü, burnu neredeyse çenesine değecekti. Tıpkı Grek tragedyalarındaki maskeler gibi, diye geçiyordu Graecen’in kafasından. Çok rahatsız ediciydi. Hoş, Axelos’tan beklenirdi böyle eşek şakaları. İlkçağları önemseyen biri olarak huzuru kaçmıştı. “Beni yapma diye uyarman bundandı demek...” dedi tatsız bir ses tonuyla. Büyük yassı kabartmanın üstünü örten çatıdaki çatlaktan sızan parlak güneş ışınlarını anımsıyordu. Axelos, “Meslek hayatımın zirvesi, Dicky,” dedi, “haksız mıyım? Bilimsel düşüncenin zaferi. Bunu herkese duyurmak için keşişin ölmesini beklemem gerekti – Kaya Kent.” Satranç tahtasının başında karşılıklı otururken birbirlerini süzdüler. Graecen iç çekip başını iki yana sallıyordu. Axelos, “Sonbaharda bu oyunun birinci yılı dolacak,” diye belirtti. “Ondan sonra basına gerçeği açıklamayı öneriyorum. İnandığım iki ilkenin sağlamlığı ortaya çıkacak böylece: uzmanların hiçbir şeyden anlamadığı ve arkeolojinin en az teoloji kadar saçma bir bilim olduğu. Sıra sende.”

“Peki ya *itibarın*?” diye sordu Graecen, Axelos’un bu kalıptan çıkmış yaşamını düşünüyordu bir yandan. Onur madalyaları aldığı anda onları hemen çöpe atardı; hoşuna giderdi elbet ancak doğuştan gelen huysuz yanı onların tadını çıkarmasına engel olurdu sanki. İlk yılında Nugatius’un merak uyandıran başarılı bir yorumunu yapmıştı örneğin. Trinity Bursu’nu kaçırmıştı. Tez danışmanı, “Çok parlak biri de ancak gerçeklerin onun hayalleriyle örtüşmesi gerek,” demişti. İşte şimdi de aynı imre-

nilesi, alışılmadık ustalığıyla mat olmak üzereydi. Belki de dikkatini vermiyordu? Hogarth'ın yaptığı gülünç taklitlerden biri de izci Mullins'in taklidiydi; soluk soluğa yatağının başucuna eğilerek, "Bugün de beyaz kiliseye mi, efendim?" demiş, sonra da eklemiştir: "Mr. Axelos geldi, efendim, başının yine dertte olduğunu söylememi istedi, ne yana döneceğini bilmiyor, efendim."

Arkadaşının kafasından geçenleri okumak gibi tanrısasal bir güce sahipmişçesine, Axelos bardağını bırakarak konuştu: "Bana bakıp başını sallamanın hiç yararı yok, Dicky. Ben adam olmam. Bir ya da iki bin yılda bir, olsa olsa tek bir kişi adam olabilir. Ne ki sen epeydir, bir sabah böğründe Platonik ateşle uyanan bir adamın zekâ oyunlarının yetersizliğini anlayamayacak kadar kıt kanat yaşıyorsun."

Yüzünü hüznün kaplamıştı şimdi Axelos'un – tek bir mum ışığı altında yıkılmış bir papanın yüzüydü görünen. Mutsuzdu, Graecen'in gözünden kaçmamıştı, hep tetikte olan babacan tavrına büründü yine. Graecen'a bakarken Axelos, onu görmüyordu sanki; iri, kadınsı ellerini kucağına koymuştu. Arkadaşını kolundan tutup ılık ılık eve doğru yürümeden önce,= "Şah," diyerek mumları üfledi.

Sekiz kilometre ötede Amerikalı gazeteci defteriyle, üzerine görüşmeyle ilgili notlarını karaladığı çeşitli kâğıtları çıkarmıştı. Kendi elyazısını okumakta hep zorlanırdı. Cep fenerinin ışığında kâğıtları dizine serdi, külüstür otomobil sallanırken tutunarak haberi yazmaya çalıştı. Telgrafa renk katacak birkaç not vardı içinde. Örneğin, Sir Juan birçok kez labirentin güvenli olmadığı, oraya gezi düzenlemekten vazgeçilmesi yollu uyarılarda bulunmuştu yetkililere. İngiliz Konsolos, *Europa* gemisinin kaptanını yolcuları bu geziye göndermemesi için ikna etmeyi denemiştir. Ayrıca labirente giden birkaç ekibin daha önce kayboldukları gerçeği vardı. Tarihlerini not et-

mişti gazeteci: 1839, 1894, 1903. Hepsi de gayri resmî olarak ölüydü, onlardan hiçbir haber alınamamıştı. Sir Juan labirentin kollarının birkaç kilometre karelik alana yayıldığını tahmin ediyordu. Köylülerin dilinde dolaşan bir söylentiye göre labirentin ortasında büyük bir hayvan yaşırdı.

Gazeteci, Hanya'da tatsız bir akşam yemeğine oturmak üzereyken Atina'daki bürodan gelen bir telgrafta *Europa*'nın yolcu listesi – daha doğrusu labirente gitmek üzere gemiden inen turistlerin adları vardı:

Mr. O. Fearmax

Mr. V. Truman ve Mrs. Truman

Miss Virginia Dale

Yüzbaşı J. Baird

Lord Graecen

Miss Dombey

Campion'un adı geçmiyordu. Lord Graecen ile Yüzbaşı Baird adlarının yanına bir çizgi çekti. İkisinden de haber alınmıştı. Ötekiler öldüler herhalde, diye düşündü. İçlerinden herhangi birinin çıkış yolunu bulma şansı var mıydı acaba? Daha üzerinden yalnızca yirmi dört saat geçmişti. Burada biraz daha kalsa daha ilginç bir hikâye yakalayabilir miydi acaba? Hanya'nın ürpertici karanlığına gözücuyla bakmak karar vermesine yetti. Yarınki Atina uçağına yetişecekti. Öykünün geri kalanını, diye geçti kafasından; Londra'dan takip ederim. Yazışleleri bürosu kurbanların adreslerine muhabirler gönderirse, ilgi çekici bir şeyler bulunabilirdi. Tavandaki tozlu bir kordonun ucunda sallanan sineklerle kaplı ölgün ampulü söndürmeden önce listeyi bir daha gözden geçirdi. Fearmax adı yabancı değildi galiba...

O sırada *Europa* gemisi içinde kalan yolcularla bir-

likte İskenderiye Limanı'na demirlemişti. Kaptanla veznedar bir kamarada oturmuş, Londra'daki acentelerinden gelen son telgraf üzerinde kafa yoruyorlardı. Yöneltilen soruların çoğuna yanıt vermek kolaydı. Örneğin, kaptan neden kurbanları kurtarmak için bir araştırma ekibi kurmamıştı? Öyle saçma bir soruydu ki, mesleğinin kişiliğini bir kuzuya ve her şeyi bilen Tanrı karakterine dönüştürdüğü veznedarı bile sinirlendirmişti. Bir kere kurtarma ekibini Girit'in yüz elli küsur kilometre içlerine gönderecek hiçbir ulaşım aracı yoktu; ikincisi, labirentin ağız kapalıydı; üçüncüsü de *Europa*'nın izlemesi gereken programlı bir tarifesi vardı, geri kalan yüzlerce yolcunun isteklerine uymalıydı. Kendi verdiği yanıtı yine kendi sinirlenen kaptan, "Bu yeterince anlaşılır," diye kestirip attı. "Bizi ne sanıyorlar?" Veznedar telgrafi alıp kamarasına çekildi. Yolcu listesini çıkarıp eline de tükenmez bir kalem aldı.

Listedeki adların her birinin üstünü çizerken geri kalan yolcuların üzerine kurşun gibi çöktüğü sezilen kazanın gölgesini siliyordu sanki. Ölüm ve tatil turları, diye düşündü, hiçbir şeyle açıklanamayacak iki olgu; sonra da o bahar sabahı gemiden inen gruba katılmayı nasıl da istediği geldi aklına. "Labirent" sözcüğü ona aynı anda hem korkutucu hem kışkırtıcı bir şeyi çağırıyordu. Neydi bu? Eskiden Wembley Eğlence Fuarı'nda su labirenti vardı. Küçük bir tekneye binerek karanlıkta aynalarla kaplı ışıklı görüntülerin yer aldığı koridorlardan geçerdiniz.

Soruşturma bitmese de kapanmıştı. Şimdi geriye deniz yolculuğunu düzenleyen seyahat acentesinin belgelerini hazırlamak kalıyordu. Kaptanın seyir defterinden alıntılar, gazete kupürleriyle kaybolanların kişisel eşyaları paniğe kapılmış sigorta şirketinin yararlanması için Londra'ya gönderilmişti. Bütün bunlar herkesin ilgisini çekmeye yeterdi. Kamaraların temizlenmesi İrlandalı bir kama-

rot kıza düşmüştü. Truman çiftinin kamarasında eski bir tahta bavul vardı, içinde de birçok ucuz ve biçimsiz giysi, ikisi tüylü birkaç şapka, bir termos, kurdeleyle bağlı birkaç mektup destesi, bir-iki tane de el örgüsü kazak. Kamarot kız elbiseleri denemiş ama beğenmemişti. Yalnız ip dikişli örgülü kazaklardan biri pek yakışmıştı üstüne. Onu kendine aldı. Mektupları da diğer eşyalarla birlikte özenle bavula yerleştirdi. Aslında okumayı düşünmüştü fakat yetiştiriliş tarzı başkalarının –özel eşyalarına olmasa bile– özel yaşamlarına saygı duymayı aşılamıştı ona. Bir tarakla henüz kapağı bile açılmamış kozmetik malzemelerini cebine koyarken, Truman’lar sevimli bir karıkocaydı, diye geçirdi içinden. Yaşlıca, sessiz, belki biraz da acayip. Çilleri, kızıl saçları ve buyurgan sesiyle Miss Dombey’e hiç benzemiyorlardı – bu kadının kamarası dinî yazılar ve kilise derneğinin broşürleriyle dolu bir cephanelikti adeta. Miss Dombey’den hiç hoşlanmamıştı kamarot kız. Daha güverteye ayak basar basmaz zili çalmış ve ellerini kalçalarına dayayıp kamarasının girişinde dikilerek bavullarını boşaltması için onu beklemişti. “Haydi,” diye seslenmişti buyurgan bir sesle, “elini çabuk tut.” Ya sonra? Aklınıza bile gelmez. Adını bile sormuştu kıza, derken eline küçük bir kitap tutuşturmuştu. *Çarmıhın Yolu*. Ona anlaşılmaz gelmişti, üstelik Miss Dombey onu sabah akşam sorguya çekiyordu. “Kitabı okudun mu? Bana soracağın bir şey var mı?” Miss Dombey’in her yeri pisleten ufak köpeğini asla unutamazdı: Yasak olmasına rağmen gemiye getirmişti onu da, kimse iti ondan ayırmayı başaramamıştı.

Yazı destelerinden başka birkaç parçayı geçmeyen Miss Dombey’in eşyalarına yönelen kamarot kız onu şaşırtan bir olayı anımsadı. Yolculuk sırasında bunu veznedara da anlatmış, o da pek gülünç bulmuştu. Zili duyup koştuğunda Miss Dombey kamaranın kapısında idi, çilli kızıl yüzü öfkeden yamulmuştu. Tek söz etmeden kama-

ranın oturma bölümündeki banyoya doğru seyirtti. Titreyen parmağıyla işaret ederek kızgın sesiyle, "Sence bu ne olabilir?" diyordu. Bideydi gösterdiği – *Europa* savaştan sonra el değiştiren bir Fransız gemisiydi. Kız, "O mu hanımefendi?" diye karşılık vermişti kadının kızgınlığından sorumlu olduğu düşüncesiyle gerginleşirken. "O bir bide." Miss Dombey için yeterliydi bu kadarı. Topuklarının üstünde geri döndüğü gibi koridora fırlamıştı. "Kaptanı göreceğim. Hemen oradan kaldırılmasını isteyeceğim." Gerçekten de koşar adım kaptan köşküne çıkmıştı. Kaptana ne söylediği bilinmiyordu fakat birlikte güverteye indiklerinde ikisinin de yüzü kıpkırmızıydı. Bide yerli yerinde kalacaktı ancak bundan sonra Miss Dombey ne zaman güvertede kaptanla karşılaşsa buz gibi bir tavır takınacaktı. Oysa kaptan böyle bir davranışa pabuç bırakacak biri değildi.

Mr. Campion bütün eşyalarını yanında götürmüştü. Ama üzerine bastığı boyanın izlerini kamaraya taşımıştı ayakkabılarıyla, ayrıca içeride katlanır bir tabure unutmuştu. Yastığının altından da bir torba dolusu cevizle küçük kirli bir tarak çıkmıştı. Bir köşede lastik bantla tutturulmuş etiketiyle birlikte tomar edilmiş tuvaler duruyordu. Etiketle Marsilya adresi yazıyordu. Mr. Campion kamarot kızla pek sıkı fıkı olmuştu. "Kafandan geçenlere bir kuruş veririm," derdi kıza; karşılık alamayınca da, "Söylemiyor musun? İyi o zaman, vücuduna bir lira," diye sırnaşırdı. Saygın bir hanımefendi olmasa da aklı başında bir kıza söylenecek sözler değildi bunlar. Mr. Campion giysi dolabında bir de bere bırakmıştı. Yakası açık gömleğinin üstüne bere takmayı eksik etmezdi. Demek ki birden çok beresi vardı. Kamarot kız bulduğu bereyi başına taktı, bunu da kendine almayı düşündü; kuru temizlemeye verdikten sonra güzel olurdu. Torbadaki cevizlerinse çoğu küflenmeye yüz tutmuştu.

Başka kim vardı orada? Fearmax'ın kamarasına girmek boş inana dayalı bir korkunun hoş duygularını tat-tırırdı kamarot kıza. A güvertesinde epey loş bir kama-raydı. İçerisi ürkütecek kadar darmadağındı. Sağa sola saçılmış kitaplar, bavullardan sarkan giysiler, ip ve damga mührüyle tutuşturulmuş bir demet zarf vardı. Medyumun gizil gücü sanki eşyalarına sinmiştir ürkün-tüsüyle usulca dokundu hepsine. Adamın baloya gider-ken giydiği kısa pelerin gözüne çarptı – gece kıyafetleri-nin üstünde güzel dururdu. Yatağının başucunda bir ku-tu puroyla tespihi gördü. Zarflardan bazılarını alıp arka-larına baktı. Birinde kargacık burgacık bir elyazısıyla, “Gazete Kupürleri 1941-1948” yazıyordu, bir başkasın-da “Medyuma Makaleler”, üçüncüsünde de “Son Arzum ve Vasiyetim, O. Fearmax”.

Kamarot delikanlı, kamaradaki dağınıklığı toplama-ya yardım etmek üzere içeri geldi. Kız, Fearmax'ın geri-de ne çok şey bıraktığıyla ilgili bir şeyler söyledi delikan-lıya. “Mısır’a gidiyordu,” dedi kamarot çocuk. “Ötekiler bir süre Girit'te kalacaklardı, eşyalarını da yanlarında götürdüler.” Doğru mu acaba, diye merak etti kız. Miss Dale bir gece elbisesi bırakmıştı. “Zavallı Miss Dale,” dedi. “Ne kadar da sessiz ve kibardı.” Aynaya bakarak al-nına dökülen lülelerini ıslattı, parmağıyla uçlarını kıvır-dı. Delikanlı kitapları paketlemiş, hepsini bir bavula tık-mıştı. “Ortalıkta hiç para bırakmamış mı?” diye sordu kıza, tedirgin. Kız bavulları toplamış, üst üste yığıyordu. “Herhalde bırakacak kadar parası yoktu,” dedi.

Baird'in kamarasında bir haki şort buldular, Graecen'in kamarasındaysa kenarı yarım şilinlik madenî parayla tutturulmuş bir tıraş aynası. Kamarot kız yarım şilini ce-bine indirirken, “Ne yana baksan adamın Lord olduğu anlaşılıyor,” dedi. Başka kim tıraş aynasını tutturmak için para kullanırdı?

Miss Dale'in kamarası ilk bakışta sanıldığı kadar boş sayılmazdı. "İşte gördün mü? Sakar şey," dedi kamarot azarlararcasına. Hüzünlü sarışın havasından dolayı Miss Dale'den çok hoşlanmıştı, "alışık olmadığı için" hizmet-kârlara karşı çekingen davranması da hoştu. Bütün günü havlulara sarınıp şezlongda uzanarak geçirirdi, ciddi bir hastalık atlatmıştı. Son günlerde Lord Graecen kadına kitap okuyordu. "Ah, neyse," derken kamarot çocuk içten içe ah çekti. "Olsa olsa aşktı bu." Onun iç çekmesi kamarot kızın gözünden kaçmamıştı, omuz silktilti.

Kamarot kızla çocuğun topladıkları çeşitli gazeteler, sonunda C güvertesinde durmuş, bir arkadaşıyla hoşbeş ederken İskenderiye Limanı'nın yağlı sularına tüküren gemi veznedarına teslim edilmişti. Veznedar, "Teşekkürler," dedi. "Biraz hafif şeyler okumak iyi gelecek." Onu duyan da günlerdir ağır kitaplar okuyor sanırdı. Yatağının üstündeki raf ucuz romanlarla dolup taşıyordu. Gazeteleri kolunun altına alarak konuşmasını sürdürdü. Arkadaşına labirente giden ekibin başına gelen felaketi anlatıyordu. Bunun tadını iyice çıkardıktan sonra gidip arka güverte'deki bir koltuğa oturdu, yeni doldurduğu piposunu yakarak gazetelere göz atmaya koyuldu. Acaba hangi gazete hangi yolcudan geldi diye merak etti bir an – *Bystanders*'ın Fearmax'e ait olduğunu düşünmek güçtü. Fearmax veznedarda korkuyla karışık bir hayranlık uyandırmıştı. Küçük bir peygamberdi sanki – sıska ve ateşli bir tipti. Birinci mevkideki salonda bir medyumluk gösterisi yapmayı reddetmiş, sağlığının iyi olmadığını bahane etmişti. Yumuşak kumaştan siyah papyonlarının uçları, geçen yüzyılın sonlarına doğru Belgravia çevresinde moda olduğu gibi sarkık dururdu. Ancak konuşurken kısa ve kesik cümlelerle adeta bir yanardağ patlaması gibi sesi gür çıkardı. Yüzü Rudolf Steiner'in son portrelerindeki gibi güneş yanığı ve düzgün hatlıydı; gözlerinin altındaki

kara lekeler birinci mevkinin güvertesini aydınlatan keskin ışıktaki mora çalardı. Elleri cebinde, saplantılı bir akıl hastası misali saatlerce güverteleri arşınlardı.

Veznedar uykuya dalmadan önce bir süre daha üstüne konuştuğu koleksiyonu evirip çevirdi. Sosyete gazetelerindeki portrelerden bazılarını kurşunkalemle bıyık yapıldığı dikkatini çekti, acaba bu münasebetsizliğin suçlusu Graecen mi, diye merak etti. Birbirine geçmiş gemi direkleriyle omurgalarının arkasında güneş batıyordu, hafif bir esinti çıkmıştı.

Toulon'da hep birlikte karaya çıkmışlardı, Truman çifti filikaya geldiklerinde kafaları epey kıyaktı. Veznedarın gözü onların karşısında oturan Miss Dombey'e takılmıştı, yüzü alı al moru mordur, gerdanı kızarmıştı, ne zaman sinirlense böyle olurdu. Mr. Truman şapkasını kulaklarından aşağı indirmişti, kolu karısının omzundaydı. Birlikte "When Irish Eyes are Smiling" adlı şarkıyı, onları güvertenin parmaklıklarından izleyen, onlardan daha ayık durumdaki mürettebata biraz abartılı gelen bir titizlikle söylüyorlardı. Graecen, Baird'in kulağına bir şeyler fısıldamış, ikisi birlikte gülmüşlerdi. Miss Dombey'in onlarla olmaktan hoşlanmadığı gözden kaçmıyordu. Bakışlarını sürekli kaçırmaya özen gösterirken, bu iğrenç kimselerin nasıl olup da birinci mevkide yolculuk edebildiklerine hayret ettiği belli oluyordu. Sandal *Europa*'ya yanaşırken Truman'la göz göze gelmişlerdi, bir an için adamı sabırla, hoşgörülle, buz gibi bakışlarla inceliyordu ki Truman ona göz kırpınca Miss Dombey dehşet içinde kalmıştı. İskeleye çıkarlarken Baird'e doğru eğilip, "Şu adam var ya," demişti sivri bir dille. "Sarhoş."

Veznedar, Truman çiftinden hoşlanmıştı. Adam kısa boylu, tıknaz biriydi, saçları epey ağarmış, kırpık bıyıkları vardı. Neşeli bir çift, birinci sınıfta yolculuk etmenin onda aşağılık duygusu uyandırmadığı belliydi. "Para,"

derdi ne zaman barda hesap ödemesi gerekse, “benim için hiçbir anlam ifade etmiyor. Hiç yararını görmedim. İşte, al şunları.” Futbol bahislerinden servet kazandığı söylenirdi. Miss Dombey’i çileden çıkarıyordu çünkü kadın adamı hor görüyordu; açıkğöz, kibar ve biraz da alaycıydı.

Mrs. Truman alımlı bir kadındı ama biraz rüküştü. Ruju dudaklarından taşardı, Timberland’leri bile kir içindeydi. Kocasıyla aralarında sıradan bir şaka anlayışı geliştirmişlerdi; çevrelerindeki dünyayı çekiştirmekte suç ortaklığı yaparlardı, Miss Dombey gibi dayanılmaz ölçülerde gülünç ya da Graecen gibi hoş kimseleri barındıran dünyayı. Servetlerini nasıl edindikleri konusunda ortaya atılan söylentiler pek hoşlarına giderdi; oysa ellerinde kala kala on beş sterlin kalmıştı. Truman haftalık bir gazetenin düzenlediği bir yarışmayı kazanmıştı, ödül olarak ya ömür boyu haftada bir sterlin alacaktı ya da bir kereliğine deniz yolculuğuna çıkacaktı. Kendilerine yaraşır bir seçim yapmışlardı. “Anne,” demişti ölçülü bir sevinçle, “haftada bir sterlini kendim de kazanabilirim ama bu deniz yolculuğuna çıkmazsak, bir daha asla çıkamayız.”

Mr. ve Mrs. Truman’ın birbirlerine âşık oldukları belliydi, Miss Dombey onların kendi aralarında yaptıkları özel şakaları, birbirlerinin kulaklarına fısıldamalarını, ıslak güvertelerde okul çocukları gibi el ele yürümelerini kaldıramıyordu. Kamarot kızın onlardan hoşlanmasına rağmen biraz tuhaf oldukları yollu yorumu, bir gece kamarada soyunurlarken konuştuklarına kulak kabartmasının sonucu olsa gerekti. Truman kapıyı aralık bırakmıştı, dişlerini fırçalıyordu – her zaman büyük bir zevkle yapardı bunu, hem de onsuz olmazmış gibi gürültüyle. Bir atın ahırında kişnediğini sanırdınız. Fırça ezgilerine eşlik etsin diye sümkürmeyi de eksik etmezdi hiç. Bir gece kamarot kız kapının önünden geçerken, bu alışıldık konserin pattadan kesildiğini, arkasından gelen ağlama sesle-

rini duymuştu, derken dönen pervanelerin hışırtısı dışındakoridor ürpertici sessizliğe bürünmüştü. “İşte, Elsie,” diyordu Truman, “ölmeseydi, her şey daha başka olurdu, biliyorum.” Karşılıklı konuşmalardan sonra Mrs. Truman’ın yeniden eski haline kavuşan ahenkli sesiyle, “Biliyorum, saçma ama onu öldürdüğümü düşünmemek elimde değil, John,” dediği gelmişti kamarot kızın kulağına.

Aynı gecenin ilerleyen saatlerinde Truman’ın kamaranın darlığına sövüp saydığını işitmişti kız: “Bu yataklarda sevişmek kibrit kutusunda sevişmeye benziyor,” diyordu gülünç Kuzeyli aksanıyla ünlü sesleri yayarak.

Fakat belki de tuhaflık damgası yemelerinin nedeni kamarot kızın bir gün onları yatakta çıırılçıplak yan yana oturmuş, strateji oyunu oynarlarken görmüş olmasıydı. Mrs. Truman, “İçeri gel, tatlım,” demişti umursamazca, arkasından, kızın şaşkınlığını fark edince, “John, şimdi örter onu,” diye eklemişti. Truman’ın üzerine gömleğini giymeye çalışırken kahkahalarla güldüğünü duymuştu. Kamarot kız olanları kamarot çocuğa anlatmış, sonra da büyük bir ciddiyetle ihtiyarların bu yaşta hâlâ sevişip sevişmediklerini sormuştu. Ona hiç de ahlaklı gelmiyordu. Ana baba olmuşlardı artık. Kamarot çocuk sırtarak hiçbir fikri olmadığını söylemişti, belki de bu ikisi tuhaf kimselerdi. Kızın aklına yatmıştı bu yorum. Tuhaftılar işte. Ama neşeliydiler, hiçbir şey istemezlerdi; kız üstüne olmayan ucuz giysileri, eski tel saç fırçasını, *Tits-Bits* dergilerini bavula, üstüne zımbalanmış metalde yazdığına göre Peckham Rye çarşısında Mr. Stevens adında biri tarafından yapılmış bavula koyarken içi sızlıyordu biraz.

Ancak birkaç gün sonra Graecen’in kurtulduğu haberi gazetelerde yer aldığı anda veznedar onun şair olduğunu öğrenecekti. Onu “*İngiltere’nin En Önemli Asilzade Şairi*” diye tanıtan gazetelerden biri yaşamı hakkında kısa bir bilgi vermiş, İskoçyalı unvanından, törenlerdeki

sunuculuğundan ve aldığı mansiyondan, 1936'da Lordlar Kriket Sahası'nda, Oyuncular'a *karşı* Soylular adına nasıl mücadele ettiğinden söz etmişti. Herkes keşke o zaman bilseydik diye hayıflanmıştı; nasıl da sessiz, alçakgönüllü bir adamdı; orta yaşlı bir borsa simsarını andırıyordu. Bir aralar bir kitap yazmaya kalktığı doğrudur, A güvertesinde birkaç kez Miss Dale'e okumuştur – ama şiir miydi yoksa başka bir tür mü bilen yoktu. Ne var ki şiirsel adaletin ondan esirgenmemesi gerekirdi. Veznedar daha sonra *The Times*'ın sayfalarında Graecen'in bir şiirini görmüştü, şöyle başlıyordu: "Güneş saati misali ölüm gölgesini gösterdiğinde." Bu dizelerin 1947 Nisan'ında yazıldığı gözüne çarptı, labirentteki olaydan birkaç hafta önce; veznedar o dizeleri okurken, anlayabildiği kadarıyla elbet, olacakların sanki adamın içine doğmuş olduğunu düşündü. Yeni baştan okudu birkaç kez, çakısıyla gazeteyi kesti, kupürü de ileride bir daha gözden geçirmek üzere pis parmaklarıyla tutup cebine koydu. Söylentiler çemberi burada kapanmıştı.

Ariadne'nin ipliği

Cefalù heykelinin temizlenmesi için inşa edilen derme çatma ofisini mayısın ortalarında son kez kilitleyip temkinli, ağır adımlarla Greko-Romen bölümünün çıkışına yöneldi Graecen. Hava kararmaya yüz tutmuştu –bir tek müzelere vururdu galiba denizin o acayip alacakaranlığı– sualtı tonlarına bürünen vakur silueti, önünden geçtiği uzun vitrinlerin camlarına yansiyordu. Basamakları birer birer inerken bugün onlara adadığım on yıllık sürenin sonu, diye geçiyordu içinden. Bugüne duygusal bir anlam yüklemeye çalışsa da kendini biraz bomboş, keyifsiz hissediyordu aslında. Loş, taş koridorları saran nemli havayı soludu, çevresindeki camlara baktı. Saat yedi olmalıydı. Dışarısı hızla kararıyordu; donuk, gri Londra'da baharın belirtileri görülmemişti henüz. Dev kütüphaneden çıkıp ana kapılara akın eden ve dışarıdaki griliğe karışan akademisyen kalabalığına doğru ilerledi, iç çekerek anahtarını teslim etti, artık eskisi kadar hüzünlü gelmemesine şaşırmıştı biraz. Şapkasıyla paltosunu alırken müze görevlisi Swan ona doğru koşturuyordu.

“Bizden ayrıldığınız doğru mu, efendim?” Doğruydubelbette; ama yaşlı adamın sesindeki bencilce duygular Graecen'ın yüreğini kıpırdatmamıştı bile. Tek ayak üstünde duruyordu görevli, heyecanlıydı. Çakı gibi siyah

takım elbisesi, görülmedik ölçüde parlayan ayakkabılarıyla mahcup bir beyefendiyi andırıyordu. “Bir süreliğine, Swan,” diye yanıtladı, “çok sürmeden geri dönmeyi umut ediyorum.” Önce yüzü kızardı, arkasından da onu haleli bir aziz gibi gösteren küçük keli kıpkırmızı kesti. Graecen ne kadar çabalasa da kızarma huyundan bir türlü kurtulamıyordu. Yaşlı gözlerini yukarı ve ensesine çeviren Swan da fark etmişti kızarıklığı. Şapkasını giydi, ihtiyarın eline on şilinlik bir banknot sıkıştırdı. Koridor da ilerleyip döner kanatlı kapılardan geçerken, “Yakında görüşürüz,” diye seslendi.

Mermer basamaklarda bir an durdu, uzun süre içerde yattıktan sonra cezaevinin kapılarının arkalarına kapandığını duyan mahkûmları saran amaçsız boşluk böyle bir duygu olmalı, diye düşündü. Hiçbir olumlu yanı olmayan bir ayrılıştı bu, duygusal biri olarak pişman olmuştu. “İstifa ettim,” dedi yüksek sesle, çevresine bakındığında, Easter Adası’ndan gelen çiçekbozuğu gibi pütürlü ilkel oymaların verandada, her zamanki gibi gadarca ona baktıklarını gördü.

Müze Caddesi kasvetli göründü Graecen’a. Büyük Russell Caddesi de. Kasvete kasvet eklenmişti. Güneşin son ışıkları St. Pancras’ın arkasında gözden kayboluyordu. Londra karanlığı kâğıt gibi emiyordu insanı. Neyse ki “Ölüm Geçidi” yayımlanmıştı. Birkaç kitabevinin raflarında çarpmıştı gözüne. Bahar sayısında çıkan birkaç haber her zamanki gibi geç kalmıştı. “Of, neyse,” diyerek alnını serinletmek için şapkasını çıkardı. Köşe başındaki gazeteciden *Times*’ın kitap ekiyle bir paket sigara aldı. Solcu basındaki eleştirileri okumanın bir yararı yoktu – görgüsüz keskin tavırları oldum olası rahatsız ederdi onu. Bir an düşündükten sonra bir kitapçıya daldı, kendine bir “Ölüm Geçidi” aldı: Çünkü her zamanki gibi, ona gönderilen bütün ücretsiz kopyaları başkalarına dağıtmıştı. Suçluluk duyup dehşete kapılması saçmaydı,

şair olarak pek tanınmıyordu ne de olsa. “Ölüm Geçidi” yedinci kitabıydı, hakkında edilecek beylik sözlerden daha fazlasını beklemiyordu. Yazdıklarının deneysel ya da heyecan verici olmadığı gerçeğine kendini uzun zaman önce alıştırmıştı. Basılmıştı ya, bu bile yeterdi ona. Yeni bir kitabı yayımlanmış yazarın kendini beğenmiş havası gelmişti üstüne, “Ölüm Geçidi” gerçekten çok hoş bir kitaptı üstelik, hem de pek hoş. Kapağı canlı renklerde ama yine de zarifti. Bambu kamışlar, sazlar, epey sıkıntılı görünen kuğular, ona göre hepsi şiirlerin doğasını pek güzel yansıtırlardı. Onların da kendilerine özgü tavırları vardı, biraz eski kafalı, belki biraz da eski püsküydüler. (“Lord Graecen’in ev kadınına dönüşmüş İlham Perisi, yine eski püskü halısını dövercesine iki vurgulu ölçüden okuyor”: Onu rahatsız eden böyle sözlerdi işte.)

Kolunun altındaki kitabın sıcaklığının tadını çıkarak içindekilere bir daha göz atmak için bir çay salonuna girdi. *The Times*’daki eleştiri her zamanki gibi can sıkıcı ama kibar olacaktı. Yaşlı Conklin bayılırdı şiirlerine, doğrusu hayrandı. Sir Fennystone Crutch’ın kızarmış tereyağlı ekmekleri midesine indirdiği köşeden uzak durdu. Başında takkesi ve ayağında terlikleriyle okuma odasında alışıldık bir tipti. Çay saatinde rahatsız edilmekten hiç hoşlanmazdı – gün boyunca yemek yediği tek saatti bu. Bir keresinde Graecen adamın yanına gidecek olmuş ama sıkı bir azar işitmişti. “Git başımdan,” demişti yaşlı adam, “görmüyor musun, yemek yiyorum.” Sanskritçeye ve tereyağlı ekmeklere pek düşküdü – iyi de, Graecen merak ediyordu, bu ona başkalarına kaba davranma hakkı verir miydi? Ama o dersini almıştı; ihtiyarın yanından koşarcasına geçti ve koyu renkli ahşap localardan birine yerleşti, çayın yanında kızarmış ekmekle haşlanmış yumurta sipariş etti. Gazetesini açtı.

Bir saat olmuştu, Graecen son günlerdir yakasını bı-

rakmayan olayları unutulalı; yok, yakasını bırakmamak deyimi biraz abartılı kaçıyordu. O kadar keskin olmayan bir söz aradı. Masum yuvarlak yüzünü buruşturarak gazetenin sütunlarına göz gezdirirken, zihninin bir köşesini korkuya dayanma gücünü sınamaya, ölümü çağırıştıran mecazi sözcüklerle oynamaya ayırmıştı. Çürük bir dişten farksızdı – insan dilini oradan ayıramazdı bir türlü. Ölüm de daha büyük ve heyecanlı bir çürük sayılırdı kuşkusuz. Yok ama birkaç ay içinde ölüp ölmeyeceğim *belli* değil, diye kendine hatırlatma gereği duydu. Alt tarafı, bazı tıp adamlarının görüşü bu yöndeydi – yeteneklerine güvenilmezdi. Bu düşünce yaşamını azıcık da olsa altüst etmeye yetmişti elbet ama hiç yoktan yere. Ölüm beklentisinin ilk gününde tepeden tırnağa karanlığa bürünmüştü; küçük bir çocukken okula gittiği yıllarda ertesi gün hezimete uğramak beklentisine girdiği anları düşünmüştü. Bundan zevk de almıyor değildi hani; bazen insanlığın geri kalanından soyutlandığı ve koptuğu duygusuna kapılırdı ama sonra onların da öleceğini anımsamaya zorlardı kendini. Ancak onlarınki belli bir zaman diliminde öne çıkıp canlarını sıkıyordu. Kimselere açmadığı bu durum canını *sıkıyordu* işte. Bazen bunu bilmekten utanırdı, arkadaşlarından saklı tutması gereken bir hastalıktı sanki. İstifa etmesinin nedeni de buydu ya. Müzede ölmesi yakışık almazdı. “Aniden olabilir,” demişti doktor, sonra da eklemişti, “pattadan.” Graecen’ı pek etkilemişti bu söz yanlış yere konmuş toprak bir çömlekle ilgili müze müdürü yardımcısıyla konuşurken farkına varmadan ağzından çıkıvermişti. “Düşüp kırılabilir – pattadan.”

Derken bir kere daha mantık duruma el koyarak daha net değerlendirmelere girişti. Fennystone Crutch’a bir bak (üç sabahdır koşuya davet etmişti onu). Böyle devam edemezdi. Akli başında hiçbir tıp adamı ona altı

aydan fazla ömür biçmezdi. Ağzında diş kalmamıştı, Sanskritçe saplantısıyla her gün öğle yemeğini atlıyor, okuma odasında yerlere kırıntılar döküp saçıyordu. Masa başında ölmenin ne tatsız bir şey olduğu hakkında hiçbir fikri yoktu, değil mi? Böyle olursa ne yaparlardı? Onu bir el arabasına –Sanskritçe kitapların ağırlığıyla çoktandır gıcırdayan bir çekçeğe– koyarlar herhalde, diye düşündü Graecen, yanına da heybesiyle takkesini, bir de terliklerini. Sonra da götürürlerdi. Ana kapıdan uzak durmak için Kuzey Kütüphanesi'nden mi geçerlerdi acaba?

Bunlara kafa yorarak boşa zaman geçirdiği için kendi kendine kızdı... Böyle saçma sapan olasılıklara kafa yorduğu için. Hangi yoldan götüreceklerinin ne önemi vardı? Gözünün önüne ihtiyarı, Greko-Romen bölümüne doğru çektiklerini getirdi. Arabayı çeken genç Stubbs olurdu herhalde... Buna hâlâ bir son vermediği için kaşlarını çattı, dikkatini elindeki işe verdi.

Tüm bunlar olurken gözleri gazetenin aklı başında sütunlarında dolaşıyor, “Ölüm Geçidi”yle ilgili bir yazı arıyordu. Bir yandan da tereyağlı ekmeğini yiyor, yağın çenesine aktığını hissettikçe yüzüne yayılan ifade daha bir çocuksu, daha bir masum oluyordu. Mendilini çıkarıp çenesini silmeye koyuldu. Hayatın yok olma olasılığının ona değer kazandırdığını söyleyebilir miydi? Kaşlarını iyice çatarak yumurtasının tepesini kırdı. Bir anlamda söyleyebilirdi. Her şey karanlık bir değişikliğe uğramıştı – sanki bir sabah uyanmış ve yağın karla birlikte bütün dünyanın kenarından mürekkeple geçildiğini görmüştü. Eleştiri anlayışını harekete geçirmişti bu – berbat bir deyimdi ya. Yine de aklına geldikçe duyguları ne kabarıyor ne de sönüyordu. Neden acaba?

Şiirleri bile – daha derin bir anlam yüklenmişler miydi? Hayır, eskisi gibiydiler. Genç bir eleştirmenin kısa bir yazısında eserlerini “atom çağından önce, radyoaktif ol-

mayan, zırvalıktan uzak” olarak tanımladığını hatırlıyordu. Bayağı rahatsız etmişti Graecen’ı. Aynı makalenin bir başka yerindeyse, “Lord Graecen *rantiye* şairlerin yolundan şaşmıyor,” diyordu. O kadar kötü müydü sahiden?

Uyuşuk kış sarınca
Kenti ve sevgilileri
Karın soğuk eli
Beyaza boyar yön levhalarını ve açıkça gösterir
Ölümlülüğün gitmesi gerekeni yolu.

Sıradan bir şiirdi, yine de Graecen’ın hoşuna gidiyordu. Emily Brontë’nin şiirlerinde hayran olduğu şeytansı unsurlar eksik kalmıştı kuşkusuz. Peki ama, genç adamın, üzüksüz kek benzetmesi doğru muydu? Oysa, Graecen’a göre içinde bol bol erik vardı. Öyle ya da böyle, Yeats bir şiirini antolojiye almıştı; ihtiyar Lord Alfred de bir zamanlar onu Hove’a davet etmiş, orada Graecen’a sone öğelerini öğreteceğini belirtmişti. Lütfetmişti doğrusu, Graecen da ondan teşekkürlerini esirgememişti.

Gözü sondan bir önceki sayfada “İngiltere’nin Kriketçi Şairi” başlıklı yazıya takılınca, “Ah,” çekti. Oradaydı işte, sevgili Conklin’in abartılı hayranlığıyla kaleme alınmıştı. Her zamanki gibi unvanından, öğreniminden, kriket merakından söz ediyordu. Conklin kadınsı şairleri beğenmezdi. Biraz içerleyerek okudu: “Aramızda yeni bir Gordon Bottomley olduğu giderek daha çok anlaşılıyor. Lord Graecen’ın dizeleri, günümüzde bir kitap dolusu kuru gürültüye eşdeğer görülen ve bilmeyenler için şiir anlamına gelen Lord Alfred Douglas, Roland Tuft, Canon Alec Smudge ve Loyola Tipstaff geleneğini sürdürüyor kuşkusuz.” Graecen sinirli bir tavırla eliyle bir hareket yaparken kravatına tereyağı sıçrattı. “Bak sen!” dedi Conklin’in bu sözlerine içerleyerek. “Bunu söyleye-

mezsın işte.” Dangalakça olduğu kesindi. Yerilmekten kim nefret etmezdi ki – peki ama insan *böyle* övülerek aşağılanmaya katlanabilir miydi? Dış bileyerek de olsa okumayı sürdürdü.

Dış kapının zili çalmıştı, Hogarth’ın içeri girdiğini gördü, gri bol pantolonunun içinde yaylanarak yürüyordu, elleri kolları kitap doluydu. “Hogarth,” diye seslendi sevinçle. “Hogarth.” Yeni gelen öfkeli boğa misali başını eğerek Graecen’a doğru yürümeye koyuldu, bir şeyler devirecek korkusuyla ilerleyen iriyarı bir adamın tedirginliği vardı üzerinde. “Demek buradasın,” dedi, “ben de seni düşünüyordum, beni neden aramadın diye merak etmiştim.” Graecen eski arkadaşını gördüğüne sevinmişti. “Otursana, sevgili dostum,” dedi. “Çok güzel –inan bana– çok güzel oldu bu.”

Hogarth usulca oturdu, merkezkaç kuvvetine karşı savaş veriyor gibi bir hali vardı, kucağındaki kitapları masaya bıraktı, üzerlerine de kıymalı böreği andıran lekeleli şapkasını yerleştirdi. Graecen’a küçümseyici bir şefkatle bakıyordu. Meraklı küçük gözleriyle Graecen’ın resmini çekiyordu adeta: bir elinde tereyağlı kızarmış ekmek, öbüründe mendil, dizlerinin üstünde bir kitap. “Richard,” demişti sertçe, “yine kendi kitabını okuyorsun.” Graecen küçük bir kız gibi kızardı. Hogarth onu kızdırmaktan zevk aldığı için her zaman acımasızca alaylı bir tonda konuşurdu.

Graecen kendini göstermek için alışılmışın dışında daha iğneli tepkilere gerek duyardı; baskın karakteri onunkinin tam karşıtı olan Hogarth gerek duygu gerekse görünüş bakımından neredeyse onu tamamlıyordu. İyi geçinirlerdi; doğrusu bu da Hogarth’ın birbirine karşıt kutuplar arasındaki ruhsal uyum kuramını desteklerdi. Ona göre biri “baskın” öteki “çekinik” oluyordu.

Oturduğu yerde bir an başparmaklarını incelerken

soluklandı. Nefes nefese kaldığı gözden kaçmıyordu. Graecen'ın bakışları sevgi doluydu, haftalar olmuştu Hogarth'ı görmeyeli. Canlanan tablo hoşuna gitmişti. Hogarth'ın eski, dirseklerine deri yamanmış tüvit ceketinin altından geniş omuzları belli oluyordu. Gri pantolonu çekmişti, paçalarının altında kalın ayak bilekleri görünüyor, çorapları ayakkabılarının üstüne sarkıyordu. Yüzü kafa biçimindeki oyma Avusturya pipolarının suratlarına benziyordu – bir tek meraklı bakışlarının ardındaki keskin küçük gözleriyle canlanan kemikli geniş hatları vardı. Gözleri güzeldi, renk değiştirirlerdi; sürekli bir arayış içindeydiler. Hogarth güldüğünde gözleri görünmez, domuzları gibi çizgi olurdu adeta. Soru sorarken yaptığı gibi gözlerini kocaman açtığında gençleşirdi sanki, gözleri ışıldar, meydana çıkardı.

“Neyse,” dedi kendine bir çay söylerken, sonra da kocaman piposunun tütününü tazelemeye koyuldu. “Boyd’ dan kurtulmaya çalışıyordum.”

Graecen biraz titizce ilgilenmişti bu sözlerle. Arkadaşıydı Boyd. Hogarth’a neyi ne kadar söylemesi gerektiğini düşündü. “Psikanaliz ve sanat kitabının önsözünü yazmamı istiyor. İki konuyu da pek ciddiye alıyor.” Hogarth umutsuz ve sinirliydi. “Alaycı bir kitap. Poe’nun “Kuzgun” şiirinin bir analizi var ki duyduğunda tüylerin diken diken olur. Freud’un kuş ve penis simgesi arasında kurduğu bağlantıyı bilirsin, değil mi?” Bilmiyordu Graecen ama göz kırparak hızla kafa salladı, diliyle dudaklarını ıslattı. “Neyse, acılı ‘Asla’ bölümüyle ‘Kuzgun’ Poe’nun iktidarsızlığının korkunç bir itirafı işte.” Graecen, iki kez, “Olur şey değil,” diye tekrarladı duygudaşlık göstererek. Psikanaliz hakkında hiçbir şey bilmezdi fakat hiç kimseden söz ederken bu kadar saygısız olunmamalıydı. Hogarth piposunu yakarken yedi kez bolca duman üfledi. “Dickens’ı okurken mastürbasyona büyük ilgi duymuş; Mr. Pickwick ve

Sam Weller gibi isimlerin seçilmesi çok da gizli olmayan simgelerden ibaretmiş... Dicky, neyin var?"

Graecen ansızın karamsarlığa kapılmıştı; o sözler çınlıyordu yine kulaklarında. "Eskiçağlar Müzesi'nden istifa ettim," dedi kısık bir sesle. Hogarth'a birkaç sırrını açma isteği duymuştu – bunların arasında Conklin'in makalesi de vardı; gel gelelim hepsi kafasının içinde arapsaçına dönmüştü, hangisini önce söyleyeceğini bilmiyordu. Ablak ve samimi bir ifade vardı yüzünde. Altdudağı belli belirsiz seğiriyordu.

"Berbat görünüyorsun," dedi Hogarth.

Graecen başıyla doğrularken elindeki gazeteyi arkadaşına uzattı, kitabıyla ilgili eleştiride yer alan saldırgan satırları parmağıyla işaret etti; ama Hogarth'ın okumasına fırsat vermeden, soluk soluğa eklemeyi ihmal etmedi: "Birkaç aylık ömrüm kaldığını söylüyorlar." Kulağa saçma geliyordu. Bir an birbirlerine baktıktan sonra ikisi birden kahkahayı koyuverdi, Hogarth yüksek sesle gülerken Graecen çocuksu bir havayla kıkırdıyordu.

"Onca kimse varken sıra bende," dedi, neşesi yerine gelmişti birden.

"İnanmıyorum."

"Ama öyle, doğru," diyerek karşılık verdi Graecen. Birincilik kupasının salt kuşkuculuk yüzünden elinden alınmaması gerektiği duygusuna kapılmıştı ansızın.

"Onca insan arasından ben. Dicky Graecen." Çocuk misali kendinden üçüncü kişi gibi söz etme alışkanlığı sinir bozucuydu. Kendi başından geçenleri anlattığı öykülerde "Ya bizim Dicky Graecen ne yapar?" deyimini ek-sik olmazdı. Onun sözleriyle, çocuksu bir havada kendini uzakta ve yabancı hissedirdi, sağı solu belli olmayan bir delikanlıydı o. Genç Dicky Graecen. Ölecek olan da genç Dicky Graecen'dı, kendi, öteki ben'i sonsuza dek yaşayacaktı; şey, sonsuza dek olmasa bile en azından bir

on beş yıl daha. Tüm bunlar ona yeniden “Ölüm Geçidi”ni düşündürdü.

“Yeni kitabım çıktı,” dedi Hogarth’a, bir kez daha hoş bir utangaçlık gelmişti üstüne, kızardı. Hogarth bakışlarını ondan ayırmıyor, gözleri hâlâ gülüyordu. Dicky’nin başına her ne geldiyse, hepsi gülünçtü – zamansız ölüm cezasının yakasına yapıştığı düşüncesi bile. İnsanı güldürerek acıma duygularını kabartıyordu. İncelemek üzere şiir kitabını eline aldı.

Graecen yayımlanan kitaplarını ona göndermezdi hiç çünkü Hogarth şiire de güzel sanatlara da ilgi duymadığını açıkça belirtmişti. Oysa Hogarth ne kadar can sıkıcı ve berbat olursa olsun, kendi kitaplarını Graecen’a mutlaka gönderirdi. İlk sayfasına da hep şöyle yazardı: “Dicky – züppelere tanıt bunu. Satışlar canlanır.”

Böyle bir istek Graecen’ı azıcık sinirlendirirdi, Hogarth’ın klinik çalışmalarının çığırkanlığını yapacaktı demek; gel gelelim üniversite günlerine dayanan arkadaşlıkları ve yakınlıkları hep ağır basar, kırgınlığını es geçirdi.

Hogarth elindeki kitabın sayfalarını çevirirken, “Ölmemen için hiçbir neden yok,” dedi, “sonunda hepimiz öleceğiz. Ben de önceden bilmek isterdim herhalde. Kendime çekidüzen verirdim.”

Graecen’in hoşuna giden bir konuşma tarzı değildi bu. Kimseden kendine acımasını ya da derdini paylaşmasını beklemiyordu fakat duyguları... “Neyse,” diye anlatmaya başladı, “dairemi kapadım, Garbett’ı tatile yolladım, vasiyetimi de hazırladım. Artık kuş gibi özgürüm. Şuna bak.” Seyahat acentesinden aldığı bileti, şiir kitabının sayfalarını sanki bir türlü ne işe yaradığına karar veremediği kırık çömlek parçalarıymış gibi tekrar tekrar çeviren Hogarth’a gösterdi.

“Cefalü,” dedi Graecen, W.J. Turner’ın bir şiirinden

çıkıp gelmiş izlenimi veren sözcüğü hecelerin üstüne basarak telaffuz etmişti.

“Cefalü,” diye tekrarladı Hogarth ama o vurgulamaya dikkat etmemişti. Kitaba olan ilgisi bilete yönelmişti şimdi. Geminin adının *Europa* olduğu yazıyordu. “Baird de Girit’e gidiyor,” dedi. “Hastalarımından biri. Birlikte yolculuk edeceksiniz, neler göreceksiniz...”

“Silenus’u göreceğiz,” dedi Graecen hokkabaz edasıyla. “Ona her şeyi anlatacağım.”

Hogarth alaycı bir havada, “Buna gerek yok,” dedi. “O sana anlatır herhalde, bizim Fenerli düzenbaz. Sahi şu labirentle ilgili yazılanlar ne? Gazetede gördüm.”

Graecen cebinden bir mektup çıkararak haberi kendi vermeden önce Hogarth’ın başka söz söylemesine engel olmak için elini heyecanla havaya kaldırdı. “Silenus’tan geldi bu mektup. Bak.”

Antetli kâğıtta göze çarpan kırmızıyı ve küçük çizimi tanımıştı Hogarth, volkanik birikintinin bir tarafına kurulu bir köyden geliyordu. “Okusana,” dedi. Graecen’in yüksek sesle okumaya bayıldığını, kendi sesini beğendiğini biliyordu. “Pekâlâ, dinle.”

Arkasına yaslanan Graecen radyoda kendi çalışmalarını okurken, kullandığı masal okuma havası verdi sesine.

“Güneş her gün bir ateş topu gibi parıldıyor. Bahçede oturmuş devrik bir mermer anıt hakkında yazıyorum. Güller pek güzeller, haber aldığın gibi arkeoloji de. Son mektubumdan bu yana labirentteki taş yazıt ortaya çıktı – Minos uygarlığı öncesinden mi? Öyle olsun ya da olmasın, bir kısmı hiyeroglifle yazılmış bir yazının daha hakkından gelemem. Müzedekiler eğer dilersem seni davet edeceklerini söylüyorlar. Sevgili dostum, elbette dilerim. Cefalü’da bir yaz geçirmek sana da iyi gelir. Benim de dosta ihtiyacım var. Yanında kimi istersen getirebilirsin. Ama şu dediklerimi lütfen harfi harfine yerine getir:

Hiçbir şekilde ne yazılı ne de sözlü olarak basına, karşıma çıkan (umarım öyledir) Yeniçağ hakkında herhangi bir görüş ya da bilgi verme. Anlaşıldı mı?" Graecen okumasını şaşkınlıkla kesti, Hogarth gözlerini ondan ayırmıyordu. Kaşlarını çattı. "Acaba *neden*?" dedi sızlanarak.

Hogarth sol yanağını şişirdi, piposundaki yanmış tütünleri boşalttı. "Sence neden?" diye sordu. Graecen saf saf ona bakıyordu.

"Dicky," dedi Hogarth, "sevgili dostumuz Silenus'u bilirsin. Acaba şu Yeniçağ, şey olamaz mı..."

"Uydurma mı?" diye panikledi Graecen.

"Bilmem, öylesine söyledim," dedi Hogarth. "Zor olmasa gerek."

Graecen, "Ama bir de şu güzelim heykel var," diyerek karşı çıktı.

"Önce ona bir bakmak gerek," diye önerdi Hogarth.

Graecen'in kafası karışmıştı sanki, mektubu cebine soktu. Düşüncelere daldı.

"Bir heykelin yaşını nereden anlarsın, söylesene, tahmin ya da tipoloji dışında yani?"

Graecen'in zihni Hogarth'a yanıt veremeyecek kadar meşguldü. Taşta deney yapmak için azgın kimyasal maddelerini de almasını söyleyip Firbank'i de oraya götürebilirdi pekâlâ, "Ama Axelos hakkında kuşku uyandırmak istemem."

"Kimyasal maddeler mi? Giderken sen götürsene yanında."

Hogarth'ın bu önerisine, "Götüreceğim," diye karşılık verdi Graecen. "Götüreceğim."

Tabağında kalan kırıntıları yerken düşünceler içinde kaybolmuş bir hali vardı. Eşsiz bir heykeldi söz konusu olan.

"İyi o zaman," diyordu Hogarth bir yandan hesabı ödeyip önüne yığıldığı kitapları kucağına almak üzere üst

üste koyarken. “*Europa* gemisinde seninle birlikte yolculuk yapacak bir delikanlıyla tanışmanı istiyorum. Shaftesbury Caddesi’ndeki birahane bekliyor.”

Graecen’in hep olduğu gibi yapacak binlerce işi vardı yine. Deri kaplı küçük defterini çıkardı. Hogarth öğle ya da akşam yemeğinde ona katılmalıydı; fakat Graecen’in programı doluydu. Ertesi gün Mrs. Sanguinetti’yi yeni bir Disney filmi seyretmeye sinemaya götürecekti. Akşama Savile’de yemek vardı. Randevularına göz gezdirirken soluk soluğa kalmıştı. Ölüm Graecen’in günlük yaşantısını pek etkilememiş anlaşılan, diye içinden geçti Hogarth’ın; cumartesi günü *Europa* demir almadan önce ölmesi beklenmiyordu. Hogarth başını tos yapan bir boğa gibi eğerek direnen arkadaşını peşinden Tottenham Court Yolu’nun köşesine sürükledi. Graecen yolda tüymeye kalkınca elindeki kitaplardan bazılarını ona vererek bu çabalarını ustalıkla durdurdu. Sonunda Baird’in bir köşede oturup birasını yudumladığı birahaneye vardılar.

Daha sonra Graecen her zamanki gibi o akşamki randevularına geç kaldığını anlayacak, Hogarth’ı Eski Compton Sokağı’ndaki, yenibaharlı pilavının tadına yıllardır doyamadıkları küçük İspanyol lokantasına yemeğe götürmek zorunda kalacaktı.

Oradan çıktıklarında, “Hogarth, nasıl oluyor da,” diyordu Graecen, “normal görünen şu delikanlı senin muayenehanene gelmek zorunda kalıyor?” Nasıl oluyordu gerçekten? Hogarth soruya enikonu kafa yordu bir süre. Baird’in Girit’e gitme sebebi yeterince gerçekdişiydi zaten. Cefalû birden çok sorunun çözümü olabilirdi. “Ben de seve seve gidiyordum az kalsın, Böcklin’i kazmasına yardım edecektim.”

Yemek boyunca Graecen’a bu öyküyü anlattı.

Portreler

Eski Compton Sokağı'ndaki pis masa örtüsünün üzerine dökülen Baird'in portresi bildik oranlardaydı; tarihin önünde pek bir değeri yoktu, Graecen'in ona ilgi göstermesinin tek nedeni Hogarth'ın anlattıklarında merakını çeken noktalardı. Hogarth hastalarıyla ilgilenmekten bıkmazdı hiç; canı istediğinde bu ilgiyi açığa da vururdu. Graecen onu dinlerken ancak, diye geçirdi içinden, Hogarth hastalarının hepsinden çok daha ilginç biri. Örneğin, tuhaf sessizliği yüzünden aralarında dikilen duvar çeyrek yüzyıldır yerli yerinde kalmıştı. Üniversitedeyken insanlardan pek hoşlanmazdı, kendi başına çalışırdı – daha çok da gündüz saatlerinde perdeler kapalıyken masa lambasının ışığında. Daha sonra bir Alman üniversitesine davet edilmiş, on yıl boyunca orada felsefe anlatıp öğrencileriyle dağlarda yürüyüş yaparak geçirmişti zamanını. Londra'ya, yanında Graecen'in hiç görmediği Alman karısıyla gelmişti. Herne Hill'de otururdu Hogarth, başka yer yokmuş gibi, hükümet dairelerinden birine psikanalist olarak gülünç bir paraya iş yapıyordu. Bu aralar sık görüşüyorlardı ama Graecen bir kez olsun onun evine ya da karısıyla tanıştırmaya çağırılmamıştı. Rastlantı sonucu Hogarth'ın bir oğlu olduğu çalınmıştı kulağına – ama bunu ona sorduğunda Hogarth'ın yanıtı

boş gözlerle bakmak olmuştı. Ne reddetmiş ne de bir şey anlatmıştı. Ne var ki Graecen'in anlayamadığı bir biçimde bütün bunlar ikisi arasındaki arkadaşlığa gölge düşürmemişti. Yine de sonradan Leicester Galerisi'ndeki eski yağlıboya tablolar sergisinin kataloğunda Hogarth'ın adını görünce şaşıracaktı. Tablolarda çarpıcı biçimde yapılmış manzaralar görülmekteydi, ne herhangi bir akımın etkisi seziliyordu ne de eğitim alındığını gösteren bir ipucu. Hogarth onlardan üstü kapalı söz etmişti. "Öğrencilik yıllarımda Almanya'da yapmıştım onları," demişti kayıtsızca ama kendini de küçümsemeden. Hepsi bu.

Sonra da Londra sahnelerine Harley Caddesi'ndeki küçük muayenehanesiyle danışman psikanalist olarak çıkmıştı Hogarth. Bir çırpıda başarıya ulaşmış görünüyordu, Graecen'in anlayamadığı bir tür hastalık felsefesini anlatan bir ya da iki şaşırtıcı kitap bile yazmıştı. Hakkında eleştiri yazabilir umuduyla kitaplarından birini okumuştı Graecen ama içindekileri anlamak onu düpedüz aşıyordu. İşte şimdi de işbaşında analiz yaparak –buna tuhaf bir dille "yarısı kızarmış ruhlara yarım pençe atmak" adını vermişti– ve çevresinde sayıları giderek arttığı anlaşılan Fearmax ve Baird gibileri ağına düşürerek geçiriyordu günlerini.

Baird ailenin tek oğluydu. Babası talihin cilvesiyle yerinden edilen toprak sahibi soylu bir ailenin üyesiydi, her geçen gün daha az anlaşılır ya da daha az gerekli gördüğü bir dünyada standartlarını korumaya çabalıyordu. Herefordshire'da sulh yargıcıydı, aynı zamanda eşsiz bir binici, *The Field* dergisine düzenli katkı verenlerden biri ve kuşlarla ilgili birkaç kitabın yazarıydı. Baird'in annesi o üç yaşındayken ölmüş, babası bir daha evlenmemişti. Taş damlı, özenle biçilmiş taflan çitli ve akarsuya uzanan yeşil çimli evde sessiz ve mutlu bir yaşam sürmekteydi. Gençlik yılları ona, babasının geride bırakaca-

ğı mirasa uygun bir eğitim ve görgü vermek üzere enine boyuna hesaplanmıştı; uysallığa, iyi terbiyeye dayalı bir geleneği ve kültür yerine görgülü olma alışkanlığını sürdürecekti. O günlerde dünyanın görgülü kimselerin olacağı düşünülürdü, Baird de bunlardan biri olabilirdi.

Babasının öğütlediği yol yordam dışında ona öğretmediği her şeyi Charterhouse ve Oxford'da öğrenmişti Baird. Spordaki başarısı vasattı, müzikte ödül kazanarak adını biraz duyurmuştu. On yedi yaşında edebiyata ilgi duymaya başlamış ve okumasının hiçbir zaman düşünülmediği devlet okulları hakkında roman yazmaya soyunmuştu. Üniversitede bütün delikanlılar gibi Komünizm salgınına yakalanmış ve sağ salim atlatmıştı. Tilki avında canla başla koşturur, belli bir stilde ateş ederdi. İşçi sınıfına olan sempatisi, tam olarak silinip gitmediyse de mevcut düzeni biraz daha kabullenmişti. Babası harika bir ev arkadaşıydı –her şeye merakı vardı– ikisi birlikte eşsiz bir dostluk içinde yeni yerler ve konular keşfederlerdi. Kitap ve resim zevkleri çok farklı olsa da hoşgörü içine öyle işlemişti ki delikanlı ihtiyarın pek çok şeyi kendi bildiği gibi yapmasına izin verirdi. Saygılı bir oğuldu.

Bir süre Londra'da yaşamış, annesinden kalan parayla geçinmiş ve “yazarlığa başlamaya” gerçekten niyetlenmişti. Bu terim onun örnek aldığı kimseleri pek güzel dile getirir. Oxford'da Marx ve Engels'in kitaplarını Pater ile Ruskin'in yapıtları izlemişti; 1890'lar insana büyük bir abartılı üslup serbestliği getirmişti; onun yazılarına biçim veren de, üsluptan çok abartılardı – ne de olsa kendine özgü bir üsluptan yoksundu. *Şarap ve Yemek Derneği* üyesi olarak bir-iki kez derneğin kurucusu A.J.A. Symons için Fransız Ralli Şampiyonası üzerine makaleler yazmış, Worcester soslu katı haşlanmış yumurtayı –ve eşit ağırlıkta başka konuları– anlatırken özenli bir dille sıkı terimler kullanmıştı. Çıraklık döneminde umut vaat eden biri ola-

rak görülüyordu; kendinin de benimsemeye yatkın olduğu bir görüştü bu.

Kulüplere üye olmaya kesesi elvermiyorsa da, beğenileri Baird'e bir dizi sanatçı ve müzisyenle tanışma fırsatı veriyor, böylece arkadaşsız kalmıyordu; Seven Dials ile Hammersmith caddeleri arasında verilen hiçbir partiyi kaçırmazdı. Doğrusu, her zaman oradaydı, iyi kesimli takım elbisesiyle sanatçılarla sanattan, eleştirmenlerle müzikten, çeşitli yaşlardan ve zevklerden genç kadınlarla ise hayattan konuşan, alçakgönüllü ve yakışıklı biriydi ne de olsa. Hayatının bu döneminde bir yayınevi sahibinin verdiği partide Champion'la tanışmıştı. O günlerde tanınmış biri değildi Champion ama *Europa* gemisinin güvertesinde yeniden karşılaştıklarında da pek açsözlü davranacaktı. "Toplumun bu sırt sıvazlama merakından nasıl iğreniyorum, nasıl nefret ediyorum, nasıl ikircikleniyorum ve korkuyorum, bilemezsin," demişti Baird'in şaşkın bakışları altında. Ufak tefek ama iri yapılı bir adamdı Champion, beresinin altına rasgele ittiği kıvrıcık sarı saçları vardı. Sandalet ve yakası açık bir gömlek giymişti. "Bak, neler diyorlar bir dinle," dedi Baird'e öfkeyle. Soluk almadan konuşurken bir yandan da yiyecek atıştırıyordu. Baird partidekilere çevirmişti bakışlarını, doğrusu bu ya, ortada sinirlenecek bir neden görememişti; içlerinde birkaç seçkin kimse bulunuyordu. Müzisyen Mincon şöminenin başında duruyordu. Belki de Champion sınıfından ötürü aşağılık kompleksine kapılmıştır, diye düşünürken, çok iyi tanıdığı Fransız besteciyle tanışmak isteyip istemeyeceğini sordu ona, tatlı dille. "Asla," dedi Champion irkilerek, "eserleri hakkında hoş şeyler söyleyemem." Bu sözler Baird'i iyice hayrete düşürmüştü. Mincon her yerde bir dâhi olarak kabul görürdü. "Beğenmiyor musun?" diye sordu. Champion ciddi bir ifadeyle uzun uzun baktı ona. "Hollywood filmlerinin

tanıtım yazıları akarken çalınacak türden bir müzik,” dedi alçak sesle. “Bir de tam bu insanlara göre.” Saygısızlığı sınır tanımıyordu. Baird böyle şeyleri sevmiyorsa bu partilere neden katıldığını sordu. Campion bir kez daha soğuk bakışlarını ona dikerek yanıtladı: “Yiyecekler için – görmüyor musun? Açlıktan ölüyorum.” Bir süre sonra da oradan ayrılmıştı, Baird de dikkatini daha hoş kimselelere – çağın romanını yazmak için yanıp tutuştuğundan söz edebileceği birilerine yöneltmişti.

Tate Galerisi’nin çay salonunda Alice Lidell’la karşılaşmıştı Baird ve ona vurulmuştu. Uzun boylu, güzel bir kadındı, yumuşacık sarı saçları tavana kadar uzanan aynaların ışığını yansıtıyor, parmaklarını saçlarında gezdirirken ışık aralarında parıltıyordu. Çekingenliği ve güzülü tavırlarıyla alımlı bir kadındı. Hemen dost oluverdiler. Baird kadının uzun, biçimli parmaklarına, Kuzeylilere özgü hoş ten rengine hayran kalmıştı. Alice’in Slade Okulu’nda güzel sanatlar öğrencisi olduğunu ve ressam olmayı kafaya taktığını öğrenmek Baird’i heyecanlandırmıştı. Whistler’a¹ “aklı karışık duygusal” biri yakıştırmasında bulunulması (kadının arkadaşları birinin böyle söylediği çalınmıştı kulağına), Alice’in Picasso’yu “yaşayan tek ressam” olarak savunması bile gölge düşürmemişti dostluklarına. Bu entelektüel fırtınaları ustalıkla savuşturan Baird, kendi halasını da alarak onu öğle yemeğine çıkarmıştı – nişanlandıklarını duyurma hazırlığı diye kabul edilen bir girişimdi bu. Halası da onaylamıştı. Kadının yeşim taşı koleksiyonu Alice’in pek hoşuna gitti. Epey sıkılmasına rağmen ona saatlerce silah tutmayı gösteren Baird’in babasıyla da aynı başarıyı yakalamıştı kız. O güne dek Baird’le evlenmek istediğine çoktan ka-

rar vermişti elbet – yakışıklı, zeki biriydi. Soyu soppu kursuzdu. Kendi annesiyle babası Hindistan’daydılar, karşı çıkmamışlardı. Kısa süren nişanlılık döneminin ardından evlendiler ve Baird’in baba ocağından on beş kilometre kadar uzakta Tudor mimarisi tarzındaki sayfiye evinin yolunu tuttular; orada, Alice resim yapacak, kocası da estetik üzerine kitap yazacaktı.

Bunlardan sonuncusu, güncel edebiyatla ilgili alışılmadık görüşlere sahip Alice’in ortaya attığı bir fikirdi. “Romanın sonu yok,” demişti kocasına. “Geriye bir tek Yeniçağ’ın estetik anlayışını çizmek kalıyor.” Alice Dadaizm’le birlikte gelen sanatın tanımsız Yeniçağ’ına yürekten inanıyordu. Baird sabırla dinlerdi karısını. Ona öyle geliyordu ki İngiltere’de, genel geçer görüşleri ele alacak ve toparlayacak büyük bir eleştirmenin ortaya çıkması çok önemli ve gerekliydi. Üstelik üstesinden gelemeyeceğini düşündüğü için, planladığı romanı rafa kaldırmaktan da gizliden gizliye epey hoşnuttu. Arkadaşlarına, “Romanın sonu yok,” diyordu, “tek umut estetik akımlarını daha üstün bir noktaya taşımak.” Daha üstün nokta derken ne kastettiğini kendi de pek iyi bilmiyordu. Yine de kendini biraz önemli görüyor ve bir şeyler yapmaktan mutlu oluyordu, Alice resim yaparken o da her gün British Museum’a giderek başını kitaplara gömüyordu.

Evlendikten sonra sayfiye evine yerleşmişlerdi, küçük bir otomobil, kitaplar ve arkadaşları ve her ikisinin de yapması gereken işlerin önemi mutluluklarını pekiştiriyordu. Bugünlerde Baird’in eline Hogarth’ın yazdığı bir kitap geçmiş ve sanatçı duyarlılığıyla ilgili bir pasajdan çok etkilenmişti. Alice’e saçma gelmişti bu.

“Sanat tehlikeli bir oyundur çünkü kendini incelemeyi ve kendini bilmeyi gerektirir fakat pek çok kimse ikisini de yapmayı gerçekten istemez. Ne de olsa gerçek işlevi, içimizde taşıdığımız alışkanlıkların körelttiği, kul-

lanmadığımız yetilerimizin var olduğunda ısrar etmektir – ya da içinde yaşadığımız toplumun entelektüel düzeyine boyun eğmek. Sanatçı ne icat eder ne de keşfeder; onun yerine kendini görülmedik biçimde kabul ettirerek keşfedilir ve yeniden yaratılır. Sanatçıları iletme gücüne göre ölçmeye yatkınsızdır ama kötü sanatçılar bile büyük adamların başlarına geldiğini gördüğümüz yerinden olma duygusuyla kaygının pençesine düşerler. Benjamin Haydon ile Van Gogh başka hiçbir konuda olmasa da çektikleri acılar bakımından birbirlerine benzerler. Her ikisi de kendi ruhsal keşiflerinin labirentinde kaybolmuşlardı.”

Alice kitabı kapatıp ona geri uzatırken alımlı burununu kırıştırdı. Sorusuna, hayır, diye karşılık verdi, bu da psikologların sanatçıya klinik tanımıyla deli gömleği giydirmenin başka bir girişimiydi; yaratıcı kişinin bireyselliğinin tanımsız doğası gereği olduğunu kabullenmek istemiyordu Alice. John’un istediği de tam olarak buydu ama ona saygısı yüzünden Ruskin’i baştan sona bir daha okuyana kadar kararını erteledi. Bu uçarı ortam birkaç yaz ve kış sürecekti. John, “Yeni Estetik” kitabının en güzel bölümlerini belirgin bir ustalıkla yazmıştı, derken bir de baktı ki ortaya sönük bir kitap çıkmış. Birkaç arkadaş kitabın daktilo edilmiş nüshalarını okuyarak eleştirmişlerdi, en iyi olasılıkla genç üniversite öğrencilerine haftalık gazetelerin birinde bir köşe sağlayacak türden bir kitaptı. Yayımlanmasının bir sakıncası yoktu ancak John Baird birinci sınıf bir kitap basmaya kararlıydı, olmazsa sessiz kalacaktı. Alice’e göre de bilgece bir davranıştı bu. O sıralarda resim yapmakla ve resimle ilgili kitaplar okumakla meşguldü. Kocasını kadar sorunlu olmadığı ve kendini o kadar önemsemediği için tablolarını birkaç kez sergileme olanağı bulmuştu, ayrıca *Burlington Magazine*’de hakkında çıkan eleştirilerin onu rahatlatmıştı

belliydi. O dönemde sanatı için yapacağı çok fazla fedakârlık yoktu – (sanatçıyı andığı adıyla) Vincent’in¹ etkisine kaptırmıştı kendini. Bir bebekleri olabileceğini bile düşünüyordu. Bir Mayıs akşamı, “Kendimi tam anlamıyla canlı hissetmiyorum,” diyerek şaşırtacaktı Baird’i, “bak sana kollarında bebekler taşıyan Madonna’lardan başka bir şey yok resimlerimde. Bilinçaltım hamile kalmak istiyor galiba.” İngiltere’de sanatın Yüksek Rönesans’ı yaşanıyor – Sloper ve Frampton’da sona yaklaşan bir Rönesans– halk da böyle konuşma alışkanlığı edinmişti. Baird karısının kurduğu bağlantı karşısında hayrete düşmüştü, ona göre yıllardır bu konuda kılını kıpırdatmayan evli bir kadının böyle söylemesinin pek bir değeri yoktu ama sesini çıkarmadı. Aslında diyecek bir söz bulamamıştı. Rahatları yerindeydi. Parmaklarıyla hesapladıktan sonra, “Şubatta bir bebek doğurabilirsin,” dedi. Oysa o zaman Manş’ın karşı yakasına her yıl yaptıkları geziyi engelleyeceğine karar vermişler, böylece fikri rafa kaldırmışlardı. Picasso’yla tanıştırlılacağı sözü verilmişti Alice’e (sanatçıların eserleriyle yüzeyselden öte benzerlikler taşıdıklarına inanıyordu hâlâ), bilinçaltında yatan bir düşünüşüne bunu tepemezdi.

Mutlu bir hayat sürüyorlardı çünkü önlerine engel çıkmamıştı; ancak bu böyle süremezdi. Birkaç yıl sonra John başarısızlık duygusuna kapılacak, Alice de kendi çalışmalarına sıçrayan iflah olmaz yavanlığı hissedecekti. Amaçlarına bir adım olsun yaklaşmamışlar gibi geliyordu ikisine de. T.S. Eliot yerden yere vurulmamıştı henüz, ne kadar denerse denesin, Alice ilerleme kaydetmenin olanaksız olduğunu görüyordu. Oxhead Galerisi’ndeki delikanlının ona dediği gibi: “Bak, söyleyeyim, hepsinin

canı cehenneme, genel olarak bakıldığında herkes taklitçiliği seçti. Diyeceğim, İngiltere’de pek çokları sırf moda diye heteroseksüel bile oldular.” Doğruydu söyledikleri, aynı zamanda hüznü. *Burlington Magazine* de olmasaydı, Alice kendine olan güvenini tümünden kaybederdi. Hele John bu kadar karamsarken, sabahtan akşama kadar akarsuyun başında oturup yazdıklarını yırtarak gaip ten gelircesine boğuk bir sesle, “Bütün bunların ne anlamı vardı ki be adam?” diye söylenirken. Babası doğum günü armağanı olarak *Parmenides*’in kitabını vermişti.

Fransa ve İspanya dolaylarında birkaç gün dolaştılar, güneş ikisini de biraz olsun canlandırmıştı. Gittikleri her yerde büyüleyici, romantik ortamlarda dolaşırken sonunda aradığımızı bulduk duygusuna kapılıyorlardı. Venedik’te bir ev kiralamayı düşünmüş ama pahalı ve kullanışsız olacağı gerekçesiyle vazgeçmişlerdi. Yaşadıkları İngiliz sayfiye evini çekip çevirmek çok pahalıya mal oluyordu zaten. Madrid’de korkunç bir kavgaya tutuştular – ilk kavgalarıydı. Alice’in aylık kanaması gecikmişti, hamile kaldığını sanıyordu. Gizli kalmış analık duyguları kabardığı için sevinmek yerine paniğe kapılmıştı. Bebek yalnız sanatını değil özgürlüğünü de elinden alacak gibi geliyordu ona – bunun yanında sohbetlerle, seyahatle ve dostlarıyla çaba göstermeksizin kendini düşünerek geçireceği yıllar da gidecekti elinden. Çocuk doğurmayı hâlâ istemekle birlikte bir anda hem özgürlüğünden hem de biçimli bedeninden olma düşüncesi ağır geliyordu. Böylelikle bir sinir küpü olmuştu adeta, suçlusu da kocasıydı kuşkusuz; John ise karısının yol arkadaşlığından bıkmıştı. Kısa süreli barıştan sonra Alice başına bir tabak fırlatmış, John da çareyi, karısı aklını başını toplayana dek yakındaki bir otele gidip surat asarak beklemekte bulmuştu.

Kısa süreli başarısı pek çok kişinin belleğinde yer eden, Alice’in de üsluptan üsluba akrobatik sıçramaları-

na bayıldığı ve hayran kaldığı, Güney Amerikalı ufak tefek bir Yahudi olan Coréze'in villasında kalıyorlardı. Alice, "Her tuvale yazılmış," diye ifade etmişti John'a, "oradan fişkırان canlılık." Coréze'in ufak Sami yüzünde de yazılıydı. Coréze bir süredir Kübistleri örnek alıyordu, hem John hem de Alice onun tanıdığı büyük adamlar hakkında anlattığı öykülerden etkilenmişlerdi. James Joyce'u karatahtaya tebeşirle yazı yazarken taklit etmesi de bir ölçüde etkileyiciydi. Eğer Coréze olmasaydı, *Ulysses*'in bazı bölümleri asla yazılamazmış gibi bir hava uyandırmıştı... Picasso ve Pernod hikâyesinin sonunda mutlaka alkış kopardı. Üstadın bardağını bırakıp, "*Tiens – un Pernod quoi?*"¹ derken yaptığı taklit Fernandel'inkilerden² çok daha komik ve daha anlamlıydı.

John gittiği otelin adını bir kâğıda yazıp bırakmaya dikkat ederek (Alice'in oraya gidip özür dilemesi için) evden çıkıp gittiğinde, Coréze'in hem canı sıkılmış hem de üzölmüştü. Alice'in üzerine fazla titriyordu, duvara asmak için bir çift karakalem çizimini bile satın almıştı. Onun büyük biri olacağını görüyordu. Zihinsel flört diye başlattığı yakınlaşma artık doğal olarak bir adım daha ilerlemeliydi – en azından Coréze böyle düşünüyordu. Alice John'u dize getirmeye kararlıydı, bunun için de Coréze'e âşık olmuş numarası yapmaktan daha basit bir yol var mıydı? Oysa bu aşamada herhangi bir şeye yönelik duygularından pek emin değildi. Coréze çekici, çok düşünceli ve kibardı. Adamın karakalem resmini yaparken yanına yaklaşmış, Alice'i kollarına alarak, "Sana âşık olmama izin verme, lütfen izin verme. İçim sizler sonra," demişti. Gözleri yaşlıydı. Epey heyecan vericiydi, bir o

1. (Fr.) İşte – al bir Pernod daha. (Ç.N.)

2. Asıl adı Fernand Joseph Desire Contandin olan Fransız oyuncu ve komedyen. (Ç.N.)

kadar da dokunaklı. "Aşktan ağzım çok yandı," diye mırıldanıyordu Coréze elini kadının eteğinin altına sokarken, "bir daha olamaz, olmamalı!" İhtirası çok inandırıcıydı. "Bana izin vermeyeceğini söyle," diye haykırıyordu neredeyse avaz avaza, arkasından da söz vermesini önlemek için elini kadının ağzını kapamıştı.

Alice, John'a bir pusula göndererek son bir görüşme talep etti. Bunları okuyunca etekleri tutuşan John otelin terasından fırladığı gibi villanın yolunu tuttu. Dramatik bir havada, biraz da buz gibi karşılandı. Alice bir itirafta bulunacağını söylemişti. Coréze için onu terk edecekti. Karısının bunları söylemesi dokunmuştu John'a, aynı zamanda acımıştı ona, elinde değildi; insanlar (aklının bir köşesinde yazılıydı) yaşadıkları deneyimin ürünüdürler. Alice bu davranışıyla Lillian Gish'e –neydi şu filmin adı?– ne kadar da benzemişti. Bir an için Coréze'e ağır sözler söylemek geldi içinden ama adam gözden uzakta olsun diye birkaç günlüğüne Barcelona'ya gitmişti. Latin kocaları iyi bilirdi, gönülden istemediği bir kadın yüzünden kendini bir kez daha ateşe atmaya niyeti yoktu. Giderken de yürek burkan kısa bir not bırakmış, Alice'e aşkını taçlandırmadığı sürece onun varlığına dayanamadığı mavalını okumuştı.

John Baird öfkelenmeyecek kadar tembel bir adamdı. Bir uçağa binip Paris'e giderek öfkesi burnunda Alice'i tek başına bıraktı. Gitmeden önce tam da ondan beklenecek bir davranışla, kişisel olmaktan çok sosyal bir serzenişte bulunmuştu karısına – duygularından çok gurununu ayaklar altına aldığı için kızgındı. "İnsan," demişti, "öyle her istediğini yapamaz. Biz bohem bir yaşam sürmüyoruz." İşte bu sözler bu adamı gerçekten sevip sevmeyi sorusunu sordurmuştu Alice'e. Peki ya aşırı kıskançlık ya da kararlılık gösterseydi, ne yapardı – kim bilir? Baird'e acıdığı için Coréze'le ilişkisini derhal kesebi-

lirdi. Ama nerede, Baird suçlular koğuşundaki gardiyanlar gibi küçümseyerek ayıplamıştı onu. En kötüsü de somurtup susmasıydı. Canı cehenneme!

John gitmiş, Coréze geri gelmişti. Zaten banliyöde oturan bir arkadaşının evinden öteye gitmiş değildi, orada hem Yahudi bayramını geçirmiş hem de bu önemsiz ilişkiyi bir kenara bırakarak kendini dinleyip ruhunu dinlendirmişti. Alice'in mektubunun Barcelona'daki adresten bulunduğu yere iletilmesi bir hafta sürmüştü. Böylece ikisi de durumu gözden geçirme fırsatı bulmuşlardı.

Bu arada Alice gebe filan olmadığını öğrenmişti; öte yandan Coréze'le ilişkisi öyle ileriye gitmişti ki bu aşamada geri adım atabileceğini düşünmüyordu. Hem Coréze durmadan genç ve toy olduğunu söyleyerek onu alaya alıyordu; böyle yaparsa onun eline daha çok koz vermiş olacaktı. Kadını toy ve deneyimsiz görüyordu. Alice de her zamankinden daha özgür olduğunu göstermek ihtiyacı hissediyordu, ancak... John giderken yanlışlıkla bütün seyahat çeklerini yanında götürmüştü, demek ki karar vermekten kaçmanın bir yolu yoktu. Ayrıca bunun hoşuna gideceği yolunda küçük de olsa bir umudu *vardı* Alice'in.

Umudu boşa çıktı. Coréze onunla resim yaparcasına ve canla başla sevişiyordu, bunun değerini bilmeliydi. Alice'in gururu, özsaygısı kırk sekiz saat gibi kısa bir sürede pencereden uçup gitmişti. Aynı süre içerisinde konsolosluktan Paris'e uçak bileti parasını ödünç almayı başarmıştı. Olan bitenlerden nasıl da pişmandı. Demek ki gömleğinin etek uçlarını boynundan bağlayan şu pis avlak bekçisinden söz ederken Lawrence'ın¹ demek istediği buydu. Uçak burnunu Pireneler'e doğrulturken bir daha asla başarılı bir eş olmayacağını hissederek buz gibi

ellerini kavuşturdu, sarsılan inancı ve rahibe manastır-
rını düşünüyordu.

Rotonde Lokantası'nın terasında sessiz sakın otururken John belli bir düşünce tarzı tutturmuş gibiydi – ama tam olarak neydi kafasından geçen? İnsan kaba bir yabancıнын karısını baştan çıkarmasına nasıl tepki verirdi? İşte şimdi yine kendini tuhaf hissediyordu, duygularının ağır yara almasından çok konukseverlik kurallarına karşı gelinmesiydi onu kızdıran. Uzun zamandır seksle bir ilgisi kalmadığını fark etmişti şaşkınlıkla. Onunla tek ilgisi kadın romancılarla sohbet konusu olmakla sınırlıydı artık. Belki de “entelektüel soyutlama” tarzı geliştirmişti – böyle demek hoşuna gidiyordu. Coréze'in davranışları bir ev sahibine yakışmaz, diye düşündü tersçe. İngiltere'de görülmezdi böylesi. Yoksa görülür müydü?

Önündeki masada üst üste yığılı duran beyaz fincan tabaklarının sayısı giderek artıyordu. Bir tavır mı takınmalıydı – ölesiye içse miydi, yoksa Chloe'yi mi aramalıydı?

İçki sindirim sistemini bozar ya da uykusunu getirirdi. Üstelik Alice'e olan sevgisi öyle derin, öylesi bir alışkanlığa ve çıkara dayalıydı ki sıkıcı ve saçma sapan sorulara yanıt aramak güç geliyordu ona. Surat asıp bıyık bırakacaktı herhalde. Şimdiye dek Alice karşı çıkmıştı bıyık bırakmasına, çenesini minicik ve biçimsiz gösterdiğini söylerdi. Ama artık önünde hiçbir engel kalmamıştı.

İlk on beş dakika ciddi bir tartışmaya girmemek için çok direndi. Kötü bir koca olmakla, bütün seyahat çeklelerini yanına almakla, yaptıkları yüzünden karısını azarlamayı bile beceremeyecek kadar ödlekle davranmakla suçlamıştı Alice onu.

John'un hafifçe küserek ve ayıplayarak karşısında dikilip durması, kafası karışık Alice'e inanılmaz geliyordu; daha belirgin bir tepki gerektirdiğini düşündüğünden olsa gerek suçu iyice büyümüşü gözünde. Ama yok.

Baird bunca olayın ortasında orada durmuş, Kipling'in "Eğer" şiirinde dile getirdiği beyefendilik sınırlarının ötesine geçmemekte kararlıydı. Kenarları kalkık, tepesi düz şapkası, mavi dama tahtasını andıran boyunbağı, kanarya sarısı hırkası ve gri pantolonuyla fincan tabaklarının karşısında oturması saygısızlık gibi geliyordu Alice'e. Dahası arada bir parmağını çaktırmadan yeni uzatmaya başladığı bıyığına götürüyordu.

Hâlâ aynı yatakta yatıyorlardı ama burada da John'un uzak durması Alice'in özlemini çektiği hoş sahneleri yaşamasına engel oluyordu. Onunla sevişmeye bile yeltenmemişti. Oysa etkileyici bir sahne planlamıştı Alice. "Bana dokunma," diyecekti kararlı boğuk bir sesle, "neler yaşadığımı anlayamıyor musun?"

Ne var ki daha kötü günler vardı önlerinde. Alice'in bir bebek *doğuracağı* anlaşılmıştı. Babasının Coréze olduğunu düşünmesi için her türlü gerekçe vardı. İkisi de korkmuştu. John bile irkilmişti. Alice'e gelince; bedeni ona böyle oyun oynadığı için kendinden nefret ediyordu. Öte yandan John bu konudaki deneyimsizliğini Raspail Bulvarı'ndaki izbe jinekologların muayene odalarına taşıyacak kadar sıyrılmıştı aristokrat öfkesinden. Bir ameliyat ayarlandı, gözü korkan Alice umutsuzca zehrin onursuzluktan daha iyi olduğunu düşünüyordu – yine de kendini ceketinin yakasında Akademi rozeti taşıyan, bıyıklarına balmumu sürerek uçlarını sertleştiren neşeli ufak tefek bir Fransız olan Dr. Magnoun'un uzman ellerine bırakarak bilime teslim olmuştu. Ayak bileklerini tavandan sarkan keten halkalara geçirip amuda kalkmışçasına başının üstünde kalana dek Alice'i kendine doğru çekerken, "*Vous connaissez, Madame,*"¹ demişti doktor, çapkın

1. (Fr.) Biliyorsunuz, Madam. (Ç.N.)

bir edayla. “*Vous connaissez l’épigramme du grand génie Pascal qui dit, ‘Le cœur a des raisons que la raison ne connaît pas?’*”¹

Alice, John’un kiraladığı Montsouris Parkı’na bakan küçük stüdyoya döndü. Kendini yaşlı ve bitkin hissediyor, ayrıca karamsarca yetersiz görüyordu. Kızgınlığı John’un sabrı ve inceliğine duyduğu minnete dönüşmüştü. İçtenlikle üzerine titriyor, en ufak bir serzenişte bile bulunmuyordu kocası. Keşke bulunsaydı, o zaman kendini daha çabuk toparlardı. Bir ayı geçmişti yataktan çıkmayalı. Bu olay yaşantılarını enikonu altüst etmişti. Paris’teki arkadaş çevreleri artık eskisi kadar “hoş” ve “vazgeçilmez” gelmiyordu onlara. Alice resim yapmayı hepten bırakmıştı, çağdaşlarının çalışmalarını eleştirmek için resim galerilerine gitmek ilgisini çekmez olmuştu. John’a gelince; Salle Pleyel’de verilen konserler gülünç ve sıkıcı gelmeye başlamıştı – yaşamla sanat arasına derin bir uçurum girmişti sanki.

Çözumsuzlüğün köstekleyici etkisiyle mutsuzluğa kapıldığı o günlerde John bir kez daha Champion’la karşılaştı. Adamın adını duyurmaya başladığı sıralardı. Alésia Sokağı’nın arkasında küçük bir stüdyoda oturuyor ve her zamanki gibi tuvalin karşısında yeteneğini konuşuyordu.

Birkaç yıldır yurdundan uzakta yaşayan Champion, ressamları mucizevi bir biçimde bağrına basan tek yer olduğunu düşündüğü Paris hayatını sisli ve acımasız Londra’ya yeğ tutuyordu. Baird, Dome’da oturmuş konyağını yudumlarken bu ufak tefek kendinden emin adamı, masalar arasından kedi misali acayip bir çeviklikle, adeta kayarcasına yürürken gördü. Paris’teyken sık rast-

1. (Fr.) Büyük dâhi Pascal’ın şu sözünü bilir misiniz, yüreğin kendince, aklın bilmediği bir mantığı vardır? (Ç.N.)

laşırlardı onunla, sergilerine giderdi, hatta bir keresinde nü tablolarından birini Alice için satın almıştı. Birbirleriyle tek kelime olsun konuşmuş değillerdi, şimdi de Champion'ın kendini tanıyıp gülümsediğini görünce şaşır-mıştı. Mavi renkte kirli bir gömlekle gri pantolon giymiş bu küçümencik adamı seyrederken, acaba kendine yemek ısmarlatmaya mı geldi, diye düşünmeden edemedi. Selam vermek üzere hafifçe doğruldu oturduğu yerde.

Campion çakırkeyifti, gözleri çakmak çakmak bakı-yordu. Bir partiden geliyordu anlaşılan, şimdi de İngiliz toplumunun ona aşıladığı bastırılmış bütün kıskançlık ve zalimlik duygularını üzerine boşaltacak bir kurban arıyordu kendine. "Baird," dedi gülümseyerek, "uzun za-man oldu görüşmeyeli."

Oturup içkilerini söylediler, Champion'ın onu hatırlamakla kalmayıp yazdıkları hakkında olumlu yorumlar yapan iki makaleyi de okuduğunu öğrendi Baird. Ama Champion'ı ilgilendiren bu değildi çünkü sıkıntısını dağıtmak için pattadan partiyi anlatmaya girişecekti. Çok geçmeden onun başkalarını tanımlarken çizdiği acı ve parlak tabloların altında neyin yattığını anlamıştı Baird: nice ressamla geçinmesini zorlaştıran toplumsal aşağılık duygusu. D.H. Lawrence'ın hayalî bir sövgü yüzünden tuhaf bir Derbyshire şivesi dışında onunla konuşmayı reddettiği berbat olayı çağrıştırmıştı – köylü gibi yetiştini vurgulamaya yönelikti bu. Aynı huzursuzluk kaplamıştı şimdi içini Champion'a kulak verirken, Camberwell'de doğduğunu, on altı yaşında ortaokulu terk ettiğini düşündüren bir huzursuzluk. Aksanı kuşku uyandıracak kadar düzgündü. Olasılıkla, BBC sunucularını dik-katle izlemesinin sonucuydu.

Campion bir beyefendinin kanatlarının altına girmiş, şimdi de bu duruma tepki gösteriyordu. Lady Sholter'ı makineli tüfek gibi cırlayan, onunla tokalaşmak için tek

camlı gözlüğünü gözünden indiren biri olarak tanımlarken yaptığı kaba taklit ustacaydı. Görüşlerine itiraz etmeyen bir izleyici bulmaktan hoşnut, “İngilizler, Tanrım, İngilizler,” diyordu. “Taş gibi bir irade ve ahlak üstünlüğü. Her biri dünyaları ben yarattım havasında dolaşır ortalıkta. İnsan şaşar kalır hani –büyük bir zevkle konuşurken sandaletin içinde ayak parmaklarını kıpırdatıyordu. Keyif aldığı belliydi– korkunç olumsuzluklarını, beceriksizliklerini örtbas etmek için geliştirdikleri ritüel anlayış karşısında.”

Baird bu adamı ilgiyle incelerken dikkatle kulak kabartmış, kibarca dinliyordu. Champion’ın avuç içi kadar yuvarlacık yüzü sokak lambalarının ışığında altın gibi parlıyordu. Bembeyaz bakımlı elleri konuşurken durmadan hareket ediyor, anlattığı sahneler havada resmediyordu adeta.

Campion iki kat huzursuz olmuştu çünkü bu partiye gitmekle kendi koyduğu bir kuralı bozmuştu. Bu defa başka olabilir, diye düşünmüştü – ama yok, Korkunçtu, kısıtlanma duygusuyla boğulmuş, on beş dakikada oradan ayrılmıştı. “Beni ben olduğum için değil yeteneğimden dolayı himaye etmeleri, oraya kabul etmeleri – işte beni öfkeliendiren bu.”

Neden gittiğini sordu Baird. Champion sevimsiz bir kahkaha attı. “Yaşlı Mrs. Dubois’nın dediğine göre, Lady Sholter benimle tanışmaya can atarmış, nedeni de yalnızca önemli bir sanatçı olduğumu düşünmesi değil, bundan başka şatosuna bir stüdyo yaptırmak istemesiymiş. Ben de budalaca kandım, biraz gururum okşandığı, biraz da iki yüz sterlini reddedecek durumda olmadığım için kalkıp gittim.” İçkisini bir dikişte bitirip yenisini sipariş etti. “Meğer yanlışmışm,” diye devam etti. “Kılığıma bakarak, ‘Ah, bir yanlışlık var sanırım,’ dedi. ‘Sen Archie Worm’un arkadaşı değilsin herhalde. Eton’da Archie’yle

birlikte miydin?’ Madam Dubois kulağına ‘Lord Worms,’ diye fısıldadı heyecanlı bir sesle. Onunla birlikte Eton’a gitmiş miydim? İşte böyle, sevgili Baird, meğer beni *couturier*¹ Campion’la karıştırmışlar, desinatör Campion’la.”

Baird herkesin başına böyle bir şey gelebileceğini söyleyerek itiraz etti fakat Campion onu duymadı. Bir tek İngilizler kaba ya da cahil olabilir gibi geliyordu ona. “Çünkü İngiltere’dekiler sanattan nefret ederler,” dedi. “Sanatçıya yankesici ya da hırsız gözüyle bakarlar.” Yine gülüyordu kahkahalarla. “Lady Sholter için mimari çizimler! İngiliz mimarisi de İngilizlerin karakterleri gibi Çizim üstüne kuruludur. Onları görmeliydin. Ne salakmışım!”

Baird sıkılmaya başlamıştı. “Schwabe, İngilizlerin ne edebiyatı ne de penislerini hak ettiklerini söyler – ikisine de pek önem vermezler,” diye soğuk bir espri yapmaya kalktı. Campion gözlerini kocaman açmış ona bakıyordu, bakışlarından aynı anda hem küstahlık hem de dobralık okunuyordu. “İngiliz tarzı yetiştirilmenin kurbanı olarak galiba kendimi savunmam gerekiyor,” diye ekledi Baird. Campion artık ona kulak vermiyordu. Sandaletin içinde ayaklarını gerdi. “Bir bağınazlar ve şapşallar dünyası,” dedi usulca. Öfkesi büyük ölçüde yatışmıştı, gide rek her zamankinden daha sevimli ve geçimi daha kolay birine dönüşmüştü.

İki erkek havadan sudan konuştular, derken Baird tam anlamıyla kafasını dinlemek için uzaklara gitmek istediğini itiraf etti. Bu arada Alice’le bir kez karşılaşmış ve güzel bir kadın olduğunu düşünmüş olan Campion, “Karının resimleri nasıl gidiyor?” diye sordu. Baird kaçamak bir karşılık verdi ve vedalaştılar.

Ağır adımlarla yürüyerek eve gittiğinde Alice çok-

tan yatağa girmiş kitap okuyordu. “Bir süreliğine uzaklara gitmeye karar verdim,” derken kendi bile şaşmıştı ağzından çıkan sözlere çünkü herhangi bir karara vardığını o da bilmiyordu. “Dinlenmek istiyorum.”

Alice başını kitaptan kaldırmadı bile.

Son zamanlarda ilgisiz ve suskun bir tavır geliştirmişti Alice. “Çok güzel,” dedi belli belirsiz kaygı sezilen bir tonda. Kocasını evlilikleri boyunca ilk kez kendi başına hareket etme kararlılığını gösteriyordu.

Baird’in seyahatleri böyle başlamıştı işte, Güney’e inip İtalya’ya, Yunanistan’a uzanacak, ağır ağır gelişen ve tuhaf bir biçimde daha yeni başlıyor gibi gelen bir hayatın içine bütün tutkularını birer birer boşaltacaktı. Bir yılı Atina’da, bir kışı Suriye’de geçirmesi tek başına olmaktan duyduğu mutluluğa ilk kaçışın sinyallerini veriyordu. Alice’in boşanmak istediğini dile getirdiği mektubu geldiğinde Poros’taki zeytin bahçelerinde oturup gözle görülür bir kayıtsızlıkla okudu. Beyrut’ta karşılaştığı Paris’ten bir tanışı Alice’in Champion’la evleneceğini – ya da evlendiğini söylemişti ona. Mısır’a giderken karşılaştığı Madam Dubois ise, Champion’ın hiç kimseyle evlenmeyeceğini belirtmiş, sonra da nazikçe mutlu olup olmadığını sormuştu Baird’e. Café Moka’nın terasında otururlarken çok mutlu olduğunu açıkladı. Yaşlı kadın, “Akdenizli oldun demek?” diye sorarken gülünç hasır şapkasının gölgesinde büyüteç gibi duran yüzünden alamıyordu gözlerini. “Kimilerinin başına gelir bazen, biliyor musun?” Baird ise son çıktığı yolculuklarla ilgili bir şeyler anlatmaya çalışıyordu, ne var ki ayrıntıları sıradan bir sohbet konusu olarak dile getirmekte zorlandı. Hayır, ne Kudüs’te Adler ailesini ne de Beyrut’ta Habib ailesini görmüştü. Doğrusu, ona salık verilenlerin hiçbirini yapmamıştı. Tek bir tanıtım mektubu bile vermiş değildi. Bir oraya bir buraya sürüklendiğini, tam bir sıcak iklim insanı gibi davrandığını anlattı kadına. Yaşlı kadın buzlu

kahvesini kamışla yudumlarken gözünü ondan bir an olsun ayırmıyordu. "Göbek bağlamışsın, daha yaşlı görünüyorsun," dedi sonunda, elindeki dantel mendille üstüdağında biriken kremalı köpüğü silerken. "O saçma sapan Anglosakson duygusallığını bırakıp artık sevişmekten hoşlanmaya da başlamışsındır kuşkusuz?" Baird gerçekten de şişmanlamış, yaşlanmıştı; hoş, bunda bıyığının da etkisi vardı. Ama söze dökülmeye degecek kadar somut bir değişim arayışı içindeydi. Ne denebilirdi? Hindu dinlerinin birinci ilkesi gibi temel etmenler ancak kötümser bir yaklaşımla dile getirilebilir gibi geliyordu ona. Sözlerinin yanlış anlaşılacağı kaygısına kapılarak, "Hiçbir şeyin eski tadı yok," diye ekledi. "Demek istediğim keyfim yerinde ve hayat doluyum; ama artık eskisi gibi kitaplarla yaşamıyorum. Yapamıyorum." Kadın genç kız edasıyla gülümserken eliyle Baird'in bileğini okşamıştı hafifçe. "Dünya çok büyük," dedi, "ömür çok kısa, insanlar da bir o kadar sevimli, zalim ve kışkırtıcı."

Baird, dünya gerçekten büyük, diye düşünürken, bir yandan da son birkaç yılda yaşadıkları, Fas'ta gittiği falcı kadının evinin avlusundan Poros'taki incir ağacının altında geçirdiği gün; bir Şam sürahisine yansıyan yüzden Humus'taki kafeye kadar hepsi film şeriti gibi gözünün önünden geçiyordu.

Yaşlı kadın, "Galiba insanlar bir tek Güney'de hayatı kötü bir edebiyata dönüştürmek yerine ona sıkı sıkıya sarılıyorlar," yorumunda bulundu. Baird bir sigara yaktı.

"Kafamda bir roman yazmaya başladım. Oluşturması beş yıl sürer, yazması bir yıl. Kendimden bu kadar uzak kalmamı haklı çıkaran tek nokta olacak." Bu söylediklerinden kendini (içindeki İngiliz'i) tümüyle bağımsız olarak görmediğine ve şimdiki yaşantısının geçmişin uzantısı – partilerle, böbürlenmelerle beslenen kof bir varoluş olmadığına şaşakalmıştı.

Madam Dubois parmaklarını giydiği eldivenlere iyice yerleştirdi.

“Her yıl Mısır’a geliş sebebimi anlatayım sana,” dedi belli belirsiz bir cilveyle. “On beş yıl önce baharda (bu sözcüğü Parislilere özgü tonlamayla zevk aldığını belirtircesine azıcık vurguyla söylemişti) âşık oldum. Evli bir kadındım. Baalbec’de bir tapınağa gitmiştim, orada Yunan bir subayla tanıştım. O da evliydi. Saygı duyulası bir durum olmasına rağmen –ki bizimki kendiliğinden yaşanan arka arkaya kaçınılmaz görüşmeleri dile getirmeye demin ağzımdan çıkan aşk kavramının anlatmaya yeterli gelmeyecek türden bir deneyimdi– *buna* saygı göstermek gerekmesine rağmen, yaşamın da kendi akışını göz önünde tutmak gerekiyordu. İki çocuğu vardı. Benim de incitmeye korktuğum sevecen ve insancıl bir kocam. Her yıl George’u bankasıyla baş başa bırakarak Mısır’a gelir, bir yıl burun buruna yaşamanın öldüreceği ama bunca yıldır küllenmeyen aşkı tadarım. Arap mahallesinde bir stüdyosu var. Gizlice buluşuruz. Her yıl daha iyi geçer. Ah, dostum, on beş yıl öncesinden söz ediyorum, işte şimdi karşında kocamış bir kadın var. Ama bu gizli, bir hafta bile evli kalsaydık silinip gidecek kadar yüzeysel dostluk hayatının en güzel şeylerinden biridir.”

Sonra özür dileyip kek almak için kafedeki tezgâha yöneldi. Kitabıyla eldivenlerini masada bırakmıştı. Bir yerlerde çalan radyodan Arap dansının insanın içe işleyen nağmeleri geliyordu. Baird kitabı eline aldı ve sayfaları rasgele çevirmeye koyuldu. Özdeyiřlerden oluşan bir antolojiydi. Deyimlerden birinin yanına ünlem işareti konmuş olduğunu fark etti. “*L’amour maternel est le seul bonheur qui dépasse ce qu’on en espérait*”¹ Madam Dubois’nın Montreux’deki rahibe okullarından birinde

1. (Fr.) Anne sevgisi beklenenden fazlasını veren biricik mutluluktur. (Ç.N.)

okuyan evlatlık bir kızı vardı sahi. Kullandığı kurşunkalemin izi çıkmıştı sayfaya. “*L’amour maternel!*” Demek hepimizin aşması gereken sıradağlar vardı; tuhaf bir çelişkiydi ama seyahat yalnızca mecazi anlamda bir yolculuktu – gerçekliğe yaklaşmanın dışa vuran simgesi.

Madam Dubois bir paket meyve şekerlemesi ve zararlı olabilecek birkaç kremalı pastayla geri geldi. “Şölenler yaparız,” diye anlattı. “Stüdyoda kremalı pasta *cümbüşü* ve Rus çayı. Ben ona hiçbir zaman yazmayacağım romanın konusunu anlatırım bir kez daha; o da bana altı ay boyunca benim için seçtiği armağanları getirir.” Kutlanmışlar mutlu olanlardır!

John, yemyeşil Mısır deltasından doğuya, İskenderiye’ye doğru giderken savaş kapıda, diye düşünüyordu. Sınırlar kapanmadan önce yaşayacağı bir yıl kalmıştı. Ayağa kalkıp vagonun aynasında yüzünü inceledi, bacaklarını iki yana açarak sarsılan trende kendini dengelemeye çalışıyordu. Aynada ona bakan yüzün bir kişiye ait olduğu kesindi. Sonunda kendi aklı ve bedeni için sorumluluk hissetmesi iyiydi, çok iyi: artarak anlam kazanmak.

O son akşamda Madam Dubois, “Biliyor musun, ne düşünüyorum?” demişti, “Güney’i keşfetmiş bulunuyorsun, öte yandan senin için tek yaşam biçimi merakla ilgili, biliyorsun – cinsel merak ve soyut düşünme.”

Hayfa’da ayakkabılarını temizletirken onca insanın arasında Miss Dombey çıktı Baird’in karşısına. Güneşten yanıp kiremit tozuna dönüşmüş teni ve koyu derili insanlara yönelik dinmek bilmeyen patlamaya hazır öfke siyle Miss Dombey misyonerler adına geziye çıkmıştı. “Seni burada görmek ne güzel,” dedi. “Akdeniz’de oradan oraya sürüklendiğini duymuştum.”

“Sürükleniyorum,” diye geçti Baird’in içinden. Daha güzel dile getirilemezdi. Bu sözcük Miss Dombey’in dudaklarından dökülürken küçümser bir anlam da içeri-

yordu. Sürüklenmek “paraları havaleyle gelenlerin” yaptığı bir şeydi ne de olsa. Fakat bu kadından paçayı kurtarmak olanaksızdı. Birlikte birer fincan çay içtiler, Miss Dombey’in her cumartesi kütüphaneden aldığı kitapları yenileriyle değiştirmek ve papaz için Kutsal Kitap dersine girmek üzere pedal sallayarak Thorsham’a gittiği iç karatıcı günlerden bölük pörçük akıllarında kalanlardan konuştular. Yağmurdan, sisle kaplı tarlalardan. Baird’in babasından düzenli haber aldığından. Dışarıda sicim gibi bir yağmur yağmaya başlamıştı, çay fincanlarının şingirtisiyle Miss Dombey’in kulakları tırmalayan tiz sesinin yankılandığı havayı vurgularcasına yıkıyordu puslu sokakları. Bu kadının çilleri tavus kuyruğundaki beneklerden daha çok, diye düşünüyordu Baird. Her benek bir göz, her göz de meraklı bir bakış demekti. Şimdi de Alice’ten söz etmek istiyordu anlaşılan. Hemen konuyu değiştirip ona Fas’taki Mağribi tarzı evini anlatmaya koyuldu Baird, servilerin dizildiği tozlu yola bakarak yolunu gözleyen rastıklı bir çift kara gözden söz etmemeye özen gösterdi. Miss Dombey, “Tanrı’nın işi” dediği bir görevle gönderilmişti Doğu’ya. İngiltere’den ayrıl, demişti bir ses ona. “Geri” ırklar hakkında çok şey duymuştu fakat onların ne kadar geri ve vahşi olduklarını fark etmemişti. Baird Kahire ile Kudüs’ü savunmaya kalkınca, “Pislik,” diyerek kafa tuttu. Miss Dombey, Mısırlıların yaşamından iki örnekle destekledi yorumunu, tartışmasız bir biçimde gerçeği gözler önüne seren örneklerdi. Nil Kasrı boyunca yürürken siyah takım elbiseli, şapkalı bir adamın ona doğru yaklaştığını görmüştü. Burnu yoktu, burnun olması gereken yerde, bir şişe mantarı duruyordu, gözlüğünü bunun üstüne oturtmuştu. Araştırma konusunu (fellahlar) daha derinlemesine gözlemek üzere çıktığı üçüncü yolculuk sırasında da, yanında oturan adamın tuhaf bir yanık kokusu saldığı gelmişti burnuna.

Adamın elindeki yanan sigara parmağını yakıyordu. Ama o hiçbir şey hissetmiyordu. Miss Dombey yanık et kokusunu alıyordu. Adam *cüzamlıydı!* Gördüklerini ustalıkla canlandırarak anlatan bu kadını dinledikten sonra Ortadoğu'nun pis olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştı Baird; aynı zaman da rengârenk ve keyifli bir yerdi. "Her yer aynı," diyordu Miss Dombey, "*aynı* insanlar, *aynı* sözler." Bu da doğruydı. Her yerde geleneksel Latin koşulları geçerliydi: Darmadağın olmuş umutsuz taşra insanları lise Fransızcası konuşuyor ve Medrano Sirki'nde gösteri yaparcasına sevişiyorlardı. Fakat her yerde mavi sularla adaların baştan çıkarıcı yanları vardı, bir de arada sırada yüreğine erişemeyen ya da bunu istemeyen ama kaçamak tensel arzuların peşinde olan yamuk bakışlı esmer biri. İyi de Miss Dombey'e nasıl anlatılırdı bu? Ona sıcak iklim adamı olduğunu söylese, yüzünün alacağı ifadeyi hayal bile edemezdi Baird. "Gitmem gerek," dedi, "Beyrut'a giden taksi birkaç dakika içinde yola çıkıyor." Kadının elini içtenlikle sıkarak yırtık yağmurluğunun içinde ayakta dururken bıraktı onu, taranmamış, dağınık kızıl saçları açılan kapıdan giren rüzgârla savruluyordu.

Birkaç ay Lübnan'daki küçük Dürzi köylerinde kalmıştı, savaşın başladığını duyduğunda ikinci mevki kompartımanı dolduran kalabalığın arasında yolculuk ediyordu. Birkaç Mısırlı, başlarında kırmızı fes, pür dikkat Arapça bir gazete okuyordu; karşısında oturan yaşlı İbrani bir adamla oğlu Ortadoğu'da yayılan savaşla ilgili olasılıkları Fransızca tartışıyorlardı. Tren buram buram çiçek kokan ekin alanlarından Mısır'la aralarında uzanan alacakaranlığın çöktüğü çöle doğru tıngır mıngır uzaklaşıırken ihtiyar adam, "Savaş hiçbir şey değil," diye tekrarlıyordu durmadan. Bütün Doğulular gibiydi, konuşurken parmaklarının arasındaki dev tespihi çekiyor, iri amber taşların her birine şehvetle dokunuyordu. Savaşla ge-

tirilerini, her sahnede ortaya dökülen ve harcanan milyonlarca ton levazımatı –çimento, çelik, tütün ve tıbbi malzeme– düşününce altlarında torbalar oluşmuş gözlerine neşe gelen ihtiyarın rüşvet düşkünü bakışları Baird'in gözünden kaçmamıştı. "Hiçbir şey değil," diye yineledi; Avrupa'daki savaşı, ırkının bitmek bilmeyen açgözlülüğünden başka hiçbir şey olarak görmemesi için kim bilir kaç savaş, kaç sınırdışı edilme, kaç göç yaşamıştı? Oğluna ilk fırsatta orduya yazılmasını söylüyordu. "Suriye kale olacak," dedi bir kez daha. Ama üniformalı bir oğlu olmasının ona meyve, yün ya da yakacak odun bulmakta nasıl yardımcı olacağını düşündüğü okunuyordu yüzünden. Tartışma iyice alevlenmişti. Oğul, "İyi de savaş buraya sıçramayacak," deyince babasının yüzü asıldı, üniformalı Mısırlılardan birinin yüzüyle aydınlanmıştı.

Baird paltosuna sarılarak uyumaya çalıştı. Ölümü karşılamaya hazır olduğunu düşünüyordu. Bu fikri sükûnetle karşılıyordu. Ama insanın duyarlılığını körleştirip sarsarak bomboş kılma gücüne sahip olan savaşın sıradan bir ölüme kıyasla ne kadar kötü olduğunu bilmiyordu; savaş sonrasında değerler açısından olmasa da toplumun dayandığı temel duygular açısından çılgınca bir ava dönüşen korkunç dünyayı görmüyordu. Hayır. Harley Caddesi'ndeki duman kaplı küçük odada bunu felaket habercisi gibi bunu ortaya çıkarmak Hogarth'a nasip olacaktı.

Graecen'in eski alayında pısırikça askerlik hizmeti verip bir yandan da *The Times* için dönemin duygularını yansıtan şiirler yazdığı, Fearmax'ın "günahlarından arınma" kararı verdiği ve Mr. Truman'ın makineli tüfek atıcısına dönüştüğü günlerde, Baird, belli bir amacı ya da kararı olmaksızın, üç yabancı dil bilmesi ve özel okul mezunu olması sayesinde asteğmen üniformasını giymenin hiç de güç olmadığını anlayacaktı. Kahire'nin ölümcül yavanlığı ve iklimi çok geçmeden başka bir yerle de-

gişecekti. O halinden memnundu. Kayıtsızlık –onu öldürmeden önce Böcklin’in Girit dağlarında sözünü ettiği *Gleichgültigkeit*¹– geleceğe pusu kurmuş, görülmeyen düşmandı.

Libya’daki kısa süreli sert çarpışmaları görmüştü Baird, ordunun Girit’e geri çekilmesine tanık olmuştu; sağduyuya dayalı ılımlı yaradılıştaki olan biri için korkutucu olmaktan çok heyecan verici olaylardı. Öte yandan huzursuzluğun ilk belirtileri çoktandır görülmekteydi. Ne özel yaşama ne de rahata yer veren ordu yaşantısının sınırlı, adamı serseme çeviren, saçma sapan sistemine dayanmak giderek zorlaşıyordu. Daha çok özgürlük taşıyan bir ortam ararken, dilbilimciler arayan yeni kurulmuş karşı-casusluk dairesinde buldu kendini.

Yorucu geçen mülakatta Axelos onun Yunanca, Almanca ve Fransızca bildiği iddiasını kılı kırk yararcasına sorgulamıştı. Kocaman ellerini önündeki yeşil çuha örtülü masaya koymuş, abajurlu lambanın altında otururken İngiliz albayından çok bir Türk eşkıyasına benziyordu. Baird’in eşi görülmemiş bir başarıyla hizmet edeceği küçük bölümü de Axelos kuracaktı. Baird de gözleri gergedanlarınkilere benzeyen ufacık, çukur ve öfke dolu Axelos’un ikna edildiğinde gülücükler saçabildiğini görecekti. Hatta bir kere ağzını açıp sessiz bir kahkaha bile attığına tanık olmuştu. Ama genel olarak Baird’in aklında kalan tabloda, onun cüssesine göre pek küçük olan bir masanın arkasında, dolgun yağlı bacaklarını uzatmasına olanak vermeyen bir iskemlede otururken, düzgün dişleriyle yandan akbabayı çağrıştıran koca gövdeli görünümü öne çıkıyordu. Anlamsız ve hayal gücünden uzak bulunduğu Dışişleri Bakanlığı politikalarını yerine getiren

1. (Alm.) Kayıtsızlık, aldırmazlık. (Y.N.)

saçma ve sıkıcı, diye düşündüğü İngiliz karakterine uygun olarak hemen her konuda kuşkucuydu Axelos.

Yine de Baird'in 1942 yılının başlarında Girit'in rüzgârlı tepelerinden birinde bir paraşütle cebelleşmek; yangını söndürmeye çalışan biri misali ipek kumaşın orasıyla burasıyla boğuşmak zorunda kalması Axelos'un yüzündendi. Yola çıkmadan önceki gece onca insanın arasında bula bula Champion'ı bulmuştu karşılaşacak; aksi görünüşüyle askerî disiplin etkisi altında kaldığı belli olan ufak tefek Champion binbaşı üniforması giyyordu, dikenli tellerle çevrili Merkez Karargâhı'nda başka türlü olması da beklenemezdi. Champion neşeyle seslendi: "Baird," sonra da kolundan tuttu. "Sonunda konuşabileceğim birini buldum." Kahire'nin merkezindeki bir Suriye lokantasına doğru yürüdüler. Oraya vardıklarında Champion'ın içini dökmeye can attığı görüldü, pek çok konu vardı canını sıkan, her nedense Baird'in güvenilecek bir dinleyici olduğu düşüncesindeydi. Önlerine getirilen bıldırcın etiyle pilava saldırırlarken, "Cehennemin çanları çalıyor," diye anlatmaya koyuldu. "Bir milyon ahmak inanılmaz bir cesaretle birbirlerinin ellerini, kollarını parçalıyor, sonra da geride ne uzuvları kalmışsa onları madalyalarla donatıyor. Madalya avcılığı, bırakınız yapsınlar politikası, budalalık." Öfkesinden ve nefretinden konuşmıyordu. "Senin ya da benim savaşla ne gibi bir ilgimiz olabilir?" Baird'in kendine hiç sormadığı bir soruydu bu. Champion bastırdı: "Seni ele alalım. İnandığımız her şeyin sonu bu. Hitler'in gırtlığımızı yapışmış olduğu bahanesi bile kendi Hitler'lerimiz, dahası kendi örgütlü Faşistlerimiz bulunduğu gerçeğine karşı bizi kör edemez." Baird içini çekti.

"Dur biraz," dedi, Champion'ın konu dışına çıkan sözlerini kafasında tartarak, "nasıl oldu da binbaşı oldun?" Champion'ın homurtuyu andıran kahkahası lokantanın

dört bir yanında yankılandı. “Sevgili Baird,” dedi azarlar-casına; karşısındaki, sanki yanıtını iyi bilmesi gereken bir soru sormuştu. “Sevgili dostum, savaş patlak verdiğinde kendimi feda ettim. Siyasal Savaş Bakanlığı’na girdim. Sonra da, madem önümde iki seçenek var, diye düşün-düm, ya birileri beynimi uçuracaktı ya da ben onları si-yasal faaliyetlerin pis suyunda boğacaktım, ben de ikin-cisini seçtim.” Şarabından içti. “Şu kadarını söyleyeyim, bu saçmalıkta öldürülmek gibi bir niyetim yok. Savaş Mezarlıkları Komisyonu’nda şık bir görev edinmeyi ba-şardıysam, amacım buydu. Bugün dünyada akademik işlerden bir tek bu kaldı. Hâlâ geçen savaştan kalma me-zar alanlarını araştırıyoruz. İş çok yavaş yürüyor, ücreti öyle dolgun ki, bu savaşla ilgili araştırmalarımızı 1999’un Ateşkes Günü’ne¹ dek sonlandıracağımızı sanmıyoruz. Doğrusunu istersen, bir-iki varta atlattım. Libya’da 1917’de Siwa yakınlarında bir kumulun altında kalan on yedi kahramanı merak ettiğimiz için az kalsın tutsak alınıyor-duk. Tam bir maskaralıktı, azizim Baird.”

Campion’ın yüzüne zor bakan Baird, bir yandan da neden ille de başkaldırmak zorunda olduğunu merak edi-yordu. Toplumun ortak zevklerinden birini, toplumsal katılım zevkini kaçırmıştı. “Bilmem,” diye geveledi, “sa-nırım korkak olsan da tam bir ahmak olmadığını söyle-yerek savunacaksın kendini. Ama savaşın ahlaki haklılı-ğından başka –bu da var elbet– bana kalırsa, sınırlı temel ilkeleri çerçevesinde haklılığı kanıtlandı. Galip gelirsek, herkes sevinecek – uzun vadede. Bundan başka, belki de seninle diğer insanlar arasındaki fark senin savaşla ilgili konuları gözetecek ve onlar için çalışacak kadar duyarlı-

1. Birinci Dünya Savaşı gazilerini onurlandırmak için düzenlenen resmî bay-ram. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise 1954 yılında bayramın adı Gaziler Günü olarak değiştirildi. (Y.N.)

lık sahibi olman, oysa çoğumuz hâlâ kendimizi arıyoruz, kimimiz de kendimizi savaşın içinde buluveriyoruz, böylece..." Ansızın sözünü kesti, belli ki kafası karışmıştı; çünkü Champion'ın haddini bilmez kuşkucu bakışları üzerindeydi. "Senin soyun tükenmiş demek," dedi. "Duygu yüklü İngiliz sanatçı, her zamanki gibi..." Sanki bir deyim arar gibiydi. "Altından kalkarsın herhalde," diye sürdürdü. "Savaş şairleri arıyorlar, insanı yiyip bitiren küçücük darmadağınık dünyalarındaki yaşam kavramını haklı çıkarmama yardım edecek birilerini. Okulda nasıl cesurca acı çektiğimizi dile dönecek. Ne utanç verici aşağılık bir iş. İnsanın elinden tek gelen, hepsinin *The Times* kitap ekinin ölüm ilanları sütunlarında buluşmalarını umut etmek."

Bu espriye canı sıkılan Baird, "Aslında," dedi, "ne burası ne de orası. İnsanların çoğunun barış zamanındaki davranışları da sorgulanabilir bana göre. Önemli olan mutlu olup olmadığın." Champion kollarını kavuşturdu. "Tabii ya," dedi sesini alçaltarak. "Tabii ya. Ben hiç mutlu olmadım, hiç sanmam. Ömrümde bir kez bile. Belki bir tek çocukken."

Baird'in ertesi sabah kendini Girit tepelerini kaplayan ıslak çimenlerde üstündeki paraşütle boğuşurken bulması tuhaftı. Girit'te yerine getireceği görevin ilk günlerinde sık sık Champion'ı düşündü. Ona Alice'i sormayı akıl etmemişti, hoş, belki böylesi daha iyiydi.

Baird, küçük bir gerilla grubunun komutasını başka bir genç subay ve Girit'in işgali sırasında gösterdiği direniş her iki kıtanın gazetelerinde geniş yer bulan saygıdeğer Başpapaz Yannis'le paylaşıyordu. Kocaman başlığı, salkım saçak kaşları, kıvrıkcık sakalı ve küpeleriyle etkileyici biriydi Başpapaz Yannis. 1923'te eşkıyalıktan vazgeçip Aziz Luka Manastırı'na kapandıktan sonra ansızın adanın saldırıya uğraması karşısında olaya tümünden ilgisiz

kalamamıştı. Böylece eski yaşantısına geri dönebilecekti. Son zamanlarda günler pek sakin geçiyordu, o da amansız kutsallık arayışından seve seve uzaklaşmıştı. Bütün Yunanlar gibi gizemcilikle eylem adamı olmayı hiç güçlük çekmeden bağdaştırabilirdi. Üstünde kare biçiminde demir çiviler olan düğümlü kuşağının arasında birkaç el bombasıyla tabancanın yanında zincire bağlı bir de küçük bir dua kitabı taşırdı. İlk bakışta kaba sayılabilecek kadar hırçın görünen bir adamdı, Baird'in tam da Girit'teki görevi kabul ettiğine pişman olmaya başladığı sırada yaşanan bir olay ikisi arasında sıkı bir arkadaşlığın kurulmasına yol açmıştı. Başpapaz Yannis'in evcil bir kuzgunu vardı, "Koax" adında sevimli, sırnaşık yaşlı bir kuştı. Kötü havalarda ya da Alman işgali altındaki topraklara yapılacak bir saldırı uçuşuyla ilgili uğursuzluk alametleri belirdiğinde, Başpapaz'ın karargâhının hayat ve neşe kaynağıydı; "Koax" sabahtan akşama dek labirentin giriş yolunu işaret eden koca mağaralarda sekerek dolaşır, kendini saray soytarısı gibi ayrıcalıklı gülünç bir yaratık durumuna düşürürdü. Yunanca tatlı küfürler edebiliyordu, şimdi de sıra aynısını İngilizce yapmayı öğrenmeye gelmişti. Her zaman çalı çırpı toplar, onları tünediği karanlık yerlere taşırdı, dahası çatıda, doğal baca işlevi gören bir deliğin üzerinde derme çatma bir yuva bile yapmıştı kendine. Gel gelelim "Koax" bir gün ansızın hastalandı, oburluğu tuttuğu bir anda yediği bir şeyden olmuştu mutlaka, hayata döndürülmesi ancak bütün bölüğün sevgisi sayesinde mümkün olacaktı; derken kuşun can çektiğini gören Baird'in aklına ona çay kaşığıyla konyak içirmek gibi hınzırca bir çözüm geldi. Bir kaşıktan sonra "Koax" dirilmiş, birkaç gün geçmeden eski neşesine kavuşmuştu. Böylece Baird, Başpapaz'ın sıkı dostu oldu. Omzuna konduğu zaman, "'Teşekkür ederim,' desene," derdi kuşa. "Subaya, 'Teşekkür ederim,' de." O zaman "Koax" kanatlarını çırparak küçük bir çığlık atardı.

Sabotajcılardan oluşan küçük topluluk yaklaşık iki yıldır hiç sınanmamış bir arkadaşlık ve keyif içinde yaşıyordu. Baird, Girit halk danslarını öğrenmiş, Girit şaraplarının özelliklerini incelemişti. Ona düşen özel görev küçük bir gerilla ordusu kurmaktı, küfürbaz Başpapaz'ın da desteğiyle bütün enerjisini buna adadı. Çalışmalarını Cefalù köyünün yukarısında, Axelos'un keşifler yaptığı ve Fearmax, Champion ve zavallı Miss Dombey'in karanlığında kalacağı labirentin girişinde yürütüyorlardı. Tatsız anlara rağmen başlangıçta yalnızca fiziksel anlamda yoruluyordu, her bakımdan keyifli özgürlük duygusunun (kışta ve sonbaharda beyaza bürünen bu ulu dağların ıssızlığını) ve yaptıklarının denetimden uzak olmasının tadını çıkarıyordu. Pusu kurup blöf yapmak açısından savaş yepyeni bir kavramdı onun için; bu savaş, askerlere özgü o düşünmeksizin otomatik olarak harekete geçme alışkanlığını tetiklemeden bir noktaya odaklanmayı ve kendini kollamayı öğretmişti ona. Ancak hatırı sayılır bir zaman sonra gerilim kendini belli etmeye başladı. Bir gün yaşlı adama, "Bıktım artık," dedi, "Kahire'de geçirdiğim on gün bana hiç yaramadı. Başka bir iş bulacağım. Uyuşuyorum burada." Başpapaz Yannis gür kaşlarının altından ilgiyle bakıyordu. Kafa salladı. "Neler hissettiğini biliyorum. Hep böyle olur. Uzun süre geçince insan öldürmekten hasta düşer. Hiçbir şey hissetmez – ne nefret ne acıma. Sanki ruh karıncalanır."

Aslında kayıtlara deneyim yetersizliği diye geçecek bir durumdu; duygusuzca, aklı başından gitmişçesine can alıyordu artık; sanki uykusunda hareket ediyordu. Devriyeleri pusuya düşürmek ya da üsleri teftiş etmek üzere küçük bir gruba komuta eden bir uyurgezerdi adeta. Bunların tam ortasında Böcklin'in ölümü çıkmıştı şimdi de ortaya; yine de başlangıçta hayvani değerlere dayalı korku, kurnazlık, bit, küflü battaniyeler ve karla kaplı kalabalık bir yaşamın gereği idi.

Adayı ziyaret eden Alman heyeti Başpapaz'ın kurduğu tuzağa düşmüş, geriye bir tek Böcklin sağ kalmıştı. Epey çekingen biriydi, kadını sayılabilecek tavırları vardı, duygusal davranıp öldürülme beklentisini dışa vurmaması Almanlara aman verdiği görülmemiş Başpapaz'ın kendini frenlemesine neden oldu. İngilizcesi mükemmele yakındı, Baird onun hem İngiltere'de hem de Fransa'da öğrenim gördüğünü keşfetti. Bavyeralılara özgü nazik ve kibar tavırlarıyla yaşlı adamın gönlünü çelmişti. Başpapaz, "Madem onu ilk hamlede öldürmedik," dedi bakışlarını zeytin ağaçlarının çevresinde istiflenmiş yaprakların üzerine uzanmış küçük gruba yöneltirken, "artık öldüremeyiz, ha?" Kolay kolay onaylanacak bir karar değildi. Ya kaçarsa, o zaman...

Gel gelelim Kahire'deki Merkez Karargâh'tan emir aldığını, gerillalarla ilgili bütün askerî kararların görevli İngiliz subayı tarafından alınması gerektiğini Başpapaz'a hatırlatmak giderek zorlaşıyordu. Başpapaz ömründe Kahire'de bulunmamıştı. Singapur dolaylarında bir yer sanıyordu orayı. İngilizlerden hoşlanmış, yardımlarını kabul etmiş olmakla birlikte kendi ülkesi hakkında onlardan emir almaya hiç niyeti yoktu. Baird tam ağzını açıp Böcklin'in sağ kalmasına karşı olduğunu söyleyecekti ki adamın askerî malzemeleri taşıyan yük eşeklerinin arasında kaldığını gördü, sıska gencecik vücudu ince haki üniformasının içinde tir tir titriyordu. Birlikte labirentin ağzına doğru yürüyüşe geçtiler.

Böcklin onların yanında kaldığı iki hafta boyunca sessiz ve gruba uyumlu biri olduğunu göstermişti. Sırayla yapılan yemek pişirme, yerleri süpürme, ayak işlerini görme, "Koax"la oynama konularında üstüne düşeni yerine getiriyordu, Girit'in huysuz dağlılarıyla dost olmuştu; onu öyle sevmişlerdi ki bir keresinde eline dolu bir tüfek verip onlar uyurken nöbet beklemesini bile iste-

mişlerdi. Baird iç içe geçmiş mağaralara döndüğünde nöbetteki silahlı Alman'ın gölgesini görünce az kalsın vuruyordu adamı. Böcklin tüfeği ona verip hiçbir şey söylemeden köşesine çekilmişti. Ertesi gün, "Yüzbaşım, nöbetçiye kızma," diyecekti. "Onlar beni aralarına kabul ettiler, konukseverlik kuralları gereği ne kaçabilirdim ne de onlara zarar verebilirdim."

Başka bir gün Baird'in Alman devriyesinin oadaki hareketlerini dürbünle takip ettiği tepedeki gözetleme noktasına yemek getirdi Böcklin. Baird, "Seni kim gönderdi buraya?" diye bağırdı, bir tutsağın bu kadar çok şey bilmesine izin verilmemeliydi. "Başpapaz," dedi Böcklin. Baird iç çekerek dağınık düzende ovayı geçen gri mavi askerlere çevirdi dikkatini. Çılgın Yunanlar, bastıramadıkları arkadaş canlısı ve çaylak davranışlarıyla hepsinin ölümüne neden olacaktı. Böcklin'den hoşlanmış, onu kendilerinden biri olarak görmekte gecikmemişlerdi. Hoş, şöyle bir düşününce, pekâlâ olabilirdi.

Bir çalının arkasında kollarını dizlerine dolayarak oturmuş Alman'ın ince hatlarına, sarı saçlarına bakıyordu. "Böcklin," diye seslendi, "orduya katılmadan önce ne yapıyordun?" Böcklin mahcup bir tavırla bir an başını öne eğdi, şaşırılmış görünüyordu. "Papaz olacaktım, yüzbaşım," derken bir erin subaylar karşısında yapması gerektiği gibi topuklarını ustalıkla birbirine beceriksizce vurdu. Baird uzun süre bir şey demedi. Vadideki devriye suyla kaplı arazide çalılıkları arayarak ağır ağır ilerliyordu. Belli ki Başpapaz'ı bulmak üzere gönderilmişlerdi. Baird bir sigara yakarak, "Peki," dedi, "bu savaşa inanıyor muydun?" Yeniden derin düşüncelere dalan Böcklin dizlerini gerip dimdik durarak sözüm ona selam verdi. "Ne barışa ne savaşa inanırım, yüzbaşım." Kıpkırmızı kesilmişti yine. Saygısız görünmekten çekindiği belli oluyordu. Baird homurdandı. "Her şey bizim istediğimiz gibi

sona erdiğinde Alman halkı da sevinecektir sanırım,” sözlerine aldığı karşılık onu şaşırttı; Böcklin hayır dercesine başını yavaşça iki yana sallıyordu. “Siz daha yeni başladınız,” dedi, “tadını çıkarabilirsiniz. Bizse yıllardır içindeyiz, gerçek olan tek bir şey var, o da – İngilizce nasıl dile getireceğimi bilmiyorum.” Baird ona dönerek Almanca konuştu bu kez: “Almanca söyle.” İşte, sonradan kendisinin dünyaya yönelik duygularını özetleyecek sözcüğü ilk kez o gün Böcklin’in ağzından duymuştu Baird, ne Fransızca da ne de İngilizcede tam karşılığı vardı – *Gleichgültigkeit*.

Ertesi gün Başpapaz’a koca bir kuzu armağan getirmişlerdi, Baird’in karşı çıkmasına rağmen dağlılar onu şişe geçirip koca bir ateşin üzerinde çevirmeye giriştiler. “Alman devriyeler mi?” diye yüksekten atıyordu Başpapaz. Değişik bir şey yemek uğruna onu gerçek et yemekten alıkoymak için vız gelir, tırıs giderdi onlar.

Gün ağarırken Alman devriyelerinden biri ovaya bakan kayadaki hafif makineli tüfeğin başında bekleyen nöbetçiye ateş açtı. Kaya yüzeyine atılan merminin keskin çılgılığı ve hafif makineli tüfeklerin boğuk vınlamasıyla uyanan ekip, bütün harekât planları bir yana, gizli karargâhlarının tehlikede olduğunu görecekti.

Tek umutları çobanlık yapan iki adamlarının bildiği ana tünel boyunca labirentin içine girmektir. Küçük bir kayalık bölmede de yürüttükleri faaliyetlerle ilgili Kahire’ye bilgi veren telsiz vardı. Böcklin’i yanlarında götüremezlerdi. O kargaşa ve bağışmada Baird kararını verdi.

Böcklin onun kararını anlayışla karşılamış olmalı ki bir mağaranın girişinde oturmuş, elleri pantolonunun cebinde, dokunaklı bir tasasızlık sergiliyordu. Baird bir koşu onun yanına gitti. Elinde Almanlardan ele geçirilmiş ağır bir Luger¹ vardı. Namlusunu çocuğun başına dayayarak

1. Yarı otomatik Alman tüfeği markası. (Ç.N.)

tetiği çekti. Silah sesi daracık alanda kulakları sağır edersesine gümbürtü çıkarmıştı. Üzerinde oturduğu cephaneliğin üstüne devrilen Böcklin'in gövdesi kayaya çarptıktan sonra tiyatro sahnesindeki bir oyuncu misali rol yaparcasına sırtüstü yatmıştı. Gür sarı saçları yarasını gizliyordu. Baird ona doğru eğildiğinde ciğerlerine tam bir soğukkanlılıkla derin bir hava çektiğini duymuştu.

Peşlerine düşüldüğü belliydi artık, herkes labirente koştururken Başpapaz uykusunu bölen "kavatlara" ağır küfürler ederek sol eline bir kuzu budu almayı da ihmal etmemişti. Bir yandan da kahkahalarla gülüyordu, ne zaman heyecanlansa isterik davranırdı.

İlerleyen saatlerde düşman devriyesi geri çekilince onlar da kendi karargâhlarına dönebilmişlerdi. Hiçbir şeye dokunulmamıştı, sanki düşman yeraltı mağarasının daracık girişini şans eseri kaçırmışa benziyordu. Böcklin'in vücudu düştüğü yerde boylu boyunca yatıyordu, tek başına duran bir servi ağacının altında derin olmayan bir mezar kazmaya koyuldular. Alman'ı öldürmek zorunda kalmaları Başpapaz'ı sinirlendirmişti ama sesini çıkarmadı. İki gün sonra gelen bir mesaj yeni bir savaş alanı hazırlamak üzere Baird'i Kahire'ye çağırınca bu olay da aklından silindi. Girit' ten ayrıldığına seviniyordu. Küflenmişti orada.

Savaş ağır ağır gözler önüne serilmekteydi; üzerine ağır bir sıkıntı çökmüştü Baird'in, onca koşuşturma bile gidermiyordu sıkıntısını. Artık iyice yorgun düşmüştü. Sinirlerine hâkim olamıyordu. Bu savaşın çok daha büyük ve daha sıkıcı bir savaşa temel oluşturmaktan başka hiçbir işe yaramadığı sonunda kafalarına dank eden çevresindeki askerlerin giderek artan huzursuzluğunu hissediyordu. Barış adeta beklenmedik önemsiz bir sonuçmuş gibi geç gelmişti. Baird kendini bir kez daha yurdunda, sıkışık sanayi taşrasına dönüşen İngiltere'de buldu. Babası

iyice yaşlanmış, çökmüştü. Oğlunu gördüğüne pek memnundu ancak uzun süreli ayrılık ortak ilgi alanlarını iyice daraltmıştı. Birbirlerine anlatacak bir şey bulamıyorlardı.

Baird'in, Böcklin'i rüyalarında görmesi barış ilan edilmesinin ertesi yılında havaların sert geçtiği ocak ayında başlamıştı. Bir gece sigarasını yakmak üzere elinde yanan bir kibritle yaklaşırken görmüştü onu. Kendi de elindeki silahı onun şakağına dayamış tetiği çekiyordu. Böcklin'i ölmüş dostlarıyla ve düşmanlarıyla olan anıları arasından çıkarmak için belleğini epey zorladı. Derken hatırladı. Ondan sonra onu daha sık görecekti düşünde. Bazen silahını ateşledikten hemen sonra, kayalara doğru düşerken görüyordu Böcklin'i – sanki kaçıp gidivermişti. Bazen de çevresindeki her şeyden soyutlanmış bembeyaz yüzü giriyordu düşüne, o seyrederken, dağılmış beyninden sızan kan burun deliklerinden süzülüyor, çevresini saran karanlığa akıyordu. Her defasında dehşet içinde uyanır, bir daha da uyku tutmazdı. Gördüklerini uyanırken düşündüğünde hiçbir anlam taşımıyorlardı Baird için – çok daha çirkin sahneler yaşamıştı. Peki belleğindeki onca sahne arasından neden ille de bu bölüyordu uykularını?

Günün birinde Hogarth'ın muayenehanesine gitmesinin nedeni de buydu, yalnızca Böcklin'le ilgili düşlerini çözmeyecek, aynı zamanda artık zihnini iyice meşgul eden kayıtsızlığına –*Gleichgültigkeit*– savaşların bıraktığı ahlaki duyarsızlık ve soyutlama duygularına yanıt bulacaktı. Psikanalizle herhangi bir çözüme ulaşacağını düşünmek acayip gelmişti Baird'e ama Bacon'ı andıran koca kafası, küt elleriyle Hogarth'dan hoşlanmıştı. Ayrıca, en azından uykusuzluğun mekanik bir sebebe bağlı olabileceğini düşünüyordu.

Hogarth şimdiki gibi sosyeteye ilk tanıştırılan genç kızların ellerine teslim edildiği biri değildi o günlerde;

bugün olduğu gibi cinsel uyumsuzlukları olan kontlarla finansçıların danışmadan edemediği biri de değildi. Henüz edinmeye başladığı ünü uzun süreli hastane çalışmalarına ve *Medical Year* dergisinin “ortalığı kasıp kavuran varsayımlarla fazla pervasız” bulduğu bilinçdisinin yapısı üzerine yazdığı iki kitaba dayalıydı. Oysa kitapların yazarı dış görünümüyle pervasızlık yakıştırmalarını yalancı çıkarıyordu; eğer zihni, fizyonomisinin yansımasıysa, demek ki küt ve ağır bir silahtı – kesinlikle bir neşter olamazdı.

Hogarth iriyarı, kocaman bir adamdı, suaygırı kadar hantal. Kısa kesilmiş ve kulaklarının çevresini açıkta bırakan kahverengi gür saçları Neron büstlerinde görülen güdük çenesiyle kaba küt burnunun üstündeki bembeyaz dar alnına düşüyordu. Tek gözü maviydi; ötekinde de iris tabakasının dışına doğru ela benekler göze çarpıyordu. Elleri de birbirinden farklıydı – genellikle pantolonunun ceplerine soktuğunda kolay kolay dikkat çekmese de abartılı boyutta büyümüşlerdi. Hollandalılar gibi bol pantolonlar giyerdi, üzerinden keskin tütün kokusu eksik olmazdı. Elini sıkmak üzere ayağa kalktığında Baird onun incecik sarı tüylerle kaplı kepçe kulaklarının başından epey ayrı durduğunu, bunun da Hogarth’a ilginç, biraz da gülünç bir hava kattığını fark etti. Buna bir de rahatsız edici sesi eklenince ortaya acayip biri çıkıyordu. Ansızın sesini yükseltmesi gerektiğinde ses tonu değişirdi.

O günlerde Hogarth’ın muayenehanesi Harley Caddesi ile Marylebone Yolu’nun köşesindeki eski püskü odaydı. Ama dar sokağa açılan özel bir kapısı vardı, ayrıca binayı başka tıp adamlarıyla paylaşıyordu. Her gün içinde öğle yemeği ve soğuk çay dolu yeşil termosunu taşıdığı kesekâğıdıyla banliyöden gider gelirdi.

Baird onunla karşılaştığı andan itibaren alışkanlıklarıyla iddialarının sürekli rahatsız edici bir biçimde mer-

cek altına yatırıldığını anlamıştı. Kibar olmaya çalıştı fakat gülümsemesine Hogarth'dan karşılık göremedi; dahası lafı uzatmadan pattadan sormuştu: "Neden bana geldin?" Onu rahatlatmaya yönelik değildi bu soru, ne de Hogarth'ın tuhaf bir biçimde yükselip alçalan sesiyle sorduğu öteki sorular fakat Baird gözle görünür açılardan sınandığını anlayınca tedirginliği yerini rahatlamaya bırakmıştı. Daha da fazlasına. İlk kez numune gibi inceleniyordu. Hogarth gözlerini Baird'in parmaklarından ayırmıyordu. Onun nereye baktığını fark edince ellerine sanki başka bir adama aitlermiş gibi ilk kez baktı. Ne işe yarardı bu eller? Bir ressamın, bir yazarın ya da bir suçlunun elleri miydiler?

Psikanalistin önündeki çalışma masasında duran yakılmaya hazır kıvrık pipo Baird'in dikkatini çekti. Köşedeki kitap rafında karmakarışık tıp dergilerinin üstünde şeridine parlak renkli bir sülün tüyü takılmış açık yeşil fötr şapka duruyordu. "Bakıyorum da," dedi Hogarth, "ceketinin üstünde belli ki madalyalarını taktığın yeşil renkte küçük bir leke var – oraya belli belirsiz iz yapmış." Bilinçsizce söylenmiş bu sözler hoşuna gitmişti. "Ne yaptın, buraya gelmeden önce hepsini çıkardın mı?" O sabah yalnızca temiz bir ceket giymek istemişti canı; savaş madalyalarıyla Askerî Haç Nişanı'nı takmayı unutmuştu. Hogarth başını arkaya yaslayarak sözcüklerin üzerine basa basa konuştu: "Benim işimde böyle canının çektiği şeyler çok anlamlı olabilir. Neden öyle yaptığını anlat bana."

Baird kalın, biraz da tınılı sesiyle konuşmaya başladığında Hogarth onu dinlemek üzere toparlandı. Hep olduğu gibi yılların klinik deneyimine başvuruyor, duyduklarını zihninin, kitaplarında "İç benlik" adını verdiği bölümünde birleştirmeye çalışıyordu. Yeni gelen hastasının kişiliğinin anahatlarını, fiziğini, ten rengini ve yapısı-

nı, belirgin biçimde kısa üstdudağını ve geniş alnını kayda geçirmekle meşguldü. İlk sorularının oyuna ilk piyonu sürmekten başka bir amacı yoktu. Baird'in konuşup konuşmadığını görmek için gerekliydi bu, bakalım kendisi hakkında düşünebiliyor, düşüncelerini sözcüklere döküyor muydu? Kafasının zayıf bir köşesinden de insan çoğu zaman başka biri hakkında pek az şey bilebilir, diye geçiriyordu bıkkınlıkla. Hogarth en ufak bir başarının bile onu daha duyarlı kıldığı şu hastalığa yakalanmıştı. Hoş tonlamalarla konuşan sesi daha çok şey anlatması için yüreklendirdi. Sesteki sertlik doğaldı, sahibinin iç sıkıntısını yansıtmıyordu.

"Sık rüya görür müsün?"

"Durmadan tekrarlanan bir kâbus görüyorum."

"Evli misin?"

"Boşandım."

"Meslekten asker misin?"

"Üç yıl daha uzatmalı olmak için başvurdum."

Bu tanışma cümleleri boyunca Hogarth, Baird'in kaygısının türünün ve renginin suya bırakılan kâğıttan bir çiçeğin açılması gibi ağır ağır açıldığını görebiliyordu sanki. Masasının çekmecesini açıp elini içine soktu. Çalışırken çiğnesin diye orada mutlaka bir paket şekerleme bulundururdu. Hızla ağzına bir tane atıp meşe sandalyesine iyice yerleşti. Kabuğun altındaki kibri, gururu, duygusuzluğu delmek, başka birinin yaşayıp çöpe attıklarını ya da unuttuklarını yüzeye çıkarmak zor iş, diye geçiyordu içinden. Hele onu mekanik olarak – belli bir travmayı ya da kaygıyı, belli bir gerçeği ya da olayı hedef alarak tedavi etmesi değil de bir beceriye ya da bakış açısına yönelmesi gerekiyorsa. Bu nasıl meydana gelmişti peki? Kendi iradesiyle olmamıştı elbet – sanki kendini bile bile ateşe atmıştı. Hayır. Talihin bir cilvesiydi yaşananlar, duyuyu dışı bilmenin sonucuydu; şimdi de iliğine işleyip onu ele geçirmeye hazır olarak yüzeye çıkıyordu. Dinlerken

kendini hafiflemiş, bomboş hissetti Hogarth, iradesinden, hırslarından ya da arzularından, dahası hastasına duyduğu ilgiden yoksun kalmıştı.

Görüldüğü kadarıyla Baird iyi okumuş biriydi, Freud ile Adler'in genel kuramlarına aşinaydı. Yazıklar olsun. Ama yine de kendini hiç zorlanmadan rahatlıkla ifade edebiliyordu, hem dürüst de sayılırdı. Kendi deyimleriyle, ilk "deneme baskısı" için yeterliydi. Şimdi de sıra genç adam üzerinde onun ne gibi bir izlenim bıraktığını bulmaktı.

Saat vurunca Hogarth iç çekerek, "Peki, borcun yirmi bir şilin," dedi. "Şimdi gidip benim hakkımda düşünüp taşınır mısın? Eğer sana yardım etmemi istediğine karar verirsen, yarın saat dokuzda gel. Bu akşam dışarı çıkıp kafa çekmeni istiyorum, mümkünse. İçkinin etkisi insanı gevşetir, bülbül gibi ötmesini sağlar. Yapar mısın? Güzel. Yok, eğer benimle görüşmeyi sürdürmek istemezsen, yarın sekiz buçuktan önce telefon edip haber ver."

Güneş ansızın loş pencereyi aydınlatmış, ayakta, tek bacağı üzerinde acayip bir pozda duran Hogarth'ın kulakmemelerini ala boyamıştı. Piposu dişlerinin arasına sıkıştırmış, kibrit kutusunu aramakla meşguldü. Baird ona Böcklin'i gördüğü düşlerinden söz etmiş değildi henüz; neyse, yarına dek bekleyebilirdi. Saatin dolmasıyla birlikte kapı dışarı edilmek istenmesine içlerlemişti biraz. "Peki, Doktor Hogarth," dedi. "Çok teşekkür ederim." Hogarth eline aldığı çeki ikiye katlayıp cebine koydu. Kafasını sallayarak piposundan bir-iki nefes çekti.

Bekleme odasında Fearmax vardı, elleri arkada volta atıyordu bir aşağı bir yukarı. Elinde katlanmış gazeteler göze çarpıyordu. Şapkasıyla bastonunu kanepenin üzerine koymuştu. Yorgun ve hasta görünüyordu. Baird yağmur altında sokağa çıkarken Hogarth'ın kendisine yardım edip edemeyeceğini merak ediyordu, Böcklin yeniden düşlerine girecek miydi acaba?

Hogarth'ın analizi arkadaşlığından daha ağır ilerliyordu – çünkü duyarlılık satıcısı Hogarth'a göre tedaviye giden en iyi yol hastayla arkadaşlık kurmaktan geçerdii. Baird tümüyle kadınsı ve ahlakdışı sezgilerine dayalı can sıkıcı tıp birikimiyle Hogarth'ın büyüleyici bir tıp olduğunu düşünüyordu. Baird'in enine boyuna irdelemekten asla vazgeçmediği bir hayatın sersemletici kırıntıları arasından Böcklin'in hayaletine birlikte ulaşmaya çalıştılar. Hogarth'ın dediğim dedik bir analiz tekniği vardı; yalnızca hayatın salt gerçeklere dayalı verilerini taramaz, o hayatı yaşayan kişinin de onunla ilgili sorumluluklarını anlamasını sağlardı. "Sence neden buradasın?", "Hayattaki amacın ne?", "Hiç başka birinin iyiliğine katkıda bulunduğunu hissettin mi?" Başkalarının arasına sıkıştırılan ikna edici sorulardan bazılarıydı bunlar. "Kapının anahtarını neden unuttun?", "Mürekkep hokkasını devirirsen ne düşünürsün?", "Acıdan hoşlanır mısın?"

Böcklin'i törensiz gömüldüğü mezarından çıkardılar birlikte. Bu olayla, ayrıca belleğinde bu olayla bağlantılı görülen binbir olayla daha ilgili her düşünceyi ve eylemi yeniden ele almışa benziyorlardı. Çok iyi dost olmuşlardı, analiz daha fazla sürdürülemeyecek kadar acı vermeye –kocaman metal küllükler yanmış tütün ve izmaritlerle dolmaya– başlayınca, paltolarını giyip rıhtıma giderek saatlerce yürürlerdi. Hogarth ruhun yapısıyla ilgili kuramlarını anlatır, kendi durumunu özetleyen örnekler verirdi, her zaman anlaşılır olmazdı bunlar. Yine de Baird onun dediklerinin hepsinin belli bir planın, amacın parçaları olduğunu düşünürdü; yalnızca hastalıklarla ilgili değil, aynı zamanda hayatla ilgili felsefeyle başa çıkmaya çalışan bir adamdı.

"Pekâlâ. Böcklin'i öldürüyorsun. Duyarsız ve canavarca bir cinayet; demek ki cinayete zorlanmışsın. Soyut anlamda dünyanın her yerinde senin adına cinayet işlen-

mekte. Ama bu belli davranış seni sarsıyor. Onu öldürmen ahlaki suçluluk duymanın nedeni olsa da benim bilmek istediğim, yalnızca o eylemden dolayı duyulan suçluluğu mu yansıtıyor bu, yoksa senin toplumdaki rolünle ilgili daha derinlerde yatan suçluluğunu mu? Böcklin bunun bir göstergesi olabilir. Gerçeği söylemek gerekirse, senin hayatın bir başka, deyim yerindeyse daha dallı budaklı bir rahatsızlığı göstermekte. Savaştan önce de mutsuz olduğunu söylüyorsun. Ahlak kurallarına inanan ama o kurallara göre yaşamayan biri olduğun için mutsuz olman doğal. Hayatın tadını çıkarma yeteneğinden yoksundun çünkü aldığın eğitim, beyefendilere yakışır bütün yasaklamalarıyla sana yalnızca duruma katlanmayı öğretmişti. Bazen..." Hogarth bu noktada kolunu genç adamın omzuna attı. "Bazen Baird, senin için geriye tek kalan şeyin politika olduğunu düşünüyorum – hasta benliğinin son sığınağı. Bütün delikanlıların her şeyi yenilemeye nasıl can attıklarını görmüyor musun? Son altı yılın korkunç hiçliğinden, boşluğundan ve suçluluk duygusundan kaçmak için yapıyorlar bunu. Şimdi her şeyi kamulaştıracaklar, sevinç, seks ve uyku dahil. Herkese yetecek kadar var bunlardan, ne de olsa hükümetin denetiminde yapılacak. Uyku uyuyamayanlar kilit altına alınacak."

Kimseciklerin olmadığı rıhtım boyunca yarım kilometre kadar sessizce yürüdüler, ayak sesleri gece ayazında yankılanıyordu.

"Ne var ki," diye sürdürdü Hogarth, "tamamen metafizik rahatsızlık belirtileri de görüyorum galiba; senin kuşağından olan herkesin paylaştığı bir şeyi gözler önüne sermek için senin başından geçen tek bir olayın seçilmesi dışında hiçbir konuda yalnız değilsin, biliyorsun. Gençlerin her yerde gece ışığı kapatmadan uyuduklarını söyleyeyim. Bana Böcklin'le ilgili düşüncelerimi soru-

yorsun, bense bunun bana sözünü ettiğin onca duygudan, örneğin şu Başpapaz'ın 'ruh karıncalanması' dediği, Böcklin'in '*Gleichgültigkeit*' diye tanımladığı duygulardan daha ilgi çekici olmadığını söylüyorum. Bana sorarsan, odak noktasının böyle sabitlenmesi, duyguların yavanlığı, içsel çatışma duygusu eninde sonunda altında gizemli deneyime dayalı bir ruhsal olgunluğa varır. Şimdi yine güleceksin bana." Tas gibi şapkasını sımsıkı başına geçiren Hogarth ses çıkarmadan birkaç adım ilerledi. "Bana öyle geliyor ki *hareket* etmekten, insanlardan ve maddi şeylerden bıktığın zaman (bu mutlaka yıkıcı olur), arkasından büyük bir boşluk gelir. Senin vardığın yer burası – iç dünyasının gerçek mutlu yaşamında dimdik duran büyük engel. Bundan sonrası aydınlık, azizim, ah azizim. Kulağa saçma geldiğinin farkındayım fakat kabahati dil yoksulluğuna bağla. William Blake anlamına gelecek tıbbi terim ne olur sence? Taşkınlık mı? İsterik sapkınlık mı? Çok saçma. Önümüzdeki birkaç yıl bir tek senin değil senin kuşağın için de bunalımlı geçecek. Ruhsal ergenliğe yaklaşıyorsunuz – bütün dünya. Zor geçiyor, farkındayım – ama ileride her zaman daha kötü günler vardır, ben bunu öğrendim. Ama bir de kaldırılabileceğinden daha fazla yükün asla omuzlarına konmayacağı merhamet kuralı var. Bunu aklından çıkarma! Sana acı veren yük – aşırı duyarlılığın yükü değil, onun sorumluluğunu taşımayı reddetmenin çapındadır. Gerginliğe ve çatışmaya yol açan bu işte. Saçma geliyor, değil mi? İyi de, Aziz Juan de la Cruz¹ da saçma geliyordur herhalde."

Sabahçı yiyecek tezgâhlarından birinde durup Hogarth'ın Balham'a giden son tramvaya binmeden önce

1. XVI. yüzyılda yaşamış olan ve İspanya'nın en büyük Hristiyan mistikleri ve şairleri arasında yer alan kilise bilgini. Yaşamın en yalın biçimde sürdürülmesini öngören Çıplak Ayaklı Karmelitler tarikatının kurucularından biridir. (Y.N.)

yemeye bayıldığı sosisle patates püresi söylediler. Dumanı tüten kahve fincanlarını tutarken karşılıklı gülümseyip hesabı kimin ödeyeceği konusunda tatlı tatlı tartışılar.

“Kabul et,” dedi Hogarth. “Dediklerimin tek kelimesini bile anlamıyorsun. Sana boş geliyor, ha?”

Baird hayır dercesine başını iki yana salladı. “Sözlerin anlamlı geliyor – dördüncü bir boyut eklenmiş gibi. Bana Kaliforniyalı peygamberleri çağırıyor, Huxley, Maugham ve *başkaları*.”

“Ya?” diye karşılık geldi Hogarth’dan. “Propaganda tayfası demek?”

“Küre ve göbek¹ grubu. Yeni Dünya Taocuları.”

“Pek de yanılıyor sayılmazsın; bazılarının yanıtı bulduğunu düşünsem de, genellikle özgün bir pragmatizm üzerine ahkâm kesmekten öteye geçmiyorlar. Sırrı ortaya çıkarmaya takılıp kalırken belli ki gerçek aydınlanmayı gözden kaçırıyorlar. Neden? Çünkü eğer sırrı bilselerdi, Hristiyan külliyesiyle yollarına devam edebilirlerdi pekâlâ – atletizm hareketlerinden esinlenen hokus pokus Doğu dinlerinden medet ummazlardı. Gita’ya yapılan toplu saldırının tek etkisi bazı bölümlerinin *Reader’s Digest* dergisinde yayımlanması oldu. Nereye kadar? Hepsi yaratıcı olmayan kuramlar. Batı dünyasına Karma Sutra’yı inceletebilsek, amaca daha çok yaklaşmış oluruz. Sokaktaki adamın kanını bir tutuşturabilsek... Hey! Benim tramvay.”

Hogarth son tramvayı kaçırarak diye kuruntu yaptı hep. Arkasını dönerek, “Değilmiş,” dedi. “Söz karın-calanmadan açılmışken, *sen* hayatta ne yapmak istiyorsun, diye sorayım.”

1. Taoizmdeki nefes alıştırmalarına göre, bedenin bir karış üstü ile bir karış altı arasında uzanan borunun içinde iki yönlü bir ışık yol alır ve bu iki ışık göbek noktasında buluştukları zaman bir ışık küresi oluştururlar. (Y.N.)

Baird omuz silkti. “Bir zamanlar yazmak isterdim. Ama sanırım ben muhafız olarak doğmuşum, erkenden silah altına girmeye zorlandım. Kendine özgü biri olduğumu söylerken haklısın. Benim kuşağımdakilerin hepsi amaçsız ölümden başka bir şeye inanmaz. Daha olgunlaşmadan köleliğe –harekete– yazılmışız. Artık hiçbir yere ait değiliz, yuvamız, ailemiz, köklerimiz olsun istemiyoruz. Bir tür Hitler Gençliği denebilir bize, ordulara, savaşımlara, küçük serüvenlere alışık gençler. Sürem dolunca Çin’deki içsavaşıma gönüllü katılmayı düşünüyorum. Hâlâ devam ediyorsa, elbet.”

“Doğrusu da bu,” diyerek alay etti Hogarth. “Sen kendi içsavaşından kaçmak için başkalarınıninkine burnunu sokuyorsun. Neden intihar edip her şeye son vermiyorsun?”

“Onu da düşündüm. Hem de tahmin edemeyeceğin kadar çok kez.”

Hogarth onuncu kez, “İşte benim tramvay,” diyerek yola atlayıp boynunu kaz gibi doğrulttu. Ama gelen o değildi. Şapkasının siperini düzeltip ceketinin klapalarındaki külleri silkerek başı önünde kös kös yerine döndü. “Bir fikrim var,” dedi bu kez. “Sen dünyada neye değer veriyorsun? Madalyalarınla gurur duyuyor musun? Ya kadınlarla ilişkiden? Çocukların olsun ister miydin? Peki doktor olup insanları kurtarmak? Hangi noktada karakterini açığa vurursun? Yok. Söyleme,” diye ekledi telaşla, sonunda Balham tramvayı görünmüştü. “Umurumda bile değil. Amacım sana kendi portreni çizdirmek.”

Kapının demirine tutunarak, homurtuyla çalışan taşta bindi. Sonra aklına bir şey gelmiş olsa gerek, koca gövdesini döndürüp dışarı sarkarak seslendi: “Ya da bunlardan çok başka bir şey mi?” Aralarındaki mesafe arttıkça sesini de yükseltiyordu. Dışarıdaki yolcular meraklı gözlerini ona çevirmişlerdi. “Sence, Tanrı dediğimiz şey

yakınlarda bir yerlerde mi? Kendine sor hele. Olur mu? Sen bir düşün.” Kulak menziline dışına doğru uzaklaşırken el kol hareketleri görünüyordu. Diğer yolcuların yüzlerindeki kaygılı bakışlar yerini rahatlamaya bıraktı. Anamlı anamlı birbirlerine baktılar. Adamın zararsız bir din manyağı olduğu belliydi.

Çok uzun ve çok sıkıcı bir film kurgulamaktan pek farkı yok, diye geçiyordu Baird’in içinden Londra sokaklarını arşınlayarak eve doğru ilerlerken. Her görüşmede ipe sapa gelmez dev makaralar yeniden perdeye yansıyor – çoğu konuyla bağlantılı değildi: Bağlantılıymış gibi yapıyorlardı. Yine de bu deneyim iyi gelmişti ona; konuşma yeteneğini epey geliştirmişti en azından. Ayrıca, Hogarth’ın da dediği gibi, analizin başlıca işlevi yeniden yaşamak ve yeniden sindirme deneyimi içeriyordu sanki. Kendini hafıflemiş hissediyordu, neşesi yerine gelmişti. Yine de Böcklin rüyaları son bulmuş değildi.

Çarşamba günü resme pek ilgi duyan Hogarth bir galeriye götürmüştü onu; orada gördüğü onca çalışmanın arasında Champion’ın fevkalade güzel birkaç tablosuyla Alice’in bir işi de vardı; Hogarth Champion’ın tablolarını büyük bir dikkat ve beğeniyle inceledi. “Tek İngiliz ressam,” demişti onun için. Champion’ı tanıdığını söylediğinde Hogarth’ın hayranlıkla baktığını görmek bayağı hoşuna gitmişti Baird’in. “Hastalarından biri olmaya aday,” demesi üstüne Hogarth’ın alçak sesle verdiği karşılık, “Hiç kuşku yok,” olmuştu. “Hiç kuşku yok.” Geriye çekilmiş, artık ünlü olan etkileyici peyzaja –Champion’ın *Arles Yakınlarında Bir Ağaç* tablosuna– bakıyordu hayranlıkla. Sonra da eklemişti: “Ama o tablolara yansıtılabildiği sürece idare eder.” Alice’in resmiyle ilgili hiçbir yorum yapmamıştı.

Oxford Caddesi’ni geçerlerken, “Bütün İngiliz kadın-

lar ağızlarını açmadan öpüşürler,” diye anlatıyordu Baird. “Eğer senin psikolojik ilkelerin doğruysa...”

Hogarth sordu: “Hangi ilke?”

“Ağzın daha mahrem bir organla özdeş olması – o zaman bir de kuramın vardır...”

“Ne kuramı?”

“Şey, İngiliz erkeklerinin girdikleri kılığın anormal cinsel yönünü açıklar; örneğin eski okul kravatı, melon şapka, kocaman pipolar, bir de, izin verirsen tıpkı seninki gibi plasenta kesesi misali tütün torbaları diyeceğim, Hogarth.”

“Delikanlı, psikanalistini böyle incitmen düpedüz kabalık. Ders kitaplarına göre senin gözünde Tanrı olmam gerek – eleştiriden uzak olmalıyım.”

“Bilmem ama Tanrı konusunda ne öyle ne de böyle düşünüyorum. Ancak senin babamı temsil etmene izin veririm. Eğer o bana senin öğütlerinin yarısını vermiş olsaydı, daha girişken biri olurdu. Her neyse, Hogarth, arkadaşın olmama izin vermekle analizi mahvettin sen. Şimdi seni bu çerçevede görüyorum. Baba olarak söylersem, çekici ve dokunaklı.”

Ansızın kıpkırmızı kesmişti Hogarth. Her çarşamba Hogarth’la birlikte öğle yemeği yedikleri geldi Baird’in aklına, sonra da Hogarth tek oğlu ve orta yaşlı kâhyasıyla birlikte yaşadığı Balham’a kadar kendisine eşlik etmesine izin verirdi. Birlikte yemek yerler, aralarına aldıkları çocuğun kir pas içindeki küçük ellerinden tutarak parkta dolaşırlardı. Onun yanında en cana yakın davranışını gösterirdi Hogarth; kış ayları boyunca çıplak ağaçları ve üstünde üç mahzun ördeğin kendi akislerine vakladıkları donmuş çamurlu sularıyla kılıksız ufak parkı ziyaret ederlerdi. Hogarth’ın dokuz yaşındaki oğlu, babasının onun için yaptığı oyuncak sandala deli oluyordu. Şık beyaz armasında ünlü *Europa* adını taşıyan gösterişli küçük bir

filikaydı. Hogarth ise yelken tekniklerine bayılırdı, yeni yelken açma yolları bulmaya ya da tekneyi gölcükte yüzdürmeye oğlundan daha az hevesli değildi hani. Baird'in gözlerinin önünde, adam betonda dizlerinin üstüne çökmüş, yelkenleri pırpır eden filikanın söğüt ağacının altındaki durgun sulara fır dönüşünü ya da yan yatıp gölcüğün bir kıyısından diğerine kusursuzca ilerleyişini seyrediyordu.

"Baba, yelken tam açılmamış."

"Hiç de değil, biraz sabırlı ol."

Rüzgârı içine alıp şişen yelkenlerin titremesini büyük bir coşkuyla seyrediyorlar. Hogarth tekneye doğru gülünç el kol hareketleri yaparak sanki onlara doğru yüzmesi için gönlünü almaya çalışıyor. Pipoşundan öyle sıkı bir nefes çekiyor ki yanan tütün kıpkırmızı parlıyor. Pantolonu bol, dizleri toz içinde. Oğlu arada bir elini dalgınlıkla kocaman ceplerine sokup ağzına atacak şekerleme arıyor. Heyecandan dillerinin tutulduğu bir an çünkü küçük tekne iyice yan yatmış durumda, battı, batacak. Hogarth'la oğlu çömelerek elleriyle tekneyi onlara doğru getirir umuduyla dalga yapmaya çalışıyorlar. Hogarth iç çekiyor. Çabaları boşa çıkacağı benziyor. Çocuk ayakkabılarını çıkarmaya yeltense de onun ayaklarının ıslanmasından korkan babası ayakkabıları ayağında suya girerek teknenin yattığı yere doğru seğirtiyor haşır huşur sesler çıkararak. Kıyıya gelirken kahkahalar atıyor, bir yandan da sövüp sayıyor. Mrs. Gregory ıslak ayaklarla eve girdi diye yine kızacak çünkü.

"Bu ay üçüncü kurtarışı," diye anlatıyor çocuk *Europa*'nın yelkenindeki suları silkelerken.

Sonra üçü birlikte çay içmek üzere eve giriyorlar, burunlarıyla parmakları soğuktan morarmış, baba oğul tekneyle ilgili bitmek bilmeyen bir tartışmaya başlıyorlar, biri yelken direğinin çok yüksek, yelken alanının çok ge-

niş olduğuunda ısrarlı, diğeri salmasına takılacak küçük bir kurşun parçasıyla *Europa*'nın harika bir yelkenli olacağını söylüyor.

Hogarth şu bildik yarı bağımsız villalardan birinde oturur. Ön cephedeki küçük sevimli salonun şöminesinde kok kömür ateşi yanıyor, Mrs. Gregory enfes bir çay servisi hazırlamış: Şöminenin önündeki sehpaye bırakılmış tereyağlı keklerin buharı tütüyor. Islak giysilerini çıkarıp sandalyelerini çekiyorlar, çocuk içini çekerek, "Harika değil mi?" diyor neşeyle. "Annem olmadığına seviniyorum, baba." Hogarth sevgi dolu bakışlarını oğluna yöneltiyor. Erkekler arasında, amaca ve serüvene yönelik başarılı ilişkilerin yer aldığı erkek dünyasında olma alışkanlığıyla nasıl da güvenli ve mutlu. "Kadınlar her zaman her şeyi berbat ederler." Şimdi Mrs. Gregory içeri girip ellerini yıkamadı, çoraplarını ıslattı diye saçma sapan konuşmaya başlayacak. Hogarth gülümsüyor.

"Sen ne düşünüyorsun, Baird?" diye soruyor.

Hogarth'ın karısı evlendiklerinde pek gençmiş, fotoğrafı şöminenin üstünde duruyor. Yumuşak bir yüzü var, Almanlarınkı gibi yuvarlak ve masum bakışlı. Hogarth'ın öğrencisiymiş.

Gözlüğünü alıp burnunun üstüne yerleştirdi şimdi. Mutluluğu yüzüne vuruyor, ıslıl ıslıl. Ayaklarında eski püskü keçe terlikler, tekinin tabanında işe yarar delik göze çarpıyor, işe yaramasının nedeni terliğin içinde ayağını, içine ustalıkla yerleştirilmiş pişirme çatalının durduğu ateşe tutmaktan hoşlanması.

Böyle anlarda yaşlı adama imreniyor Baird, huzur içinde olduğunu gözlüyor, çocuk da halıda, ayaklarının dibinde *Europa*'nın yelkenlerini söküp kurutmakla meşgul.

1 Nisan günü Hogarth pes etmişti. "Baird," diye konuştu, "sorunu fazla eşelediğimiz bir noktaya gelmiş bulunuyoruz. Senin üstüne fazla düşünüyoruz, şu lanet olası

rüyanın esiri olduk. Ben gerçeklere dayalı gerekli bütün verileri topladım; sen de çok çaba gösterdin. Fakat bir yerlerde her şeyi karmakarışık etmiş olmalıyım, belki de sen aynı rüyayı görmeye devam edeceksin, ta ki başına bir şey gelene kadar, demek istediğim, içinde bir şeyler değişene kadar. Biliyorsun, rüya içsel değişimi kışkırtan bir tür eylem olabilir; sen değişene kadar sana gereklidir belki. Bunun zamanını daha fazla takip etmenin bir yararı yok artık. Her neyse, bizim uyguladığımız yöntem yeterince kapsamlı değil. Bin yıl sonra psikoloji yetişkin bir bilim olduğunda gelirsın. Bu arada benim başka bir önerim olacak.”

Baird sigarasını söndürmüştü, can kulağıyla dinliyordu.

“Şu sıra yurtdışına çıkabilir misin?”

“Herhalde. Hasta raporu alırım. Neden?”

“Girit’e?”

Baird şaşırmışa benziyordu, hafif bir sızı duyuyordu sanki. “Yoksul hastalarına uzun ve pahalı yolculuklar önermek sisteminin bir parçası mı?” dedi alaylı bir dille. Hogarth hiç istifini bozmadan devam etti:

“Benim önerdiğim şeyi her zeki Hotanto akıl edebilir. İyi bir katil gibi suç mahalline dönmen gerektiğini söyler. Böcklin’in mezarını kendi ellerinle kaz. Benimki bir fikir. Sana sarsıcı geldiğini biliyorum. Ama onu bir mezarlığa filan göm. Sorumlu bir davranış göster. Buna değer: Belki onunla barışırsın, kim bilir? Hem ben de senin sakat edebî dehana teslim olmaktan bıktım. Sen dediklerimi bir düşün.”

Baird birkaç dakika sesini çıkarmadı. Birbirlerine bakıyorlardı. “Tuhaf,” dedi, “bir ay önce tam da dediğin işi yerine getirmek üzere göreve çağırıldım. Girit’e giderek İstihbaratçılar için bir şeyler bulmak üzere.”

Hogarth ellerini açarak, “Bak, işte,” dedi. “Daha ne istiyorsun? Kabul et, azizim.”

Söylemek yapmaktan daha kolaydı; ürkütücü bir fikirdi bu, Baird'in düşünmesi gerekiyordu. Yağmurluğunu giyerken, Hogarth, "Aklıma gelmişken," dedi, "ne zaman yola çıkacağını haber ver bana, bir de ödeme yaparken bir onluk daha göndermeyi unutma, çocuk yakında okula başlayacak, biliyorsun."

Antrede Fearmax'le karşılaştı Baird. Hogarth'a çek bırakmak için uğramıştı. Son birkaç aydır yolları her keşiştiğinde görgü kuralları gereği iki çift laf ediyorlardı. Fearmax sokağın köşesine kadar Baird'in yanında yürüdü. Sapsarı görünüyordu, yorgundu. Genç adamın yanı başında acayip bir biçimde yaylanarak yürüyordu, sanki baharın yaklaştığı müjdesini verir gibi, oysa hava durumuna aldırmadığı açıktı. Yurtdışına kısa bir yolculuk yapacağından söz etti – Mısır'a giderdi herhalde. Hava çok sıcak olmasa bari diye umut ediyordu. Haziran ve temmuz aylarında Kahire'deki havanın nasıl olacağını bilen Baird sesini çıkarmadı. Mısır'a gitmek için uygun zaman değildi, acaba Hogarth bu adamın yolculuğa çıkacağını biliyor muydu, diye düşünmeden edemedi. Fearmax, "Hogarth olağanüstü biri," dedi ateşli bir edayla, "eşsiz bir adam. Bana büyük yararı dokundu – hem arkadaş hem de doktor olarak." Hogarth'ın onları tanıştırmaması tuhaf gelmişti Baird'e. "Bu yıl bütün seanslarımda bulundu: Ne zamandır onun ölmüş karısıyla iletişim kurmasına çalışıyorum, biliyorsun." İşte bu Hogarth hakkında ilgi çekici bir ipucu sayılırdı. Fearmax acayip yürüyüşüne neden olan ayakkabılarının burnunda parıldayan deri parçalarına bakarken başını iki yana sallayarak iç çekti.

Baird, bahar sonunda ve yaz boyunca dinlenmek için Mısır yerine, havanın daha ılıman olduğu Lübnan ya da Yunanistan'a gitmenin daha iyi olduğunu önerince, Fearmax kesin bir edayla kafasını sallayarak doğruladı. "Ancak," dedi, "benim istediğim piramitlerle ilgili bir-iki

gözlemde bulunmak. Deniz yolculuğu da ferahlatır sanırım. Geminin adı... Dur, bakayım.” Cüzdanını karıştırdı, içinden çıkardığı yeşil bileti Baird’e uzattı. “*Europa* adında kocaman rahat bir gemi. Dediklerine göre yalnızca yarısı doluymuş.”

Hogarth’la ertesi görüşmesinden önce *Europa* gemisinde yer ayırtmaya karar vermek için Baird’e gereken son bilgi kırıntısıydı bu. Devlet dairelerinin bulunduğu gürültülü caddeye bakan izbe bürodaki memur da onu iyi ağırlamıştı doğrusu. Dışişleri Bakanlığı’nın Girit’te yürütülmesini istediği belli başlı birkaç kovuşturma vardı. Anlaşıldığı kadarıyla, Filistin’deki bir örgüt bir miktar hafif silah göndermişti. Bunlar toplanıp mağaraya –olasılıkla, geçenlerde gazetelerde Axelos tarafından ortaya çıkarıldığı sözü edilen labirente– saklanmıştı. Dışişleri Bakanlığı bunun ne anlama geldiğini öğrenmek istiyordu. Yunanistan’daki monarşiye yönelik bir tehdit olabilirdi, oysa İngiltere onu korumaya kararlıydı. Acaba Baird böyle bir kovuşturmayı yürütüp en kısa zamanda raporunu gönderebilir miydi?

Demek yaşlı Başpapaz Yannis bir kez daha yüce gerçeği aramaktan bıkip politikaya bulaştı diye düşündü Baird – ilgisini çekecek ve eylem adamı olarak becerilerini konuşturacak savaşa susamıştı anlaşılan. İlk görünüşte sanıldığı kadar umutsuz bir serüven olmayacaktı galiba. Gidip görecekti; Böcklin sorununu irdelemesi de araştırmasına cuk oturacaktı. Parmağı, Hogarth’ın ziline uzanırken, acaba Axelos bunca yıl sonra beni hatırlar mı, diye merak ediyordu.

Ona bırakılmış bir not buldu. Hogarth dışarı çıkmıştı ama akşama doğru bildikleri bir barda buluşmayı öneriyordu. Baird zamanının geri kalanını çantasını yerleştirip yolculukta okunacak bir şeyler bulmak üzere kitapçı dükkânlarını dolaşarak geçirdi. Fearmax’le söyleş-

menin kitapsız yola çıkmaya değecek kadar eğlenceli olacağını sanmıyordu.

Graecen'la karşılaşmak şaşırtmıştı Baird'i. alışmalarını şöyle böyle bilirdi, pek hoşlanmazdı; ama adam cana yakın, içten biriydi, Hogarth'la eski dost oldukları belli oluyordu. Baird'in yola çıkacağı haberini alınca psikanalistin neşesi gözlerinden okundu; gelişmeleri telefonda takip etmişti, bütün ayrıntılardan haberdardı.

"Graecen seni Axelos'la tanıştıracak," dedi, "ilgini çekecek biri. Bir filmin gerçek karakteri – bir Alman filmi. Cefalü'da kalma olanağı bulacağına kuşku yok."

Graecen bu duyguları yansıtabilecek kadar candandı. Davet aldığı yeterince açıktı; ayrıca görmediğı kadar okumuş birine benzeyen ve memeden kesilmesinin davranışlarını bozmadığı belli olan bu genç subaya kanı kaynamıştı. Gizliden gizliye de *Europa*'da en azından tanıdık biriyle yolculuk edeceğine seviniyordu. Kendi içinde ölümlle eşanlımlı olan İngiltere'den ayrılacağını düşünmek onu afallatmış, içine dert olmuştu. Aslında nefret ettiğı Londra son birkaç gün kala kaybedilemeyecek kadar keyifli bir kent gibi geliyordu Graecen'a. Yeşil Park'ta yürüyüşe çıkmıştı, elinde şapkası, kısık sesle kendi kendine konuşurken, böyle belirgin ve beklenmedik biçimde kısıtlanan bir gelecekte ne beklenebileceğini merak ediyordu. Hogarth'ın ona karşı davranışlarında özel bir yakınlık ya da anlayış görememekten incinmişti Graecen. Daha doğrusu, Hogarth eski dostunun ölmek üzere olduğına inanmadığını söyleyerek sertçe karşı çıkmıştı ona; fakat Graecen ısrar edip belgeler gösterince Hogarth bu kez bir kahkaha patlatarak gülmüştü. "Peki, ölecekse, öleceksin Dickie," demişti. "Hedefe bizden önce ulaşabilirsin ama sonunda sana yetişeceğiz. Gelmeyeceğiz mi sanıyorsun?"

Graecen'in kafasını kurcalayan bir başka konu da Cefalü'daki anıtların durumuydu. Axelos'un iddialarının

geçerliğini ölçmek amacıyla, kuşku uyandırmadan müzenin kimya uzmanını kullandığı ayıraçların küçük bir miktarından vazgeçmeye ikna etmişti. Yeni azot-oksit yöntemle, taşın kesilmesi durumunda, yalnızca taşın yaklaşık yaşını değil, aynı zamanda ona biçim veren aletin yapısı da anlaşılmaktaydı. Bunlar sayesinde acayip arkadaşını iyice sınayabileceği umudunu taşıyordu

Ne var ki hep birlikte kocaman otomobiliyle Southampton'a doğru yol alırlarken suskunluk çökmüştü Graecen'ın üzerine. İngiltere'den, belki de hiç geri dönmemesine ayrılıyordu. Baird şoförün yanında oturuyordu, Hogarth'la oğlu da arkada otomobilin gücüyle ilgili sonu gelmeyen bir tartışmaya girişmişlerdi. Graecen yol boyunca geçtikleri çalılara keskin ve boş bir pişmanlıkla bakıyordu; anayolun her bir dönemeci ona bir şeyler çağırıyordu – ağaçların arasına saklanmış büyük kır evlerinde ne çok anısı vardı: O evlerde aylak aylak dolaşarak, flört ederek ve beş duyusunu geliştirerek yıllarını geçirmişti. İşte, Winchester'ın ilerisinde Bolser duruyordu, orada Anne Granchester'la hazin bir aşk hikâyesi yaşamıştı. Sürtüğün tekiydi! Nasıl da hüznlenmiş, perişan olmuştu Graecen. Yol tozlu meşelerle kaplı geniş bir caddede kuzeye doğru kıvrılırdı. Arkalarında eski bir ev vardı, yoldan görülmezdi. Şimdi Ulusal Vakfın mülkiyetine geçmişti. Anne'e ne olmuştu acaba? Yasal olarak onun da Ulusal Vakfın malı olması gerekir, diye düşündü öcünü alırcasına. Son yıllarda güzelliği hayranlarının ayaklarının altında ezilmiş birine dönmüştü; bir kadının Niagara Şelalesi de denebilirdi buna. Neden onu sevmesine izin vermemişti? Graecen yüzünü asıp çenesini iyice paltosunun yakasına gömdü. Ne olursa olsun pek de başarısız sayılmayacak iki soneyi o kadın sayesinde yazmıştı. Ne hayat ama, diye geçti içinden – daha doğrusu ne ölüm ama. O an, sonunda gelip çattığın-

da Leopardi¹ karşı koyamamıştı... Yoksa direnebilmiş miydi? Bir-iki saniye soluğunu tutarak gözlerini yumdu, kendini teslim etmenin ona neler hissettireceğini hayal etti. Hiç. Hiçbir şey hissetmedi, kendi yüreğinin düzenli hafif atışlarından başka hiçbir şey duymadı. Hogarth konuşuyordu:

“Biliyor musun, Dickie? Böyle denizlere açılman senin romantik yanının göstergesi – çok romantik.”

Graecen’in gururu okşanmıştı. Şöyle bir düşündüğünde, öyleydi gerçekten de. Cennet yolunda bir şair. Ölüm hakkında bir şiir bile yazmaması ilginçti doğrusu.

Baird şoförün yanındaki koltukta iyice arkasına yaslanırken, yol üstündeki bir handa yemek yemelerini önerdi. Yağmur altında otomobilden inip her birlikte içeri koştular. Hava hâlâ soğuktu.

“Ah,” dedi Hogarth. “Güney’e gittiğiniz için çok şanslısınız.”

Akdeniz’in uçsuz bucaksız mavi gökyüzünü, ılık rüzgârlarını düşününce coşkusu artan Baird, “Doğru,” diye destekledi. Her şeyin önüne geçen bir filmde yaşıyordu adeta – Yunanistan, Mısır, Suriye’nin büyüğü. Savaşın önce tadını aldığı mutluluğun yaklaştığını seziyordu.

Yola devam etmeden önce enfes bir yemek yediler. Yemek konusunda elini cebine atmayı pek sevmeyen Graecen onlara mükemmel bir öğle yemeği ısmarlamıştı. Puro kutusu da doluydu: Böylece otomobildeki yerlerini yeniden aldıklarında Carlsbad’a hacca giden milyonerler havasındaydılar.

Baird pattadan, “Fearmax denen adam,” deyiverdi. “Ne iş yapar?”

Hogarth bir an ona bakakaldı, sonra yavaşça göz kırp-

1. Kont Giacomo Leopardi (1798-1837): İtalyan şair. (Ç.N.)

tı. "Dickie'nin onunla tanışmasını istiyorum," diye açıkladı. "Bir parapsikoloji derneğinin kurucusudur – dinsel kardeşlik türü bir şey. Dickie, senin doğum haritanı çıkaracak, el falına bakacak ve seni dehşete düşürecek."

Graecen etekleri tutuşmuş gibi görünüyordu. Boş inançları çoktu. Baird, "Sanırım, ona haksızlık ediyorsun," diye karşı çıkınca Hogarth sessizce kabullendi. "Fearmax ilginç bir tip. Bilginin tılsımlı yumağının bir ucunu tutar. Alışılmadık biri olduğuna kuşku yok, ayrıca acı çeken biri. Dilerim mavi gökyüzü ona da iyi gelir."

Limana indiler, *Europa* dev rıhtıma bağlıydı, puro-sunu tüttüren zengin bir bankeri andırıyordu. Geminin büyüklüğü ve şıklığı karşısında Hogarth'ın oğlunun dili tutulmuştu. Uzun uzadıya konuşmak için zaman kalmamıştı; baba oğul Graecen'in kamarasını hayranlıkla inceledikten sonra kıyıya doğru yalpalayarak ilerleyip dev otomobile binerlerken onlara el sallamaktan başka çare kalmamıştı. Fearmax görünürlerde yoktu. Derken, sonradan Truman'lar olduklarını öğreneceği bir çift çekti Baird'in dikkatini, korkuluğa yaslanmış rıhtımda burnunu çeken yaşlı kadına çekinerek el sallıyorlardı.

Bahar yağmuru yağıyordu yine incecik. Pırıl pırıl parke taşlar direklerle bacaların dizildiği uzun koridorda ortaya kadar uzanıyordu. Graecen ansızın içini saran umutsuzlukla bir süre durup uzaklara dikti gözlerini. Vapura yolcu taşıyan tren gelmiş, içinden çıkanlar dağınık bir halde *Europa*'nın merdivenine doğru ilerliyorlardı, hemen arkalarından da üst üste yığılmış bavullarını taşıyan yük arabaları.

"Bu gece demir alıyoruz galiba."

Baird, "Evet," diye yanıtladı Graecen'ı, bunu düşünmek birden yüreğini hoplatmıştı; boynunu paltosunun ıslak yakasına sürterek iki yana çevirdi ve usulca kendi kendine konuşmaya başladı: Deniz kuşlarının daireler

çizdiği sisli havada suları yarararak İspanya ile Majorca adalarının gizlendiği gitgide beliren masmavi ufka doğru ilerleyeceklerdi. İyi de Graecen'in canı neden bu kadar sikkindi?

"Üzüntülü görünüyorsun sanki, İngiltere'den ayrıldığın için mi?" diye sordu yavaşça; konuşmuş olmak için iyi niyetle çıkmıştı ağzından bu sözler. Aslında her şeyi geride bırakma düşüncesiyle içini gittikçe saran sevinç dalgasından başka hiçbir şeyi umursadığı yoktu.

Graecen, "Hem evet hem hayır," diye temkinli karşılık verdi. Üzgündü çünkü ölüme mahkûm olduğuna kimse inanmıyordu. Ansızın kendini yapayalnız hissetmişti; acaba gemide açık açık konuşabileceği bir doktor var mı diye merak ediyordu, böylece o olmaksızın üstüne çöken karanlığa meydan okuyamayacağı bağımlılık duygusu oluşturabilecekti. Baird cana yakın biriydi – ama içine fazla kapanıktı, konuşkan değildi. Eşyalarının kamarasına yerleştirilmesini denetlemek için aşağı inmişti.

O sırada Miss Dombey son sürat güverteye indi, peşinden de teriyer köpeğini sürüklüyordu, hayvan tasmaı elverdiğince geminin kedisine doğru hamleler yaparak ilerliyordu. Miss Dombey canhıraş bir çığlık atarak tanıdığını belli edercesine, "John," diye seslendi Baird'e, elindeki tasma bir yere takılmamış olsaydı, onu tanımadan yanından geçmesi işten bile olmazdı. Beklenmedik tatsız bir karşılaşmaydı. Uzun yıllardır köyden tanıdığı papazın çilli kızıydı Miss Dombey; gel gelelim dinsel misyonunun önemi arttıkça cırtlak bir sesle konuşmaya başlamıştı, daha bir dağınıktı, giyimine kuşamına daha az dikkat eder olmuştu: Hatırlıyordu Baird, gelecek yıl İsa'nın İkinci Geleli öngörölmekteydi. Miss Dombey de Kıyamet Günü'ne olabildiğince çok kişiyi hazırlamak umuduyla, kendinden geçmiş bir halde onun yaklaştığını herkese duyurmak için çırpınıyordu. Sesi daha bir hırçın, daha bir vurgulu ve her

zamankinden daha çatallıydı. Yüksek ateşi olan biri gibi konuşuyordu. Kâfirleri beklenen güne hazırlamak adına düşmüştü Mısır yollarına. Baird hoşnutsuzluğunu bastırıp onunla yarım saat boyunca köyden konuştu. Miss Dombey babasını görmüştü ama bunu belli belirsiz bir kınamayla söyledi. Daha yaşlı görünüyordu, ilgi alanları da azalmıştı sanki. Tobin yatağa düşmüş, karısı boğanın saldırısına uğramıştı. Postacı Miss Tewksbury kilise papazının karısına zehirli kalemle yazdığı mektuplar göndermekten altı ay hapse mahkûm edilmişti: Merak konusuydu bu, kadın papazı çok severdi.

Baird özür dileyerek yanından ayrıldı, aşağı inerken bu kadınla yol arkadaşı olacağına hayıflanıyordu. Bir kapı aralığından eşya sandığıyla boğuşan Fearmax'i gördü. Demek ki o da gelmişti. Hazırlanması kolaydı onun. Yolculuk için en gerekli şeyleri almıştı yanına. İki antolojiyi şimdilik bir kenara koydu. *Phaedo*'nun¹ ince kâğıda basılmış kopyası da insanın yolculuğa çıkarken yanından ayırmadığı ama hiç okumadığı türden kitaplardandı herhalde. Fearmax yatağına uzanmış sayfaları öylesine çevirirken uykuya dalmıştı, uyandığında içinde belli belirsiz bir kıpırtı vardı, denize açılan koca geminin durgun hareketi demir aldıklarını anlatıyordu ona. Haklıydı. Akşamın geç saatlerinde donuk ve sönük irili ufaklı evlerin göz kırptığı kasvetli gri tepelerle aralarındaki karanlık deniz, kıvrım kıvrım dalgalanıyordu. *Europa* sarsılarak ilerledi, ray üstünde gidiyordu sanki. Bir yerlerden bir çan sesi geldi, koridorlardaki vantilatörler birdenbire hırıltılar çıkarmaya başladı. Derken hepsi sustu; düşüncelerinden sıyrılan Fearmax, motorlardan gelen küçük bir çarpıntının onları güneye yönelttiğini fark etmişti.

1. Anlamı "Ölüm Sahnesi" olan Sokrates'in son günleriyle ilgili ayrıntıların da yer aldığı diyalogların sonuncusu. (Ç.N.)

Salona girerken Miss Dombey'le karşılaşacak diye tedirgindi Baird; çünkü er ya da geç onu Graecen'la tanıştırmak zorunda kalacağını görecekti – zavallı Graecen böyle bir cezayı hak edecek hiçbir şey yapmamıştı. Oysa ikisi beklemediği kadar iyi anlaşmış görünüyorlardı. Bunun nedeni de onun Miss Dombey'i tanıştırmasıyla birlikte kadının da üstlendiği misyondan söz açmasıydı. "Binlerce insan ölümün gölgesinde yaşıyor," diye anlatmaya koyulmuştu Graecen'a ballandırarak. "Benim işim de onları ölüme hazırlamak, uyandırmak, gerekirse günahlarından arındırmak." Bu sözler Graecen'ın gönlünü çelmişti. Bavulunu boşaltırken içinde bulunduğu duruma kafa yordu, duyduğu içten önerileri kendi zihinsel ve ruhsal durumuyla doğrudan ilintili görüyordu. Ölümü yeterince düşünmüş müydü? Kendini hazırlamış mıydı? Şair, hazzı olan birine itici geliyordu bu fikir. Miss Dombey'in hiddeti tokat etkisi bırakmıştı Graecen'da. Bir peygamberle karşılaşmıştı sanki. Kadın saçlarını eliyle toplayıp alnında tutarken İsa'nın İkinci Gelişi gerçekleşmeye başladığında neler olacağını kısaca anlatmaya koyulmuştu. Graecen kuşkuyla karışık hiç de rahatsız edici olmayan korku içinde dinliyordu onu; Rickshaw Tepesi'nde geçen çocukluk günlerine dönmüştü adeta – annesinin anlattığı cehennem ateşi ve kükürt kazanlarıyla ilgili, o zamanlar inandığı hikâyeleri çağırıyordu. Miss Dombey birini böyle etkili bir biçimde doğru yola döndürebildiği için sevinçten havalara uçuyordu. Kutsal Kitap'tan en az beş bölüm okuması için ısrar etti Graecen'a, o da boş zaman bulduğunda okuyacağına söz verdi. Baird karşısında sahnelenen oyunu ilgiyle izledi, acaba Graecen'ın kendini belli eden iyi huylu özelliği onu hoşgörülü biri mi yapmış diye merak ediyordu; fakat Miss Dombey yanlarından ayrıldığında, Graecen'ın dediklerini duyunca kulaklarına inanamayacaktı: "Baird, ne olağanüstü bir kadın bu böyle. Tanıştırdığın için sana teşekkür ederim." Anlaşılmaz bir

biçimde ölümle ilgilenen birine yakın olmak iyi gelmişti ona – bu ille de kendi ölümü olmasa bile. Gel gelelim Kutsal Kitap'ın bölümleri için korkunç yanıydı. Okumayı denediyse de olmamış, pes etmişti. Bir kere nesir çok kötüydü; Praed Caddesi diliyle kaleme alınmış İsa'nın İkinci Gelişi'yle ilgili masallar kimseye heyecan aşılayamazdı. Gene de Graecen bağlanmıştı Miss Dombey'e.

Fearmax'e gelince; o bambaşka sorunlarla boğuşuyordu. Saatlerce kamarasından çıkmaz, uzanırken gözlerini tavandan ayırmazdı. Kapısı hep açıktı, Baird ne zaman önünden geçse içeriye göz atar, orada, ellerini göğsünde kavuşturmuş, yakası bağı açık yatarken, badanayı incelerken görürdü onu. Gemideki ilk yirmi dört saat boyunca hiçbir yemekte yerini almamıştı, yoksa deniz yolculuğu midesini mi bulandırıyordu Fearmax'in? Hoş, kapısını hiç kapatmıyordu, oradan her geçişinde yatağında uzanıyor olurdu. Baird sonunda kibarlık olsun diye ama bir o kadar da merakının etkisiyle, kapısını tıklatarak yardım isteyip istemediğini sordu. Önce onu duymamış gibi davrandı Fearmax fakat sonradan yatağında güçlkle dönerek dirseğinin üzerinde doğruldu.

"Çok nazıksın," dedi boğuk bir sesle. "Çok. Hayır, yok. Dinleniyorum, hepsi bu. Deniz tutmaz beni. Ama yolculuklardan nefret ederim. İçeri gelsene."

Yoğun bir puro kokusu sinmişti kamaraya. Yatağın yanında kalın ciltli birkaç kitap, bir tespih ve içleri kâğıt dolu sarı zarflar duruyordu. Fearmax solgun ve bitkin görünüyordu.

"İlk defa ayrılıyorum İngiltere'den," diye anlattı. "Benim için büyük bir serüven sayılır – bir kitabın yeni bölümünün başlangıcı gibi; bir yandan da kehanetleri okuyorum. Çok tuhaflar, çok."

Duvarla yatağın başı arasında bir deste astronomik nesnelerin günlük pozisyon haritası, yanında da karalamalarla dolu bir defter duruyordu. "Kehanetler mi?" diye

sordu Baird. (Sonradan Fearmax'ten aynı sözleri duyduğunda Graecen de, "Kehanetler mi?" diyecekti ama boş inanlara olan merakını, kaygısını vurgulayan bir tonda.)

"Astrolojiye inanmazsın herhalde?" diye sürdürdü Fearmax. Ne denirdi buna? Tam dilinin ucuna gelmişti, "Atom bombası icat edildiğinden beri inanmam," diyecekti ki kendini tuttu Baird. Fearmax kısık sesle anlatıyordu.

"Bir zamanlar inanmazdım ancak kesin olmayan bir bilim olmamakla birlikte bana yol gösterdiğini keşfettim: kendimle ilgili olası gelişmeleri, dünyada doğuştan çevremi saran güçleri örneğin. Öyle ya da böyle bugün trende gelirken gelecek birkaç ay için kapsamlı bir harita çıkardım. Tuhaf şeyler görünüyor. Yorumlayabildiğim kadarıyla Büyük Piramit'in tünellerinden birinde kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyayım."

Baird bu duyduklarını eğlenceli bulmuştu fakat belli etmemeye çalıştı. Fearmax insanda acayip bir etki bırakan biriydi. Şarlatanlar gibi konuşmuyordu, daha çok belli bir şeyin peşine düşmüş bir adama benziyordu – dünyanın gerçeklik ya da düzen ilkesini arayan ama bu çabasında başarısızlığa uğramış birine. Medyum kemikli parmaklarından biriyle haritadaki evlerle gezegenlere işaret ederken, gezegen birleşmelerinden ve üçgenlerinden söz ediyordu. Satürn büyük çapta endişeye sebep olmuştu. Deniz yolculuğu korkutmuyordu onu – yıldızların etkileri olumluydu. Ne var ki başkalarıyla birlikte karaya çıkınca bir kaza gelecekti başlarına. Nasıl bir kaza olacağını henüz kestiremiyordu, ölümcül olup olmayacağını da. Tek bildiği onun "Mutlak" olanı keşfetmesine yardımcı olacağıydı.

Böyle bir yer ve zamanda bu sözcüğü duymak acayip gelmişti Baird'e. Fakat Hogarth'ın da dediği gibi Fearmax acayip biriydi. Mutlak olanın peşine düşmekse, Ortaçağ'dan kalma bir hayaldi. Acaba ne anlama geliyordu!

Denize açılırken

Fearmax'ın inzivadan çıkması birkaç gün sürdü; güneş ışığının, kapandığı kamarasından çıkmaya ikna ettiği o değildi bir tek. Ne var ki onun ortaya çıkması Graecen'in içini karartmıştı; Fearmax'ın beklenen bir felaketin yolunu gözlercesine sinirli bir tavırla güverteyi arşınlama alışkanlığından, çenesini göğsüne dayayıp bir yerde uzun süre oturmasından, deri kaplı defterine bir şeyler karalamasından rahatsız oluyordu. Uğraşları ötekilerle pek uyuşmuyordu, Miss Dombey'i bile huzursuz etmişti. El falından anladığını söylüyordu Fearmax, hatta Graecen'in elini alarak hiç sesini çıkarmadan avucundaki çizgilerle kıvrımları büyük bir dikkatle inceledi. "Kalbin kötü," deyince, Graecen boğazına yumruk yemiş gibi oldu ansızın. Hepsi bu.

Yanlarında hiç kıyafet getirmediikleri izlenimi uyardırmalarına karşın Truman'ların ilginç bir çift oldukları ortaya çıktı. Kendilerine göre eğlenceli olmaktan başka kendi kendilerine yettikleri, eğlenmek üzere yolculuğa çıktıkları gözden kaçmıyordu. Truman salondaki piyanoda komik şarkılar çalıp söylüyor ve dinleyici de buluyordu. Söylediğine göre, eskiden koroda şarkı söylemişti ("gerçek bir zenci korusu"), repertuarı çok zengindi. Miss Dombey'in her boy gösterişinde söylediği "Namus

Şehidi" adlı gülünç parçanın sözleri Baird'in pek hoşuna gitmişti. El kol hareketlerinin çığlığı kadını hemen kaçırıyordu. Aslında Miss Dombey'den kurtulmanın tek yolunun Truman'larla birlikte görölmek olduğunu keşfetmişlerdi. Onlara katlanamıyordu. Mr. Truman'ın İkinci Geliş'le ilgilenmesini sağlama çabaları boşa çıkmıştı.

Ancak Fearmax bir tür bağlantı kurmayı başarmış görünmekteydi. Daha güverteye ayak basar basmaz Mrs. Truman heyecanla kocasını dürttü. Karıkoca ona doğru yaklaştılar. Onları hatırlıyor muydu? Hatırlamamıştı. Uzun zaman önce bir seansta Mr. Truman'ın Shrewsbury'deki ablasıyla bağlantıya geçmişti. Medyum eliyle alnını sıvazlayarak pek çok kimseyle tanıştığı anlamına gelen bir şeyler mırıldandı; ama gururunun okşandığı belliydi. Mrs. Truman astral benlik hakkında yazdığı kitabı bile okumuştı.

Londra'nın en ünlü doktorlarının önerilerine kulak vererek ikinci uykusu için kamarasına çekilen Graecen yatağında uzanırken genel olarak yol arkadaşlarının sevimsiz olmadığını düşünüyordu. Ömründe ilk kez günlük tutuyordu, üst üste koyduğu üç yastığa dayanmış, dolmakalemi bugün yaptıklarının hesabını vermeye ayırdığı sayfada, hazır bekliyordu. "Hesaplaşma." Şu cehennem ateşi dedikleri. İşte yine çıkmıştı karşısına. Miss Dombey'in vaazlarından etkilendiği su götürmezdi. Sayfaları ağır ağır çevirdi, tadını çıkarırcasına yavaş yavaş kadınsı iri elyazısını okumaya koyuldu.

Sayfalardan birine, "Ayrılmadan önce (dünyadan) dünyadaki hizmetimin karşılığında," diye yazdığı gözüne çarptı, "pek hesap vermedim. İçimde tuhaf bir boşluk duygusu. Neyim ben? Ne olmuşum? Yazıcı meleğin ilgisini çekecek bir şey de gelmiyor aklıma. Ne iyi ne kötü biriyim. İğrenç bedenimin (Anne, Mrs. Sanguinetti, vb. gibi) birkaç günahı da, birkaç erdem, sakın bir yaşam,

dostlara saygılı davranışlar, vb. sayesinde silinecektir mutlaka. Lanetli biri olarak görmüyorum kendimi...”

Uzaktan salonda Mr. Truman’ın canlı bir biçimde tıngırdattığı piyano duyuluyordu, adam da tarifsiz sesiyle “Namus Şehidi” adlı parçanın ilk dizelerini yarı konuşarak, yarı söyleyerek okuyarak ona eşlik ediyordu:

Namus şehidiyim ben
Kaygısızlığın şehidi
Ta beşikten lanetli

Graecen dikkatle sürdürdü okumayı. “Lanetli biri olarak görmüyorum kendimi, herhangi bir biçimde yüceltildiğimi de sanmam. Peki öyleyse ölümden sonra pek sıradan kişiliğimin ruhsal yazgısı nedir?” Neydi gerçekten? Son birkaç haftadır insanların aklını kurcalayan bütün bu soruların kafasını doldurduğunu, çözüm bulması için onu sıkboğaz ettiklerini düşünüyordu; ya da çözüm olmasa bile en azından inançlar açısından kendini doğrulamayı umut ediyordu. Ruhun ölümsüzlüğü? Kutsal Üçlü’nün doğası? Yükseliş bir hayal miydi? Bu konularda diyecek hiçbir şey bulamıyordu işte. Günlüğe döndü yine: “Bazı yönlerden olgunlaşmamış olduğumu hissediyorum çünkü günün temel sorunlarıyla ilgili kesin fikirlerim yok gibi. Yoksa şiirlerimde gözle görülür olaylar karşısında belli bir tavır mı alıyorum?” Graecen gözlerini yumdu, şiirlerini getirdi gözünün önüne; hepsinden çıkabilecek tek sonuç, Graecen’in izlenim süzgecinden geçmiş Hayyam’ı çağrıştıran yüzeysel bir hazcılıktı. “Galiba,” diye yazıyordu günlükte, “yetersiz biriyim ben.”

Graecen elindekini bırakıp Cefalü’ya doğru yola çıkmaya karar vermeden önceki bir hafta boyunca yaşananları okumak için yine günlüğüne gömdü başını. Çay saati, akşam ve öğle yemekleri peş peşe gelerek birbirlerinin

önünü kesiyordu. Doğrudan kendine, iç dünyasına yönelik hiçbir düşünce yoktu neredeyse: “Biraz canım sıkkın,” diyordu bir yerde, “kalbim yine buna dayanamıyor.” Sayfanın daha altına şöyle bir not almıştı: “Eğer Hogarth eski arkadaşım olmasaydı, ona bir saniye dayanabilir miydim acaba? Duygusuz. Ama iç açıcı bir yanı da var.”

Sabırsızca yüzünü buruşturdu. İnsanın geriye bırakması gereken edebî mirası böyle olmamalıydı aslında. Hem de pahalı bir günlük satın almıştı kendine – yirmi bir şilin saymıştı ona. Ömrünün sonuna yaklaşırken çılgınca yazdığını getirdi gözünün önüne; uçurumun eşliğinde bir İngiliz Rimbaud’sunun kehanet şiirleri yer alıyordu. Ama Rimbaud daha çocuk sayılırdı. Bunu düşünmek yaşını hatırlattı Graecen’a; ihtiyarlama kaygısına kapılmaya başlayalı epey bir zaman olmuştu – sağ kalma kaygısı bütün enerjisini tüketmişti. Mrs. Sanguinetti başının arkasında saçlarının seyreltiğini belirtmişti. Graecen ayağa kalkarak onun bu gözlemini tıraş aynasında doğrulamaya çalıştı. Olacak gibi değildi, zaten o da vazgeçti, yatağına döndü. İç çekti, yeniden kalemine sarıldı. Basit ve dürüst bir şeyler yazmayı deneyecekti; kalemini kıpırdatmayı zamana bırakacaktı. Yazmaya başladığında dilinin ucu, dudaklarının arasından çıkıverirdi.

“Bugün güzel geçen ilk gündü. İspanya sahillerinden aşağı gidiyoruz. (Bir daha gözden geçirdikten sonra son sözcüğü silerek yerine ‘inıyoruz’ yazdı.) Gün ışıırken pusun içinden kahverengi yamaçlar çıkıp selamladı bizi; bir kilise, bir fener; bizim el kol hareketlerimize karşılık bir dakika boyunca böcek misali kolunu havada sallayan, boynuna soğan demetleri asmış ufak tefek esmer tenli bir adam. Hava ansızın ısıniverdi, gökyüzü apaçık ama deniz hâlâ çalkantılı. Bu sabah dün sözünü ettiğim kızın hasta görüldüğünü fark ettim; güneşin altında güverte-deki şezlonglardan birine uzanmış uyuyordu, bir örtüye

sarınmıştı. Rüzgârda uçuşan ince telli sarı saçları alnına düşüyordu. Yanından geçerken kucağındaki kitaba ilişti gözüm, her zamanki meraklı tavrımla eğilip ne okuyor diye baktım. Ne tuhaf bir rastlantı ki gördüğüm Greville'in 'Çağdaş Şairler' antolojisiydi; 'Çılgınlık Rüzgârları' adlı şiirde kalmıştı. Şaşkınlığımı tahmin edebilirsiniz, gururlandığımı, hoşuma gittiğini de. Tanınmamış bir yazarın kendi çalışmalarını okuyan birini görme sevinci pek ender rastlanılan bir şeydir. Güverte çevresindeki ikinci turunda kızla konuşup bu şiiri ve kitaptaki diğer şiirlerini nasıl bulduğunu öğrenmeye niyetlendim fakat geri geldiğimde kız alt kata inmişti. Boş ver. Bu konuşmayı daha uygun bir âna saklayacağım."

Graecen bir sigara yakarak günlüğünü kapadı, yastıkları düzelterek iyice arkasına yaslandı. Nefret etmesine rağmen her öğleden sonra dinlenmesi için talimat almış olması sinir bozucuydu; tıpkı sigaranın yasaklanması gibi. Sigarasız yaşayamayacağını anlamış olmalıydı doktor. İyi de birini yapmazken diğerini neden yapsın? Sigara yaşağını delmişti, ikindi uykularını da bırakamaz mıydı? Ilık bir hava vardı dışarıda. Güvertede dolaşmayı yeğlerdi. Neden olmasın? Kalktı, ceketini giyerken tıp adamlarına ve yöntemlerine sövüp sayıyordu.

Güverte yeterince keyifliydi; rüzgâr ısıldayan denizi döverken doğu yönünde İspanya'nın burunlarıyla koyları görünüyordu. Graecen kızın bugün yine aynı yerde uyuduğunu gördü sevinerek. Kucağındaki kitap da dünküyle aynıydı sanki. Bunu doğrulama isteğiyle avına pus kuran bir avcı misali usulca yaklaştı. Evet, Greville'in "Çağdaş Şairler"i. Bir vince dayanarak oturup kızın uyanmasını beklemeye koyuldu, bir yandan da bacalardan yükselen gri dumanı ve *Europa*'nın denizi yara yara ilerlerken yaydığı bembeyaz köpükleri seyrediyordu. Ansızın yüreği pır pır etti. Miss Dale (adını yolcu listesine

bakarak öğrenmişti) hiç hareketsiz uyuyordu. Soluk almıyordu sanki. Araşlarında altın tutamların ve ışığın parıltıdadığı incecik saçları rüzgârda birbirine dolanmıştı. Silik bir güzelliğı vardı; solgun teni ve yumuşak hatlarına bakılırsa hastalıktan yeni kalkmış birini andırıyordu. Graecen kızı uyurken seyretti ve onunla ilgili öyküler uydurmaya başladı aklından.

Newnham'dan yeni ayrılmıştı belki, orada edebiyat okumuştı. Kendi de şiir yazıyordu herhalde. Belki de edebiyat doktorası için onu konu alan tezini henüz tamamlamıştı. Başını kaldırıp Graecen'ın üzerine eğildiğini görünce nasıl da şaşıracaktı; bunca hayran olduğu şair yanı başındaydı. Birlikte alevi tutuşturacak kıvılcım olacaklardı. Majorca'da güzelim manzaraya karşı uzun yürüyüşlere çıkacaklar, kız ondan Keats hakkında yazacağı kitap için yardım isteyecekti. Birbirlerinden ayrılamayacaklardı. Graecen kıza ne diyecekti ki... (Keats'in sözlerini tekrarlayınca kızın duyacağı acıyı hayal etmek Graecen'a büyük zevk veriyordu.) Napoli'de şövalyelere yaraşır romantik bir havada, çılgın duygularla evlenecek ve birlikte Keats'in mezarını ziyarete gideceklerdi. Sonra... Sonra... Her şey biraz bulanıklaştı. Dev gemi birkaç derece yön değiştirdi. Çan çaldı. Üzerlerine vuran güneş ışığına kış taraftaki büyük bacanın gölgesi düştü; gölge epey serin oluyordu. Kızın uykusunda ağlamaya başlamasıyla Graecen tatlı hayallerinin şaşkınlığından sıyrıldı. Kapalı duran kirpiklerinin arasından yaşlar süzülüyordu, dudaklarının köşesi kırışmıştı. Arada bir acı içinde soluyordu. Ne görüyordu acaba düşünde? Yanında kalırsa, kızı mahcup duruma düşürmekten korkarak parmak uçlarına basarak oradan ayrıldı, kamaraların olduğu kordondan geçerek salona girdi, içeride Truman çiftiyle Bağıl 21 oynarken, Fearmax de yanlarına oturmuş onları seyrediyordu. O gece günlüğüne öğleden sonra tanık ol-

duğu Miss Dale'in davranışlarını ekledi Graecen. Meraklanmış, kızın haline üzölmüştü.

Ne var ki sonunda her şeyin çok başka olduğu anlaşıldı. Baird tanıştırdı onları; Miss Dale en fazla Golder's Green kadar yaklaşmıştı Newnham'a. Kızın sesine yansıyan Londra'nın yoksul semtlerinin yayvan aksanını duymak Graecen'ı hüzne boğdu. Demek ki doğruydu hastalıktan yeni kalktığı; fakat kızla ilgili kurduğu hayallerden gerçeğe en yakın olanı buydu.

Çalışma Bakanlığı'nda stenograf olarak çalışıyordu Virginia Dale. Golder's Green'de yarı müstakil bir evde teyzesiyle birlikte oturuyordu. Verem belirtileri gösterdiği için doktor yurtdışına seyahat etmesini salık vermişti. Sonradan Champion kızın acılarına kulak verince, "Bilinçaltındaki maksadının kurbanı," diye yorum yapacaktı. Doğru olabilirdi de. Durum ne olursa olsun, kızın yaşamında kurtarıcı görevi gören nişanlısı Bob'un Yunanistan'da yaşanan bir uçak kazasında ölmesinin ardından Virginia Dale'in yaşamla olan bağları gevşemeye başlamıştı. Teyzesinin yanında daha fazla kalmayı aklına bile getiremiyordu. Çok hasta düşmüştü.

Bunları rahatlıkla dile getirebiliyordu ama Graecen'ı asıl ilgilendiren konu başkaydı: kendi şiirinin güzel bir biçimde sunulduğu Greville'in "Çağdaş Şairler"iyle böyle bir kızın ne ilgisi olabilirdi? Onunla yalnız kalmayı başarana dek bu konuyu bir-iki gün daha açamadı. Derken, bir öğleden sonra arka güverteadaki şezlonglardan birinde uzandığını görünce sormaya karar verdi.

"Geçen gün," dedi, "elinde bir şiir kitabıyla uzanmıştın." (Miss Dale açık saçık sözler duymuşçasına kıpkırmızı kesildi.) Graecen devam etti: "Benim yazdığım şiirin olduğu sayfa açık duruyordu. Şiiri zevk olsun diye mi okuyorsun, bu kitapla ne yapıyorsun diye merak ettim." Miss Dale dudaklarını yalayarak gülümsedi.

“Okuldan diploma almaya çalışıyorum,” diye anlattı, “postanede işe girmek için gerekiyor. Şimdiki işimde ihtiyarlık sigortası, emeklilik hakkı filan, hiçbir şey yok. Postanedeysen, belli yaşa gelince, emekli oluyorsun.” Bunları orta sınıfa özgü belli bir gururla söylemişti. “Kendime ait param yok, anlarsınız.”

“Şu işe bak,” dedi Graecen, hem lisede öğretilen şairlerden biri olmaktan rahatsız olmuştu hem de derslerde adının geçmesi koltuklarını kabartmıştı. “Şu işe bak sen.” Çocukken annesinden duyduğu deyimleri sık kullanırdı. “Demek postanede işe gireceklere benim şiirlerim öğretiliyor,” diye geçti içinden kızgınlıkla. Miss Dale şaşırmış görünüyordu.

Graecen ona dönerek, “Senin gibi bir kızın postanede işe girmeye çalışmak yerine akli başında bir evlilik yapacağını sanırdım,” dedi çapkın bir edayla. Ne var ki bu sözleri kızı ağlattı. Sulugözlü kadınlardan nefret ederdi. Kız biraz çabayla kendini toparladı neyse. Ne zaman evlilikten söz açılrsa aklına Bob gelirdi, onun ölümünden sonra ne güzelliği ne de zaten kuş kadar olan cesareti kalmıştı. Doğrusu, Graecen’ın şiirini giderek kafası daha da karışarak ve tedirgin olarak okuduğunu, sonra bir daha okuduğunu hatırlıyordu. Şiiri o yazdığına göre belki...

“Herhalde,” dedi, “edebiyat ödevimde bana biraz yardım etmeye itirazınız olmaz? O kitaptaki şiirlerin içinden çıkmakta zorlanıyorum.”

Şiirleri açıklaması istendiği zaman böyle bir rica karşısında gururu okşanmayan bir yazar olabilir miydi hiç? Belki vardı. Ama Graecen, o yazar değildi. Radyo spikeri tonlamalarıyla “Çılgınlık Rüzgârları” şiirini Miss Dale’e okumaktan büyük keyif aldı. Dahası şiiri çözümlemek, birbirine geçmiş sözdizimsel incelikleri, dize içindeki uyakları, vezinleri –aslında kitabı zamanımızın en sönük şiir derlemelerinden biri yapan her öğeyi– göstermek çok

hoşuna gitti. Karşısında bu kadar dikkatli ve alçakgönüllü bir dinleyici olmasına bayılmıştı, Virginia Dale'in elini tuttu. Ona yalnızca kendi şiirini açıklamakla yetinmedi, bazılarını kendinin de anlamadığı çağdaşlarının çalışmalarını da anlattı. "Lanet olası kız İngilizce kompozisyon-dan iyi not almazsa," diye düşündü, "bu benim suçum olmamalı."

Cebelitarık'ın kahverengi dev kayalıklarından geçip Akdeniz'e girdiler.

Hava daha da yumuşamış, esinti azalmıştı. Masmavi günler vardı önlerinde.

Marsilya'da sırt çantası ve resim sehpasıyla Campion bindi gemiye; yaşlandığı gözünden kaçmayan Baird için adamın gelişi tatsız bir sürpriz olmamıştı. Campion bir denizcilik acentesi sayesinde ayırttığı kamarasına inerken, "Seni görmek ne güzel," diye selamladı onu.

"Görmeyi beklediğim son kişi sendin," diyen Baird kamarasına kadar ona eşlik edip eşyalarını yerleştirmesine yardımcı oldu. Campion sırt çantasının tokalarını açıp içinden bir sürü kirli çamaşır, bir tüp diş macunu ve diş fırçası çıkarırken, "Üçkâğıt yaptım," diye açıkladı neşey-le. Dişlerini fırçalamak üzere banyoya girdi, arada da gemi veznedarının başını derde sokmadan ya da geminin sicilini bozmadan *Europa*'ya binmeyi nasıl başardığını anlatıyordu. "Yalnızca Girit'e kadar gidiyorum," dedi. "Yeri gelmişken, Baird, savaş mezarlıklarında yatanlarla hâlâ ilgilendiğimi bilmek hoşuna gidecek. Savaşta meşgul olduğum şeyler ve kafama kurşun sıkmamı engellemek yetmezmiş gibi barış zamanı da onlarla ilgileniyorum. Girit'in bir yerlerinde, ateşli ama sakıncalı bir harekât sırasında gömüldükleri mezarların resmini yapacağım. Gülünç, değil mi? Ama artık gaddar resimler yapıyorum. Keşke her şey bittikten sonra bu kadar duyarlı olmasaydım." Yatağın kenarına ilişerek bir sigara yaktı.

Sonra beresini çıkararak saçlarını gelişigüzel taradı. “İn-
san soyundan gitgide daha çok uzaklaşmaktan farksız –
kaybolmak gibi. Garip bir duygu.” Baird’in ilgisini çek-
mişti. Champion ıslıkla popüler bir şarkının melodisini
çalıyordu, kamaranın köşesinde üst üste konmuş kasnak-
lardaki tuvallere baktı. “Vurdumduymaz bir dünyada
yaşıyoruz,” dedi sonunda, sanki suskunluktan açıksözlü-
lüğe geçerek karşısındakine daha çok değer verdiğini
gösteriyordu. Sonra gözlerini Baird’in madalyalarına di-
kerek, “Sen neler yapıyordun?” diye sordu. “Görüyorum
ki savaş madalyaları takmışsın. Bir de kongre üyeliği. Pek
güzel, sevgili dostum, benim de savaş madalyalarım var.
Ateşkes Günü popoma taktım onları, ayrıca saygı duru-
şu sırasında Anıt’taki törende biraz öksürdüm.”

O etkileyici masum tabloları gözünün önüne geti-
rince, insan Champion’a olan nefretini askıya alır hep, diye
aklına geldi Baird’in. Belki de ressamlar sevimlik için de-
ęil katlanılmak için yaratılmışlardı. Yoksa bir alanda bü-
yük biri olurken, insanlar arasında kabul gören ölçütlere
bu kadar ters düşmek olası mıydı? Yoksa çalışma yaşa-
mın bir parçası değil de insanın aklının sıkıcı sınırlarını
görebildiği bir tür propaganda olabilir miydi? Champion’u
sevmezdi. Peki Champion kendini sever miydi?

“Güzel şeylere yaklaştım,” diye anlatıyordu Campi-
on. “Bugüne dek yaptıklarından çok daha önemli şeyle-
re. İçimde huzursuzluk ve endişe var. Bu gezi canımı sı-
kıyor – bir şeyler olacağını seziyorum.”

Campion’la tanıştırılınca Graecen’ı bir telaştır aldı.
Ufak tefek adam çok soğuk ve gergin görünüyordu, üs-
telik patavatsızdı; insanın elini ayağına dolandıran bir
enerji saçıyordu. Bakışlarıyla karşısındakini yerin dibine
batırıyor, zihnini okuyordu. Kendini güvende hissetmi-
yordu onun yanında. Sanki bu ufak adamın içinde insan-
lığın başlıca deneyimleri yoğunlaşıp billurlaşmış, onları

yargısız infaz ediyordu. Bununla birlikte Campion yaşlı Conklin'i ahmak olarak niteleyince biraz yatıştı. "Ölüm Geçidi" hakkındaki makale hâlâ sızlatıyordu içini. "Adamı tanırsın herhalde," dedi Campion. "Ben tanımam ama eskiden onun eleştirilerini bir dosyada sakladım – bazıları inanılır gibi değildi. Biri aklımda, bir makalesi şöyle başlıyordu: 'Dostoyevski bugün yaşasaydı, İngilizlere yaşımayan ve kaypak biri diye sınıflandırılırdı. Eserlerindeki inatçı gaddarlık damarına bakınca onun bir tilkiye ateş edecek türden bir adam olmasından korkulurdu.'" Graecen nazikçe güldü. Campion'ın Conklin'i üçüncü sınıf bir eleştirmen olarak görmesine sevinmişti. Oturmuş kitap okurken Campion'ın karakalemle resmini yapması hoşuna gitti. Sinirli küçük parmakları kâğıdın üzerinde örümcek misali hareket ediyordu, ustaca ama dikkatli. Kıstığı gözleri çizgi gibi kalmıştı. Resim ve heykel zevki kitap ya da insan seçiminden çok daha güvenilir olan Graecen, Campion'ın tablolarını bilirdi, onlara hayranlık duyardı. Acaba, diye düşünmeden edemedi, hiç alışılmadık biri olan bu adam neden masumiyet ve sessizliğin gücünün karışık, çapraşık ve başkaldıran yaradılışının çatışkısı gibi görünen tablolar üretmek zorundaydı.

O gece Campion üç aspirin alıp erkenden yattı. Hep böyle olurdu. Francesca'yı bırakmak sarsardı onu. Yine de gönül kırıcı anlık bir kararla bu önemli kadınla ilişkisini kesme konusunda ısrarlıydı. Londra'dan gelen telgraf eline geçer geçmez, haftalardır görüşünü bulanıklaştırdığını düşündüğü kara bulutun dağılıverdiğini hissetti. Derhal yola çıkması gerekiyordu. Marsilya bitmişti. Bir kez daha eski yaşantısından sıyrılıp yeniye adım atmalıydı. Çözülmesi gereken sorunlar vardı. Girit harika bir çalışma yeri olacaktı. Bu öyle kolay, öyle ani bir karardı ki, bu noktaya gelmek için ille de telgrafın gelmesinin neden gerekli olduğunu merak etti. Bunu kendi de akıl

edemez miydi? Hayır, hayat sımsıkı yapışırdı insana: Bazen dışarıdan sarsmak gerekirdi. Bir yıldır metresi olan Francesca'ya nasıl söyleyecekti? Kararının kararlılığa dönüşmesini desteklesin diye Pigalle Sokağı'ndaki kaldırım taşlarını, tramvay hatlarını yürüyerek denizcilik acentesinin bürosuna gitti. *Europa* o gece yanaşıyordu. Aslında tatil gemisiydi ama yarısı boştu; küçük bir bedel karşılığında bir kamara bulabilirdi...

Francesca kirli tencerelerin yığıldığı mutfakta meşguldü. Champion kapıyı kapatıp beresini masaya bırakırken onun tazı gibi uzun boyuna, güzelim bacaklarına takıldı gözü. Bütün günü dün önüne yığıldığı giysilerini onarmakla, yapmasını söylediği susamlı kurabiyeleri pişirmekle geçirmiş olmalıydı. Champion masaya oturdu, ufak tefek ve asık suratlı, gazetenin sayfalarını karıştırdıktan sonra bir cinayet haberini büyük bir ciddiyetle okumaya koyuldu. Orada otururken hayatının tek amacı bu gibi davranıyordu, bilmediği Fransızca sözcüklerle karşılaştığında dudakları oynuyor, anlamlarını beynine kazıyordu. Mutfaktan melodik bir ses yükseldi: "*C'est toi, Campyon?*"¹ Homurdandı. Kimsenin ona Champion dışında başka bir adla seslenmesine göz yummazdı. Gazeteyi bırakıp gözden kaçmayan dalgın bakışlarla duvardaki tabloya dikti gözlerini. Francesca'nın hoşuna giden ve orada kalsın diye tutturduğu Arles tablolarından biriydi bu. Bir köylü kulübenin kapısında çömelmişti. Bir de ağaç vardı. En sınırlı kaynaklarla enine boyuna düşünülecek ortaya konmuş bir ifade. Francesca bunun nesini beğenmişti acaba? Champion gözlerini kıstı, en iyisi kadının giysisindeki yanardöner istiridye pembesiyle uyumsuz duvardaki mavi rengi denemektir. Yerinden kımıldama-

1. (Fr.) Sen misin, Campyon? (Y.N.)

dan genzini temizleyip kesin bir dille konuştu: "*Francesca, je pars ce soir pour l'Angleterre.*"¹ Kız elinde bir tabakla odaya girdi, telaşlanmıştı. Champion'ın gözü hâlâ tablo-daydı, bütün dikkatini ona vermişti. Francesca tabağı bırakırken, "*Mais,*² Champion," diyecek oldu. Champion'ın yüreğini belli belirsiz merhamet duygusuyla karışık yoğun nefret duyguları sardı. İnsan kadınlara ne halt etmeye gerek duyardı; ya da onlara gerek duysa bile ne halt etmeye hoşuna gitmeyecek kadar bağlanmasına izin verirdi? Kendi dudaklarından, "Gitmem gerek," sözlerinin buz gibi bir tonda döküldüğünü duydu. "Eşyalarımı toplamama yardım edersin." Kız önüne geldi, erkeğin yüzünü elleriyle kavrayarak kendine doğru çevirdi, tasalı bakışlarını onun donuk mavi gözlerine dikti. "Doğru mu söylüyorsun?" Hiçbir zaman bilemezdin bunu. Yemek sofraya ne zaman geç gelse Champion hiç dönmemecesine orayı terk edecekmiş gibi yapardı. "Annem öldü," diye karşılık verdi kıza – bu sözleri söyler söylemez gülmemek için kendini zor tuttu; neyse ki sesi hâlâ kurşun gibi ağırdı. "Bu gece yola çıkmalıyım." Bir süre birbirlerine baktılar. Sonra kız eğilip dudaklarına bir öpücük kondurdu, arkasından da iş önlüğünün ucuyla adamın ağzında bıraktığı ruj izini sildi usulca. "Doğru değil," dedi yavaşça, sesi acılıydı. "Doğru değil. Beni terk ediyorsun."

Campion bu sahneyi ömrü boyunca bambaşka dillerde defalarca canlandırmıştı sanki. Francesca çekici, güzel bir yaratıktı, gel gelelim ondan yakayı kurtarmak Suriye'deki ya da Paris'teki kızdan kurtulmak kadar kolay olmuyordu. Yoksa oluyor muydu? Çenesini dirseklerine dayamış karşısında oturuyordu şimdi. Champion yeniden

1. (Fr.) Bu akşam İngiltere'ye gidiyorum. (Y.N.)

2. (Fr.) Ama. (Y.N.)

tabloya çevirdi bakışlarını, bu kez daha dikkatli inceliyordu. Bir süre böyle oturdular. Derken kız gözyaşlarını tutamaz oldu, önlüğünün ucuyla bastırdı hemen. Campion yüzünü ekşitti. İşte başlıyordu.

“Neden?” diye sordu Francesca.

“Annem öldü,” dedi yine, kıkırdamama çabası sürüyordu hâlâ.

“Annen yıllar önce ölmüş. Sen söylemiştin.”

“Yalan söylemiştim.”

“Yemeği geç getirdiğim için değil mi?”

“Hayır.”

“Sandaletlerini onarmadığım için o zaman?”

“Hayır.”

“Benden bıktığın için?”

“Annem öldüğü için.” Ürpertici bir serinkanlılıkla söylemişti Campion bu sözleri. Savaş Bürosu’ndan gelen telgrafı çıkarıp masanın üstüne koydu. Francesca ona bakmak üzere eğildiğinde uzun boynunun duruşu çok güzeldi. İngilizce okumayı bilmiyordu ne de olsa, dolayısıyla yazarları anlayacak diye çekinmesine gerek yoktu. Campion duvardaki tabloyu nasıl pür dikkat incelediyse şimdi de kızın duruşuna dikmişti gözlerini. Gözü tatlı, gergin çenesine, geniş ağzına takılmıştı. Yatakta harikaydı. Evde bulunması gereken eşsiz bir kız. Neden onu da yanında götürmüyordu? Aslında Francesca’nın kişiliğinden sıkılmış değildi – bütün kadınların ona bıkınlık verdiğini geçirdi içinden. Francesca’ya gelince; onunla öbür tarafta gemiden inerken karşılaşsaydı, her şeye yeni baştan başlama olasılığı yüksek olurdu. Hoş biri yaratıktı. Ancak şimdi bununla uğraşacak hali yoktu. Rahatsız hasır koltukta otururken özgürlüğünün her geçen saniye eksildiğini hissediyordu. Onlardan tek istediğinin arkadaşlık –ve de aşçılık– olduğunu neden anlamazdı kadınlar? Yeterince akla yatkındı bu. Seninle sevişiyorlar diye

seni ev yaşantısının küçük yörüngesine bağlama hakkını görürlerdi kendilerinde. Ansızın ev erkeği olma özlemi yakıp kavurdu içini Champion'ın – koca, baba, kilise mütevellisi. Bu değişken yaşamının tekdüzeliğini bozacak herhangi biri. Ama burada değil; şimdi değil; Francesca'yla hiç değil.

Kız mutfakta yanan ocağın etkisiyle yüzü al al olmuş, sessizce gözyaşı döküp alçak sesle kendi kendine, "*J'comprends pas pourquoi, J'comprends pas pourquoi?*"¹ diye tekrarlayarak yanında otururken, Champion birden ayağa kalkıp eşyalarını toplamaya koyuldu.

Öteberisini çantaya koyarken, "Aa, kes sesini," dedi içinden. Champion aklını kaçış planına vermişti, deniz yoluyla Girit'e kaçış. Girit'te hiç bulunmamıştı. ıslık çalma isteğini bastırdı. Francesca beklediği kadar büyük bir rezalet çıkarmıyordu; eğer dalga geçerse öfkeden deliye dönebilirdi. Bu yüzden sokağa adımını atana dek ne ıslık çalmak ne de şarkı söylemek akıllıca olurdu. Üstelik ne kadar da sevimliydi kız; kumral teni ve kahverengi gözleriyle ne güzel bir hayvandı.

Sırt çantasını tika basa doldurup şövalessini de katladıktan sonra her şey hazırды, içeri girip masanın yanında, Francesca'nın karşısında durdu.

"Francesca," dedi. "Sevgilim."

Kız boğuk hıçkırıklar çıkarmaya devam ediyordu. Duvara dönük duran yüzünde acılı, dalgın bir ifade vardı. Bu boğuk boğuk inleyerek çektiği sancılar bir tek ona aitti sanki – ona bakan Champion'la bir ilgisi yoktu. Acıyı kendi hayalinde yaratıyordu, yoğun diş ağrısı çeken birine benziyordu böylece, buna öyle odaklanmıştı ki başını kaldırıp karşılık veremiyordu bir türlü. Champion buz

1. (Fr.) Hiç anlamıyorum neden, hiç anlamıyorum neden? (Y.N.)

gibi küçük ellerini kızın boynuna koydu, koyu renk saçlarının V şeklinde bir çıkıntı oluşturduğu ensesini tatlı tatlı okşamaya koyuldu. Gözüne ve eline bu kadar düşkün olursan –ruh ve ten düşkünlüğünü saymaya gerek bile yoktu– sonucu bu olur işte, diye düşünüyordu. Champion sakinleştirici tıkırtılarla kol saatinin zembereğini kurdu. “Hadi ağlama artık,” dedi arka arkaya. “Gelecek ay dönüyorum. Geri geleceğimi biliyorsun.”

Francesca onunla ilgilenmiyordu. Koltukta oturmuş, hafifçe sallanırken oyuncağı kırılmış şımarık bir çocuk gibi sızlanıyordu. Champion beresini alarak tozunu silkeledi, ayakkabılarının bağlarını sıktıktan sonra sırt çantasını yerden kaldırarak masanın üstüne oturttu. Kollarını askılardan geçirirken ansızın pişmanlık sardı içini. Kızı burada böyle tek başına bırakmak zalimceydi; üstelik onu ailesinden koparmış, gebe bırakmış, kendi yaşantısından uzaklaştırmıştı. Ailesi artık kabul etmezdi onu. Hem ona iyi eş olmuştu – cinselliğe yaklaşımları anatomik yönden kulak, burun, boğazın ötesine geçmeyen şu İngiliz kızlarına hiç benzemiyordu. Sevdiği onca kadınla karşılaştığında Francesca bir peri kıızıydı. Onun iyiliğini düşünmesi gerekirdi. Öte yandan, dediğim dedik yanı *Europa*’nın yarım saat içinde rıhtıma yanaşacağını söylüyordu ısrarla, acentedeki arkadaşı geç kalmaması için uyarıyordu Champion’ı. Sonunda doğruldu, çantasını sırtladı, torbalarını eline aldı ve gözyaşları dinmiş görünse de hâlâ koltuğundan kımıldamamış kıza baktı. Sırtı ona dönük oturuyordu, kederden omuzları çökmüştü. Ne demesi gerekiyordu? Champion öksürerek boğazını temizledi ama diyecek iç açıcı bir söz olmadığına karar verdi. Geri dönmeye söz vermişti. Kadınların bir bakışta birinin yalan söyleyip söylemediği şıp diye anlamalarına bayılırdı. Cebinde biraz para vardı – bin frank kadar: Çok bile sayılırdı. Masaya koyarken, “İşte, ben gelene ka-

dar idare etmen için para bırakıyorum. Londra'dan telgraf çekerim, Francesca." Kızdan ses çıkmadı. Yerinden kımıldamadı bile. Kendinden geçmişti adeta. Gıcırdayıp da onu uyandırmasın diye kapıyı eliyle iterek açtı Champion. "Hoşça kal öyleyse," derken sesine yansıyan rahatlama duygusundan utanmıştı. "Hoşça kal." Işık hızıyla merdivenlerden aşağı inip sokağın köşesine ilerledi. Limana doğru ara sokaklardaki kaldırımlarda yürürken özgürlük ve bağımsızlık duygusu iyice kabarmıştı, ıslık çalmaya koyuldu. Yeniden doğmuş biri misali sokakları, renklerini ve biçimlerini içine sindiriyordu. Alçak sesle bir şarkı tutturdu:

*Aux bidets noirs
Gros comme des poires
Du Languedoc, du Languedoc
Les couillons d'un cocu cocu cocu
Tirra lirra lirra bim bim bim...*¹

1. (Fr.) Languedoc'ta, Languedoc'ta / Kapkara kucaklar / Armut gibi sallanır / Herifteki taşaklar / Tri lay lay li, lay lay li... (Ç.N.)

Medyum

“Mr. Fearmax?”

Fearmax neredeyse bütün gün onu yatakta alıkoyan derin düşüncelerinden sıyrıldı, yattığı yerde yavaşça döndüğünde Champion’ın kamaraya girdiğini fark etti. “Evet,” dedi.

“Adını Baird’den duydum. Acaba savaştan önce Euston Yolu’ndaki seanslarda konuşan Fearmax sen misin diye merak ettim?”

Şaşkın gözlerle ziyaretçisini süzüyordu Fearmax. Champion abartılı bir kibarlıkla konuşmayı sürdürdü: “Seanslara katılmadım da haftalık dergilerde ilanlarını görmüş-tüm; sonra da *Occult*¹ adlı bir gazetede bana epey ilginç gelen birkaç makale okumuştum.”

Fearmax eliyle işaret edince Champion itiraz etmeden oturdu. “Aynı adam mısın?”

Yatağında doğrulmaya çalıştıysa da Fearmax’in hantallığı daha ağır basmıştı. O da yanına dönüp başını dirseğine dayadı. Sesi çatallıydı. “Olaf Fearmax benim,” dedi usulca. “Gizleri açığa vurduğum o yazıları sıradan şarla-

1. Büyü ile ilgili, esrarlı, astrolojide güneş ya da ayın bir yıldızı kapatması anlamlarına gelen sözcük; medyumun astroloji yazılarını gönderdiği gazetenin adı. (Y.N.)

tanlık öyküleri gibi okumuşsun anlaşılan. O makaleleri ben yazdım, Euston Yolu'ndaki seansları ben yönettim.”

Campion gevrek bir dille kendini tanıttı. “Adım Campion. Ressamım. O makaleleri yıllarca yanımdan ayırmadım. Onlarda ortaya koyduğun gerçeklik fikri beni sana borçlu kıldı.”

Önce kaşlarını çatan Fearmax, sonra gülümsedi; ilgisizliği, kayıtsızlığı yansıtan buz gibi bir gülümseme idi bu. “Sevindim,” dedi. Campion bir sigara yaktı. “Okuduğum zaman,” diye anlattı, “senin İlk Astral Seyahat dediğin aşamadan çıkmış, ikincisine giriyordum. Neden söz ettiğini çok iyi anladığımı düşündüm, seninle tanışmak istedim. Sana bir mektup yazdım.”

Fearmax alnını kırıştırdı. “O kadar çok mektup alıyorum ki,” dedi, “yanıt vermediysem özür dilerim.”

Campion boş ver anlamında elini salladı. Yüzü canlandı, gözleri parladı: “Yaşam ölüm karşıtlığı kuramı benim kanıtladığım bir şey aslında – kendi yaşantımda. Anımsıyorsun değil mi? Ölüm ilkesi yaşamlarımızda kendini belli edince gerçekliğin altı üstüne gelir, böylece ondan soyutlanmak yerine – olmadık bir şey gibi seyirci kalarak onu üretmeye başlarız, tıpkı ipekböceğinin kendi kozasını örmesi gibi?”

Fearmax doğrulup esnedi. “O zaman çok gençtim,” dedi. “Kendimi ilginç sanıyordum. Henüz Çinlileri okumamıştım, Kabala'daki Ortaçağ insanlarını da. Ressamım demiştin, değil mi?”

“Evet,” dedi Campion. “Elimde olanı resme yatırıyorum – ama hâlâ önemsiz bir yanıma sayılır.” Ellerini usulca, özenle dizine koydu, bu baş döndürücü konulardan söz ederken dengesini sağlamaya çalışıyor gibiydi. “Senin işaret ettiğin döngüyü izledim,” diye sürdürdü, “şimdi de şu senin kuramın bütün deneyi mi kapsıyor, yoksa yalnızca bir bölümünü mü, onu merak ediyorum.

Diyorsun ki, kişi ilk adımıını attığında gerçeklik dışarıda-ki her şeydir; ölüm ilkesi önce bilinçli bir fikir, ardından bilinçaltında kaçamak bir önsezi olarak gelişmeye başlar, sonunda bunları aşar: O zaman temel *gerçeklik yapısı* da değişir. Birey alın yazısına sabitlenir ve kaçınılmaz olarak kendi kişisel mitini, gerçekliğini yaratır. Çevresini giderek bir tür mitolojik ruh buğusu sarar – onun davranışlarıyla sözlerini belli eder. Daha başka bir sözcükle dile getirmek istersek, oluşan kozada onun ölümsüz benliği saklıdır. Bu arada kişinin yaşam ve toplumla *karşı karşıya* duruşu geri dönüşü olmamacasına dumura uğrayan bir kemik gibi sabitleşir. Kişi mit üreten yanının gereğini yapmak *zorunda* kalır; Luther’ın sözleriyle: ‘İşte burada duruyorum. *Başka türlüşünü yapamam.*’”

Campion bunları söylerken kollarını iki yana açmış, yüzüne acılı bir ifade gelmişti. Fearmax ansızın kendini on yaş genç hissetti. Gözleri parladı, kaskatı duran dudaklarına bir gülümseme yayıldı, sonra da kapkara göz çukurlarında fır dönen bakışlarla, “Ne güzel,” dedi, “pek güzel dile getirdin.”

Campion kendini dinleyen biri olduğunun farkında değilmişçesine coşan bir ırmak gibi sürdürdü konuşmasını: “Sonra görev ve sorumluluk bağlarını gevşetmeye başlarsın. Kocan, sevgilin ya da bankerin varsa, kendi kişisel mitini tam olarak sahnelemek için onunla ilişkini koparırsın. Akışkanlaşıp arınırsın. Tanıdığın kimseler gelip elini tutarak on yıl önce yaşanan olaylardan söz açınca, acaba bir ölüyle konuştukların farkındalar mı diye merak edersin.”

Dudaklarını yalayan Campion, sigarasını yere atarak söndürdü. “Ya da,” diye Fearmax girdi söze, “sorumlu görüldüğün işleri görev aşkıyla, neşeyle kabul edersin, çevren bir kabuk, tekeşlilik ya da takvimle sınırlanmış olsa bile kendi dünyanı güvence altına alırsın. Neşeyle, Mr. Campion, neşeyle. İyi de bütün bunların resimle ne ilgisi var diye sorsam?”

“Çok haklısın,” oldu Champion’ın yanıtı. “Hiçbir ilgisi yok ama çok ilgisi var. El ve göz gücüyle resim yapılması bir şeydir. Ama ruhla yapılan resim bambaşka bir şey. Birkaç tuvalde birden kendimi saran mitlerde gezinen bir resim yapıyorum. Öyle saydam, öyle açık ki beni ürkütüyor. Artık söze dökemeyeceğim şeyleri dert etmiyorum. Yine de dayanılmaz bir süreç. Kalabalıklardan, koşullardan uzak durmak zorundayım çünkü cüzamlı biri gibi yapmacık hastalığırını onlara bulaştırmaktan korkuyorum.”

Campion ayağa kalkıp bir aşağı bir yukarı yürümeye başladı, arada bir de elinde bükülü duran gazeteyi dizine vuruyordu. Fearmax merakla onu seyretti. Düşündüklerinin onun gerçek uzmanlık alanı olacağını keşfetmeden önce Exeter’de sorular soran, sancılı geçen yılları gelmişti aklına. Champion’ın ateşi, ödün vermez açıksözlülüğü hoşuna gitmişti.

“Otursana,” dedi yavaşça. “Sıkılmazsan, sana kendi yaşantımı anlatayım. Yaşanan olayları değil ama deneyimleri kendininkilerle karşılaştırabilirsin. Belki o zaman her birini daha açık seçik görebiliriz.”

Fearmax yoğun okumayla yoldan çıkmış tipik bir taşralı örneği sergiliyordu. Yetim olduğundan Exeter’de bir kitapçı dükkânında çalışarak uzun gençlik yıllarını yalnız geçirmişti. Paslı demir kapıların ve taşra yetimhanesinin ölgün fundalıklarının ardında geçen çocukluğunda sara tanısı konulan nöbetlere girme eğilimi dışında olağandışı bir şey yaşamamıştı. Hastalıklı bir çocuktu, on üç yaşında bakıcıları ondan kurtulduklarına sevinmişlerdi; yöredeki insancıl bir doktorun önerdiği özel beslenme ve tedavi yöntemleri kurumun uygulamalarına ters düşmekteydi. Bakıcıların gaddar davranışlarından değil bütün çocuk yuvalarının ayrılmaz bir parçası olan savsak yaklaşımlarından çekmişti. Çocukluk yıllarında hiç gü-

lümsemezdi; bu gerçeği bir gün Hastings'te, medyum olarak ilk başarılarından birini elde ettiği bir otelde kendini gördüğü boy aynasında fark etti. Kendini okumaya verdiği yılların etkisiyle kurumuş solgun yüzünde kurt gibi sırttan bir ifade vardı. Karşısında, bir deri bir kemik kalmış surattan sıyrılıp ortaya çıkmaya çalışan bir gülümseme, mutluluğu andıran bir görüntü vardı.

On üç yaşındayken kitapçı dükkânı ilgi çekici bir yerdi onun için. Görmüş olduğu tek kitap yuvadaki Kut-sal Kitap'tı, o da dua odasındaki tahta bir kartala zincirli dururdu, Peder Dohgerty pazar ayinlerinde çocukları aşı-ğalayıcı coşkulu seçme öyküler okurdu oradan. Yuhanna'nın hayali önünde ya da Tevrat'taki Levililer kitabın-da sıralanan korkunç yasaklar listesini okurken sesi dış ağrısı çekercesine öfkeyle çınlardı. Çocuklar bir şey anlamasalar da korkudan titrerlerdi.

Oysa kitapçı dükkânında her şey bambaşkaydı. Çi-zimlerle gravürlerle dolu kitaplar, tarih ve fen, topograf-ya kitapları vardı; çocuk kitaplarıyla romanların kapakla-rı parlaktı. Kitapçı başarısız ve bunalımda bir adam ha-vasında, şişman, kibar biriydi, Pickwick Kulübü'nün¹ bir üyesiymişçesine yardımsever ve konuşkan bir hali vardı. Çocuğa iyi davranmıştı, ona kalacak yer bulmuş, işi öğ-retmışti, bazen de bayramlarda ve Noel' de tatile gönde-rirdi onu. Fearmax cennette yaşıyordu. Aldığı ücret kal-dığı yerle yemek parasına ancak yetecek kadar yoksul bir yaşam sunsa da yeni koşullarla gelen özgürlük onu kam-çılıyordu. Hiç arkadaşı yoktu ama kasabanın arşınlanac-ak sokakları onundu, ayrıca okumak istediği pek çok kitap elinin altındaydı. Beş yıl boyunca yaşamından hoş-

1. Samuel Pickwick adlı bir İngiliz zenginin kurduğu kendine özgü özellikleri olan üyelerden oluşan Pickwick Kulübü, Charles Dickens'in *Posthumous Papers of Pickwick Club* adlı romanında ölümsüzleşmiştir. (Ç.N.)

nuttu; gel gelelim on sekiz yaşına girdiğinde gecikmiş ergenlikle gelen huzursuzluk onu ele geçirmişti. Bütün ömrünü taşra kasabasında kitap satıcısı yardımcısı olarak mı geçirecekti? Ne var ki ona bazı maddi güçlükler yaşatan şimdiki yaşamının yerine koyabileceği yeni bir yaşama yönelik ne umudu vardı ne planı ne de taslak düzeyinde bile olsa herhangi bir programı. Bunun büyük ölçüde sorumlusu okumasıydı; zihni çoktandır edebiyatın yan yollarına, düşünce ve varsayımların arka sokaklarına saptırıyordu onu; romanlardan ve aşk maceralarından çabucak sıkılarak yoldan çıkmış, spekülatif, esrarlı alanlara yönelmişti. Aslında yirmi bir yaşına geldiğinde okudukları dağınık da olsa ağır kitaplardı. Çevresine kötü tohumlu bitkilerden oluşan bir orman örmüştü – acayip çiçekler açan ve güdük sistemler üreten, Hıristiyan bilimi ya da Teosofi gibi felsefeler. Yalnızca onu saran gizem dünyasını değil, aynı zamanda onun içinde yer alan varlığını da açıklayacak aydınlatıcı yazılara önyargısız bir açlık duyuyordu. Yeryüzünde ne işi vardı? Bu soruları soracak bir tek arkadaşı bile olmadığından demek ki tek çıkar yolu kitapçı dükkânının tozlu çatı arasına sığınmaktı. Oradaki binlerce kitabın arasında Fearmax'in kendini odak noktasına getirmesini sağlayacak aydınlatıcı ve mantıklı bir şeyler vardı elbet. Yalnız olduğunun bilincine varması da işte tam o sıralara rastlıyordu. Onca yıldır o adı konmadık –daha doğrusu anlaşılmaz– sancıyla birlikte yaşamını böylesine dolduran uyuşukluk duygusunun farkına varmamıştı. Geceleri kapüşonlu eski polis yağmurluğunu giyip kasabanın yağmur altında ıslanan sokaklarında yürürdü çoğu zaman; kâh dükkânların kapılarındaki içi boş sigara makinelerini farkında varmaksızın dener kâh vitrinlere yansıyan yüzünü incelerdi. Yalnızlık öyle işlemişti ki içine, ne para istemeyi aklına getirirdi ne de kadın. Tıka basa kitaplarla dolu tozlu pan-

siyon odasıyla kitaplarla kaplı toz içindeki çalışma yeri arasındaki tek fark birinde ayaklı bir küvet, oturak ve demir karyola bulunmasıydı. Yaz kış sabahın beşinde kalkar, çelimsiz vücudunu testideki buz gibi suyla yıkar, saat yedi olduğunda dükkânın kepenklerini çoktan kaldırmış olurdu. Dakikti, titiz çalışır, kimseyle konuşmazdı. Ama bulduğu her boş vakitte kirli pencerenin altındaki küçücük çalışma masasında kitap okurdu. Huc ve Gabet'la¹ birlikte Tibet'e gitmiş; Fédor ile İnka taş işçiliği sanatını çözmeyi denemişti; Frobenius'un² anlattığı töreler ve meseller onu pek heyecanlandırmış; Nostradamus'un kabataslak çizimlerinde gördüğü güzelliklerle üstü kapalı vaatler onu hem sakinleştirir hem de canını sıkardı; *incunabula*³, kehanet kitapları, ayin kitapları – hepsi umut veriyor, hepsi hayal kırıklığı yaratıyordu. Üç bacaklı taburesinde hiç kımıldamadan oturur, omuzlarını bükerek başını manşetleri aşınmış gömleğinin altındaki incecik koluna dayar ve başı dönene dek okurdu. “Neden,” diye sormuştu bir gün kitapçı, “neden bu kadar çok okuyorsun? Hoşuna gidiyor gibi bir halin de yok. Seni gören sınava çalışıyorsun sanır. Kitap zevk almak için okunur, unutmaz.” Bu sözlere şaşırılmıştı Fearmax. Zevk! Peki ya o sözcüğün gerçek anlamıyla zevk alıyor muydu? Söz oraya varacak olursa, bu sözcüğün tam anlamını kavramış mıydı? Zevk neydi? Aç bir hayvan gibi okuyordu. On üçüncü yılında boşa çıkan umutların ve başkalarının yazdıklarının kapatıldığı bir ölü mahzeninden farkı kalmamıştı. Neydi aradığı? Ne zevk ne bilgi ne de yüce

1. Évariste Régis Huc: Fransız misyoner ve gezgin; Joseph Gabet: Huc'ın birlikte Tibet'e yolculuk ettiği Lazarist dostu. (Ç.N.)

2. Ferdinand Georg Frobenius (1849-1917): Alman matematikçi, daha çok diferansiyel denklemlere ve küme teorilerine yaptığı katkılarla tanınır. (Ç.N.)

3. (Lat.) Basılmış ilk kitaplar. (Y.N.)

ışık var gibi görünüyordu bu açlığın ardında – fakat bu üçünün bir araya geldiği, üçünün birleştiği bir şey; ne doğru ne güzellik ama ona ayağını basacak sağlam bir zemin sunacak Bir Şey. Işık ve madde evreniyle yaşadığı sınırlı dünyanın evreni arasındaki boşlukta – yağmur ve sisle örtülü sokaklarla birbirine bağlanan kitaplarla dolu oda iki oda arasında köprü kuracak bir şey.

İşte bu sıralarda yaşlı Metodist bir vaiz kitap almak için dükkâna sıkça uğrar olmuştu. Koca cüssesiyle her adım attığında merdivenlerin gıcırdadığı ve tahta bacağının son basamaktan sonra marley döşemelerdeki tıkırtısı gelirdi Fearmax'ın kulağına. Kitabı elinden bırakarak kapının açılmasını bekler, iriyarı, kır saçlı adamı karşılamaya hazırlanırdı. Snowden tuhaf, huysuz bir adamdı ama çok iyi bir alıcıydı. Bastonuna dayanarak ayakta diki-
lir, gümüş enfiye kutusunu çıkarıp romatizmadan topak topak olmuş başparmağıyla işaretparmağının arasına bir tutam toz sıkıştırırken sesini çıkarmadan bir an Fearmax'ı süzerdi. “Şu konularda *ne varsa* istiyorum,” diyerek ceketinin cebinden bir liste çıkarırdı. Çok parası vardı besbelli, dilediği kitapları hiç düşünmeden alabilecek güçteydi. Ayrıca inatçı hırçınlığından etkilenmişti Fearmax, kendine benzetirdi onu. “Delikanlı,” demişti bir keresinde, “benim deli olduğumu düşündüğüne ne şüphe. Ben kütüphanemde dursun diye kitap satın almam. Onları okurum. Evet, *Altın Dal*¹ ve onun gibi iç karartıcı olanları bile. Okuma insanın iliğine işlemiş bir kurda benzer.” Sonra açık mavi, masum, yaşlı bakışlı gözlerini delikanlıdan ayırmadan birkaç adım daha yanaşmış, fısıldayarak, “İliğine işlemiş bir kurt,” diye tekrarlamıştı. Fearmax ona bir sandalye getirip listeyi elinden alarak aramaya koyul-

1. Sir James G. Frazer, çev. Mehmet H. Doğan, YKY, İstanbul, 2005. (Y.N.)

mak üzere merdivene tırmanmıştı. Hep olduğu gibi yoldan çıkmış şeylerdi istedikleri. Budge'ın¹ "Mısır Ölüler Kitabı", Evans-Wentz,² Férier'nin "Kahramanlık Kültü" üstüne kitapçıkları, dualar hakkında Pamfrey, Donne'ın³ Vaazları. Sandalyede otururken adam birdenbire konuşmaya başlamıştı. "Şimdi sen," demişti, "bu kitapların peşine düşerek inancımı kaybettim diye düşünüyorsundur. Öyle, yanılmıyorsun. Hem de elli yıllık kilise hizmetinden sonra, üstelik bir ayağım çukurdayken." Fearmax merdivenin üstünde dönüp ona baktı, ağzı açık kalmıştı. Snowden'ın yarı uykulu bir hali vardı. Saçlarındaki aklar bahar güneşinde belli belirsiz ışıldıyordu. Gü-lücükler saçıyordu.

“Derken, yaşıllığımızda ansızın bir şeylerin ters olduğu duygusuyla uyanırız uykumuzdan. Birdenbire onca bilgi benden saklanmış gibi gelir; insanların sıradan dindışı işlerle ilgili bilgiler. Ben neyim alt tarafı? Bunca yıldır vaazlarımda neler anlatırım? Ruhun doktoruyum, öyle değil mi? Günah konusunda da uzmanım demek? Peki günah nedir ben biliyor muyum? Bu konuyu araştırdım mı? Gerçek dünyaya herhangi bir noktasından girip onu başka kalıba soktum mu, öyleyse bendeki bilgiler tümüyle deneyime dayalı, yoksa çocukken bana öğretilen cebirsel sihirli formüllere değil. Gün gelecek sen de bu sorularla karşı karşıya kalacaksın – dilerim benim yaşıma gelmeden önce olur bu.” İhtiyar ayağa kalkarak merdivenin altına doğru ilerlemişti. “Bir gün duanın yararsız olduğunu keşfeden Tanrı’nın Elçisi’yle karşılaşmış mıydın hiç?” diye sormuştu şaşırtacak kadar nazik ve

1. E.A. Wallis Budge (1857-1934): İngiliz Mısırbilimci, filolog. (Ç.N.)
2. W.Y. Evans-Wentz (1878-1965): Antropolog. Keltlerin inançları ve Tibet Budizmi üstüne yaptığı araştırmalar ve yazdığı kitaplarla tanınır. (Ç.N.)
3. John Donne (1572-1631): İskoç şair ve vaiz. (Ç.N.)

ince ve körpe bir sesle. "Ona iyi bak. İşe yaramaz. Beş para etmez." Fearmax kolunun altında sıkıştırdığı kitaplarla usulca merdivenden aşağı inmişti. Konuşamayacak kadar şaşkındı.

Snowden kitapları alarak başlıklarını özenle incelemişti. Sonra da vedalaşmadan, parasını ödemek üzere alt katın yolunu tutmuştu. Birkaç hafta sonra gazetede öldüğü haberi yer alıyordu. Fearmax'ın ölüm ilanından anladığına göre karısı geçen yıl ölmüştü, o günden beri kasabanın dışında bir köy evinde kendi kabuğunda yaşıyordu.

Fearmax'ın yaşamının iyileşmesi bu dönemde olmuştu işte. Uykusuz geçen bir yaz gecesinde, otuz sekiz yaşındayken eline kalem alıp bir kitabın sayfa kenarlarına ne olduğunu bilmediği bir şeyler yazmaya koyulmuştu. Sabahleyin uyandığında yıllardır süren arayışlarından sonra bir çıkış yolu, doğuştan gelen bir yeteneği, kendine ait bir becerisi olduğunu düşünüyordu.

Kendiliğinden yazma olgusu hakkında bir şeyler okumuştur Fearmax; inanmamıştı, olsa olsa kendi kendini zehirleme olabilir bu, diye düşünüyordu. Ne ki bir gece Isaac'ın "Kitap Satıcısı" adlı kitabını açmış, sayfalarındaki kenar boşluklarına, kimsenin dikte ettirmediği bir dizi ilgisiz sözcükle tümce yazdığının farkına vararak donakalmıştı. O gün her zamankinden daha yorgundu, ölen bir avukatın kitap koleksiyonunu satın almak üzere otobüsle kırık alanlara yolculuk etmişti. Ertesi gün ve ondan sonra eli bildik işlevleri dışında hiçbir şeye yönelmemişti. Yine de yatağının başucuna bir not defteriyle kalem koymuştu, derken üçüncü gün olağandışı gelişme yine göstermişti kendini. Defteri akıcı sözcüklerle doldurmaya başlamıştı; yazdıkları bu defa bir anlam ifade ediyordu. Bir kadından kocasına uzun, ipe sapa gelmez bir mesajdı yazdıkları. Gün boyu şaşkınlığından kurtula-

madı. Kendi elyazısı değildi kâğıtta gördüğü, epey düzenli ve biçimli bir yazıydı.

Fearmax yazısını komşu kitapçı dükkânındaki, medyum olan satıcıya göstermeden önce üzerinde birkaç hafta boyunca çalışmış, üstüne bir de fikrini almak istediğini belirten bir not koymuştu. Deneyimlerini artırması için özendirilecek, bunu da seve seve yapacaktı, hayatta gerçek yerini bulmuş biri olmanın verdiği harika bir duyguya kapılmıştı. Bu ayların meyvesi artık nadide kaynakçalardan biri olan “Goldsmith’in Yeni Denemeleri” adlı kitapçıkta yer alır. Yüreği giderek hafiflemiş, zekâsı daha da kıvraklaşmıştı. Her ay yapılan ruh derneği toplantılarına katılıyordu, üyeleri kendiliğinden yazma, ispritzma iletiler ve konuk medyumların düzenlediği seanslarla ilgileniyorlardı; işte bu etkinliklerden birinde Fearmax önce nöbete yakalanmış gibi titreyip sonra da derin uykuya dalmış, bu süre boyunca “Fransız Marie” adında bir ruh kılavuzunun ağzından ateşli sözler söyleyerek katılımcıları hayrete düşürmüştü. Doğru, adı tanıdık olmalıydı. O idi, okurlar anımsayacaktır, bu kız başka olayların yanı sıra, Edward’ın tahttan İndirileceğini öngörmekle kalmamış, aynı zamanda tam tarihini ve savaşın başlama sebebini de bilmişti.

Verdiği ilk mesajın pek bir önemi olmamakla birlikte Fearmax’ın gereksindiği sinirsel enerjiyi toplamasını sağlamıştı. Zihni bu araştırmalarda büyüteç görevi görmekteydi. Yoğunlaşması ve yalnızlığı sayesinde kendi üzerinde görülmedik ölçüde denetim kurabildiğini görmüştü, böylelikle kendi isteğiyle transa girmeye ve mesajları genel kamuoyunu ilgilendiren bedensiz seslerle ilişki kurmaya başlaması uzun sürmedi.

Fearmax’ın artan ününün onu kitabevindeki sıkıcı işinden kurtarması da uzun sürmeyecekti. İngiltere’ nin dört bir yanına yolculuk yapıyor, pek çok kasabada çağrıldığı konferanslara ve seanslara katılıyordu. Nereye gi-

derse gitsin, “Fransız Marie” de bağıllık göstererek onu takip eder, ne kadar entipüften olsa da sorularına karşılık verirdi. Hastings’te hiç hesaplanmadık bir fiyasko yaşanmıştı. “Fransız Marie” ortaya çıkmaya yanaşmamış ama yerine “Raja Patma” adındaki yetersiz yardımcısını göndermişti, “Raja Patma”nın dediğine göre “Fransız Marie” yeryüzündeki balayını yaşadığı bu kasabaya dayanamıyordu. Öte yandan Fearmax etkileyici bir konuşmacı olmuştu artık. Çalışıp didinerek aksanını BBC sunucularına benzetti, boynundan kızıl renkte bir kordonla bağlanan kadife bir pelerin aldı kendine, kırışmaya başlayan saçlarını da yana tarıyordu artık. Kendine olan güveni (eksikliğini fark etmediği bir değer) giderek büyüyordu. Amaçsız okuma ve spekülasyonlar sonucunda birikmiş durgun enerjisi bir anda açığa çıkmıştı. Hakkını vermek gerek, kendini bildi bileli baş gösteren sara nöbetleri geçirme eğiliminin ne anlama geldiğini de keşfettiğini düşünüyordu. Kendini kısıtlamak için kitaplardan ördüğü barikatın ardından ona seslenen bu eşsiz yeteneğin manyetik çekimi miydi acaba? Öz güveniyle birlikte sağlığı da düzelmişti.

“Mr. Olaf Fearmax, Exeter Medyumı.” Basın onu destekliyor, Derbi Galipleri, Büyük Yangınlar, Borsa His-selerindeki Düşüşlerle ilgili “Fransız Marie”nin öngörülerinin her birini yayınlıyordu. Okült Araştırmalar Kraliyet Derneği de Fearmax’i sınamış ve “Fransız Marie”nin ortaya çıkması konusunda tedirgin olduysa da işin içinden alınının akıyla çıkmıştı. Gel gelelim sınavın galibi ruh kılavuzuydu. “Fransız Marie” yalnızca Edward Gibbon¹ ve Ramon Novarro’nun² sağ olan yakınlarına haberler getirmekle kalmıyor, sıvı parafinin köpüklerinde

1. Edward Gibbon (1737-1794): İngiliz tarihçi ve parlamento üyesi. (Ç.N.)

2. Ramon Novarro (1899-1968): Meksikalı aktör, sessiz sinema döneminin ünlü oyuncusu. (Ç.N.)

şaşmaz bir doğrulukla tombul ellerinin “maddeleşmiş” izlerini de bırakıyordu.

Fearmax, oturduğu Gray Hanı Yolu’na doğru Londra sokaklarında yürürken (daha geçenlerde orada küçük bir daire kiralamıştı) bütün tutkularını gerçekleştirdiğini düşünüyordu. Uğruna çabalayacak başka bir şey kalmamıştı – belki bir tek üst üste katıldığı seansların gerilimi altında ruhsal dengesini korumak dışında. Ama ona düşen bir görev vardı.

Bunca çalışmanın Fearmax’e anlamlı gelmeye başlaması daha öncelere dayanıyordu; başlangıçta yavaşça belli etmişti kendini – “Fransız Marie”yle onun kendini dünyaya tanıtmayı seçtiği koşulları algılaması gerçekliğin yapısıyla ilgili yorum yapmayı gerektiriyordu. Maddeleşme *ne* demekti? Madem parafinde iz bırakabilecek kadar etten kemiktendi, omzunda sık sık hissettiği o elin dokunmaya yetecek kadar kemiği ve kası olmamasını nasıl yorumlayacaktı? Nasıl oluyordu da bazen seans odasındaki loş kırmızı ışıktaki – iri yapılı güzel görünümlü, etekleri uçuşan gece elbisesi giymiş, ellerini tam yüreğinin altında kavuşturmuş, opera sanatçılarını andıran gençten bir kadın olarak görünebiliyordu? Nasıl oluyordu bu? Her iki dünyayı da çok iyi bilen biri olarak neden kendi boyutundan sıyrılıp gelerek onun eşi olmuyordu? Fearmax düşünecek daha öncelikli konular varken zihnini bunlarla meşgul ettiği için olsa gerek tatsız bir gülümseme yayıldı dudaklarına. Sırada Amerika gezisi vardı. Acaba “Fransız Marie”, Chicago ve Detroit halkının iyiliği için Atlantik Okyanusu’nu geçecek miydi? Yoksa bazı Fransız şarapları gibi o da “seyahat etmeyecek” miydi? Geç saatte bir bardak sıcak süt içerken aklına bir fikir gelmişti Fearmax’in.

Ertesi gün trans sırasında ortaya çıkan fizyolojik ve psikolojik değişikliklere ilgi duyan Edward Grew adında

genç bir doktor adına birtakım özel deneyler yapacaktı. “Fransız Marie”den kara kedi yavrusunu göndermesini isteyecekti, görüldüğü kadarıyla onsuz ruhlar dünyasının gelişim döngüsüne giremediği kedi yavrusunu. Fearmax ertesi gün konuşmasını yaparken dizinde kedi yavrusunun tüylü gövdesini hissettiğine şaşırmamıştı ama planlandığı gibi Grew transtan çıkıp *gerçek* bir siyah kedi yavrusunun bütün hareketlerini kusursuz sergileyince afalladı. Seyrelmiş kır saçlarının arasından ter süzölmeye başladı. Bir şeyler yolunda gitmiyordu, peki suçlusu kimdi, kötü niyeti mi yoksa “Fransız Marie”nin dikkatsizliği mi? Bunu bilmiyordu. Sonraki birkaç gün o güne kadar hiç karşılaşmadığı olağandışı bir durum rahatsız edecekti Fearmax’i; kulağına gelen gürültüydü bu sıkıntının kaynağı, sanki başının üstünde bir pencere kanadı açık kalmış da fısıltıya dönüşüp kesilmeden önce dillenmeye başlayan bir ses duyuyordu; hiç söz etmiyordu aslında fakat göze görünmeyen bir gırtlaktan geldiği anlaşılan sesin soluk borusundan çıkan hava olduğu belliydi. Birkaç defa, daha çok da kalabalık arasında olmuştu bu. Ondandır başka kimse duymuyordu galiba. Bu süre boyunca ruh kılavuzuyla bağlantı kurmak olanaksız görünüyordu. Öte yandan “maddeleşmiş” kedi yavrusu, onu muayene edip capcanlı bir kedi yavrusu olarak gören Grew’la birlikte laboratuvara taşınmıştı. Bütün bunlar ne anlama geliyordu?

Bir sonraki pazar “Fransız Marie” yeniden iletişim kurduğunda heyecanlıydı. Kedi yavrusu “kaçıvermişti”. Onsuz yaşayamazdı. Geri getirmeliydi. Üzüntüden abuk sabuk konuşuyordu. O gece Grew ile Fearmax bazı şeyler eskisi gibi yürüsün diye kedi yavrusunu kloroformla uyutup bahçeye gömdüler. “Fransız Marie” yalnızca Atlantik’i geçmekle yetinmemiş, öbür dünyada yolunu gözleyen dinleyicilere “takdim” olmuştu.

Ne var ki bu sonsuza dek sürmeyecekti. Birkaç ve-

rimli yılın ardından Fearmax ruh kılavuzuna eskisi kadar güvenemeyeceğini anlamaya başladı. Kimi zamanlar onu hepten yarı yolda bırakacak, Fearmax de kendini sıradan vericiler sürüsü arasında bocalarken bulacaktı. Ayrıca mesajlarında sezilen bazı veda imaları yüzünden onu merak ediyordu. “Uzun sürmez,” demişti birinde, “sen oraya vardığında ben gitmiş olurum,” bir başkasında da, “Artık daha fazla konuşamam.” Radyo diliyle söylenebilirse, onun yayınlarına, alışık olduğu bir radyo istasyonuna kulak veren dinleyenlerin duyduğu türden bir güvenle bağlanırdı. Bu kadına ulaşabilmek uğruna, Fearmax’ten ilgi görmek için yaygara koparan arkadaki ses kalabalığıyla anaforunu aşardı, tıpkı hızlı bir trenin raylarda ilerlemesi gibi. Onsuz ne yapardı Fearmax?

İki kere Maidstone’da, bir kere Leeds’de, bir defasında da Londra’da tökezlemişti. Derken bir gün “Fransız Marie” iç parçalayan son vedasını ederek ılık misali sözüverdi. Bazı yakın dostlarının katıldığı özel bir seans sırasında olmuştu bu, medyum dizlerinin üstüne çökerek ellerini birbirine kenetlemiş ve onu bırakmaması için acıyla yalvarmıştı. Aşkını ilan ettiği ilk kadındı o, ne ki karşılık bulamamıştı. Küçük düşmüştü, hem de fena halde; üstelik bir tek ruhu değil, transa girmeden önce nöbete girme becerisi de yitmişti. Doğuştan gelen yeteneği uçup gitmişe benziyordu.

Başka deneylere hazırlanmak ve dinlenmek üzere Cornwall’da oturan bir hayranının evine çekildi. “Fransız Marie”nin yokluğunu sevgilisini kaybetmiş biri gibi acıyla hissediyordu; duyguları öyle yoğundu ki bir gün gazeteyi açıp Carpenter adında bir başka medyumun “Fransız Marie”den mesajlar aldığı yolunda iddialar ortaya attığını gördüğü zaman kapıldığı kıskançlık nöbeti yüzünden dili tutulmuştu. Çıldırılmış gibiydi. Arkadaşları aklını kaybetmesinden endişelendiler. Gök gürültülü

fırtınada Cornwall tepelerine kadar yürüdü, sırlıslıklam olmuş büyücü pelerini yerlerde sürünürken Fearmax de kendi kendine konuşuyordu. Ne yapılması gerekiyordu?

East End'de Carpenter'ı arayıp buldu Fearmax. Uzun boylu, kabak kafalı cılız yaşlı bir adamdı, aşırı yardımsever bir edası, içten pazarlıklı bir konuşma tarzı vardı, poliste aleyhinde kayıtlar tutulmuştu. Üç kere dolandırıcılıktan kodese tıklılmıştı. Tek gözünü nişan alırcasına sımsıkı kapatmış, öteki gözünü kırpmadan Fearmax'e odaklamıştı. "Fransız Marie"yle ilgili sorularıyla bu adam kendinden ne istiyordu? Biraz içi rahatladıktan sonra "Fransız Marie"nin mesajlarıyla görüldüğü seanslarda tuttuğu kayıtları çıkardı. Fearmax stenoyla yazılmış notları okudukça içindeki kıskançlık da kabarıyordu; bildik bir yazı türüyle karşılaşmaya benziyordu. "Fransız Marie" imzası vardı görüşmenin her köşesinde. Fearmax kendinden geçmişçesine evin yolunu tuttu – profesyonel trans değildi bu, bütün bunların ne anlama gelebileceğini bulmaya çalışan sıkıntılı dalgınlıktı. Bir hafta sonra Carpenter bir motor kazasında can verdi.

"Fransız Marie"den söz eden başka yazılar var mı diye ruhsal yayınları taradı Fearmax fakat bu hain oyunlarına bakılırsa, yeni bir gelişim döngüsüne girmişti. Alastair adlı Edinburg'lu bir medyumun repertuvarında "Güzel Mary" adında bir ruh kılavuzu bulunuyordu ama düzensiz ve sıradan bir vericiydi; Alastair seanslarında steno notlar tutmazdı, yine de karalama defteri bu ruh kılavuzunun görünmesinin "Fransız Marie"yle eşzamanlı olduğu anlaşılıyordu. Konu kapanmıştı, Fearmax yoğun meditasyonla geçen yaşamına geri dönmekte özgürdü. Epey uykusuzluk çekiyordu, bir keresinde başının üzerinde kanadı açılan rahatsız edici pencere gürültüsünü duymuştu. Ama arkasından hiçbir ses gelmedi – "Fransız Marie"yle özdeşleştirebileceği bir hayaletin sesi bile. Yi-

ne de onun, astral benliği yüce gelişim basamaklarına ulaşmadan Fearmax'le son bir kez umutsuzca iletişim kurmaya çabaladığını düşünmüştü. Peki ona ne olacaktı? Fearmax'e?

Ertesi yaz trans halinden önce gelen başka bir nöbe- te yakalanmıştı. Ama kendiliğinden olmuştu bu, onun çabasıyla değil, böylece biraz da olsa gelecekle ilgili umut vermişti. Fearmax'ın karşılaştığı ruh kılavuzları da en sıradan türdendi – kusurlu, huysuz ya da düpedüz cahil. Onun gibi bir medyumun kendini böyle bir çıkmazda bulması küçük düşürücüydü; fakat Fearmax bu ayları okuyup yazarak geçirmiş, çeşitli alanlarda uzmanlarla yazışmış, okült araştırmaların ötesine geçen genel konularda ruhsal yayınlara katkılarda bulunmuştu. Bunlardan bazıları medyum tabakasının iyi sindirilmemiş sıradan kuramlarıyla tartışmalarının katbekat ötesindeydi. Yoğun okuması sayesinde Fearmax karşılaştırma yeteneğini geliştirmiş ve kendini ifade etmenin bu meslekteki kardeşlerinde olmayan çeşitli yollarını bulmuştu. Artık Campion'ı derinden sarsan kısa makaleler yayınlıyordu. Lully¹ hakkında kaleme aldığı denemesiyle Paracelsus'un² anlattığı Tedavi kuramı üstüne yazdığı monografi bu konularda yaşanan sorunlara ilgi duyan okurlar tarafından iyi bilinmektedir elbet. Doğrusu, Fearmax karışık alanlarda doğal bir filozof olma yolundaydı; ancak meslek edinmek ona bıktırıcı gelmeye başlamıştı. Medyumluk yaptığı sıralarda refaha kavuşmuştu. Para pul içinde yaşıyordu.

Hogarth'ın adının nasıl ortaya çıktığı pek belli değil. Galiba Grew önermişti, psikanaliste başvurmasını. Han-

1. Raymond Lully (1232-1315), Palma, Majorca doğumlu yazar ve filozof. Çalışmalarını Latin, Arap ve Katalan dillerinde kaleme almıştı. (Ç.N.)

2. Paracelsus (1493-1541), simyacı, tıp adamı, astrolog ve okültist. (Ç.N.)

gisi olursa olsun, Baird'in düşünecek ve söyleyecek çok şey bulduğu küçük odada bulmuştu o da kendini; kendinden ne beklediği konusunda en ufak bir fikri yoktu Fearmax'ın. "Yeteneğini yitirmiş bir medyumum ben," demişti Hogarth'a kısaca, sanki doktorun ona vereceği bir kutu ilaçla her şeyin yoluna girmesini bekliyordu. Kendiliğinden yazma ve karakter benzerlikleri gibi konulardan haberi olan Hogarth çok geçmeden onu bildiği sulara çekti. Ondan sonra yapılan, analizden çok mantık savaşıydı. İşte kendi kadar çok okumuş biriyle karşılaşmıştı sonunda; konuşmaları (Hogarth'ın bant kayıtlarında yeniden dinlenirken) kapsam ve içerik açısından gelişirler, giderek Nietzsche'nin sahne arkasında gümbürdeyen atışmalarına benzemeye bile başarlardı. Hogarth karşısına gelen hastalara ilgi göstermesine neden olacak iyi bir gerekçe bulduğu zaman görüşmeleri kaydederd. Fearmax de böyle onurlandırılmaktan pek şikâyetçi değildi. Hogarth'la konuşmaları yaşamında dönüm noktasıydı. Değerli şeyler öğreniyordu. Olasılıkla bunlardan en değerlisi Hogarth'ın sinir gerginliği kuramı ve faaliyeti kendiliğinden huzur bulma biçimi olarak görme ilkesiydi – dönemin pazar gazeteleri "köklü varsayımlar" ve "belirsiz genellemeler" demişlerdi bunlara. Bir daha asla medyum olamayabileceği düşüncesiyle yüzleşmesini Hogarth'dan öğrenmişti Fearmax. Ele vermediği, daha doğrusu saklamaya çalıştığı tek bir sırrı kalmıştı geriye. Hoş, Hogarth'ın bunu irdelemek için onu sıkıştırabileceğini biliyordu herhalde. Carpenter'ın ölümünün hemen arkasından ve rezil Alastair aracılığıyla gönderilen mesajların incelenmesinden sonra, Fearmax dolandırıcılık eğilimine yenik düşmüştü. Şimdiye kadar bu yolu hiç denememiş ve medyumluğun dolandırıcı bir meslek olma sorunuyla ilgili tartışmalara ilgi duyan biri olarak, kendince deney diye tanımladığı bir girişimde bulundu. Hal-

kın önünde ondan başka üç medyumun daha katılacağı bir seansa çıkmayı kabul etti. Şimdi düşünüyordu da, Hogarth'ın mantığı ışığında, bu davranışı belki de tam bir umutsuzluk göstergesiydi. Kim bilir? Gerçek yeteneği geri gelebilirdi. Lastik eldivenlere, gramofon kayıtlarına ve benzer gereçlere başvurmasına gerek kalmayabilirdi. Edinburg'u seçmesi şanssızlıktı çünkü o gece gösteriye katılacak olan medyumlardan biri olan Pons'un özel yaşamı polisin takibi altındaydı. Olan bitenler çok üzücüydü. Polis de oradaydı, kızılötesi bir kamera Fearmax'in el çabukluğunun her ânını görüntülemişti. Fearmax öteki medyumlarla birlikte 1735 sayılı Büyücülük Yasası gereği suçlandığını görecekti. Hakkında önceden tutulmuş herhangi bir kayıt bulunmaması sayesinde yüklü miktarda bir para cezasıyla hapse atılmaktan kurtulacaktı... Bir gün Hogarth davaya yer veren *Ruh Dünyasından Haberler* adlı dergiyi masaya koydu. Neden, diye sordu Fearmax'e sertçe, neden bu onur sarsıcı olaydan hiç söz etmemişti ona? Neden acaba?

Hogarth bir yandan Fearmax'i yeteneğinden gönüllü olarak vazgeçmeye hazırladıysa da, diğer yandan trans halinde yaşananlara büyük merak gösteriyor, dahası nasıl karşılanacağı belli olmamakla birlikte medyumunu arkadaşlarına özel iki-üç seans düzenlemeye özendiriyordu. Hogarth sıradan ruhların saçma sapan sözlerine dikkatle kulak vermiş, karısıyla iletişim kurulmasını istemişti – sonuç alınmadı. Anlaşılan Fearmax üçüncü sınıf bir medyum seviyesine inmişti; hazırlayıcı nöbete kendi isteğiyle giremiyordu; ruh kılavuzlarının ya dili bağlıydı ya da uçarı tiplerdi; seansı yürütebileceğinden kuşkuluydu. Profesyonel anlamda hiçbir yararı olmazdı.

“Fransız Marie” – ömründe sevdiği tek kadın gitmiş, onunla birlikte özgüveni de uçmuştu. Bir araştırma konusu olarak balta girmemiş okült ormanı kalmıştı geride.

Savaş boyunca Fearmax birkaç arkadaşıyla birlikte savaşın günahlarından arınmak için tam bir inzivaya çekilmişti. Cornwall'da bütün zamanlarını savaşı engellemeye ayırmış, yerel yönetim kurullarında saçma soruları yanıtlayıp arazide işverenlerini rahatsız edecek boyutlarda karanlık çalışmalar yürütmüşlerdi. Bu süreçte Fearmax sonradan Astrofiziğe İnananlar Derneği diye ünlenen bir grup kurdu. Kurucusunun ortaya koyduğu felsefeyi derinlemesine irdelemeye gerek yoktu, dernek kısa zamanda serpildi, gitgide büyüdü. Euston Yolu'nda toplantı odaları, kuruluşun resmî propagandasını üstlenen kendine ait yayınevi vardı. Hogarth'ın analiz yaptığı dönemde, Fearmax'ın sığındığı yer burasıydı, neredeyse bütün boş vaktini Swedenborg inanç sistemini geliştirmeye adayıp çok iyi kaleme alınmış bir dizi kitapçıktaki belirsiz noktaları aydınlığa kavuşturdu. Yapacak bir şey bulmuştu kendine. Bu sistem çok titiz olmayı gerektiriyordu: Bütün okült düşünce yapısını (el falı, simya ve astrolojiyi bile) çağın son metafizik fikirleriyle bir hizaya sokmayı öğretmekteydi. Onun varlığı Profesör Joad'un¹ bitmek bilmeyen öfke kaynağıydı. Sistem aynı zamanda Uspenski², Hotchkiss, Eustace Pfoff, Dinamik Mesajın yorumcusu Joseph G. Sthyker ve Rudolf Steiner³ Derneği'nin de saldırısına uğramıştı. Öyle büyük bir gelişme kaydediyordu ki Bacon Derneği bile ona saldırıyordu. Fearmax kaybedileni geri getirdiğini düşünmeye başlamıştı. Belki de yeni bir Blavatsky⁴ ya da Krişnamurti⁵ olacaktı.

1. C.E.M. Joad (1891-1953): İngiliz filozof, psikolog ve radyo programcısı. (Ç.N.)

2. Peter Uspenski (1878-1947): Rus filozof. Varoluşun yüksek boyutu tartışmalarında geometri ve psikolojiyle bağdaştırdığı analitik ve mistik eğilimlerini kullanmıştır. (Ç.N.)

3. Rudolf Steiner (1861-1925): Avusturyalı filozof, edebiyatçı, mimar, oyun yazarı, eğitimci, düşünür ve gizemci. (Ç.N.)

4. Helena Petrovna Blavatsky (1831-1891): Rus araştırmacı. (Ç.N.)

5. Jiddu Krişnamurti (1895-1986): Hintli yaşam öğreticisi. (Ç.N.)

Günün birinde Hogarth, "Bir saplantıya bir başkası eklendi," deyip "neden yurtdışına gidip her şeye ara vermiyorsun?" diye sordu.

Bu fikir İnananlar Derneği çevrelerinde yankılandı. Görülecek tek çarpıcı metafizik hesaplaşma Büyük Ehiram Derneği'yle olardı. Yayınlarında üstü kapalı sözlerle İnananları rahatsız ediyorlardı. Birisi piramitleri görmeye gitmeli, bağımsız gözlemlerde bulunarak bunları genel bir plana oturtmalıydı.

"Dünyanın ister bir yumurta, ister bir soğan olduğuna inan," diyordu Hogarth, "fark etmez. Önemli olan tükenmiş olman, eğer dinlenmezsen, bir gün pattadan besikten yuvarlanıp düşeceksin."

Fearmax epey yaşlanmıştı. "Hogarth," dedi, "eğer geri gelmezsem..." Hogarth homurdandı. "Hayır. Ben ciddi-yim," diye itiraz etti Fearmax, "hem de çok. Burada bir şey görüyorum." Kırıksık avucunu uzattı. Hogarth elindeki dev büyüteçle baktı ona. "Bir gönül macerası var sanki. Belki de gemiye giden trende 'Fransız Marie'yle karşılaşacak, onunla birlikte kaçacaksın."

Fearmax ürkmüştü, elini çekip cebine soktu. Bir daha bu konuya değinmedi fakat hafta sonu Hogarth'a ay sonuna doğru yola çıkmayı tasarladığını söyleyecekti. Hogarth kutladı onu. Doğrusu bu ya, Fearmax artık canını sıkmaya başlamıştı. Mesleki hedefleri açısından yararlı bir vaka olmuştu onun için. Ne var ki uzun vadede Fearmax'ın kendi yolunu çizmesi gerekecekti.

Campion onun yaşamöyküsünü can kulağıyla dinliyordu. Gözlerini bir an olsun ihtiyar adamın yüzünden ayırmamış, medyumun anlatırken aklına gelip de kendi kendine söylediği gülünesi anlarda bile gülmeye kalkmamıştı. Anlaşılan Campion kendini öyküye kaptırmıştı. Bazı yönleriyle kendi yaşadıklarıyla karşılaştıracak noktalar bulmuştu sanki ama nasıl ve ne bağlamda olduğunu

söylemedi. Sessizce sigarasını tütürerek dinledi, Fearmax' in diyecekleri bittiğinde dalgın bakan gözlerini yerden kaldırmadı.

Fearmax yorgun düşmüştü ama yabancı birinin –hem de meslekten olmayan bir yabancının– önünde darıma-
dağın olmuş hassas noktaları ve eski anıları akıcı bir dille anlatabildiği için kendisiyle gurur duyuyordu.

Hogarth'ın sayesinde başarmıştı bunu – nesnel gözle yaşamını ve çalışmalarını değerlendirmeyi. Ansızın orada olmayan Hogarth'a minnet duydu, kabaran sıkıntılarına, yanlışlarına, sapmalarına sabırla katlanmıştı.

“Demek Büyük Piramit'ten gerçekliği işaret etmesini bekliyorsun?” dedi Campion belli belirsiz küçümser bir edayla.

“Şöyle açıklayayım,” diye başladı Fearmax anlatmaya. “Evreni bir sisteme indirgemeye çalışmak bir iş. O sistemi kişisel görüşten başka bir kalıba sokmak bambaşka. Eğer söylediklerimden bazıları beni huzursuz ediyor ya da azıcık utandırıyorsa, bunun nedeni onlara inanmam değil. Hepsi geçerli benim için; ama birkaç yüz erkekle kadının benim müridim oldukları korkunç gerçeğin de farkındayım, dünya görüşümü onlar adına temel çerçeve kapsamında düşünmeye gerek görmeksizin, onlar için nasıl uygunsa öyle kabul ediyorum. Son çözümlemede, Büyük Piramit bana bunu bulmam için yol gösterecek yalnızca. Felsefeye dönüştürdüğüm genel kuramlarla çelişmesi olası değil; çelişirse, o öğeleri bilinçsizce göz ardı etmem ve başkalarını seçmem gerekecek sanırım. Aslında beni rahatsız eden müritler. Söylesene, ressam olarak sen, yeteri kadar insanın kendini senin tarzına adanmış bir okul bulmasını sağladın mı hiç?”

Campion, “Evet,” dedi.

“Korkunç, değil mi?”

“Öyle.”

“Teknik olarak atılan her yeni adımla birlikte gelen deneyimi, mücadeleyi, olmayanı, terimleri tümüyle yok saymak. Neyse, bana sıkıntı veren asıl ben’in, acı çeken yanımin müritliğin ezici yükü altında büyümesinin engellenmesi.”

“Peki neden kurtulmuyorsun ondan? Silkin gitsin.”

“Neden mi? Kendime soruyorum. Yapmıyorum.”

“İnsanın yapamadığı şeyler vardır.” Campion, Francesca’yı düşünüyordu o sırada. Pencereden bakıp ağlıyordu herhalde. Eğer kadınları planlarından uzak tutabilseydi, her şey ne kadar kolay yürürdü. Fearmax tatlı tatlı anlatıyordu: “Hadi söyleyeyim, insanın öğretisinin zayıf olması, çökmesi gerekmez. Ne de olsa insan yükünü hafifletmesi gerektiğini keşfeder – zorunluluk inatçıdır.”

Evet, pürüzler vardı. “İşte buradayım. Başka türlüse elimden gelmez.” Campion bir sigara daha yaktı, Fearmax’ın yanından ayrıldıktan sonra güvertede gezintiye çıkmıştı. Güvertede yapılan ateşli halka geçirme yarışması sürmekteydi. Mrs. Truman kazanıyordu. Graecen hava kapaklarının rüzgârında durmuş, Miss Dale’in postanedeki işiyle ilgili atıp tutuyordu.

“Melodiden ötesi de var,” diyordu. “Şekil de önemli. Şimdi, bunu John Gilpin’le karşılaştır.”

Baird piposu dişlerinin arasında sırtüstü uzanıyordu. Uykuya dalmıştı.

Campion, “Hadi, Anne, yapma,” diye seslendi Mrs. Truman’a. “Atışı yapmanın zamanı geldi.” Truman çiftine hemencecik kanı kaynamış, Truman’ın iyiliksever tutumuna karşılık vermekte gecikmemişti. *Europa*’ya adım atar atmaz görmüştü bu kadını, ağırbaşlı ve saygın duruşlu alımlı bir kadındı. Parmaklıklarda dururken çekmişti dikkatini – saçları rüzgârın etkisiyle yanlardan yukarı dikilerek küçük biçimli kulaklarını ortaya çıkarmıştı, ağzında sigarasını tutuyordu. Sonradan akşam yeme-

ğinde hepimizin içindeki ruhsal erotik dünyanın kurduğu söze gerek bırakmayan, kendiliğinden geliveren bir anda gözleri buluşmuştu. Elsie Truman güzel bir kadındı. Daha sonra yirmibir oynayan küçük gruba katılarak kadının kocasıyla tanıştı. Truman sıcakkanlı, cana yakın bir adamdı. Champion'ın arkadaşlığından hoşlanmıştı ikisi de, deniz durulunca resim sehпасıyla boyalarını güverteye taşıyan Champion kadının portresini yapmaya söz vermişti.

Mrs. Truman, "Bekle," diye uyardı. "Saçımı yapmam gerek."

"Saçına hiçbir şey yapma," diye karşılık verdi Champion. "Gel, buraya otur." Geminin kış tarafında içi silme roda dolu büyük bir dolap vardı. Yeterince rahattı, göz kamaştıran ışık tentede kırılarak yer yer limon sarısı, yeşil ve leylak rengine dönüşüyordu. Champion ilgisiz ama aç bakışlarla hareket ederken kadından ayırmıyordu bakışlarını. Olağanüstü bir başı vardı. Onu yerinden koparıp kolunun altına alarak uzaklaşabilirdi. Çenesini tuttu, çıkık elmacıkkemiklerinin bir bölümü gölgede kalana dek yukarıya kaldırdı. "Artık," dedi dudaklarını aralamadan, "kıınıldama."

"Bana benzesin, olur mu?" dedi Mrs. Truman. "Modern ressamlardan değilsin, değil mi?" Champion homurdanmakla yetindi. Paletine boya sıkmakla, gergin tuvalini hazırlamakla meşguldü.

"Biraz genç görüneyim," diye ekledi Mrs. Truman.

Campion, "Zaten gençsin," dedi, hâlâ nasıl önlemler alacağını düşünmekle meşguldü. Onu seyretmek dış doktorunun aletlerini sterilize etmesini seyretmekten farksızdı. Sonunda, "Ah, Hekabe," diyerek doğruldu. Şimdi karşısında cansız bir madde varmışçasına bakıyordu kadına; kadının çenesinin ve ağzının yumuşak hatlarına duyduğu beğeniyi yansıtıyordu bakışı.

“Demek benzesin istiyorsun?” dedi uzaktan gelircesine boğuk, sevimsiz bir sesle. “Acaba hiç kendini gördün mü?”

Mrs. Truman temkinli duruşunu yitirmişti. Kızardı. “Büyük bir sosyete orospusunun yüzü,” diye mırıldanıyordu Champion, daha çok kendi kendine. Dudaklarının arasına bir fırça yerleştirmiş, elindeki kurşunkalemle tuvale belli belirsiz bir şeyler çiziyordu.

“Onları iyi tanıyor olmalısın,” dedi Mrs. Truman, tedirgin olmuştu, her şakada biraz gerçek payı olabileceğinin pekâlâ farkındaydı. Champion yüzünü küçük parçacıklara bölüyordu sanki. Karşısında duran artık bir sentez –Mrs. Truman’ın deyişiyle kişilik– değil ama bir dizi plastik şekil ve düzlem. Bunları gözlemek rahatsız ediyordu. Derken Mrs. Truman burnunu pudralamadığını (Champion, “Gözlerini kısarak bakmayı kes,” diye uyardı kesin bir dille), dudağındaki şu lekenin berbat görüldüğünü hatırladı.

Champion, “Sosyete orospusu,” diye tekrarladı. “Eğer Güney’de yaşasaydın, yeteneklerini kullanabilirdin.”

Mrs. Truman dudaklarını yaladı ama hiçbir şey söylemedi. Champion üstündeki boyaları karıştırıp bir sigara yakarak paletini dengede bıraktıktan sonra anlatmaya koyuldu: “Üniversitede okurken tıpkı sana benzeyen bir sevgilim vardı. Şen şakrak, kaba saba bir kızdı – metro istasyonundan yükselen sıcak hava buharı gibi. Ama sevişemezdi.”

“İskoçyalıydı herhalde,” dedi Mrs. Truman.

Champion, “Leeds’liydi,” diye düzeltti.

Mrs. Truman ayakkabısının burnuyla öteki ayağının bileğini kaşırken “Onur kırıcı,” diye belirtti.

“Bu gerçeği anlamak için Paris’te Romanyalı bir kızla tanışana dek beklemem gerekti,” diye itiraf etti Champion. Modelinin yüzünde uçuşan kaçamak ilgi ve zevk ifadelerini görmek için konuşuyordu. “Adı Lola’ydı.”

Mrs. Truman, "Acayip," diye karşılık verdi.

"Berbat bir sürtüktü. Gün boyu yataktan çıkmaz, içleri yumuşak çikolatalardan yer, roman okurdu; ama akşamları topaç gibi kıvırtırdı."

"Demek Leeds'li kızlar kıvırtmaz, öyle mi?" oldu Mrs. Truman'ın tepkisi, hoşuna gittiği belliydi. "Kocama sorsam iyi olacak. O Leeds'i bilir."

"Kımıldıyorsun," diye ofladı Campion, ansızın dalgın halinden sıyrılmış, huysuz gözlerle bakıyordu kadına. Mrs. Truman özür diledi, eski pozunu yakalamaya çalıştı. Campion burnundan tutarak onun başını geriye itti. "İşte."

"Dilerim," dedi Mrs. Truman, "beni Lola'ya benzetmezsın. Kocam eski kafalıdır, anlarsın."

Campion alaycı bir dille sordu: "Benzemek istemez misin?" Yeniden dikkatini topladı. Boya topaklarıyla portreyi meydana çıkarmaya başlamıştı. Küçük parmaklarıyla uzun fırçaları sımsıkı, gerginlikle tutuyordu, kayıp düşecekler diye korkuyordu sanki. Mrs. Truman'a kuş pençelerini çağrıştırmışlardı. Campion arada bir kendi kendine ıslık çalıyor ya da sigarasından bir nefes çekmek için ara veriyordu.

Yarım saat geçtiğinde kadının mola vermesine izin verdi, sigaralarını tütürürlerken tuvaldeki belirsiz damlacıkları seyretmeye koyuldular. "Barcelona'daki bir sokağı andırıyor," dedi Mrs. Truman. "Şurada itfaiye binası var, orada da anacadde."

"Orası burnunuz, güzel bayan."

"Parlak kahverengi mi?"

"Bir saniye olsun yerinde duramamaktan kaynaklanan iskorbüt hastalığına yakalanma eğilimi."

"Ben mi? Asla," diyen Mrs. Truman pudralanmak için bir dakikalığına izin istedi.

Güverteye geri geldiğinde, Campion o olmadan ça-

lışmaya koyulmuştu bile. Kadın sigarasını attı, yeniden istenen pozda oturdu. "Söylesene," dedi, "ressamlar nasıl ortaya çıkar?" Kamarasındaki dumanlı küçük aynada yüzünü incelerken aklına gelmişti bu soru.

Campion şimdi iyice uzaklara gitmişti. "Gerçekten bilmek istiyor musun? Yoksa zamanımı boşa mı harcıyorsun?"

Mrs. Truman dudaklarını büzerek başını iki yana salladı. Campion bir süre sesini çıkarmadan resim yaptı. "Kolay," dedi sonunda. "Bebekken onları yere düşürürsün ya da ihmal edersin; bu yüzden onlar da bir şeyleri geri almaya çalışırlar; böylelikle bir konuda yeteneklerini geliştirirler; bir de Doğa'yı kopyalamakla yetinen kötü ressamlar vardır, bunda başarılı olsalar da – başlarına tuhaf işler gelir."

"Ne gibi?" Campion'ın hafife alması üzerine başka şeyler söz konusu gibi gelmişti Mrs. Truman'a, belki derin konular.

"Obje'yle sevişmeye başlarlar."

"Nasıl?"

"Tabloda. Senin yüzün çok güzel. Ben de her fırça darbesinde onunla ruhsal anlamda sevişiyor sayılırım. Bundan daha saf bir sevgi olabilir mi? Bu da benim özel yaşantımda neden bu denli ilkesiz olduğumu açıklar sanırım. Ama bu seninle yatmaktan çok daha derin bir duygu."

Mrs. Truman kıpkırmızı kesmişti. Campion resme devam ediyordu, sözleriyle kadını rahatsız ettiğinin farkına varmamıştı besbelli. Elleri hızla hareket ediyor, boyayı karıştırarak boş tuvale hafif darbeler uyguluyordu. Kadıncağz utancından soluk alamaz olmuştu ansızın, her fırça darbesi küçük bir öpücük, bir sevgi sözcüğü gibi geliyordu ona. Modelliği o günlük sona erdikten sonra doğruca kamarasına gidip aynada hatlarını incelemeye ko-

yuldu. Bildiği nitelikleri bulamıyordu – neşeli, dürüst, becerikli. Bu nitelikler arasında güzellik var mıydı, varsa, ne-redeydi?

Elinde gazetesi, yatağa uzanmış kocası meraklı bakışlarla ona bakıyordu. “Anladım,” dedi, “kendinle böbürleniyorsun, demek? Sırada Hollywood mu var?”

Mrs. Truman adamın yanına oturdu, en ciddi halini takınarak sordu: “Sence güzel miyim? *Güzel* miyim diyorum?”

Kocası karısının omzunu kayıtsızca sıvazlayarak dönüp gazetesini okumaya devam etti. “Evet,” dedi belli belirsiz. “Elbette.” Mrs. Truman çalımla ayağa kalktı. “Bana yalan söylemek zorunda değilsin, değilsin,” diyerek güvertenin yolunu tuttu. Campion ile Graecen tuvalin başında sigaralarını tütürüyorlardı. “Elbette,” diyordu Campion, “burnun etli kısmını, kökün alın kemiğine doğru kalınlaşma biçimini yakalarsan, yüzün tamamı şekillenir.”

Mrs. Truman canı sıkılarak gerisingeri döndü, A güvertesinde en sevdiği yere doğru seyirtti. Yüzünden söz ederken, ondan ayrı bir nesneymiş, onunla ilgisi yokmuş gibi konuşuyorlardı; ruh hallerini, zarafetini yansıtan kişisel bir ayna değildi sanki yüzü. Elsie Truman durgun denize çevirdi bakışlarını, masmavi gökyüzünde göz kamaştıran Mora Yarımadası’nın karla kaplı dağlarının yükseldiği yere. *Europa* durgun suları yararken yanıp sönen ışıklarda uçan balıklar bir görünüp bir yok oluyorlardı; daha uzaklarda bir yunus yüzeye sıçradı ve yeniden kayıplara karışırken arkasından mürekkebi andıran kara bir leke bıraktı. Bu gece Pire’ye gireceklerdi. Yarın da Girit’e.

Henüz labirentten haberleri yoktu.

Labirent

Programda Atina gezisinin de olduğu kuru laftı yalnızca. Yunanistan kıyılarını gezmeye zaman yoktu; ancak reklam bölümü yol haritasında ve tanıtım metninde bu adın geçmesinin geziye müşteri çekeceğini düşünmüştü. Dolayısıyla, *Europa* Mora Yarımadası'nı dolanarak akşam karanlığında Pire'ye varacak, birkaç saat orada kaldıktan sonra Girit'e doğru demir alacaktı. Mantığa ve akla aykırı olsa da yolcular Akropol'ü ziyaret edebilirlerdi ama buna yeltenen birkaç kişiden fazla değildi.

Öte yandan Pire'de kalışları bir açıdan yararlı oldu. Yannadis Kardeşler'den biri *Europa*'ya ayak basarak yeşil çuha gerilmiş bir tabelayla yemek salonuna girme fırsatı bulmuştu.

Graecen akşam yemeğine indiğinde "Girit'teki Labirent" diye okudu merakla. "Ünlü bir arkeoloğun keşfettiği antik zamanlardan kalma labirent şimdi Atinalı Yannadis Kardeşler'in sayesinde bir kez daha halka açılmıştır. Yolcular rıhtımdan alınıp Yannadis Girit Bürosu'nun araçlarına binerek kokartlı rehberlerin eşliğinde labirente gidebilirler. Bütün gezi karşılığında 780 drahmi ödenecektir. Dileyenler lütfen adınızı aşağıya yazınız."

Yannadis Kardeşler iş eğitimlerinin büyük bölümünü Amerika'da görmüşlerdi. Tabelanın daha da altında

iri puntolarla "MÜTHİŞ. EFSANEVİ. YÜREK HOPLA-TAN. MUAZZAM. DUDAK UÇURTAN" sözleri göze çarpıyordu.

Omzunun üzerinden bakan Baird, "Burada her şeyi özetlemişler," dedi. "Gitsek mi acaba?"

Graecen bir an düşündü. Gidecekleri yolun onları Cefalü'ya kadar götüreceğine kuşku yoktu. Hem keşfeden kişinin evine uğramadan önce Kaya Kent'i görme olanağı da bulacaktı. Fena bir fikir değildi galiba. "Belki de," dedi Baird, "Axelos bize kendi keşfini kendi göstermek ister. Orayı onsuz görmek *pot* kırmak olurdu."

Graecen dudaklarını büzerek başını iki yana salladı. O hiç öyle düşünmüyordu. Dolmakalemini çıkararak listenin başına adını yazdı. Sonra da Baird'e dönerek, "Seninkini de ekleyeyim mi?" diye sordu. Baird'in omzuna doğru başını uzatmış duran Campion, "Benimkini de lütfen," diye araya girdi. Puntoların büyüklüğünü fark edince, "Vay canına," diye ekledi.

Diğer yolculardan da ilgilenenler vardı, yalnızca Truman çifti beş dakika boyunca gezi için istenen parayı kendi paralarına çevirmek için hesap kitap yapıp buna değip değmeyeceği üstünde kafa yordular. Sonunda onlar da listeye adlarını yazdılar. Fearmax akşam yemeği boyunca düşünüp taşındı, ancak, gemi veznedarı ortaya çıkıp da kaptanın Girit'e mesaj göndererek geziye katılacakların sayısını ve kaç araç hazırlanacağını bildirmesi gerektiğinden listenin son halinin en geç saat onda teslim edileceğini duyurmasından sonra adını yazdı.

Miss Dale ile Miss Dombey sona kalmışlardı; ilki bu gezinin sınavlarına katkısı olabileceğini hissine kapılmıştı, diğeri gezi düşkünüydü, ayrıca insancıl kaygılarla köpeği Spot'un bunca gün denizde kaldıktan sonra kuru havada koşması gerektiğine karar vermişti. Listeye adını yazdıran daha başkaları da çıktı ama sonradan gezinin

neredeyse koca bir gün süreceğini öğrenince vazgeçtiler. Albay Sinclair'ın adı listedeydi ancak deniz tutması yüzünden Yannadis Kardeşler'in sunduğu bu fırsattan yararlanamayacak kadar bitkin düşmüştü. Yatağında uzanmış Cheltenham diye inliyordu. Kuşkusuz daha sonra onu engelleyen deniz tutması değil de içine bir şeyler doğması olduğunu ileri sürecekti. Öyle ki yurda döndüğünde yerel bir gazetede bu efsane, *Albay'ın Önsezisi* manşeti altında verildi.

Girit boğazına girdiklerinde deniz yeniden kabarmıştı, Miss Dombey de aralarında olmak üzere birkaç kişiyi deniz tuttu – nedeni *Europa*'nın sallanması değildi. Aslında gemi bir fincan *café viennois*¹ misali beyaz köpüklerin oynaştığı çalkantılı sularda hiç sarsılmadan dengeli ilerliyordu. Ne var ki tanyeri ağırırken fırtına patlamış, dev gemi usulca görkemli Suda Körfezi'ne yönelmiş (Hanya Limanı çok küçük kalırdı) ve Girit seferinin paslı yadigârı eski savaş gemisi *York*'un tersyüz olmuş eğri büğrü enkazının karşısına demirlemişti.

Baird güneşin ilk ışıklarının Girit'in tanıdık manzaraları üzerinde kırılmasını seyretmek için şafak sökerken kalkmıştı. Nedenini bilemediği tuhaf bir heyecan vardı içinde. Güneş, Ak Dağlar'ın karlı tepelerinden yavaşça yükseliyordu. Dondurucu bir ayaz vardı, güvertede korunaklı bir yer bulmuştu kendine, ışık almıyordu ama insanın ilğine işleyen rüzgârdan da korunuyordu. Durduğu yerden limana doğru bakarken dev geminin, beyaz bacalarından tüten ince kara duman dışında kımıldamadan, hışırdayarak yol aldığını sulara yansıyan gölgesinde görebiliyordu. Aç gözlerini adaya doğru çevirdi, her ayrıntıya dikkatle göz gezdirirken her şeyi hatırlamasına başlamıştı.

1. (Fr.) Köpüklü kremalı kahve. (Y.N.)

Ön planda zeytin ağaçları ve kabartılmış kırmızı toprak görülüyordu: kutu gibi birkaç ev, bir petrol rafinerisi, adanın ortasına kadar kıvrılarak uzanan tozlu bir yol – Baird’in gözünün önünde Esfakye’ye doğru yolları arşınlayan kir pas içinde kalmış Yeni Zelandalılarla İngilizler canlanmıştı. Adanın içlerine gözü kapalı gidebilirdi.

Orada dururken tepeden aşağı bir otomobil inerek çam ağaçlarının sıralı olduğu rıhtıma uzanan dönemeçli yola girdi. Rıhtımın ucunda durdu, içinden bir adam indi. Belki de Axelos’tu bu, Graecen’ı karşılamaya gelmişti, kim bilir? Derken bu adamın Axelos’tan çok daha ufak tefek biri olduğunu fark etti. Mavi kazaklı bir balıkçı ayakta kürek çekerek belli bir uzaklıktan itibaren yeni gelen gemiye kılavuzluk etmişti, sonra da kayığı *Europa*’nın gölgesi altına girince durdu. Giysilerine bakılırsa İngiliz’di adam. Belki de konsolostu ama bu saatte gemiye çıkması için Baird’in aklına hiçbir gerekçe gelmiyordu. Kayıkçının “*Prosechete, kirie,*”¹ dediğini duydu. Epey zaman geçmişti Yunanca duymayalı; içini eski günlerin özlemi kapladı. Tanıdığı biri mi diye kayıkçının yüzünü merakla inceledi. (Yunanistan’da hep böyle yapılır.) Teknede ahtapot, kanatlı balık ve barbunya dolu bir sepet vardı. Demek ki sabaha kadar balık tutmuştu.

İngiliz Konsolos (otomobilden inen adam oydu) hayli ağırdan alarak geldi gemiye. Yorgun ve huysuzdu, hatırı sayılır biri edasında köprüye çıktı, usulünce nöbetçi süvariye çağırttı. “Anladığım kadarıyla labirente gitmek isteyen yolcularınız var. Size bu gezinin güvenli olmadığını söylemeye geldim.”

Kaptanın yanına götürdüler onu, geminin mükemmel kahvesinin ve bisküvilerinin tadıyla biraz rahatlamış görünse de gerekçesini daha açık anlattı.

1. (Yun.) Dikkat edin beyefendi. (Y.N.)

“İki genç Yunan’ın işlettiği bir seyahat acentesi var,” dedi. “Labirente tur düzenliyorlar. Benim önerim, yolcuları bu riski göze almaktan vazgeçmeye ikna etmek. Labirent hiç güvenli bir yer değil. İngiliz yurttaşlarının orada kaybolmalarını istemem, büyükelçilik tedirgin olur bundan; hiç kuşku yok ki kumpanyanız da yolcularının canlarını tehlikeye atmak istemeyecektir.”

Kaptan adamı can kulağıyla dinledikten sonra bu davranışının alt tarafı konsolos yardımcısı olan biri için fazla otoriter olduğuna karar vermişti. Kumpanyanın bundan sorumlu olmadığını belirtti. Yannadis Acentesi yolcular için labirente tur düzenlemişti o kadar. Gitmek isteyenleri bu zevkten alıkoymak ona düşmezdi. Her halükârda gemiye bir duyuru asarak konsolosun gidilen yeri tehlikeli bulduğunu, yolcuların bu riski göze almamalarını önerdiğini belirtecekti. “Bir bakayım,” diye ekledi, “galiba bu defa birkaç kişiden fazla değiller.”

Kahvaltıdan sonra altı kişi kaptanın duyurusunu telaşa kapılmadan ilgiyle okumuştı. Konsolosun güvensiz gördüğü bir yeri ziyaret edecekleri için gözü pek olduklarını düşünüyorlardı. Kendini pek iyi hissetmeyen Miss Dombey bile korkak olmadığını göstermenin kendi elinde olduğunu düşünüyordu. Champion yaltaklanarak sahne tonlamasıyla, “Çetin birisin, öylesin,” demişti ona. “Eğer biz içerideyken İkinci Geliş yaşanırsa ne olmuş? Olacakları kaçırırsın, hepsi bu.” Miss Dombey son günlerde Champion’a tahammül etmenin en iyi yolunun ona kulak asmamak olduğunu anlamıştı. Ona, “Miss Dombey, eğer Spot benim şövalemi lamba direği yerine kullanırsa, bacaklarını keser, onu denize fırlatırım,” dediğinden beri adamla tek kelime konuşmamıştı. Düpedüz gaddarlıktı bu, Graecen bile bu kabalık karşısında afallamıştı. Artık Champion’ı görmezlikten geliyordu işte. Hoş, Champion’ın aldırdığı yoktu, ne zaman karşılaşırsalar sataşacak ya da söyleyecek gülünç bir şey buluyordu.

Truman tırabzanlara sımsıkı tutunmuş bacaklarını sürüyerek merdivenlere ilerleyen Graecen'la karşılaştı, ona elini verdi. Greacen soluk soluğa teşekkür etti. Oflayıp puflayarak basamaklara oturup sigarasını tazeledi. "Labirente geliyor musun?" diye sordu. Truman kafa salladı. "Bizden ayrılacağınızı duydum," derken gerçekten üzüldüğü sesinden belli oluyordu. Şimdiye dek güzel geçmişti yolculuk. Graecen, "Hepimiz değil," diye karşılık verdi. "Baird, Campion ve ben bir arkadaşımızın yanında kalacağız. Ama önce sizinle birlikte labirenti görmeye geliyoruz."

Truman çifti kıyıya diğerlerinden önce çıkmıştı. Miss Dombey'in köpeğini filikayla kıyıya götürdüğünü görmüşlerdi – kendi başlarına dolaşabileceklerine karar vermişlerdi. El ele çayırlarda yürüyüşe çıkarak kendi aralarında şakalaşıp fıkralar anlattılar. Mrs. Truman, "Aman Tanrım," diye şakıyordu, "ne güzel bir yer. Ada olduğunu bilmesem anlamazdım, ya sen?" Mr. Truman bir zeytin ağacının dallarına tutunmuş sallanıyordu, kendini toprağa bırakmadan bir saniye dalda asılı kaldı. "Kendimi çok iyi hissediyorum," dedi karısına. "Sen de iyi görünüyorsun." Karısı ince yazlık kumaştan parlak benekli bir elbise giymişti, başında geniş kenarlı hasır şapka, ayağında İspanya'da bulunacak türden tabanlarına kalın ipler sarılmış ayakkabılar – espadriller vardı. Yanında sırt çantasından başka hava soğuk olursa diye ceket getirmişti. "Çok iyiyim," derken sevimli, masum gülücüklerini saçıyordu.

Yan taraftaki tümsekten Miss Dombey ile köpeğinin havlamaları geliyordu. Ona aldırmadan rıhtıma doğru dümdüz kumsala ilerlediler. Rüzgârlı hava, masmavi gökyüzü, meyve ağaçlarının süslediği yamaçlardan aşağı uzanan çayırlar – dayanılmazdı. "Neden kendimize böyle bir yer bulmuyoruz? Sonsuza dek burada kalmıyoruz?" Bir zeytin ağacının altına kurulmuş, bir elinde şa-

rap kadehi, diğesinde fırçası, resim yapmaya koyulmuş Champion vardı Mrs. Truman'ın aklında. Kocası burun kıvırdı. "Kalırsak tasalanmayacaksın ama. Sen de buranın dilini öğrenir, ev işlerini kendin yaparsın." Alçak damlı kulübelerden geçtiler, yaşlı, kırışık yüzlü kişilerin gözleri üzerlerindeydi. Sesler onları selamlıyorlardı, ne de olsa Yunanistan yabancılarının Tanrı gibi saygı gördüğü, konukseverliğin yerel sanat olduğu bir ülkeydi. Yanlarından geçerken Mrs. Truman, "Keşke, iyi günler, demeyi bilseydim," diye sızlandı. Daha ileride kahverengi yosunlarla kaplı bir kumsala çekilmiş balıkçı tekneleri çıktı karşılarına. Üstü başı hırpani balıkçılar karmakarışık ağların başında bacak bacak üstüne atmış, bir yandan ağ yamıyor, bir yandan çözüyorlardı. Küçük bir çocuk yanlarına yaklaşıp elindeki çiçekleri uzatarak amcasının gönderdiğini söyledi. Mr. Truman İngiliz beceriksizliği sergileyerek çiçekleri alırken kızarmıştı; elinde bir demet renkli anemonlar tutmak saçma sapan Kuzeyli anlayışına göre kadınsı gelmişti ona. "Alsana," diye huysuzlanarak karısının eline tutuşturdu hepsini. Kayıklardan biriyle kürek çekerek biraz dolaşmak isteyen kadın, pattadan, "Emlak fiyatları Whitby'de ne kadar acaba?" diye sordu. Çocuğa geminin kantininden aldıkları bir paket şekerlemeyi verdiler. Mrs. Truman bir zeytin ağacının altında durmuş sırt çantasının içinde mendil arıyordu. Ama bulamayınca, kocasının eleştiren gözlerine rağmen burnunu bir mektuba sümkürdü. "Mendil yok." En nahoş yanlarından biriydi bu. Sonra da kocasının şık yazlık takımının göğüs cebine iliştirdiği tertemiz mendili isteyecekti elbet. Kadınlar böyleydi işte.

Kol kola zeytin ağacının altına oturup sessizliğe gömüldüler. Arılar vızıldıyordu. Çok uzak olmayan bir mesafede bir midilli kervanı sırtlarında kömür çuvallarıyla ormana doğru ilerliyordu, başlarında mavi pantolon,

konçlu çizme ve püsküllü takke giymiş bir adam vardı. Arkalarında uzanan, tepeleri karla kaplı dağlar griye, verimli yamaçlardan fışkıran bağlar koyu yeşile boyanmıştı.

Ansızın Elsie Truman sessizliği hissetti. Açık kalmış bir musluk gibi sessizce damlarken birden taşarak durmuştu. İç çekerek yanında getirdiği cep aynasında yüzüne baktı. Ağzında bir saz almış çiğneyen kocası eski Yunan tanrılarından ya da tanrıçalarından birinin adını anımsamaya çalışırken, “Şuraya bak,” dedi. “Bu bizim Baird.”

Baird bir ağacın altında hasır iskemleye oturmuş, şoförlerden biriyle koyu bir sohbe dalmıştı. Tepeden aşağı inen külüstür bir otomobil görüldü, direksiyonda da görevliye benzeyen bir adam. Baird sonunda kendini tanıyan birini bulmuştu. Gerilla yoldaşlarından haber almak istiyordu; duyan da yalnızca birkaç dakikalığına uzaklaştığını sanırdı. Böcklin’e yaklaştığını hissediyordu, daha önce kimseye duymadığı kadar yakınlık duymuştu ona; ne zamandır canını sıkan anlaşılmaz rüyaya da yaklaşmıştı sanki. Merak içinde arka arkaya sorular yöneltiyordu, şu nerede oturuyordu şimdi, ötekinin yarası iyileşmiş miydi? O gerilla grubundan kalma birkaç kişi vardı adada. Ancak Başpapaz Yannis’in hâlâ manastırda olduğu sanılıyordu. Baird kafilenin gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu, gizemin ortasına nasıl da yaklaşmıştı. Sanki onu derinden sarsan bir bilmece çözüme kavuşacaktı.

Europa’nın yan tarafında beliren beyaz benek hızla kıyıya yaklaşıyordu. Fearmax, Campion, Miss Dale ve Graecen’ı taşıyan filikaydı bu – adı geçen son yolcu kapitan dahil herkesle titiz bir kibarlıkla vedalaşmıştı. Baird yarenlik ettiği adama döndüğü sırada gözü bir ağacın altında oturan Truman çiftine takıldı. El sallayınca onlar da ayağa kalkmışlardı. Miss Dombey de Spot’ı yüreklendirmek için kesik kesik havlayarak onlara doğru yürüyordu. Tembel bir köpekti bu, ne direkler yerine gerçek

ağaçlara işaret bırakma fırsatını yakaladığına hoşnuttu ne de Girit'ten hoşlanmıştı. Havlamalarının arasında soluk soluğa, "İyi koş. Aferin Spot, akıllı oğlum. Kovala onu oğlum. Kovala. Hav, hav," diyen sahibesinin yanı sıra ağır aksak yürürken hiç acelesi yoktu. Miss Dombey iyice tıkanmıştı, Baird'in iskemlesini ona vermesini kabul edip teşekkür ederken sesi duyulmadı bile. Kafiye bir araya gelirken, Campion, "İngilizler şu dört ayaklı hayvanlarını nasıl da seviyorlar," dedi hayranlıkla.

Zeytin ağacının altındaki tümsekte, tam da Kaphe-neion Hanı'nın tabelasının asılı olduğu yerde taksiler sıralanmıştı. Nedense altı taneydiler, Graecen'in önerisi üzerine hem eşyalar hem de sekiz yolcu için üç taksinin yeterli geleceğine karar verildi. Şoförlerle uzun uzadıya görüşüldükten sonra bu kararın ardından şarap dükkânının kuytu köşelerinden çıkan rehber uzun, hüznünlü bıyıklarını her iki elinin tersiyle silerek yaklaştı. "Bir dakika bana kulak verin," dedi boğuk sesiyle. Başında hırpalanmış bir Alman mareşalinin şapkası vardı, Yannadis Kardeşler şapkasının çevresine acentelerinin adı yazılı bir bant takmışlardı. Üstündeki İngiliz askeri üniformasının sırtı, lacivert yün hırkasının altında kalmıştı, hırkanın ön tarafında "Sahil Koruma", arkasındaysa, "UNRRA¹ Kantini Malıdır. Götürmek Yasaktır." yazıyordu. Söyleyecek önemli sözleri vardı besbelli fakat İngilizcesi tutuk, sağır ve kördü. Baird yardıma yetişip sözlerini çevirmeyi önerince çok rahatlamış olmalıydı. İki eliyle Baird'in elini kavrayıp uzun bir konuşma yaptı, diğerleri bunun -bütün Yunanca konuşmaların benzetildiği gibi- sıkı bir ağız dalaşı olduğunu düşünüyorlardı. Baird'in merakını çekmişti duydukları.

1. Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi. (Ç.N.)

Kafilenin geri kalanı yarım daire olmuş onları seyrediyordu. Sonunda Baird onlara döndü, hem gözlerini kırptırıyor, hem de duyduklarına inanamayan bir ifadeyle gülümsüyordu. “İlk defa duyuyorum,” diye başladı, anlaşılan rehberle yaptığı konuşmayı açıklamasının çevireceklerini haklı çıkarıp çıkarmayacağından kuşkuluydu. “Labirentte bir tür hayvan bulunduğunu söylüyor. Onu gören olmamış. Ama gürlemesini duymuşlar – herhalde biz de duyacağız.”

Graecen heyecanla atıldı: “Bir minotauros.”

Fearmax, “Olağanüstü,” diyerek Baird’in diyeceklerini kaçırmamak için iyice sokuldu. “Ne demiştin adına?”

Baird’in yanıtı, “Adam *tó θηρζον* diyor,” oldu. “Anlamı, ‘canavar’ ya da ‘yaratık.’ Olsa olsa ayıdır herhalde.”

Çevirisine başka bir şey eklemedi. Rehber ona bir zamanlar fena paralanmış bir çobanın labirentin ağzında bulunduğunu anlatmıştı. Çoban bir koyunun peşinden mağaraya girince karanlıkta bir hayvanla karşılaşmıştı. Tam olarak neler olduğunu anlatamıyordu.

Neyse ki herkes yanında fener getirmişti, bu nedenle yola çıkmak için hazırlıklı olduklarını düşünüyordu. Graecen, “Minotauros,” diyerek dağlardan esen soğuk rüzgârı içine çekti. “Onu British Museum’a götürmeyi başarsak, nasıl da sevinirler ama.”

“Bunca uyarıdan sonra diri diri bir hayvanın midesine inmeyi ya da bir kayanın altında kalmayı bekleyebiliriz demek. Cesaretini kaybeden var mı? Öyleyse, şimdi konuşsun ya da sonsuza dek ağzını açmasın.” Champion bunlar söylerken eşyalarıyla birlikte en yakındaki taksiye biniyordu. Geri kalanlar da onu izlediler.

Cefalù yolunda

Graecen'in aklına gelen basit bir fikirdi; Axelos'un ziyaretine gitmeden önce Kaya Kent'i görmek, küçük asit şişesiyle işe koyulma şansını yakalamak istiyordu. En öndeki taksinin arka koltuğunda Baird'in yanına oturmuş, şoförün yanındaki koltukta oturan Miss Dale'in güneşte yanıp pembeleşmiş ensesine bakarak düşüncelere dalmıştı. Kadının tozdan korumak için sarı saçlarını topladığı renkli eşarbın parlaklığı mahzun elmacikkemiklerine, manzaranın güzelliği karşısında duygularını belli etmek ya da bir soru sormak üzere arkasına döndüğünde gördüğü çocuksu minicik ağzına neşe getirmişti. Graecen giderek sarışın kadınlara zaafının arttığını fark ediyordu; bu kadın kültürsüz biri olmakla birlikte çekici bir yol arkadaşıydı. Üstelik edebiyat ödevine yardım ettiği için ona minnettardı. İkinci saatlerini yan yana çalışarak geçirmişlerdi; Virginia ona bir şeyler okunmasına da bayılıyordu, Graecen de kendi sesini duymayı severdi. Şimdi de her nasılsa ayakları toprağa basar basmaz, doktorun koyduğu teşhis aklını kurcalamaya başlamıştı. Güneşin altında yaşam çok güzeldi – insan pattadan panjuru indirircesine nasıl yoksun kalabilirdi ondan? Kız arkasına dönüp burnunu kırıştırarak ona gülümsedi. Alacalı bulacalı giysileriyle bazı köylüler görmüştü yolda. "İyi

misin, Richard?" diye sordu. Adamın adını söylerken sevimli bir ürkeklik gösteriyordu. Evet, iyiydi. Ama daha ne kadar sürecek? Asıl sorulması gereken buydu.

Virginia'nın ona karşı duygusal yakınlık duyduğunu düşünüyordu Graecen. Kız, "Demek ki yarından sonra," demişti, "seni bir daha görmeyeceğim, öyle mi?" Dudakları titremişti sanki bunları söylerken; Graecen da tepeden tırnağa kızarmıştı – yok, saçları hariç. Şimdi, sarsılan otomobilde otururken ansızın kendi düşüncelerinin ağırlığı altında ezildiğini, içini dökebileceği birine duyduğu özlemin depreştiğini hissediyordu. Birdenbire çocukken geçirdiği hastalıklar gelmişti aklına – nasıl da hoşuna giderdi. Bitmek bilmeyen kızamık ve kabakulak nöbetleri sayesinde sürdüğü keyif. Gözucuyla Baird'e baktı, yüzü zihninden geçenleri ele verecek diye bir an korkuya kapıldı; oysa Baird iki büklüm oturuyordu köşesinde, gözlerini önlerinde uzanan kayalıklara dikmiş eskiden yaşadıklarını –kim bilir neler– düşünüyordu.

Graecen yeniden kafasını kurcalayan kendi ölümünü düşünmeye döndü zevkle. Gözlerini kapadı, Cefalù'nun çiçek açmış zakkumlarıyla tatlı yeşil mersinlerinin arasına saklanmış kocaman bembeyaz ev canlanmıştı hayalinde. Balkonlu büyük sessiz odalar. Servi ağaçlarının arkasındaki dalgakıranda balıkçıların pazarlıkları. Axelos'a söylemeye cesaret eder miydi? Sonra bir kez daha sırrını saklama düşüncesi içindeki boşluğu ve karanlığı acıyla doldurdu. Rahatlamaya ihtiyacı vardı, yaklaşan karanlığa karşı güvende olmaya. Evlenmemekle ne büyük aptallık etmişim, dedi kendi kendine; bekârlığın bencilce rahatlığı uğruna her şeyi feda etmişti. Virginia yine ona dönmüş gülümsüyordu. Baloda ne de güzel dans etmişti – bedeni ne kadar da kıvrak, ne kadar sıcak, ne kadar gevşek gelmişti Graecen'a; neredeyse davetkâr. Kızı hafifçe tutarken uzuvlarının zarif bir uyum içinde olduklarını

hissetmişti. Kız neler düşünmüştü acaba? Şimdi de anesinin hayalini başkası aracılığıyla yeniden yaratma isteğiyle karışık boş bir hayat sürdüğü duygusunun üstesinden gelmek için vurdumduymazlık, oburluk ya da güçlülük dışında hiçbir şey yetmiyordu. Kendini birine ya da bir şeye adama isteği dayanılmazdı – içinde kalmış, çiçek açmamış tohumların hepsini yeşertmek, isteklerini gerçekleştirmek için sabırsızlanıyordu. Virginia'yla evlenemez miydi sanki?

Bu düşünceyle irkildi. Tamamen beklenmedik bir öneriydi. Virginia, şu Doğu Londralı solgun küçük kimsesiz kız neden onunla evlenmesindi? Kendini ona adayamaz; kızın da yaşamına biraz anlam, kendi deneyimleri ışığında biraz çekidüzen veremez miydi? Doğuştan gelen yeteneklerini onunla paylaşamaz mıydı? Her şeyden önce ona içini döker, ona bakardı, ta ki zaman... Derken bu güneşli dünyanın üzerine inen panjurla birlikte aklı başka yöne kaydı ve bakışlarını önde oturan o çocuğu yüze, heyecanı her ayrıntısından belli yüz hatlarına çevirdi. Zavallı çocuk, dedi içinden, defalarca, aklında kızın Doğu Londra aksanı vardı. Neredeyse hoşuna bile gidiyordu artık. Konuşurken yaptığı yanlışların, kusurlu konuşmasının onu daha da çekici kıldığını düşünüyordu. Virginia'yla evlenmemesi için sebep var mıydı?

Gel gelelim akla hayale sığmaz görünüyordu bütün bunlar. Graecen kendilerini kuruntularının kurbanı yapan umutsuzca ikiye bölünmüş insanlardan biriydi. Laf olsun diye bir fikir üretir, laf olsun diye onu evirip çevirirdi; birden aynı fikre kafa tutmaya başlardı. İşte bu da eyleme geçirmeyip kendini içine hapsettiği önemli fikirlerinden biriydi.

Kızın canı cehenneme, yine gülücükler saçıyordu ona. Özür dilercesine öne uzanıp omzunu sıvazladı. Virginia'nın yüzü gevşedi, gülümsemesi giderek hüznü bir ha-

vaya büründü. Graecen içten içe sövüp sayıyordu kendine ama sövgülerin altından bilincinin derinliklerinde titreşen düşüncelerinin düzenli yankısı geliyordu kulağına. Virginia'yla evlenmemesi için ne sebep vardı? "Saçmalama," dedi yüksek sesle.

Baird kendi düşlerinden sıyrılarak, "Ne?" diye sordu.

"Bağışla," dedi Graecen şaşkınlıkla. "Bir şey düşünüyordum da. Çok uzaklara gitmişim."

Baird'in üstüne yorgunluk çökmüştü birden, sinirliydi. Sigarasını yakarken eli titriyordu. "Galiba," dedi, "ben sizinle hemen gelmeyeceğim labirente. Önce yapmam gereken bazı işlerim var." İşi olduğunu söylemeye kalkışması gözle görülür bir yanılttı. Gözlerini kaçırarak, "Evin yerini biliyorum. Eğer çantamı oraya göndermek gibi bir iyilik yaparsan, Graecen, akşam yemeğine yetişirim," diye ekledi. Yol arkadaşının şaşırdığını görünce, "Yo, önemli bir şey değil," diye açıkladı. "Belki daha sonra anlattırım."

Graecen dudaklarını sıkarak kafa salladı. Baird resmî bir görevi olduğunun ipucunu çoktan vermişti. Bu da onunla ilgiliydi kuşkusuz.

Hanya, güneye doğru portakal ağaçlarıyla kırmızı-beyaz badanalı evlerin arasında kıvrılarak gözden kaybolmuştu. Ufkun maviliğine karışmış deniz kobalt mavisini bir çarşaf gibi gergin dururken, kıyıyla buluştuğu yerde sarıyla yeşile çalıyordu. Üç taksi yeşil vadilerde tangır tungur ilerlerken arkalarında kocaman bir toz bulutu bırakıyorlardı. Klaksonlarının çatlak sesi tırmandıkları tepeleri ve onların yol almasını izlemek için ağaçlardan mürekkep lekesi misali pattadan düşen alakargaları uyandırmıştı.

Elsie Truman böyle bir manzarayı hayal edemezdi; el değmemiş vadilerin kusursuzluğu güneş ışıklarının oyunu olan renkli dikdörtgenlere, karelere yansıyor. Seyrettiği bütün renkli filmlerden çok daha güzel oldu-

ğunu söyledi kocasına. Yokuş aşağı virajları inerlerken örtünün mahremiyeti altında kocasının eline bastırarak emsin diye ona bonbon şekeri ikram etti.

Miss Dombey yanlarındaydı, tozdan bıkmıştı. Bu kadar tozlu topraklı uzun – ve de böyle kimselerin eşliğinde yolculuk yapılması gereken dünyayı azarlarcasına birkaç kez dile getirdi bunu. Ama Mrs. Truman aldırımıyordu bile. Yüzüne örttüğü tül peçenin altında kımıldayan Miss Dombey'i otomobilin güve yeniği koltuklarında gözleri kapalı otururken görünce gülümsüyordu. Köpek de ayaklarının dibine kıvrılmıştı.

Onu tedirginliği, önde, şoförün yanında oturan rehber de geçmiş olmalıydı. Kolunu şoförün ensesinden çekip soru sormak üzere arkaya döndü. Rüzgârda ne dediği anlaşılmıyordu, bu yüzden avazı çıktığınca bağırıyordu konuşurken, Miss Dombey kulak zarı patlamışçasına acıyla arkasına çekildi. Rehber, hasta mısın, diye sordu. Değil misin? Yüzü peçeli Miss Dombey'in taklidini yapması Truman'ları kahkahadan kırdı, geçirdi. Madem hasta değildi, o zaman neden, dedi – ve bir kez daha yüzünü tül peçeyle gizlediğini belirten hareketlerde bulundu. Miss Dombey onun bu gösterisinden öyle rahatsız olmuştu ki kapa çeneni de önüne dön, diye azarladı adamı. Kalbi kırılan rehber Mrs. Truman'ın uzattığı mide pastilinde biraz olsun teselli bulmuştu. *Amour-propre*'u¹ kırılmış, üzüntülü ve somurtkan bir edayla bir süre emdi. Sonra da kibarca karşılık vermek adına şapkasını çıkararak içinden bir izmarit çıkardı ve nesneyi teşekkür ederek kabul etmek zorunda kalan Mr. Truman'ın dudaklarının arasına sıkıştırdı. Miss Dombey'in büzerek sımsıkı kenetlediği dudakları bu davranıştan hiç hoşlanmadığını

anlatıyordu. Truman bıyık altından öfkeyle karısını payladı: "İşte yine başladın. İnsanları kendi hallerine bırak." Buna kahkahalarla karşılık veren kadın az kalsın ağzındaki şekeri yutuyordu, arkasından öksürmeye başladı, kocası sırtına vurarak rahatlattı onu.

Arkadan gelen takside, dört bir yanlarını dolduran bavullarla, çantaların ve geceyi Cefalû'da geçirecek olanların torbaları arasında oturan Campion ile Fearmax derin konulara girmişlerdi. "Kuşkusuz," diyordu Campion üstüne basa basa, "ressamın görevi hem kendinin hem de başkalarının içinde gizli bilinmeyenlerle ilgili elle tutulur bulgular ortaya koymaktır. Yoksa sanatın ne anlamı kalır? Picasso gibi birinin tabloları en az atom bombası kadar yeni keşif sayılırlar. İşte bundan dolayı insanın o iğrenç işe yaramazlık duygusuna kapılmasının nedeni bir sonraki savaşın kaçınılmaz olduğunu anlamasıdır, kaçınılmaz." Eliyle dizine vurdu. Fearmax çenesini paltosunun yakalarına gömdü iyice. "Çok akla yatkın," diye onayladı.

"Kaçınılmaz," diye yineledi Campion. "Bütün o ke-pazeliğin yeni baştan yaşanacağım görmek için barış antlaşmalarının metinlerini ya da adına 'X Parçalanması' dedikleri yeni bomba hakkında yazılanları okumana gerek yok. Ülke bu defa bütün bayraklarını dalgalandırıp otomatik olarak zafere gidecek. Hiçbir fedakârlık çok büyük değildir. Biriktirmek için, harcamak için, borç vermek için satın al; satın alabilmek adına köle gibi ölesiye çalışmaya son vermek için satın al. Eliot'ı İzlanda'ya sürecekler: mistiklerin ellerinde yeşil dosyalar: MEY diyorlar bunlara – 'muhalefet edebilecek yurttaşlar'. Sanayinin savaş telaşına girmesi an meselesi. Papa arabuluculuk yaparak bütün yanlış anlamaları ortadan kaldıran barış önerisinde bulunup bulunmaması gerektiğini bilmiyor... Graecen'dan bunu bestelemesini istesek ya:

İdealistin sesi geliyor
Duyuyorum ilan ediyor
İstersen Kuzey Kutbu'nda gizlen
Oraya da gelirler peşinden
Gururla ve sahte nezaketle
Borç senetleriyle tahviller!
Ta ki yeşil dosyayı kapatana
İliğini kurutana dek."

Fearmax duygusuzca gülümsedi. "Yapacak çok işim var," dedi. "Çok işim var."

Campion biten sigarasını söndürmeden ucuyla yeni-sini yaktı. "Ben de," dedi, "gerçek bir ressam olmanın eş-iğindeyim, dünyanın acı çeken bir üyesi: Ömür boyu baş-kaldırıp enerjimi boşa harcadıktan sonra içimde kalan olumlu yanlarıma katkıda bulunuyorum. Şu anki duru-mun başka seçeneği olmasaydı kabullenebilirdim. Ama var. Gereken malzeme her insanın yüreğinde basılmamış bir elektrik düğmesi gibi duruyor. Kahrolası, lanet olası aşağılık dünya."

Bunları söylerken bile doğru olmadığını biliyordu – gerçekleşmesini dilediği en doğru tahminini ortaya koy-muştu. Aslında kendini. Fearmax'ın gözleri üzerindeydi, onun bilmiş bakışlarını tartarak başını çevirdi. Birden Francesca düşmüştü aklına: Francesca, güzelim can yol-daşı ve dostu. Kirli çamaşır sepeti gibi bırakmıştı kızı. Bağlılık ve görgü kuralları terazisinde böyle pattadan ve anlamsız bir ihanet, arayış merakını haklı çıkarır mıydı? Kıza, "Annem öldü," derken kendi sesi hâlâ çınlıyordu kulaklarında, duygusuz bemol çıkan sesi.

"Bana öyle geliyor ki," diyordu Fearmax, "çok atıp tutuyorsun. Haklısın elbette, hepimiz varlığın çeşitli bo-yutlarında iş görüyoruz, olumsuz yanlarımızdan, kabu-ğumuzdan sıyrılıyor. Ama herhangi bir noktada araş-tırmanın sonuna geldiğimizi bilebilir miyiz? Kuşkusuz

senin sözünü ettiğin aydınlanmanın bencilliği bize – şey, ne diyordum? – ‘Mutlak’ olana, ‘Tanrı’ya ya da ‘Tao’ya ulaşım ulaşmadığımızı söylemez. Oysa, tam tersine, arayı son veren farkındalık düzeyinin artmasıdır. Bana sorsan, senin olmak istediğin adam, alçakgönüllü, iddiacı olmayan, atom bombasının üstünde otursa bile tüm sürece kayıtsız bir tutumu benimsemelidir. Bilgenin bize diyecek sözü yok, biliyorsun. Onun var olduğu gerçeğini ancak sessiz kalışına bakarak anlarız.”

Saate bakmak için hareketlenen Baird suskunluğunu bozarak, “Az sonra Namia’ya geliyoruz,” dedi. “Ben orada inerim, kestirmeden tepeyi aşarım. Cefalü’ya ne kadar yakınız, bir bilerseniz – hemen şu sarp kayalıkların ardında ama neredeyse deniz seviyesinde. Kayalıkların tepesini buradan görebilirsin.”

Kısa konvoy Namia köyünün beyaz badanalı kutu gibi evlerinin gün ışığına çıktığı servi ağaçlarıyla çevrelenmiş yaylaya tırmanmaya başlayalı iki saati geçmişti. Batıya doğru on beş dakika daha gittikten sonra Cefalü’ya varacaklardı. Ne var ki rehber labirente yapacakları gezi den önce biraz soluklanmak için Namia’da içecek molası verelim diye tutturmuştu. Baird de bu fırsattan yararlanıp ötekilerle birlikte otomobilden indi. Yamacın başında durup bir süre aşağılarda yavaşça süzülen kartalları, gökyüzünden birbirleriyle yarışırcasına geçen bulutların yer yer buğulu kara gölgeleriyle örtülen damalı ovaları seyrettiler.

Böcklin’in gömüldüğü mağara ağzına dönme düşüncesiyle yüreği tedirgin çarpan Baird, “Pekâlâ,” diye söze başladı, “içinizden bazılarıyla burada vedalaşıyorum. Akşama görüşürüz, Champion. Hoşça kal, Fearmax, Miss Dombey...” diyerek herkesi tek tek dolaşıp tokalaştıktan sonra sırt çantasını omuzladı. Hepsi sıkıntılıydı, nedense bulutların yaladığı doruklarda, sahne dekorunu andıran dağların karşısında, vedalaşma bambaşka bir anlama bü-

“Utan, Campion, utan!” diye haykırmış ama adamın gülümsemesi karşısında afallamıştı, kendi öfkesinin ve üzüntüsünün yanında adamınki solda sıfır kalırdı. Campion tek söz etmeksizin öteberisini toplayıp kamarasının yolunu tutmuş, bir süre sandalyede oturup sigarasını tütürmüştü. Sonra da defterini alarak kadının başını kara-kalemle çizmeye koyulmuştu yeniden. Berbat bir resimdi zaten; onu yok etme bahanesi bulduğuna, aynı zamanda kadının canını sıktığına seviniyordu. Gel gelelim, kadın onu bağışlamayacak, şakalaşma çabalarını yavan bir resmiyetle geri püskürtecekti. Campion ilginç biri, diye geçiriyordu içinden fakat bu ona saygısızlık etme hakkını vermezdi. Eve dönerken tabloyu da yanında götürebileceğini umut etmişti; ansızın görmüştü, bir anda içine doğuvermişti, adamın neden ona güzel dediği; Campion onu, canlı halini elde etmeye çalışıyordu ve o güne dek hiç kimse Elsie Truman’ın gerçek benliğine dikkat etmemişti, şu kirli bere takan acayip, hırçın ufak tefek adamdan başka kimse. Tablodan alınacak değerli bir ders vardı sanki: Sanki onu yok etmek onun kendi hakkında bir şeyler öğrenmesine bilerek ve boş yere engel olmak anlamına geliyordu.

Otomobiller tepeden aşağı, Cefalù köyüne ve labirente doğru inişe geçmişlerdi.

Kaya Kent

Sonunda koni biçimindeki büyüleyici kayanın eteklerine gelmişlerdi, yamaçlarında canlı renkleriyle küçük yapıların kümелendiği Cefalü köyü kuruluydu. Yol bir patıkaya dönüşerek birdenbire ağaçlıkların arasından yokuş aşağı inip onları dağa bakan, bir evin damının ötekine uzandığı, cücelerin ya da taşbebeklerin yerleşim alanını andıran köye getirdi. Kaya masmavi denize kadar dimdik alçalırken, yamaçlarını yer yer bodur çalılar süslüyor, kızıl ve gri kaya damarlarıyla kesiliyordu. Tepeden aşağı Cefalü evinin parlak çatısı, tuhaf bahçesi, bahçenin gerisindeki bir hendeğe bağlanmış küçücük sarı sandallar görülüyordu.

Konvoy tangırdayarak ilerleyip labirentin girişini işaret eden üç bodur mersin ağacına uzanan elli metrelik taşlı yola girdiğinde köy sütliman bir görünüm sergiliyordu. Kilise çanı çaldı çatlak sesiyle. Mavi pantolonlu bir ırgat tavernanın kapısına oturmuştu, önünde de küçük bir bardak *ouzo* vardı. Axelos'la kalacak olanların eşyaları ona emanet edildi.

"Peki," dedi Graecen, "şimdi sıra büyük serüvende." Öğle yemeği için sefertasında getirdiklerini ceketinin ceplerine doldurmakla, fenerinin pilini kontrol etmekle meşguldü. Firbank'ten aldığı küçük asit şişesi de yeğenin

cebinde duruyordu. Yeni işlem, diye açıklamıştı Firbank, kokulu ama şaşmaz; kaya kesiklerinde kullanılan kesimler demirden mi değil mi anlamak için Graecen'ın tek yapması gereken kayadan bir kesiti boyamaktı. Sonra da küçük mavi merceklerle damarın en ince siyah tonları belli oluyor mu diye bakacaktı... Axelos bu sabah Cefalü'da olmasa bari diye diledi içinden.

Diğerleri de otomobillerden inmiş, labirentin koridorları çok soğuk olabilir diyen Fearmax'ın önerisiyle ceketlerini giyiyorlardı. Rehber de sırtına eski püskü bir palto geçirmiş, bir denizci feneri çıkarmış, onu yakmaya çalışıyordu.

Campion, "Bende hiç fener yok," deyince hepsi bir ağızdan kendi fenerlerinden yayılan ışığın herkese yeteceğini söylediler; rehber ayağa kalkarken sevimli gülcükler saçıyordu. "Şimdi," diye söze başladı hassas bir deneyi yönetecek bir adam edasıyla, "ileri doğru beni izleyin lütfen."

Önce duraksadılar, giriş daracık ve sevimsizdi – kızıl portakal rengi kayanın arasında beş adımdan sonra keskin bir dönemece giren ve ötesi görünmeyen bir tek koridor vardı. Graecen ceketinin yakalarını kaldırıp fenerini ararken, "Mısır kaya mezarlarından biraz daha geniş," diye huysuz bir dille anlatıyordu. Rehber arkasına dönerek yürümesini işaret etti. Yüreklendirmek için, "İçerisi epey aydınlık," diye seslendikten sonra gözden kayboldu. Tek sıra halinde onun peşi sıra gidiyorlardı. Taş mağaraya girerlerken, Campion, "O kadar hızlı gitmeyin," diye uyardı, Cefalü'daki kilisenin çanı ansızın çok uzaktan gelmişti, sonra da yeraltı uğultusunu, bir kayayı döven suların şarılaltısını duydu.

Başka bir koridora gelmişlerdi ama bu biraz daha uzundu, sonunda su kaynağının üzerinde daracık bir belen vardı. "Aman Tanrım," dedi Graecen. Bu kadar küçük

bir pınarın böyle gürlercesine yankı yapması olacak şey değildi; konuşurken kendi sesi bile çatlak geliyordu kulağına, ne kadar tanısa da arkadan öndekileri itekleyen Campion'ın sesi de fazlasıyla gürdü. Rehber, "İleri," diye seslendi fenerini sallarken, yolda Virginia Dale çekinerek paltosunun ucuna yapışmıştı. Taşlı patika boyunca tek sıra ayaklarını sürüyerek gidiyorlardı, orta boyda bir bölmeden geçtiler.

Mrs. Truman kocasının koluna tutunmuştu. Öyle belli bir şey anlatmak için değil ama, zevk aldığını, heyecan duyduğunu belli etmek üzere adamın kolunu çekiştiriyordu arada bir. Truman fenerini bir sağa, bir sola tutarken, "Ne yer ama," diyordu şaşkınlıkla. Fearmax gözlerini kısmış, tedirgin bir ifadeyle çevresine bakıyordu.

Virginia Dale, "Bir yerlerden akarsu sesi geliyor," diye belirtti, ayakkabısının bağcıklarını düğümleyen rehber de onu doğrularcasına yüzüne bakarak, "ileri" çağrısını yineledi. Parlak ışığı geride bırakarak, denizci fenerinden yayılan kör ışığı önünde sallayıp karanlığa doğru yürüyüşe geçmişti. Diğerleri de karanlıkta insan eliyle yapılan kazıların izlerini taşır gibi görünen döküntülerle dev kaya yığıntılarını örten loş ortamda yollarını bulmaya çalışarak ağır adımlarla onu takip ediyorlardı. Truman'ın fenerinin cılız ışığı zifiri karanlığı delmekte yetersiz kalıyor gibiydi; yalnızca yarasa pisliklerinin kalın tabakasıyla kaplı birkaç çıkıntıyı gösteriyordu ama tavana doğru çevirdiğinde cılızlaşıyor, hiçbir şey aydınlatmadan adeta buharlaşıyordu. Karısı ceketinin eteğini usulca çekiştirerek, "Çift numaralı koltuklar bu tarafta," dedi sinemada yer gösterenlerin taklidini yaparak.

Fearmax eski çağlardaki toprak kaymalarının sonucunda birikmiş taş ve döküntü yığınlarını dikkatle inceleyordu. Campion onun yanı başında durmuş kibrit çakarken gözlerini oradan ayırmıyordu. Aralarındaki bir-

kaç taşı el birliğiyle kaldırıp ters çevirdiler. Campion, "Yok, işlendiklerini sanmam," dediği sırada öteki avazı çıktığıınca bağırarak sözünü kesti: "Şuna bak!" Dev bir akrep gözlerini kırpmadan fenerden süzülen ışığa bakıyordu, kuyruğu da her an sokacakmış gibi havaya dikilmişti. Fearmax sıkıntılı bir kahkaha attı, sonra da diğerlerinin peşinden içerilere ilerlediler. Campion şükretti: "Üstüne oturmadığım için şanslıyım."

İki küçük bölmeyi inceledikten sonra, sonra kafilé önlerinde uzanan kaya tüneli birerle kol halinde geçti. "Bence yeteri kadar ilerledik," diye sızlanan Virginia Dale'di. "Sence öyle değil mi? Hiç tekin değil." İçerisi buz gibi olsa da Graecen ter içinde kalmıştı. Feneri kapatıp alnını sildi. Zavallı kız korkuyordu. Onu suçlayamazdı. Öte yandan Truman ısıklıla "Şen Dul Valsi"ni çalmaya koyulmuştu, karanlıkta -soğuk havanın üzerlerine çöktüğü mağarada- etkisi yatıştırıcı oluyordu.

Tünel onları dimdik duran bir dirseğe getirmişti, kayaya açılmış bir başka doğal kapının önündeydiler. Kadınların ayakları yüksek topuklu ayakkabılarının içinde acımaya başlamıştı; sert ve çakıllı zeminler için eşsiz olan, tabanları ipli ayakkabılar giymiş Mrs. Truman onlardan değildi. Bir araya geldiklerinde rehber tavuk gibi saydı hepsini. "Şimdi lütfen ayrılmayalım," dedi içtenlikle, "ve de dikkatli olalım." Elsie Truman kocasının kolunu heyecanla çekiştirdi, adam da güven verircesine kadının kolunu sıktı; el fenerlerinden yayılan loş ışıklar altında karısının genç, dost çizgilerle dolu yüzünü onları labirentin daha da derinlerine götüren kısa bir tünele çevirdiğini görmüştü.

"Bir mağara daha," dedi Graecen.

Rehber gülünç bir sahiplenme edasıyla, "Yeraltı ırmağı," diye belirtti. Hareketlerine bakılırsa bütün bu harikaların Yannadis Kardeşler'in eseri olduğu anlaşılıyor-

du. Ceketinin etek ucunu bir kez daha Virginia'nın tutunmaya meraklı eline teslim eden rehber herkesten onu takip etmesini istedi. Elinde denizci feneri, peşinde ayaklarını sürüyerek ilerleyen insanları tünelden geçirerek bir mağaraya getirdi, dış dünyadaki ışığın belli belirsiz içeri süzüldüğü izlenimini uyandıran gözle görülür baca deliği vardı; yankılanma öyle güçlüydü ki mağaranın öbür ucunda oyuncak elektrikli tren gibi ses çıkarak akan derenin yerini belli ediyordu. Koyu yeşil su, doğal bir tonozun arasından geçip dökülmesi dışında durgun akıyordu. Truman, suyun başında çömeldi ama el fenerinin ışığı suyun içine işlemeye yetmedi. Grubun ilgisi ve heyecanı artık yüksek sesle dile gelmiyordu. Üzerlerine suskunluk çökmüştü; uzun süre havasız kalmanın verdiği yorgunluk ve boğulma duygusu içindeydiler. Oysa saatine bakan Graecen yalnızca yarım saattir labirentte olduklarını görmüştü. Soludukları hava da buz gibi ve tertemizdi.

Mrs. Truman sordu: "İrmağın karşı kıyısına geçebilir miyiz?"

Rehberden, "Evet, lütfen," yanıtı geldi bir çırpıda, onları öne doğru sivrilen bir uçuruma götürüyordu, yukarıdan bakınca suyun yüzeyinde parıldayan yan yana dizili atlama taşları görülmekteydi. Fearmax, hızla akmasına rağmen suyun simsiyah ve ipek gibi kaygan taşların üstünden atlamayıp çevrelerinden dolandığını fark etmişti. Parmaklarını dereye daldırdı ama bir anda çekti, çivi gibiydi. Champion'a dönerek, "Tuhaf olan," dedi, "şu sürtünme sesi; yataktaki kayalar temizlenmiş ama insan yine de içinde taşların çalkalandığını duyar gibi oluyor sanki." Bir süre dingin yüzeye baktılar, rehber de atlama taşlarının dibe batabileceği uyarısında bulunan sakıngan mizaçlı Mr. Truman için karşıya geçmenin ne kadar basit olduğunu göstermeye soyundu. Ama bastığı yere dikkat

etmeyi ihmal etmedi, sonunda yolculuğun tehlikeli olmadığına katiledekileri inandırmayı başarmış görünüyordu. Virginia Dale birkaç kez adımını atıp geri çektikten sonra Graecen'in yüreklendirmelerinden ve sımsıkı sarıldığı elinden destek alarak karşıya geçti. Diğerleri de birer birer onları takip ettiler.

Fearmax tam ortaya gelmişti ki o sesi ilk kez duydular: derenin sesini bastıran ve çevrelerini saran tünellerin ıssızlığında yankılanarak gelen uzun boğuk bir kükreme. Rehber telaşla denizci fenerini sallayarak gülüyordu. Fearmax, "Ulu Tanrım," diyerek son taşa kalakalmıştı, "bu da neydi böyle?" Herkes olduğu yere mihlanıp kalmış, uzakta gitgide kaybolan sese kulak vermişti.

"Kükreme değildi," diyen Graecen, eklemekten edemedi, "yoksa öyle miydi?" Mrs. Truman'ın aklına bahar temizliği sırasında üst katta oturanların eşyaları oraya buraya iterlerken yaptıkları gürültü gelmişti. Fearmax, bu koridorlarda ses öyle sıkışıyor, öyle devleşiyor ki her şey olabilir diye düşünüyordu boş inana dayalı bir korkuyla.

Campion ortaya konuştu: "Minotauros."

"Çok garip bir ses ama," diye ekledi Fearmax, "çok garip." Ses uzaklara çarpıp patlayarak alçalıp titreşen yankılarla dağılmıştı. Bir motorun bitmeyecekmiş gibi gelen gürültüsüne, kamyonların çarpışmasına benziyordu. Girdikleri her yeni mağarada yankı daha da yayılıyor, uzaklaşırlarken daha da büyüyordu. Ne olabilirdi bu?

Durup kulak kabarttılar; ışığın altında, derenin kapkara sularına baş aşağı yansıyan net bir tablo oluşturmuşlardı: Fearmax ile Campion son iki atlama taşında yan yanaydılar; Virginia'nın eli Graecen'in sımsıkı avucundaydı; Truman çifti bir kayanın üstünde oturuyordu.

Sonunda sessizliği bozan Fearmax, "Bu koridorlardan aşağı bir top yuvarlayacak olsak aynı sesi yapacağına kalıbımı basarım," dedi. Campion onu susturmak için

sinirli bir hareket yaparak, "Dinleyin," dedi. Mrs. Truman kıkırdamaya karar verene kadar kulak kesildiler – Ateşkes Günü'ndeki iki dakikalık saygı duruşu sırasında da dayanamamıştı. Çenesini öne doğru çıkarmış olan Fearmax çok gülünç görünüyordu, Campion da tek ayağının üstünde ondan farklı değildi... Graecen onu rahatlatсын diye usulca Virginia'nın kolunu sıkmişti, kızın da aynı sıcaklıkla karşılık vermesi üzerine içinden kendine lanet okuyordu. Alçak sesle aklına gelen her küfrü saydı. Kapanı kısılacığa benziyordu giderek – koşulların da yardımıyla kendi içinde bulunduğu durum yüzünden. Paldır küldür hızlanarak budalaca bir romantikliğe doğru çaktırmadan yokuş aşağı iniyordu ta ki... ta ki...

Ayaklarına çarpan suyun şırıltısını dinlediler bir süre, bir yerlerde beton karıştırıcısı gürliyor, sarnıca akan su damlaları pıtırdıyordu.

Rehber sadece kendisinin bildiği bir nedenden ötürü suskundu. Yüzü ciddi ve düşünceliydi. Elinde bir kibrit çöpü dişlerini karıştırmakla meşguldü. Ne sesle ilgili bir yorumda bulunmaya kalkmıştı ne de açıklamaya yeltenmişti. Sonunda Mrs. Truman'la göz göze gelince kaşlarını kaldırarak elini göğsüne götürdü ve istavroz çıkardı. Campion yola devam edip etmemekte tereddütlüydü. "Hadi dönelim," dedi, "bu kadarı yetti bana. Hem eski eserleri ne zaman göreceğiz?" Ne zaman gerçekten.

Nihayet sese kulak verme eziyetinden kurtarabilmişlerdi kendilerini. O acılı titreşen borazan bir daha duyulmamıştı. Fearmax silkindi. "Her şey olabilir," dedi. "Su dolu mağaraya dökülen kayalar. Kullanılmayan bir maden ocağında da buna benzer gürültüler duymuştum." Doğrusu, ömründe kullanılmamış maden ocağına ayak basmış değildi ama sesin olağan bir açıklamasını yaparak moralleri yükseltmeyi gerekli görmüştü.

Herkes kendini toplamış, yola devam mı yoksa pay-

dos mu diye karar vermek üzere tartışmaya başlayacaktı ki onlardan uzakta bir yere oturmuş dinlenen rehber ayağa kalkarak susun diye el çırpı. “İleri,” diye seslendi ve başka bir tünele doğru yola koyuldu. Virginia peşinden gitmekte isteksizdi ama Fearmax ona seslendi: “Ah, yapma gel buraya. Çok yolumuz kalmış olamaz.” Kalmamıştı.

Alçak bir kapıyı andıran bir açıklıktan başlarını eğip yürüyerek rehberin peşinden ilk bakışta Gotik katedrali andıran bir yere girdiler. Bu görkemli ve heybetli mağara neredeyse bir katedral kadar geniş sayılırdı, tavanı aydınlatan güneş ışığı ağır ve tozlu havada kırılarak yayılıyor. Başlarını yukarı kaldırıncaya bir kez daha bir avuç gökyüzü gördüler, sıkıntıları ansızın yok oluverdi.

Graecen, “Şimdi de sıra gezilecek yerlerde,” derken ortalığın aydınlanmasıyla birlikte artık Virginia’ya daha fazla yanaşamayacağı için seviniyordu. “O da ne? Galiba *cella*’yı¹ görüyorum.”

Taş zemine düşen beyaz ışık çemberinden geçerlerken, minotauros’un kükremesini bir kez daha duydular – ama bu defa daha uzaktan geliyordu, üstelik o kadar korkunç değildi. Yine de sessizlikte dağılana dek kulak kesildiler. Fearmax, “Uzaktan geliyor gibi,” derken rahatladığı belliydi. Rehber sese aldırılmamıştı bile, kilisenin ortasındaki geniş alana doğru ilerlerken ayak sesleri St. Paul Katedrali’nin zindanlarında yürüyen bir zangocunkiler gibi yankı yapıyordu. Tepelerinde, payandaların uçuk maviliğinin arasında kanat çırpıp cıyıklayan yarasaları duyuyorlardı.

Graecen bir köşede gerçekten de *cella*’nın izini bulmuş, Axelos’un tarif ettiği, kayaya oyulmuş bölmeleri görmüştü. Her biri küçük bir kilise büyüklüğündeydi ve

1. (Lat) Eski Yunan ve Roma tapınaklarında ilah heykelinin durduğu iç bölme. (Y.N.)

dört ya da beş tünelle labirente açılıyordu. İlk ikisi boştu; üçüncüsünde devasa bir kaide bulunuyordu, yan yatmış ve epey aşınmıştı. Öyleyse rölyeflerle heykeller dördüncüsündeydi. Graecen öyle heyecanlanmıştı ki Virginia aklından uçup gitmişti. Bu son tapınakta tavandaki çatlaktan ışık da giriyordu.

Rehber yankının nasıl olduğunu gösteriyordu. Başını geriye atıp bağırdı. Kahkaha atan birinin ağzı ansızın bir el gelip kapatmış gibi bir ses çıktı; yankı fısıldayarak kaybolana dek koskocaman kavisli tavanın çıkıntılarıyla kıvrımlarında geri çarpıp ileriye fırladı, tonu aslını aşmıştı. Derken sessizlik çökuverdi. Toz zerreciklerinin kıvrıla kıvrıla döndüğü (Kutsal Kitap'ta anlatıldığı gibi) Kutsal Ruh'un gökten inmesinin beklendiğı ışık demetinin ardında masmavi durgun bir gökyüzü uzanıyordu. Hepsi dilediklerince yankı deneyi yaptılar. Graecen asit şişesini ararken onları dinliyordu. Konuşup gülüşmeleri deney için gereksindiğı kılıfı sağlamıştı ona. Küçük ibadethaneye doğru ilerledi, gördüğü heykellerin eşsizliğı ve saflığı, rölyeflerin kaba ama hassas işçiliğı karşısında ansızın dikkatinin dağıldığını fark etti. Yok, deneyimleri onu yanıltmıyordu. Bunlar sahte olamazdı: Kötü hava koşullarında aşınmış, rutubetten yosun tutmuşlardı: Taklit olmayacak kadar ilkel ve masumdular. Tipoloji deneyimden daha fazlasına gerek duyardı. Ağzı açık olduğı yerde kalakalmıştı, hantal arkaik şekillere, zarafetlerine, yapıldıkları taşın büyük ağırlığına ama her nasılsa uçmayı yeni öğrenen kaya parçaları gibi havai görünmelerine baktı doya doya. Biri kanatlı bir erkekti, kollarını kaldırmış, uçmaya gayret ederken karnını kasmıştı. Öteki bir erkek çocuğuydu. Campion da Graecen'in yanına gelmiş, sinirli bir havada sigarasını tütürerek değişik açılardan görmek için bir oraya bir buraya yürüyordu; ya da taş kesiciliğinin nasıl yapıldığını incelemek üzere yere

eğiliyordu. “Ne diyorsun?” diye sordu Graecen. Ansızın kimyasal maddelerle deney yapmanın saygısızlık olacağı gelmişti aklına, böyle bir yerde olmazdı. Hele bu işin ona düştüğünden kuşkuluydu. Uzmandı o, bütün deneyimini bunun için tehlikeye atmaya hazırды. Campion ilgisizce, “Ne mi diyorum?” dedi. “Harika bir eser, değil mi?” Graecen’in parmakları Firbank’in verdiği şişenin lastik tıpasını sıkıca bastırıyordu. Hayvanca kimyasal deneyleriyle şu lanet olası Firbank. Graecen bir kez daha dönüp ana mağaradan çıktı. Burası tünellerle örölmüş bal peteğini andırıyordu. Bir kez daha mabedi arşınlamaya ve işçiliği incelemeye koyuldu. Peki şu yazıt neredeydi?

Graecen kafilenin diğer üyelerini bulduğunda yan ibadethanedeki heykelleri inceliyorlardı. Yazıtlar? Rehber hemen gösterecekti. Ancak bunun için bir başka tünelden daha geçmeleri gerektiği anlaşılınca hep bir ağızdan homurdandılar. Rehber ellerini iki yana açtı. Ne yapabiliirdi?

Daracık bir tüneldi, duvarları yumuşak tortu kaya birikintisiydi. Graecen dengesini sağlamak için tutundugunda elinin altında kolayca ufalandığı fark etti. Hiç de güvenli görünmüyordu. Yine de mermerin üstünde çarpık çurpuk bir yazıt bulunan küçük mağaraya girmeyi başardılar. Graecen irkilerek harflerin yarı hiyeroglif yarı alfabe olduğunu fark etti. Daracık alan öyle havasızdı ki içeride fazla kalamadılar.

Dönüş yolundaydılar her şey olup bittiğinde; yan ibadethanelerin büyük olanlarından birinde, tek sıra halinde bir tünele girmek üzereydiler ki sanki çamaşır ipinde asılı ıslak bir çarşafın salınmasıyla birlikte çıkan sesle kuytu bir köşede kanat çırpın iri bir keklik kuyruklu yıldız misali çatıdan uçup gitti. Rehber hemen dikkat kesilmişti; içeride yuva vardı herhalde. Ustalıkla gizlenmiş olmalıydı öyleyse çünkü kuşun çıktığı yönde ne kadar

çıkıntı varsa, hepsini taramış ama yuva filan bulamamışlardı. Bu keşifle yetinmeyen rehber bir kayanın sırtına çıkarak duvara tırmanmaya kalkıştı. Campion'ın da keskin bir dille belirttiği gibi saçma sapan, tehlikeli bir işti, eğer bacağını kıracak olursa, kafiledekiler çıkış yolunu asla bulamazlardı. Ne var ki rehber Fearmax'ın itirazlarına sırtıp tek elini sallayarak karşılık verdi, yeteneğine güvenmelerini ve sabırlı olmalarını istedi. Çıkıntılardan birinin ardında gözden kaybolmuştu, döndüğünde elindeki yumurtaları gösteriyordu; bunu yaparken ayağını bastığı kaya kımıldamaya başladı.

Büyük mağaranın hemen girişinde duran Graecen olan biteni büyük bir felaket filmini ağır çekim seyrederek izliyordu; rehber bir an kalakalmış, dengesini sağlasın diye ellerini umutsuz bir çabayla yukarı kaldırmıştı. Yerinden oynayan koca taş, kasa kapısı gibi yavaşça hareket eder görünüyordu; aşağıda ışıktan çemberler çiçek gibi açarken panikle haykıran bir ses duyuldu: "Dikkat edin!" Diğerlerinden daha gür çıkan Miss Dombey'in sesini ayırt etmişti Graecen, el fenerinin ışığında bir an için Fearmax'ın yüzünü seçmişti. Sarsıntı da ağır çekim yaşanmıştı adeta. Dehşetliydi. Taş üstünde taş kalmamış, durağan havada berbat bir çekiç sesini andırıyordu. Mağaranın yan tarafından kayalarla çamur ve moloz yağmıştı. Yankısı kulakları sağır edecek türdendi. Graecen, göz açıp kapayıncaya kadar mağaranın girişini tamamen kapatarak onu kafileden koparan çamur yığını içinde yatıyor bulmuştu kendini. Gürültü kesilmemişti hâlâ ama seslerin yankısı mıydı yoksa kendisi miydi, bunu söylemek güçtü. Sesin içinde bir yerlerde bir an için bağırışan insanları duyduğunu sandı ama emin olamıyordu. Derken labirentin dört bir yanından kaya parçalarının yerinden kopuşu, duvarların kırılıp üst üste katlandığı duyuldu, ses dalgalarıyla birlikte titreşimi hâlâ hissedilen bu

büyük çöküşle birlikte her şey birbirini tetiklemişti. Graecen bileğini kesmiş, başına bir taş çarpmıştı; ama onun dışında sapasağlamdı – ama daha ne kadar? Mağaranın tavanından küçük taşlar dökülüyordu. Diğerlerine ne olmuştu? O daracık yerde kapana sıkışmış ve ölüme teslim olmuş ya da havasızlıktan boğulmuşlardı. Belki de yanalardaki koridorlardan...

Rehber kaçamamıştı. Cansız bedeni üç metre derinliğindeki yıkıntıda koca bir taşın altında yatıyordu; ama ötekiler yaklaşan heyelanın yolundan çekilerek tünel girişlerine güvenle (ya da o sırada öyle görünüyordu) sığınacak zaman bulmuşlardı. Mağaranın içinde sıkışan hava onları tabancanın ağzındaki fişekler gibi sıkış tıkış bu açıklıklardan yukarı itmişti. Truman çifti daracık bir tünelde tahta parçaları ve taş yığınlarının altında soluk almaya çalışırken buldular kendilerini; Fearmax gözlerini açtığında yerde yatıyor, Miss Dombey de inleyerek onun ellerini sıkıyordu. Pantolonu sıırıslıklam olmuştu. İnleyerek doğruldu, el yordamıyla fenerini aradı. Bu arada Campeon sonu gelmek bilmeyen basamakları tırmanıyor, bir yandan da bayılan Virginia'yı taşıyordu. Felaketin bütün ağırlığını hissetmeye vakitleri olmamıştı henüz; hâlâ kazanın şaşkınlığı ve dehşeti vardı üzerlerinde, hiçbiri diri diri gömüldüklerini, kaybolduklarını, o sabah keşfetmek için yola çıktıkları labirentte hapsoldüklerini aklına getirmeyi gözüne yediremiyordu.

Bu arada Graecen onların emekledikleri oyuktan altı metre ötede cebindeki buz gibi bozuk paraları çevirip duruyor, isterik bir sesle abuk sabuk laflar ediyordu. Ona göre trajedi bütün azametiyle apaçık ortadaydı çünkü çıkış yolunu ondan başka bulan olmadığı görülüyordu. Bir kayanın üstüne oturup temiz bir mendille yüzünü sildi, asla cıva gibi işlemeyen aklı şimdi ışık hızıyla yol boyunca geldikleri dönemeçlerle kıvrımları gözünün

önüne getirmeye çalışıyordu. Umutsuzdu ama. Bir yerlerde akarsudan geçmişlerdi, uzun zaman önceydi. Saatine baktı; durmuştu. Ne yapacaktı? Graecen yavaşça ayağa kalkarken kanının donduğunu hissetti, onu yutma hevesiyle ağzını açmış bekler gibi görünen sayısız tüneli incelemek üzere mağarayı çepeçevre yürüdü.

En tanıdık görüneni seçerek her ayrıntısını hatırlayarak içine girdi. Ansızın aklına Hogarth'ın bir sözü gelmiş, onu rahatlatmıştı. "Ne de olsa Dickie," demişti, "ölümü epey zamandır devam eden bir sürecin devamı olarak düşünürsen, görüldüğü kadar ciddi bir şey olmadığını anlarsın."

Öyle değil miydi? Yattığın yerde ölmek başkaydı; annen başında durmuş yastıklarını düzelterip elini tutarken ölmek de. Gel gelelim kapkaranlık bir çukurda yavaşça boğularak ölmek – bu bambaşkaydı işte. Ya diğerleri? Birden durdu. Bağırıp seslenmeli, onlara ulaşmayı denemeliydi. Oysa bu olmayacak bir şey gibi görünüyordu. Başını kaldırıp seslendi, birer birer hepsinin adını haykırdı, kendi sesinin yankısından ürkmüştü. Sonra odacıklarla tüneller ağına çöken dondurucu sessizliğe boş yere kulak verdi. Kendi ayak sesleri yeraltını kilometrelerce kazan bir köstebeğin hışırtıları gibi tiz ve uzaktan geliyordu. İnce duvarın arkasından Miss Dombey'e ait olabilecek bir ağlama sesi işittiğini düşündü bir an ama durup kulak kesildiğinde labirent ölüm sessizliğine boğulmuştu.

Kâbustan farksızdı – insanın kapana kısıldığını gördüğü kâbuslardan: Ama birdenbire ince bir huzme halindeki güneş ışığına çıkınca Cefalü'nün arkalarına do landığını fark etti, ölmeye geldiği ev karşısında duruyordu. Kıl payı kurtulmuş olduğunu düşünerek her yeri zangır zangır titremeye başlamıştı Graecen'ın. Bir kayaya çöküp mavi havayı derin derin içine çekti, kekik ko-

kusundan tadarak evin aşağısında uzanan denizin oynak mavisini seyretti. Dünya hiç bu kadar arzulanır gelmemişti ona. Titrek bacaklarının üstünde doğrularak eve doğru yola koyuldu.

Axelos çimlerin ortasında, bir çınar ağacının gölgesine oturmuş katlanır bir oyun masasının yeşil çuhasının üstünde para saymakla meşguldü. Önünde uşaklar dizilmiş ücretlerini almayı bekliyorlardı. Graecen çimlere uzanan taşlı yolda telaş içinde yürüdüğü için sarhoşlar gibi sendeleyerek ilerlerken başını kaldırıp baktı.

Axelos onu tanımıştı, ayağa kalkıp, "Dickie," diye seslendi. "Ne hoş."

Graecen ağzı açık kalakalmıştı, bir eli güm güm çarpan yüreğinde konuşmaya çalıştı. Arkadaşı her zamanki paytak yürüyüşüyle çimleri ağır adımlarla geçerek yanına yaklaşıyordu. Üstünde yeşil mavi çizgili pijama, başında eski bir hasır şapka vardı. Burnunun altından uzanan puro için için tütüyordu.

Sonunda, "Kaza," diyebilirdi Graecen, bir sandalyeye çökerken. "Hepsi labirentin içinde hapsoldü."

Yaşadıklarından sonra elinden geldiğince kazayı eksiksiz anlattı. Axelos yanına uşaklardan ikisini alarak onu orada, alçak şezlongda başını arkaya yaslamış, gözleri kapalı otururken bırakıp labirentin yolunu tuttu. Yürek çarpıntısının dinmesini bekliyordu. Eli ayağı buz kesmiş, tükenmişti. Bavulu buraya gelir gelmez kendine bir iğne yapacaktı. Derken zihnindekilerden kurtuldu, derin ve düzenli soluk alıp veriyor, güneşin benek benek gölgelelerinin çınar ağacında, gözkapaklarında yaptığı oyunları seyrediyordu. Kerkenezler Cefalü'nün kireçtaşı tümseğini sıyrıp geçiyor, sonra üstüne konuyorlardı. Dalışa geçtiklerinde tiz çığlıkları adeta bıçakla kesiliveriyordu. Evin oradan birilerinin tartışma sesleri geldi kulağına – tanıdık bir ses; kaza haberini yayıyordu. Graecen iç çe-

kerek sıçradı. Baird'in güvende olduğunu söylemeyi unutmuştu. Kendinden başka kurtulan bir tek o vardı. Yeniden taş oyuktaki o patlamada kayalarla toprağa boğulan; kurtarılma umudu olmadan camda hapsolmuş hava karcıkları gibi bekleyen küçük kabileyi düşündü. Usulca ayağa kalktı, eve çıkan basamaklara yöneldi.

Düşmanın mezarı

Vedalaşma faslını bitirdikten sonra Baird, eski askerlik günlerinden kalma çantasının askılarını omuzlarına takarak kayalık yoldan aşağı inmeye koyuldu; vişne ağaçlarının kıyısından yürüyüp ekili tarlaları geçerek iyi bildiği yamaçtan yukarı gözden kaybolurken, arkasında durmuş sessizce onu seyrettiklerini hissediyordu. Ne dönüp arkasına baktı ne de el salladı – yerine getirmesi gereken görevi zihnini öyle meşgul ediyordu ki çevresinde bir koza örülmüştü adeta. Yüreği güm güm çarpıyordu, sessiz, inatçı bir kararlılıkla sıradağları aşarken biraz soluksuz kalmıştı. Pek çok olaya sahne olan tanıdık topraklara girerken içini saran duyguların tehlike ve apansız ölümle ilgili bildik kaygılar olmaması tuhaftı; daha çok can sıkıntısına, duyarsızlığa ve beklemeye adanmış günlerden kalma anıların birikimiydi bunlar. İşte, tam da şuradaki mersin ağacının yanı başında Başpapaz’la birlikte katırların onlara yetişmesini beklemişlerdi; pusu kurma hazırlığındaydılar ancak başarılı olacağından kuşku duyuyorlardı. Operasyon sırasında sigara içmek yasak olduğu için sigara paketini paramparça edip tütünü çiğnenebilir kıvama getirmek üzere ıslatırken Başpapaz’ın yüzündeki duruluğu hatırlıyordu. Son konuşmalarında söyledikleri her söz kulaklarındaydı. Koax’ın hastalığından ve olasılıkla ölece-

ğinden konuşmuşlardı. Biraz daha yukarıdan, tepenin çıkıntı yaptığı yerden Penthali'nin zirvesindeki ağaçlıktan bademlerle portakalların tanıdık kokusu geliyordu.

Malzemelerin getirildiği harap taş köprünün oradaki akıntıyı geçiyordu; su taşların arasından fışkırıp karşı tarafta kendine açtığı taş yatağa akarken fışırıyordu hâlâ. Batıya dönmeden önceki son köşede hepsinin alışkanlık haline getirdiği o bildik hareketi tekrarladı – on dakikalığına meşe ağacının altında durup yol boyunca peşine düşmüş biri olup olmadığına baktı, sonra da bir sigara yaktı. Bıçak gibi keskin dağ havasında çekingen kalp atışlarını – göğsünde biri örgü örüyormuşçasına şişlerin hafif biktirici tıkırtısını duyabiliyordu.

Buradan sonra yol Nanolithos'un zirvesiyle aynı seviyedeydi; göz korkutan kireçtaşı uçurumların altında dönerek kıvrılıyordu. Baird emin adımlarla yürüdü, geçmişte binbir kere yaptığı bu yolculuk gözünün önünde canlanıyordu. Evet, aşınmış ikonası ve kırık lambasıyla Aziz Nikolas'ın küçük pembe türbesi buradaydı; onun yan tarafındaki tepeleme molozlar yıkık bir Venedik kulesinin kalıntılarıydı.

Yanlarından geçerek kararlı adımlarla ikiye yarıp koyağa dönüşen kapkara kaya kütesinin önüne dek ilerledi, ortasından aşağı bir patika uzanıyordu. Askerî sevk ve idare merkezinin girişine gelmişti, bir an durup kayanın yüzeyinde oynayan gölgeleri seyretti. İçinde bir kıpırtı hissetti, zihinsel rahatsızlığından daha şiddetliydi, bir sanrıydı adeta – sanki kayaların üstünde bir nöbetçi oturmuş gizlice onu gözlüyordu. Baird her yanına baktıysa da bir şey görmedi. Rüzgârda sallanan bir çalı keskin bir nişancının pusuya yatmasını çağırıncaya ürkmüştü. Çantasını tek omzuna geçirip mendille alnını sildi. Haki sırt çantasında öğle yemeğiyle birlikte şu ya da bu nedenle yıllardır yanından ayırmadığı yamru yumru olmuş eski

siper kazması vardı. Hogarth'ın buna bulduğu gerekçeyi anımsayarak gülümsedi. Gerçekten bu an için mi saklamıştı onu, Girit'in dağlarında bu zaman ve bu yer için mi?

Taşlı topraklı geçitte durmadan yürüdü, kemer altından geçti. Tam da Böcklin'in öldürüldüğü yere bakarken beyni kaskatı kesmişti; orasının gözden kaybolmuş, değişmiş, belki de toprak kaymasıyla tümüyle ortadan kalkmış olmasını umut etmişti nedense. Oysa burası hiç mi hiç değişmemişti: Kayadaki turuncu katmanların bildik görüntüsü, atış talimi yapmak için kullandıkları düğüm, hatta öldüğü sırada Böcklin'in üstünde oturduğu eski cephane sandığının çürümüş parçaları bile yerli yerindeydi. Alnından ter fışkırıyordu; koyak çevresinde vınlayan rüzgârın soğukluğunu hissetti. Boş gözlerle ayakta durmuş kayaya bakıyordu, bu noktada oyuklar ve tilki yuvalarıyla doluydu. İçlerinde rüzgâr acı acı ıslık çalıyordu. Bildiği döküntüler hâlâ yerli yerindeydi: yamulmuş kibrit kutuları, sargı bezleri, yırtık bir çorap, patlamış tüfek mermileri. Eğilip kovanlardan birini aldı, buz gibi parmaklarının arasında evirip çevirdi. Derken bir kez daha gözetlendiği duygusuna kapıldı, başının üzerindeki ürkütücü kaya tabakasına yöneltti bakışlarını ama her şey ölü gibi hareketsizdi. Uçurum altında girinti yapan ana mağarada rüzgâr uğulduyordu. Yaktıkları ateşlerin dumanı duvarları karartmıştı. Dışarıda hiçbir şey yoktu. Bulutsuz masmavi gökyüzünün yükseklerinde bir kartal Yunan havasından oluşmuş arabasına binmiş gidiyordu; Baird'in postallarının altında çimenler usulca çatırdıyordu. Tam burasıydı işte, sarp kayalığın gölgesindeydi Böcklin'in mezarı; kış yağmurları topraktaki çöküntüyü silip götürmüştü.

Baird neredeyse farkına varmadan kazmaya koyuldu; ama ondan önce mezara yakın bir yere oturup tika basa karnını doyurdu. Nedense sıkıntısı oburca yeme

hırsına dönüşmüştü. Soğuk havada peynir ekmegin tadı daha bir lezzetliydi. Kaya pınarında boş bira şişesine su doldurmuştu. Şimdi bir yandan yiyip içerken Böcklin'in cansız bedenini toprak altından çıkarınca ne yapacağını soruyordu kendine. Manastır yarım saatlik yoldaydı; onu kutsal mekâna gömmeye istediğini Başpapaz'la kilise kayyumuna bildirmesi gerekecekti. Ya kabul etmezlerse?

Sonradan aklına gelen bu yıpratıcı düşünceleri bir kenara bırakarak siper kazmasını kaptığı gibi işe koyuldu. Görüş alanında olmayan bir kuş soğuk havada tatlı tatlı şakıyordu yanık sesiyle. Baird büyük bir dikkatle, bulgusunu zedelemekten çekinen bir arkeolog edasıyla nazıkçe kazıyordu. Toprak sert değildi, kayalığın gölgesinde kaldığından çiy altındaydı sürekli. Gömleğinin kollarını sıvamak için bir an durdu, sonra yine işine döndü. Böcklin şimdi nasıl görünüyordu acaba?

Bir saat emek harcadıktan sonra ansızın kafasına dank etti, *Böcklin orada değildi*. Bu fikir yavaş ama peş peşe gelen kanıtlardan sonra ortaya çıkmış ama Baird göz ardı etmek için bir süre direnmişti. Güneş, tepeyi aştığında bu gerçeği kanıtlamaya yetecek kadar geniş bir çukur açmış bulunuyordu. İlk önce sırtından aşağı ürperdi, sonra omuzları kasıldı – ansızın dağ ayazı ona dokunmuştu adeta. Yine de çalışmayı kesmemiş, aklından geçen olasılık iyice kesinleştikten sonra da uzun süre kazmaya devam etmişti. Cesedi bulması nedense zorunluydu onun için; gel gelelim ortada hiçbir iz görünmüyordu. Sigarasını tütürüp öfkeyle kafa patlatarak kazdığı tünel boyunca aşağı yukarı volta attı. Savaş Mezarları Dairesi cesedi askerî mezarlığa nakletmiş olabilir miydi? Pek olası değildi, Hanya ve Resmo yakınlarındakiler gibi ayrıcalıklı cephelerde çalışmalar yürütemeyecek kadar işleri başlarından aşkındı çünkü. Hem Böcklin'in öldüğünü kim bildirmiş olabilirdi? Yoksa ceset çürümüş

müydü? Baird çukurun içinde sağa sola tekmeler savurup verimli killi toprağı parmaklarının arasında ufalayarak ona ipucu verebilecek izler aradı: gömlek düğmesi, paçavra, madalya. Ne ki kurbanından tek bir iz bile yoktu, bu gerçeğı kabullenircesine bir kayanın üstüne bıraktı kendini, arkasından da kahkahalarla gülmeye başladı. Sıkıntı ve rahatlama duygusu birbirine karışarak şaşkınlığa dönüşüvermişti. Derken aklına geldi, belki de Hogarth simgeler dizisini tamamlamak adına Böcklin'i bile rek kaldırtmıştı oradan. "İşte böyle," dedi kendi kendine gülererek, "alçak bunak Hogarth yaptı yapacağını." Kana kana su içtikten sonra asık suratla bir kayaya oturup sigarasını tellendirirken gözlerini mezar yerine dikti. Az sonra gözleri cephanе sandığının küflü parçalarına takıldı. Zihninde bir yerlerde bir köşeyi döndüğünü seziyordu; fakat çok geçmeden düşüncelerinin ve boğucu sessizliğinin altında öyle ezildi ki oturduğu yerden fırlayıp kazmasını kazdığı çukura fırlatarak hızla oradan uzaklaştı.

Çok sürmedi, kendini karşı tepede çobanpüskülleri ve kocayemişlerin ortasında, huzura kavuşma ve kurtulma duygusunun tadını çıkararak otururken buldu – sanki büyük bir tehlike atlatmıştı. Dalgalanan tüysü yaprakların arasından deniz bir görünüp bir yok oluyordu. Denizin göz alabildiğine uzanan sıcacık mavisi Baird'in endişesini yatıştırdı. Kabaran coşkusuyla taze havayı içercesine içine çekti.

Ayağı kalkıp taşlık patikadan aşağı inerken gölgeler çoktan uzamıştı. Aya Yorgios'a uğrayıp ihtiyar Başpapaz hâlâ orada mı diye bakmaya karar vermişti; Hanya'dakiler öyle olduğunu sanıyorlardı. Böcklin bilmecesine orada bir yanıt bulabilirdi belki. Bunların ötesinde ve her şeyden önemlisi dostu Başpapaz'ın silah kaçaklığıyla ne amaçladığı sorusuna yanıt bulacaktı, İngiliz Devleti bu konuda çok kaygılıydı. Başpapaz Yannis geldiğini baş-

kasından duymadan Baird'in doğrudan onun yanına gitmesi en iyisiydi; Yunanlarla yaşadığı deneyimler sonuca ulaşmak için atılınan olmanın tek yol olduğunu öğretmişti Baird'e.

Az sonra hafif yüklü bir dağ eşeğini azarlayarak dürtten mavi pantolonlu bir adama rast geldi. Alışıldık selamlaşmadan sonra aklına en çok takılan konuyu sordu ona. "Manastırda – Başpapaz Yannis var hâlâ?" Köylünün üçgen biçiminde dökülen perçemlerinin altında kalan alını geniş ama kırıktı. Yapmacık bir saygıyla iki yanına tükürdü. "Onlar hep orada," dedi. "Hırsızlar, karaborsacılar, papazlar." Baird gülümseyerek dinliyordu. "Yunanistan," diye devam etti adam, "papazları it pireleri gibi taşır sırtında."

Baird, ihtiyar Başpapaz'ın yaptığı müthiş şeyleri, neşesini ve tasasızlığını; çılgınlığını ve esprilerini, çocuksu ve kararlı yanını; Yunan kafasından hiç eksik olmayan ezici mantığa dönüşen değişken duygularını düşünerek, "Yunanistan'a en az papazları kadar iyi daha çok yurtsever gerek," diye kestirmeden karşılık verdi. Adam dişlerini gıcırdatarak güldü ona. Aslında homurdanmak gelmişti içinden – Yunanların doğal konuşma biçimiydi bu. "Bak," dedi, "Başpapaz Yannis madrabazın tekidir."

Baird'in bundan hiç kuşkusu olmamıştı. Konuyu bilgi alışverişine daha uygun bir havaya soktu. Adamın iki çocuğu vardı. Balıkçıydı (Baird'in sözcük dağarcığında korsanla eşanlamlıydı bu sözcük). Nesboli köyündendi – iki saatlik mesafede. Almanlar köyü yakıp yıktıklarında orada olduğunu adama söylemeye can atıyordu Baird. "Başpapaz Yannis o zaman köy halkını kurtarmıştı," dedi. "Ne yaptı da onun aleyhinde böyle atıp tutuyorsun?"

Konuşmalarından adamın sahilde kayıkları boşaltıp yükü eşeklerle manastıra götürdüğü anlaşıyordu. Baird kayıklarla ne taşındığını sormadı ona. İlgisiz davrandı ve yolun başında ayrıldılar.

Aya Yorgios'a bakan dik kayalığı geçerken deniz seviyesine az kalmıştı. Aşağıda engebeli yamaçlara kondu-
rulmuş manastırın kırmızı çan kulesiyle beyaz duvarı
ikinci güneşinde parıldıyordu. Derenin sığlaşarak kaya-
nın arasından süzülüp denize kavuşma yolu bulduğu bir
noktaya inşa edilmişti manastır. Bu nedenle onca yabancı
manzaranın ortasında tatlı suyun beslediği vişne ve ceviz
ağaçlarıyla örtülü yemyeşil bir vadiyi andırırdı. Küçük
bina tepeden bakıldığında yeşil örtünün üzerinde yüzü-
yor izlenimi veriyordu. Daracık gölgelikli bir yol kaldırım
taşlarının üzerinde yükselen kocaman meşe bir kapıya
uzanıyordu. Baird Almanların tutsak çetecilere misilleme
yaptıklarında ahşabın üstünde bıraktıkları yanık yerleri
buldu hemen. Sonra da koca tokmağı iki eliyle kavrayıp
iki kere vurdu.

Açan olmadı. Kapıya omzuyla hafifçe dokununca
açıldı, Baird içeri girdi; yeniden rengârenk çakıtaşlarıyla
döşeli beyaz avlunun ortasında duruyordu işte. Güneş
kayanın üstüne göz kamaştırıcı parlaklığıyla vuruyordu.
Sahil duvarı boyunca dizilmiş saksılarda çiçekler vardı,
aralarında fesleğen de olduğu dikkatini çekti, Başpapaz'ın
en sevdiği bitkiydi. Dimdik durmuş sağına soluna bakı-
yordu Baird. Binanın arkalarından bir yerlerden tencere
kalaylandığını belirten sesler geliyordu. Küçük ibadet
odasının kapısı açıktı. İçerisi bir mağara kadar karanlıktı.
Baird içeri girdi, istavroz çıkardı, gözlerinin önüne geç-
miş günlerden kalma tablonun gelmesini bekledi. Banyo
edilen bir film gibi ağır ağır canlanıyorlardı – başlarının
tepesinde haleler ışıldayan canavar bakışlı ikonalar, sallan-
nan fenerler, süslü püslü demir oymalar ve levhalar. Bir
anda Aziz Demetrius da karanlığın içinden çıkagelmişti
– simsiyah gözbebekleri sıkıntılı bakıyordu. Pencere per-
vazında duran bir şişe zeytinyağı çekti Baird'in dikkatini,
geleneklere göre şişeyi alıp her bir fenerin ateşini besle-
mek üzere içlerine birer damla akıttı.

Göz kamaştırıcı ışık altındaki avluyu yürüdü sonra, duvarın arkasından denize baktı. Kahverengi balık ağları kurusun diye kayaya serilmişti. Suyu inen basamakların altına tahta ve hasırdan yapılma küçük bir kayık çekilmişti. Yanında istiridye sepetlerini andıran bal rengi sukabakları duruyordu. Duvarın dibinden Afrika kıyılarına kadar uzanan denizde en ufak bir kıpırtı bile yoktu. Baird suların sessizce kabarıp alçalmasını, kendi maviliğinin tadını çıkarmasını seyrediyordu. Biraz yutkunup birkaç santimetre kabarcınca kaya köyü balıkçılarının bıraktıkları deniz minarelerini alıp götürüyordu.

Ana binanın yanından geçerken ansızın kafasına dank etti Baird'in. Sahil duvarı beyaz badanalı küçük bir balkonla asma çardağına uzanıyordu. Başpapaz da eski bir şezlonga uzanmış, saygın sakalı göğsünde, kısacık tırnaklı güneşten kararmış ellerini karnında kavuşturmuş şekerleme yapıyordu. Soba borusunu andıran şapkası hemen yanı başında, yerdeydi, ayaklarını uzatmıştı, her bir ayağının dibinde kalın pençeli ağır postal duruyordu. Baird usulca sokularak duvarın üstüne oturdu, adama doğru dönüp babacan, masum yüzünü seyre koyuldu. İşte burada oturmuş, Başpapaz'ın uyanmasını beklerken kendi de uykuya dalmak üzereydi, düşünce ve eylemin diplerinde insanın ansızın dingin, kucaklayan deniz ve havayla bir olduğu derinliğe. Sanki kafasını kurcalayan çelişkilerle sorular ansızın bu engin ve bağışlayıcı sessizliğe akmıştı. Gözleri kapanmak üzereydi, başı göğsüne düşüyordu.

Bir-iki kez Başpapaz uykusunda kıpırdanmış, uyanacak gibi olmuştu ama her defasında ikindi saatlerinin bal sarısı sessizliğine daha bir gömülüyor, tatlı uykusunun daha da derinlerine dalıyordu sanki. Sonunda, Baird'in de üzerine uyku çöktüğü sırada ihtiyar gözlerini açmadan konuştu. "Ee, sevgili Baird," dedi; artık ona bakıyor-

du. "Geri geleceğini hepimiz biliyorduk. Bir tek zamanını kestirememiştik."

İhtiyar homurdanarak şezlongdan kalktı, Baird'le dostça kucaklaştılar. Sonra yerine oturdu, lekeli cüppesinin arasından çıkardığı bir paket ucuz sigaradan bir tane alıp yakmadan önce bir an için gözlerini yumdu. Ağzını kocaman açıp esneyerek, "Önümde birinin sessizce oturduğunun farkındaydım," diye anlattı. "Belki de üzerime bir tabanca tutuyordur, diye düşündüm. Görüyor musun? Eski alışkanlıklarımızdan henüz kurtulamadık. Neyin ne olduğunu görmek için kirpiklerimin arasından gözetliyordum. Uyuyan bir adamı öldürmenin ne kadar zor olduğunu fark etmiş miydin hiç?"

"Beni gördüğünü biliyordum," dedi Baird.

"Ee, sevgili dostum," diye karşılık verdi Başpapaz, gülümserken yüzü kurnazca kırışmıştı, "sonunda onca serüvenin yaşandığı yeri yeniden görmeye geldin demek." Ayağa kalkarak kollarını Baird'e doladı, ayı gibi sarıldı. Arkasından sakalına düşen külleri silkeleyerek yeniden uzandı, esnemeye koyuldu. "Aklıma daha iyi bir şey gelmiyor."

Başpapaz daha sonra yurtdışından haber almaya hevesli şu Yunan merakıyla sordu: "Büyük dünyada neler olup bitiyor bakalım?"

"Her şey senin kehanetin gibi."

"Ülkeler kavga mı ediyorlar?"

"Evet."

"Biliyordum. Servet uğruna değil mi?"

"Boru hatları, nüfuz alanları, ticaret..."

"Başka türlü olmasını mı bekliyordun?"

Baird'in gözleri bir kere daha Başpapaz'ın yüz hatlarındaki keskin kartal çizgilerine, çarpık ağzının çevresini saran sakalının kıvrıkcık buklelerine takıldı, Ak Dağlar'da hareketsiz ve ıssız geçen günlerde yaptıkları konuşmalar

gelmişti aklına. “Öyle bekliyordum,” diyerek itiraf etti sonunda. “Mülkiyetle ilgili temel devrim bir kez yoluna girdi miydi her şeyin farklı olur sanmıştım. Yanılmışım.”

“Yalancı koşullar, yalancı sonuçlar,” diyen Başpapaz elini yavaşça sakalında gezdirdi, oraya dökülme alışkanlığı olan sigarasının küllerini aşağı attı. “Ama avut kendini. Yanılan tek kişi sen değilsin. Peder Markus’la tanışana dek bekle. Peder Markus bizlerden – belki de en gayretlimiz. Yeni dünyayı kuranların bizler olduğuna inanır o – yeni cennet ve toprak; burada, bu manastırda. Hayatımızın görünmez propagandasının bize – bütün insanlığa sevap yazıldığına inanır. Bu herhangi bir işadamininki kadar kötü mü dersin? Demek ki Peder Markus henüz kendi işini öğrenememiş. Erdem ve bunun günlük yaşamda uygulanması kendi sonudur.”

“Bunun için mi aralarda iş yaparak oyalanıyorsun?” diye sordu Baird. “Artık zengin olmuşsundur, hem manen hem madden.”

Başpapaz biraz bozum olmuşa benziyordu. Öksürek gözlerini göğe dikti. Sanki uzaktan gelen bir sesle, “Doğru,” derken gözücuyla Baird’i süzüyordu, “şu sıralarda epey kârlı bir işin içindeyim.”

“Londra’da endişeye sebep oluyor.”

“Ne?” dedi Başpapaz. “Londra’da bundan mı söz ediyorlar? Oralara kadar yayılmış mı haber?”

Baird ihtiyarın zihninde neyin canlandığını görebiliyordu: Londra – Megara’dan biraz daha büyük, sakinlerinin bütün günü kapı önlerine çıkardıkları sandalyelerde oturup dedikodu yaparak geçirdikleri; arada bir keçiyle yolda yürüyen bir çobanın görüldüğü, hayvanın memesinden elindeki kaba sağdığı sütü doğrudan müşteriye sattığı ve parasını hemen aldığı; bazen de melon şapkalı asil bir adamın arabasıyla geçtiği bir şehir. “Londra’da benden konuşuyorlar demek?” diye tekrarladı Başpapaz,

hem koltukları kabarmış hem de telaşa kapılmış bir hali vardı. “Ne diyorlar?”

“O silahlar devrim için gerekli.”

Başpapaz kıkırdadı, yüzünü kol manşetlerinin ardına gizledi. “Karnın aç mı?” dedi ama yanıt gelmesini beklemeden, iki kere el çırpıp seslendi: “Kalypso.”

Ufak tefek bir kız çabuk kıvrak adımlarla evin köşesinden çıkıverdi. “Ne yemek varsa, getir. Bak, vaftiz baban burada,” dedi ihtiyar. Kız çekinerek de olsa Baird’e sarıldıktan sonra onlara yiyecek getirdi; biraz ekmek, biraz zeytin, soğan ve şarap.

“Çok kalacak mısınız?” diye sorarken, Başpapaz’ın kaçak malların ne zaman geleceğini hesapladığı belliydi.

“Cefalü’da kalıyorum,” oldu Baird’in yanıtı, “Axelos’un yanında. Belki bir süre kalırım. Geri geldiğime seviniyorum.” Böcklin’le ilgili bir şeyler vardı dilinin ucunda, dağdaki gizli yere gittiğinden söz etmek istiyordu ama Başpapaz başka bir konuya geçmişti. “Bütün dünya,” diyordu, “Cefalü’ya geliyor. Mağaralarda bulduğumuz heykellerle diğer nesnelerin harika bir yanı olsa gerek. Anlamadığım bir şey var.” Sözüünü kesti.

“Ne?” diye sordu Baird.

Başpapaz devam etti: “İhtiyar Axelos, kafadan çatlak olmasın sakın? Oradaki bazı şeyleri *oymasına* ben yardım etmişim gibi davranmamı istiyor. Bundan ne anlam çıkarırsın? Bana ant içmem için yüz papel verdi, kimseye heykelleri birlikte *keşfettiğimizi* söylemeyeyim diye.” Ayağını yere vurdu. “İşte,” dedi. “Yine kaçırdım ağzımdan. Gizli kalması gerekiyordu. Önce parasını alıyorum, sonra da birine söylüyorum.” İri boğumlu koca yumruğunu iki kere alına çarptı. “Biz keşişlerin boşboğazlığı işte – günah. Yaradan hepimizi cezalandırsın.” Duyduklarını kimseye söylemeyeceği konusunda Baird’den söz aldı. Başpapaz rahatlamıştı, “Aman, neden sana anlatma-

yacakmışım – sen benim eski dostum değil misin? Köylü kadın Katina’yı neden anlatmıyorum mesela – onunla evlendiğini? Ben evlendirdim ikisini. Peki ama neden onu evde hizmetçi olarak tutuyor, karısı yerine koyup saygı göstermiyor? Olmaz, bu adamın bir sorunu var besbelli.”

Avluda bir aşağı, bir yukarı yürüyorlardı. Baird dua odasındaki yeni lambayı, fesleğen saksılarını ve sebze yatağını pek beğendi. İhtiyar adamın manastırdaki yalnızlığını paylaşan diğer üç keşiş uyumaya gitmişlerdi. “Çok sevinçliyim,” diye konuştu ihtiyar adam. “Hem de çok. Zamanımı hiç bu kadar iyiye kullanmamıştım. Kimseyi görmüyorum. Hiçbir şey düşünmüyorum. Biraz dua ediyorum, bol bol uyuyorum. Sözüünü ettiğin silahlara gelince; Londra’dakileri rahatlatasın diye anlatacağım sana. Burada devrimin filan düşünüldüğü yok. İş yapılıyor. Filistin’deki Yahudilerden ucuza alıyorum, üstüne kâr koyup Trablusşam’daki Yahudilere satıyorum. Haberleşme için buradayız, geçenlerde en babayiğit denizcilerden bazıları köylerine geri döndüler. Büyük bir kâr yok ortada ama kâr işte – hem Yahudilerin sırtından para kazanmak her zaman zevktir. Yeterli mi?”

Baird konunun tüm açıklığıyla ortaya dökülmesine sevinmişti; böylece Başpapaz’ı dürüstlüğünden ötürü övme fırsatını bulmuştu, oysa ihtiyar adam on papel bastıran herkesin köylülerin birinden istediği bilgiyi alabileceğini biliyordu. Kol kola girmiş dostça yürüyorlardı, Baird onun sesindeki inandırıcı tınıya kulak verirken, bir kez daha adamın yüzünü kaplayan her bir izin yakışık almaz dünyevi davranışları sildiği kartal çizgilerinden gözünü alamadığını fark etti. Başpapaz aldığı kararlarla bazen açgözlülüğün tuzağına düşen bir filozoftu.

İhtiyarın kızı gelip ona bir demet anemon vererek yanağından öptü.

“Gel,” dedi Başpapaz. “Hiç olmazsa bu gece bizimle kal. Birbirimize anlatacak çok şeyimiz var. Niko’nun odasında yatarsın.”

Birlikte terasa uzanan tahta merdivenleri çıktılar. Kapalı bir kapının ardından horultular geldi Baird’in kulağına. Göz alıcı yusufçuklar çiçekten çiçeğe konuyorlardı. Deniz bir çalkalanıp yeniden uykuya dalıyordu.

Bembeyaz küçük oda pırıl pırıldı. İçinde bir yatak, canlı renklerde iki yağlıboya taklidi tablo, bir masayla bir sandalye vardı. Pencere denize bakıyordu. “Sana bir-iki battaniye gönderirim. Alışık olduklarından sonra sana biraz kaba gelebilir ama elimizde olan bu.”

Baird yatağa uzanırken, “Şu Akdeniz havzası için Tanrı’ya şükürler olsun, Başpapaz. Burada deniz banyosu yapıyor musun hâlâ? Ben de denesem, bronzlaşsam ya.”

Yaşlı adam sevecen bir dille, “Sen uyu hele,” diye karşılık verdikten sonra Baird’le tokalaşarak gülümsedi. Küçük kız bir sürahi dolusu su ve tas getirmişti. “Ah, Kalypso,” dedi Baird, “evin hanımı olmuştun.” Kız gülücükler saçarak çekildi ama ondan önce Başpapaz saçındaki atkuyruğundan çekme fırsatı bularak, erkek gibi kız demişti ona. Arkasından, “On yıla kalmaz,” diye ekledi, “Girit’te ondan daha güzel bir kız olmayacak.”

Baird, “O güne kadar biz ya Ruslarla ya da Çinlilerle savaşıyor oluruz,” diye karşılık verdi.

Yaşlı adam sandalyeye oturarak bacak bacak üstüne attı. Uzun bir süre ağzını açmadan Baird’i süzdü ciddi bakışlarla. Sonunda her zamanki keskin tavrıyla baklayı ağzından çıkardı: “Bir konu daha var. Bana sormaya can atıyorsun. Buraya bunu öğrenmek için geldin.”

“Evet,” diye doğruladı Baird. “Önemli değil.”

“Bal peteğinin ortası tatlıdır,” dedi bilmece sorarcasına. “Bu ne olabilir?”

Baird ona rüyasını; Böcklin’in gözünün önünde can-

landığını; Hogarth'a gidişlerini anlatırken sesini çıkarmadan pür dikkat dinledi. Her nasılsa Hogarth'ın öğretisinin temelini ihtiyara aktarmak çok kolay gelmişti Baird'e. Başpapaz durmadan kafa sallıyordu. Baird'in karşılaştığı kimseler arasında Hogarth'ın tuhaf öğretilerine yabancı olmayan ya da ona delilik damgası vurmeyan ilk kişiydi Başpapaz. Hogarth'ın buraya geri gelip Böcklin'in yattığı yeri kazarak cesedini kutsanmış bir alana gömmesini önerdiğini söyleyince, Başpapaz Yannis dizine koca bir şaplak indirerek, "Bu çok akıllı bir adam," diye haykırdı. "Çok akıllı. Böylece vicdanın rahatlayacak ve rüya sona erecek."

"Ama zaten sona erdi," dedi Baird heyecan içinde. "Doğrusunu istersen, bir mucize sayesinde oldu bu. Çünkü Böcklin yerinde değil – onu oradan sen kaldırmadıysan, hiçbir yerde değil."

Başpapaz başını iki yana sallıyordu. "Eğer bu ansızın gelen rahatlama duygusu yalancı değilse. Onu bir daha rüyamda görmezsem. Fakat bence bir mucize oldu; sanki adam hiç var olmamış gibi."

İhtiyar, Baird'e doğru eğilerek omzunu sıvazladı. "Zamanla kendin göreceksin bunu," dedi. "Şimdi seni bir saatliğine yalnız bırakayım da uyu. Sonra eski günlerdeki gibi denize ineriz."

Baird postallarını çözmek için yere eğilirken uykuya daldı.

Karanlıkta

Miss Dombey bir süre karanlıkta oturdu, Fearmax'i sarsarak uyandırmaya çalıştı, derken onun ölmüş olduğu dank etti kafasına. Adamın üzerindeki giysilerin ıslaklığına bakılırsa aldığı ciddi yaralardan ürkütecek kadar kan fışkırdığı anlaşıyordu. Elleri buz gibi, parmakları birbirine kenetlenmişti. Kargaşada Miss Dombey fenerini düşürmüştü, Fearmax'in kemikli yüzünü el yordamıyla yoklarken bir yandan da korku dolu yalvaran çığlıklar atıyordu, kesik kesik. "Mr. Fearmax," diye bağıırıyordu. "Mr. Fearmax." Ses yoktu. Sonunda ayağa kalktı, daracık koridora doğru ilerledi; havanın ağırlığını hissetmeye başlamıştı, acaba buradan kaçacak bir delik açmamışlar mıdır diye merak ediyordu. Soluk alıp verirken inliyordu hâlâ. Uyurgezerler gibi ellerini öne uzatmış adım adım ilerliyordu. Bu biçimde yirmi adım kadar gittikten sonra aklı başına geldi, mantosunun cebinde bir kutu kibrit olduğunu hatırladı. Titreyen parmaklarını tüvit mantosuna sokarak kutuyu aldı. Çaktığı ilk kibrit bomboş karanlık geçidi görmesine yetecek kadar yanıp ve söndü. İkincisi biraz daha uzun ömürlüydü. Koridor daha geniş görünüyordu sanki, tavanı da yükselmişti. Taştan bezeli bal peteklerinde enine, boyuna tuhaf yansımalar göze çarpıyordu; solunmayan havada toz asılı kalmıştı. Kibrit söndü.

Miss Dombey'in aklı bütün sürekliliğe son veren dehşet ürünü imgelerle karmakarışık olmuştu; geçmişle şimdi sarmaş dolaştı. Yoksa *bu* nicedir canla başla tanıtımını yaptığı İkinci Geliş olabilir miydi? Aziz Koruyucu'nun yüzünü gördü, hafif, solgun çizgilerle kaplı yüz önündeki karanlıkta belirmişti adeta; Wigmore Hall'da tel çerçeveli gözlüğünün ardından gözlerini kısarak bakan Mr. Sowerby'yi gördü. Artık hissizleşmiş parmaklarıyla bir kibrit daha çaktı, sonra bir tane daha. Düşünceleri dünyanın ölülerine ve onun son kararına öyle odaklanmıştı ki pusulayı değiştirip kendi ölümünü getiremiyordu aklına. Dişleri takırdarken uyuşuk hareketlerle hiçbir plan yapmadan ilerlerken kibritleri arka arkaya çaktı, ta ki kutu boşalana dek. Sonra karanlıkta bir yere oturdu, ağlamaya başladı. Andrew, erkek kardeşi ne diyecekti acaba? Yıllardır görmüyordu onu. Quetta'daydı, orduda askerdi.

Derken aklına giderek şekillenen bir fikir gelmeye başladı, belki de bir tür son hesaplama, ömrü boyunca yaptıklarıyla ilgili bir tür ipucuydu korkunç kazanın etkisiyle açığa çıkan. İyi de ne? Hayatı gözlerinin önüne seriliyor, olaylar Çin idiogramları gibi anlamsızca gözlerinin önüne bir gelip bir gidiyorlardı. Hwang-Tu'daki misyoner evine dönmüştü birden. Babası bir grup Çinli çocuğa Haç'ın gizemlerini anlatıyordu. "Kendi ruhunuzla aranızdaki farklılıkları giderin," diyordu gürleyen boğuk sesiyle. Giysilerine puro kokusu sinmişti, kır saçları boynuna değiyordu. Miss Dombey parmaklarını farkında olmadan içinde uyku ilaçları olan cebindeki küçük şişeye götürdü, Dr. Andrews geldi aklına, gözlüğünün üzerinden ona bakışı, daha fazla almaması konusunda uyarısı... kaç taneden fazla...

Önünde uzanan derinliklerden minotauros'un hırıltısını duyuyordu. Nemli ağır havada ses sanki ağırlığı ve

cismi varmışçasına yanından geçip gitmişti. Miss Dombey şişeyi açtı, minik tabletleri avucuna boşalttı. Koridorun en ucunda bir şey hareket ediyordu, karanlığın içindeki karanlıkta belli belirsiz bir şekil. Seslendi: "Hey! Kimse var mı?" Ama karşılığında kendi sesinin taşlı dar geçit boyunca yankılanarak geri geldiğini duydu.

Hapları birer birer yuttu, susuz ilaç yutmakta nasıl da ustalaştığını düşündü. Mısır'a son gidişinde sıtma yüzünden alışmıştı buna. Benzerliği fark edince rahatlık çöktü üzerine, koridorda buz gibi yere uzanarak manto-suna sarındı.

Şimdi bir kez daha pirinç tarlalarında yürüyordu, babasıyla el eleydiler. Devedikenlerinin bulutsu pamukçukları ırmağın üzerinde süzülüyordu. Tapınağın kapısında ufak tefek bir ihtiyar oturduğu yerde elindeki şeftali çekirdeğini yontuyordu okşarcasına; babasının ona verdiği broş da cilalanmış şeftali çekirdeğinden yapılmıştı. Bir gün Horsham yakınlarındaki ıslak çimenlerde dolaşırken düşürmüştü onu. Ne kadar aradıysa da bulamamıştı bir türlü. Zamanla bağı o an kopmuştu sanki; yıllar önce Çin'de ölen babasıyla arasındaki bağ enikonu kopmuştu işte. Çocukluğundan, denizi aşıp da Dover'a ayak basar basmaz, bir daha asla yakalayamayacağı o mutluluk ve sevecenlik kavramından kopmuştu. Kanalin sessiz kuytularını, akıntıya karşı yüzen kuğu sürüsünü, o bir aşağı bir yukarı yürüyüp gözyaşları için arayadursun, sapsarı düğünçiçeklerinin ayağa kalmış dikkatle onu seyrettiklerini hatırlıyordu.

Miss Dombey bir an doğruldu, gözlerini açtı. Şimdi, ilk kez, hiç yanılmaksızın biliyordu, ölecekti. Yüreğinin bildik tembel atışı, tuhaf uyuşuk ritmi haber veriyordu ona. Artık labirentten ürkmüyordu bir anlamda çünkü onu öldüren labirent değildi artık. Hoş, bu o düşlediği kutsal ölüme benzemiyordu; önemsiz, çaresiz bir şeydi

bu, inancının ve inandıklarının en ufak belirtisini bile taşımıyordu.

Tanrı'yı düşünmek dahi gelmiyordu içinden ama onun yerinde olan biri dua etmeliydi herhalde. "Oh Tanrım," diye başladı gerektiği gibi, yürümekten aşınmış yollar gibi her yanından çıkan formülü tekrarlıyordu, "neden gerçekten inandım sana?"

Sersemleşmesine rağmen duaya başlarken söylenecek en dokunaklı sözlerin dudaklarından döküldüğünü fark etmişti; yine de bir eksiklik duygusu kaplamıştı içini, şimdi günah çıkarma ânında bile inatla duyuyordu bunu. Baba, Oğul, Kutsal Ruh – ne demek istiyorlardı? Zihninin içinde teneke kutudaki cevizler gibi tangırdıyorlardı. Ne var ki o hepsinin ötesinde ve üzerinde babasının sesi duyuluyordu; babası kara kaplı büyük kitaptan okurken; babası vaaz verirken; onu dizine çıkarıp severken ve sıcacık avuçlarıyla onun minicik ensesini okşarken. Bilinmez bir nedenle İkinci Geliş babasını geri getirmek üzere tasarlanmıştı. İşte bu koskocaman çocukluk hayallerinin gölgesinde bir yerlerde sonunda uykuya daldı Miss Dombey...

Fearmax'e gelince; uyandığında başında koca bir şişlik hissetti, depresyon olduğunu düşünüyordu. Bir süre kıınılmamadan yattı, yerlerinde duruyorlar mı diye kollarını, ayaklarını kıınıldattı. Başından aldığı yara ve mide bulantısı dışında kazada sakatlandığını gösteren herhangi bir belirti bulamadı. Yan devrilmişti, böylece vücudu ceplerinde öğle yemeğini taşıdığı sert kenarlı kutuları hissettiği yağmurluğunun üstüne düşmüştü. Gözlerini karanlığa dikerek olduğu yerde kaldı bir süre, kaslarını gevşetirken bundan sonra ne yapacağını düşünmeye koyuldu. Aklında kalan en son şey rehberin koca bir kaya parçasının üzerinde dengede kalmaya çalıştığıydı. Ne olmuştu? Çöküntü onu bir tarafa, oradan da aşağı itmiş-

ti herhalde. Ağır ağır doğrularak oturdu, olur da kırık çıkık olduysa diye acı çekmese de peşinen inledi. Ama başı zonkluyordu; kan aktığını gösteren bir belirti yoktu oysa. İçinde yattığı su birikintisinin soğuğu iliklerine işlemişti. Sırılsıklam olmuş yağmurluğunu alarak cebinde olduğunu bildiği kibrit kutusunu buldu. Sarı ölgün alevin ışığında üç adımdan daha az mesafede yerde duran bir şey çarptı gözüne. Feneri oradaydı, titreyen parmaklarıyla ona uzandı, düğmesine bastı, o olmaksızın çaresiz bir kör adamdan farkı kalmayacak olan parlak sarı ışığı yeniden görünce ferahlamıştı.

İlk önce arkasındaki kapanan geçide tuttu ışığı, mantarı şişeye tapalar gibi oraya doğru bastırılan taş ve çamur yığınına inceledi; önündeki koridora sonsuzluğa uzanıyordu. Şimdi ne yapacaktı? Ansızın tuhaf bir huzur çökmüştü Fearmax'ın üzerine, rahatlık ve gevşeme duygusu. Bundan daha başka dileyecek bir şey yoktu sanki, ne de korkulacak – alın yazısı belirlenmişti işte. Olabildiğince hızlı adımlarla, olabildiğince uzağa yürümeliydi çıkış yolunu bulma umuduyla. Ama önce yere oturdu, dizlerinin arasına sıkıştırdığı fenerinin ışığında karnını doyurdu. İyi gelmişti bu mola, ne de olsa aklı başına tamamen gelmemişti henüz. O sırada, birden, su birikintisinden öteye uzaklaşan ayak izlerini fark etti irkilerek: Demek ki yalnız değildi. Ama kimdi onu orada, tek söz söylemeden tek başına bırakarak koridordan aşağı yürüyüp giden? Ayak izlerinin küçüklüğü bunun bir kadın olabileceğini gösteriyordu.

Fearmax heyecandan yemeğinin geri kalanını çiğnemeden yutup koridora yöneldi, arada bir durup, "Hey!" diye sesleniyordu. Labirentte bir başına olmadığı düşüncesi umut doldurmuştu yüreğine. Fakat koridorlar uzayıp kollarına ayrılarak alabildiğine uzanırken umudu yitiyordu. Bu keşmekeşte birini bulmak mümkün müydü? Belki de kendi çevresinde dolanıp duruyordu kim bilir.

Göz kamaştırıcı masmavi gökyüzünün göz kırparak mavi, altın sarısı ve yeşil volkanik kayaların resimlerini kurumuş balmumu misali duvarlarına yansıttığı bir mağaradan geçti. Fearmax özlemle baktı göğe, sıkı kollarını yukarı kaldırarak yankısı bitkin kuş sürüsü misali geri-singeri üzerine üşüşene dek avazı çıktığıınca bağırdı. Kurtulması yalnızca üç metrelik bir ipe bağlıydı. Ancak bu ipin gecikmesi ölümü olacaktı.

Adımlarını çabuklaştırdı yine. Yolda gelirken geçtikleri ırmağa ulaşabilseydi bari fakat kuru bir mağaraya çıkmıştı, Fearmax bir tünelden diğerine geçip durdu, ta ki kafası karışıp şaşkına dönene dek. Üstelik birkaç kez tökezleyip bileğini burktu, hızlı yürüyordu, yerler de tümsek doluydu.

Giderek tavsamıştı, sakinleşiyordu. Ceketinin cebinde kırık bir puro buldu, dumanı sinirlerine iyi geldi. İçinden yatıştırıcı cümleler geçiyordu, eğer labirentten kurtulursa, yazmayı tasarladığı kitaba koyacaktı bunları. Tema basitti ve Hogarth'a çok şey borçluydu; altıncı his hakkında bilimsel bir çalışmaydı yazdığı – epilepsi ve şizofreniye yatkınlığını tartışıyordu. Geleceğin medyumlarına yol gösterecekti. "Bedenle ve günlük bilim kurallarıyla uzlaşamayan kanıtlarla başa çıkmak tarihin başlangıcından bu yana bütün bağımsız zihinlerin görevi olmuştur. Yaşadığı deneyimin akılcı ya da basmakalıp olmayan duyguları ya da düşünceleri yüceltmesi kaçınılmaz olan bireye düşen budur. Blake ya da Nostradamus gibilerin bıraktığı çalışmalar..." Başını bir çıkıntıya çarpınca sövgüler düzerek durdu. "Demek ki delilik onları yargılamakta kullandığımız şartlı bir terim." Fenerini birbiri ardına kemerlere, koridorlara tuttu. Labirentin ucu bucağı yoktu.

Ansızın "Fransız Marie" geldi Fearmax'ın aklına. Derin bir sızı kapladı içini, durdu kaldı. Acaba yattığı yerde

gördüğü ayak izleri?.. Yoksa kafayı mı yemişti de böyle olmadık hayaller mi görüyordu? Ama ne kadar çabalasa da bu fikrin çekiciliğine kapılmamak elinde değildi. Belki de bu koridorlarda gerçek “Fransız Marie”yle karşılaşacaktı, uzun zamandır aradığı eşiyle, karısıyla. Bir taşın üstüne oturmuş purosundan yayılan dumanların koridora doğru havada süzülmesini seyrediyordu. Derken bir ampul yandı kafasında? *Duman nereye gidiyordu?* Bir hava akımı vardı besbelli. Hava akımının yönü de çıkış yolunu mu gösteriyordu? Hırıltılı bir kahkaha attı. Yoksa duman ona çıkışı mı gösteriyordu; belki de ileride “Fransız Marie” bekliyordu onu, bulunmayı ve keşfedilmeyi bekleyerek.

Fearmax bir kere daha, purosundan çıkan dumanın peşinden, birkaç adımda bir durup tüneldeki temiz havayı ciğerlerine çekerek ilerlemeye koyuldu; duman ağır ama kararlılıkla, sanki alçalıyor izlenimi uyandırarak, mimar elinden çıkmışa benzeyen kemerlerin dizili olduğu kaya tünellere doğru ilerliyordu. Fearmax dumanı izledi, bir yandan da kitabına yazacaklarıyla boğuşuyordu. “Çalışmaları bütün medyumlarınki gibi dil aracılığıyla *iletişim kuramama* evrelerine yönelik kesin kanıtlar içerir.”

Hâlâ orada, onu bekliyor muydu acaba? Bu hem hoşuna giden hem de onu ürküten bir fikirdi. Karşılaştıklarında ne konuşacaklardı? Duman dur durak tanımadan süzülüyordu; sarkıtlardan şıkırdayarak suların aktığı bir mağaraya geldiğinde ırmağı bulduğunu düşünmüştü. Fakat bir kez daha hayal kırıklığına uğradı. Eğer ırmak burada olsaydı, diye düşündü, denize kadar yüzebilirdi, hoş, bedeninin sığamayacağı kadar küçücük bir yarıktan geçmek korkunç – dışının arasında sıkışıp kalarak boğulmuş bir çay yaprağından farksız olurdu. Aklına Myers’ın sözcükleri geldi, kitabının sonuna ondan uzun bir alıntı yapmayı düşünüyordu. Konusu maddeleşmeydi; Fear-

max'e kuruyan parafin baloncuklarını çağrıştırmıştı birden – içlerinde de "Fransız Marie"nin gözle görünmeyen tumbul, biçimli elleri vardı. Kızı neden pattadan bırakmıştı? Bu berbat labirentte kaybolmak için mi gelmişti Girit'e kadar onca yolu? Bütün bunların bir anlamı, bir amacı var mıydı?

Hogarth olsa önce, böyle bir durumun çarpıcı gerekçesini aramasını isterdi ondan. "İç dünyamızdaki simgeleri dış dünyaya taşırız. Tam olarak çevremizde iç dünyamızı yansıtan bir dünya yaratırız. Herkes içinde mit üreten bir makine taşır, onun çalıştığını bile fark etmez. Demek ki merak dolu şiirsel bir mantıkla yaşadığımız söylenebilir – çünkü ne istersek onu elde ederiz, ne azı ne fazlası."

Şimdi merak ediyordu Fearmax, acaba bu nemli karanlığı, damlayan suların yarattığı hüzünlü mağaraları ve her şeyi posasını çıkarana dek emen bu dipsiz sessizliği mi istemişti?

Yanıt veremeden o sesi duydu yine – aklına minotauros'un sesi olarak yer etmiş o çirkin yankılanan gürlemeyi. Kararsız durakladı. Uzaktan gelmişti sanki. Fenerinden yayılan parlak ışık ansızın cılızlaşmıştı – nem pilleri bozmuş olabilirdi. Ağır ağır süzülen dumanın gittiği koridora yöneldi, adımlarını çabuklaştırdı. Hangi hayvandan çıkardı böyle bir ses?

Koridorlar hafiften yokuş aşağı inerek başka koridorların birleştiği bir noktada pergelin kolları gibi dört bir yöne uzanıyordu. Canavarın gürlemesiyle burada hava akımı oluşmuştu.

"Gerçek nedir?" diye sordu Fearmax yüksek sesle, ta eskiden beri ne zaman aklına gelse ona sıkıntı veren sorulardandı bu. Ayaklarının –Exeter'in ıslak kaldırımlarında bir aşağı bir yukarı dolaşmış aynı ayakların– burada ne işi vardı? Yoksa burası onun kafa karışıklığının çıl-

gınca dışavurumu muydu: Ayakları kendi bilinçaltının imgesel koridorlarında mı yürüyordu – bir tek uyuyan canavarın horultusunun ona başlıca suçunun ipucunu verdiği yerde miydi? Hoş bir düştü. Kurtulmayı başarırca, bunu Hogarth’a zevkle anlatacaktı. Labirentlerin simgesel önemi üstüne dizi çalışma ve onların gaipten gelen seslerle bağlantısı. Büyük Piramit’in koridorlarıyla ilgili Olaf’ın gözlemleri; acaba dön dolaş yürüdüğü bu yer akıl sır ermeyen birtakım amaçları karşılaşın diye insan eliyle mi oyulmuştu? Buraya gönderilmesinin ne gibi bir amacı vardı: Uzun zaman önce yok olan –ya da simyanın gizemli biçimlerine bürünen veya bir deste Tarot kâğıdına saklanan– kültler ve bilimlerle ilgili gözlem ve çıkarsama yapması için mi? Bu da bir varsayımdı. Ayakları acımaya başlamıştı. Fearmax artık içinden geldiği gibi yüksek sesle konuşuyordu; sanki birey ve kişilik olarak kendisiyle arasındaki son engel de kalkmıştı. Çevresini saran kemerlere çarpan boğuk sesi geliyordu kulaklarına. Purosundan çektiği dumanı uzun uzun üfleyerek pusula gibi onun doğru koridoru bulup oraya yönelmesini seyretti. Yavaşça arkasından gidiyordu, çekingen adımlar atarken bir yandan da yüksek sesle konuşuyordu.

“Diyelim ki bütün bunlar basit bir çıraklık sınavı.”

“Peki hangi sonuca yönelik?”

“Bir çömezin kendini yeni bir açıdan tanımasına yönelik.”

“Zavallı dostum, sen aklını oynatıyorsun.”

Minotauros’un gürlemesi yeniden duyulmuştu. “Hayır,” diye haykırdı Fearmax birden, tedirgin. Fenerinin sarı ışığı artık nokta kadar kalmıştı, koridorun ucunu aydınlatmaya yetmiyordu. Bir taşa oturup purosundan bir duman daha çekti; önünde uzanan iki koridordan biriydi belli ki. Duman oraya doğru süzülürken hızlandı. Bir yerlerden, belli belirsiz de olsa bir koku almıştı burnu,

esans gibi kokuyordu. Ama gerçek bir koku değildi çünkü bütün dikkatini verince nemden ve puro dumanından başka bir koku gelmedi burnuna. Gölgelelerin ardında “Fransız Marie” bekliyor olabilir. Ayağa kalktı, karşısındaki iki koridora yaklaştı; üflediği duman havada asılı kalmış önünde duruyordu. İşte o anda duman ikincisinden, minotauros’un haykırışının kulakları sağır eden – çın çın öten akortsuz çalgıya benzeyen, daracık alanda ileri geri süpürülen tozu andıran – çirkin sesinin duyulduğu koridordan içeri süzüldü.

Bilinçli seçim yapma sorunu değildi bu, içini kemiren, merakını uyandıran bu faaliyetten başka bir şeye akli çalışmıyordu sanki. Dumanın yanından uzaklaşarak öteki koridora girdi; derken tuhaf bir şey oldu. Bütün bunların rüya olduğunu düşünmeye başlamıştı – sanki çocukların aklını karıştıran o düşlerden birinde kaybolmuştu. Korkuyu içinde duyuyordu, evet ama bir farkla: Bir şırınga morfin bulutu arasından geliyordu sanki. İçini minotauros’un gerçekte ne olabileceğini bilme merakı sardı alev alev. Yalnızca başka kılıklara, seslere ya da şehrelere girmiş “Fransız Marie” olabilir miydi?

Yürüdüğü koridorda hafif bir koku almaya başlamıştı; hoş olmayan ama tanıdık bir kokuydu nasılsa. Taşlarda yürürken ayaklarına bir şeyler takılıyordu; eğilip aldı, ölgün ışığı son bir kez titreyip iyice sönmeden fenerini üzerlerine tutarak baktı onlara. Dal parçalarıydı. Parmaklarının arasında ufalanacak kadar kupkuruydular. Öyleyse yuvasına dizmek için yeraltına çerçöp taşıyan bir hayvanın inine mi yaklaşıyordu?

Bir saniye durdu, soluklansın, acaba dönüp gerisin geri buradan çıksam mı diye düşünsün istiyordu; gel gelelim az sonra ayaklarına takılan kırıntılarla dalların arasında yine o yönde ilerlediğini gördü, burun deliklerine çektiği çürük kokusunu tanıyordu galiba. Neydi bu? Bir-

kaç kez derin soluk aldı, Fearmax'ın belleğinde canlanan anılar birden ipucu verdi. Küçükken bataklıkta dolaşırken balıkçıl yuvasına rast gelmişti. Kuş çevresinde yarısı çiğnenmiş, yemeğinden –balık parçaları, çiğ etler, tarla-fareleri– arta kalanlarla çevrili bir çöplüğe tünemişti. Şimdi burnuna gelen aynı çürük kokusuydu işte, ondan çok daha keskindi. Hangi hayvan bu kadar derine in kazar, leşle beslenirdi? Hayal gücü buna yanıt bulamadı.

Bir taşın üstüne çöktü, yüzünü avuçlarına alarak öfkeyle kafa patlattı. Nedense bütün bunların arkasında “Fransız Marie” olduğunu direten bir düşünceye kapıldı; o kıza ulaşmadan dineceğe benzemeyen mutsuzluk duygusu ve kaygı sarmıştı yüreğini. Ne var ki bu iğrenç çürük et kokusu havasız koridora yayılıyordu, Fearmax'ın her yanı titremeye başlamıştı, bacaklarına söz geçirmek için epey zorlanıyordu. Korkusu her iki yanına uzanmış, kayaların boşluklarını doldurup üzerlerini örtmüştü sanki. Soluk alıp vermesi hırçınlaşmış, hırıltıya dönmüştü. Epeydir erişemediği trans haline mi girecekti acaba? Başının üzerinde duran pencerenin birdenbire açıldığını, ne zamandır yarım yamalak bir sözle onu kandıran sesi mi duyacaktı az sonra, *komuşmayı mı?*

Bunları düşünürken bile koridorun öteki ucundan bitkin bir ses yükseldi – yaşı epey geçkin birinin zar zor, inmeli ayak sürümesini andıran bir ses. Müzedeki kütüphanede tahta döşemelere halı kaplayan döşemecilerin zararsız hışırtısını çağrıştırmıştı ona. Şimdi de soğuk bir esinti geliyordu bir yerlerden, sanki tünelin derinlerinde yerinden oynayan iri bir kütle havayı ona doğru itmişti. Seslendi, bağırırken o Şey'in pis, murdar soluğunun tadını hissediyordu. Ondan yana ağır ağır hareket ediyordu – öyle yavaş ilerliyordu ki acısı dayanılmazdı. Hızı sarkıtların üzerinde buz kristalleri oluşumuna, purosunun ucunda küllerin birikmesine, on parmağındaki

tırnakların boy atmasına eşitti. Ancak görünürde hiçbir şey yoktu, bir tek önünde uzanan karanlığın kuşkulu bir cakayla vaat ettikleri. Fearmax'ın feneri hemen ayaklarının dibinde pilini tüketiyordu.

Sonra, uçsuz bucaksız karanlık sonunda kabarıp olgunlaşmaya, şişerek üzerine doğru gelmeye başladı, bir çift kanlanmış göz gibi görünen bir şeyin yaklaştığını gördü. Fearmax ellerini yüzüne kapatarak ruhunu ona teslim etti. Dudakları oynuyordu ama hiç ses çıkmıyordu. Suları akan yumuşak kocaman bir ağzın onu yakaladığı gibi yarı baygın labirentin upuzun nemli koridorlarına doğru sürüklediğini hissetti.

Manastırda

Baird uyandığında henüz akşam olmamıştı, emaye testideki buz gibi duru suyla yüzünü yıkadı. Başpapaz asmaları buduyordu. “Bravo,” diye seslendi, “denize girmek için vaktinde kalktığına sevindim.” Birlikte ağaçlıklı patikadan aşağı denize doğru burun gibi uzanan çakıl birikintisine indiler. Onlara eşlik eden sadık Markus elinde havlularla, ferahlamak için yiyecekleri bir meyve sepeti taşıyordu. Denizin mavisini sözcüklere dökmek zordu; sanki içine girer girmez bedenimiz de o petrol mavisine boyanacak, diye geçti Baird’in içinden. Suların arasından bir yunus güneşe doğru bir metre kadar sıçrayıverdi, tam karşıdan topa tekme atarcasına suyu dövdü. Baird kir pas içindeki giysilerini tiksindircesine çıkardı, güneşte kavrulmuş taşların üzerine serdi. “Haydi,” dedi, “bilirim, siz Yunanlar ağustosa kadar suyun yeterince ılınmadığını düşünürsünüz. Bu defa yanılt beni.” Başpapaz yaşlılığı, dayanıksızlığıyla ilgili özürler sıralayarak parmağıyla suyun sıcaklığını özenle ölçtü. “Çivi gibi,” derken beti benzi gitmişti. “Ben bu suya adımımı atamam.” Fakat Baird’in kamçılayan alaylı sözlerine dayanamayıp az sonra cüppesini, mıhlı çizmelerini çıkardı, ensesindeki saçlarını toplayıp topuz yaptı. Peder Markus soba borusu gibi şapkasını saygıyla çıkararak onları sey-

retmek üzere bir yere oturdu. İhtiyar suya girerken hid-detle esip gürlüyordu. İri, pörsümüş vücudu meşe ağacını çağırıyordu. Omzuyla kalçasındaki kurşun yaralarını görmüştü Baird – mor izler yaşlı ağaçlardaki budak deliklerine benziyordu. “İşte geldim,” diye bağırdı yaşlı adam, sonra da birlikte çivi gibi çivit mavisii sularda kulaç attılar.

Başpapaz, “Markus. Üzümleri yıka,” diye seslenmişti, ufak tefek keşii söyleneni yapıyordu. Başpapaz açıklara doğru köpekleme yüzerken Baird’e anlatıyordu: “Tanrıbilim ve ahlak araştırmalarımıza Markus’un katkıları tartışılmaz. Bir önyargıdan diğeriine, önermelerden çıkarsamalara varan bir mantıkçı ustalığıyla ilerler.” Baird arkasına dönmüş küçük keşiiin üzümleri okşarcasına yıkamasını, sonra da efendisinin havlusuna kurulamasını seyrediyordu.

Üçü kol kola girdiler manastırın bahçesine, Baird ile Başpapaz şezlonglara uzanıp ayaklarını denizden tarafa uzatarak geri kalan ikindi saatlerini tatlı bir huzur içinde, yiyecek bir şeyler atıştırıp kötü felsefeden konuşarak geçirdiler. Peder Markus onlardan pek uzakta değildi, bütün konuşulanlara kulak misafiri olarak hepsini belleğine yazıyordu adeta. Başpapaz birdenbire, “Markus,” dedi, “iyilik nedir?” Bir yandan da Baird’i dürterek burnunu kırıştırarak yanıt vermeye koyulan zavallı Markus’a bakıp eğlenmesini işaret ediyordu. Peder Markus sevimsi perçemlerini onlara doğru savurarak bağlantısı yanlış yapılmış bir sualtı bombasının iki parmağını uçurduğu elini havaya kaldırdı. “İyilik,” dedi, “doğru olanı yapmaktır. Kitabın dediğini yerine getirmek.”

“Hangi kitap?” diye sordu Başpapaz.

Markus esrarengiz bir tavırla, “İyi kitap,” dedi. Alay konusu edildiğinin farkındaydı; geniş getirircesine çenesini oynattı.

“Ya okuyamıyorsan?” diye üsteledi Başpapaz.

Keşiş bu sözlerle tam hedefi vuran biri havasında, “Başpapaz Yannis benim gözümdür,” karşılığını verdi. Başpapaz bir kahkaha patlattı, aynı anda da dizine vuruyordu. “İyilik yapmaya hiç bu kadar hevesli birini görmüş müydün?” diye sordu. “Ben yap dersem, annesinin bile karnını deşmeye hazır. Gerçek bir Yunan olduğunu sanmıyorum – Yunanlar gibi yaygara koparıp ateşli tartışmaz bu; daha çok İngilizler ya da iç sıkıntısı yaşayan başkaları gibi donuk tartışmalar yürütür.” Baird gözlerini yummuş, bacaklarını gererek denize doğru uzatmıştı. Suyolunda iki akrep saat zembereği gibi çiftleşiyorlardı. Arıların bitmek bilmeyen vızıltılarıyla, terasın taş duvarından yayılan neredeyse elle tutulabilir sıcak dalgası eşlik ediyordu sohbetlerine. Başpapaz gözucuyla korkuluğun ucuna ilişerek oturmuş parmaklarını incelerken mutsuz görünen Peder Markus’u süzdü; yabancıların önünde kendi hemşehrisiyle dalga geçmenin kötü bir davranış olduğu geldi aklına. “Cehennem ol Peder Markus,” diye bağırdı. “Sen öyle kutsal bir adamsın ki burada olsaydı Vaftizci Yuhanna’nın da de yüreği aydınlanırdı.” Minicik adam minnet dolu gözlerle ona bakıyordu şimdi. Dudaklarına yayılan gülümseme küçük bir kızınıkini andırıyordu – çehresi değişmişti ansızın.

“Tapınma,” dedi Başpapaz Yannis başını iki yana sallayarak. “Yalnızca tapınma. İnsanın dünyadan umudunu kesmesine yol açıyor.”

O gece avludaki çınar ağacının altındaki dev meşe masada yediler yemeklerini. Kırmızı şarap su gibi aktı, loş mum ışığında konuşurlarken eski anılar Başpapaz’ın yüzüne yansıyor adeta. Sonunda dayanamayıp odasına çıktı, küçük hesap defteriyle geri geldi, içindeki sırlardan bazılarını Baird’e anlattı. Filistin’den gelip Trablusşam’a gidecek her silah teslimatını not almıştı bu defte-

re. "Bak," dedi miktarları işaret ederek, "o kadar çok sayılmazlar. Hem senin davana hizmet ediyorum, sevgili Baird, İngiliz topraklarından silahları uzaklaştırıp Fransız topraklarına aktarıyorum; her ikisinin parasını karşılayanlar Yahudiler; harika değil mi? Tam bir yurtseverlik örneği, *ayrıca* kârlı iş. Kalypso büyüdüğünde çeyizi için Güney'de büyük bir çiftlik aldım. Belki de günün birinde Londralı bir İngiliz gelip evlenir onunla, kim bilir."

Labirentteki faciayla ilgili haberleri yemekten sonra yoldan geçen bir çobandan öğrenmişlerdi. Tatları kaçmıştı birden. Arama kurtarma ekibi "Kaya Kent"e uzanan tünele girmiş, birçok yerde kayaların tehlike yaratacak şekilde devrildiğini bildirmişti. Başpapaz oradakilerin kaçma şansı konusunda kötümserdi. "Berbat bir yer," dedi. "Bizim karargâhın olduğu köşe bile tehlikeliydi. Hele Axelos'un yeri..." Ellerini, orasını hiç sorma, dercesine salladı.

Bir süre ses çıkarmadan oturup Afrika semalarında yükselen mehtabı seyrettiler, tunç rengine bürünmüştü, harikaydı. Göremeyecekleri kadar uzaktan bir kavalın su gibi duru tınısıyla koyun çingiraklarının neşeli şingirtısı duyuluyordu.

"Bu gece erken yatalım," diyerek sessizliği bozan ihtiyar adamdı. "Sana rahat vermeyen rüyanın sonunda gittiğinden kuşku yok."

Baird gülümseyerek, "İyi geceler," dedi. Küçük hücresinde lambayı söndürüp daracık karyolaya çıktı, bir süre sahil duvarını yalayan denizin tatlı hışırtılarına, istakoz sepetlerini boşaltan balıkçıların pazarlıklarına kulak verdi. Sonra iç çekerek üzerine yarınların umudu gibi yağan uykuya içtenlikle, neşeyle teslim oldu.

Oysa Başpapaz Yannis'i uyku tutmuyordu. Tek kişilik karyolasında bir süre sağına, soluna döndü, sonunda pes etti. Pireler rahat durmuyordu bu gece. Sabahleyin

Spiro'ya, çömez papaza, yerlere balmumu sürüp delikleri kapatmasını söylemeyi aklına not etti. Manastırın dört bir yanını kaplayan ahşap çürümüş, bozulmuştu. Yattığı odada karanlıkta ayağının takıldığı kaç tane çatlak vardı kim bilir. Küçük gece lambasını yaktı, Ortaçağ'ın vaizlerinden birinin kitabını raftan aldı. Lamba kitap rafını, köşedeki askıda duran cüppelerini, duvardaki oyuğa yerleştirilmiş rahlede duran yüce Kutsal Kitap'ı –Kutsal Kitap İngilizceydi– aydınlatıyordu. Enikonu kocamıştı artık; insan bedeninin huysuzluk çıkardığı yaşa gelmişti –gümbürdeyerek çarpan bir yürek ya da hırıltılı öten bir akciğer– gecenin sessizliğinde uzanarak, kendi deyimiyle, “Paramparça oluşuna kulak verecekti.” Bu gece içinde anlamsız bir hüznün vardı. Kalktı, işlemeli terliklerini giydi. Dolabın dibinde duran mastika şişesini çıkarıp bardağına bir parmak doldururken elinin üstündeki derilerin nasıl gevşemiş olduğunu fark etti, bumburuşuktular. Yetmişine merdiven dayamıştı. Bunun arkasından aklına ilk gelen düşünce, “Gel gör ki daha pek az şey başarıldı,” oldu – hoş, hangi alanda başarılı olması gerektiğini tam olarak kestiremiyordu. Yoksa ömrü boşa mı geçmişti? Anadolu'da, Aynaroz'da geçirdiği o yıllar – meyve vermişler miydi? Ortodoks kilisesi ayinleriyle tam anlamıyla kutsallığa yaklaşmış mıydı? Dolabın içinde tütsü kokusu geldi burnuna. Atina yapımıydı. Ah, keşke savaş öncesinden kalma Şam tütsülerinden bulabilseydi biraz, onlar keskin ve acı kokulu olurdu. Mastikasını yudumlarken of çekti.

Sigarasını yakarken kendi kendine konuşuyordu: “Ona doğruyu söyleseydin, daha çok mu mutlu olurdu, daha az mı? Böcklin'in ortadan kaybolmasının mucize olması mı onda daha büyük bir etki yapardı, yoksa bilimsel gerçek olması mı? Söylemesi zordu.”

Başpapaz kendi deneyimlerinde mucizenin daha

önemli olduğunu görmüştü; kişi ne kadar aydınlanırsa mucizenin gücü de o kadar büyük olurdu. Derin bir soluk aldı, parmaklarını sakalının arasında dolaştırdı. Üst katta Baird uyuyordu – çömezın görkemli horlaması uykusunda ninni gibi geliyordu herhalde. Başpapaz derdini sahil duvarına taşımaya karar verdi. Lambayı üfleyip odadan çıktı, kapıyı arkasından usulca kapattı. Avluda çıt çıkmıyordu. Gökyüzündeki aydan gelen parlak mavi ışık gölgeleri mürekkep rengine boyamıştı; deniz arada bir uykusunda dönüp duran biri gibi inliyordu. Şebboyaların kokusu karanlıkla sarmaş dolaş olmuştu. Güzelim fesleğen saksılarının dizili olduğu korkuluğa oturdu, gözlerini sigarasının parlak ateşine dıkti. İçinden, aslında çok saçma, dediğini fark etti, bir dosta yapılmış iyiliğı ahlaki bir soruna dönüştürmek olacak şey değildi. Hem Böcklin'i herkes kadar yürekten sevmişti. Ölümüyle ilgili kuşkuları ve onu öldürmekten ötürü duydukları suçluluğı yeniden açmaya gerek var mıydı? "Sanki tetiğı," diye düşündü, "ben çekmiş kadar suçluyum."

Sıgarasını söndürüp izmariti avluya, Spiro'nun katran ve beziryağı tenekelerini, balık oltalarıyla ilgili malzemeleri koyduğu kulübeye doğru fırlattı. Koyu renkli fenerlerden birini yakarken kendi kendine mırıldandı, fenerin ışığında katran tenekelerinden birini boşalttı. Yaktığı talaşların ateşinde onu eritti, sonra da avludan küçük kiliseye kadar bir kez daha yürüdü.

Burası kapkaranlıktı. İçeri girip arkasından kocaman anahtarla kapıyı kilitledi, fenerle katran tenekesini yere bıraktı. Aziz Demetrius başında parlak halesiyle mihra- bın gölgesinde ona bakıyordu. Sıraların çürümüş tahtaları arasında fareler cirit atıyordu. O kadar belirgin olmayan diğer ikonalar zifiri karanlıkta başını döndürdüler.

Derin bir of çekti, az sonra yapmaya kalkışacağı işin telafisi pahalıya mal olacaktı ne de olsa. Dumanı tüten

katranı alarak bir köşeye yürüdü, yüzünü mezar taşında duran kumtaşından küçük bir plakaya döndü. Terliklerinin tabanı bütün soğuğu çekiyordu. Ucuna çaputlar sarıp bağladığı sopayı aldı, fırça yerine kullanarak aşağıdaki Yunanca yazının üstünü kapatmaya koyuldu:

BU TAŞIN ALTINDA 1944 YILINDA
ÇARPIŞMALAR SIRASINDA CAN VEREN
ALMAN ORDUSUNUN ÇOK CESUR ASKERİ
FANİ G. BÖCKLİN YATMAKTADIR

Yazıyı özenle sildikten sonra bir süre daha oyalandı, bunca çabayı mucizelere inanmayan birinin adına yaptığını düşündü gülerek. Ne olursa olsun Baird gerçeği asla öğrenemeyecekti!

Başpapaz neredeyse odasına döner dönmez derin bir uykuya dalmıştı, Peder Markus elindeki tepside kuru ekmek ve bir bardak keçi sütü getirmek üzere parmak uçlarında içeri girene dek uyanmadı. Uykusunu almıştı, dolaşısıyla sabahleyin Baird onu korkuluğa oturmuş, elinde oltasıyla uyuklarken bulduğunda sığınacak bahanesi yoktu. Güneş parlıyordu. Baird parmak ucunda usulca yaklaşmış, maviliklere doğru bakıyordu. “Yemini alıp götürdüler,” dedi tatlı dille. Başpapaz homurdandı. Öteki eliyle de bir kitap tutuyordu, şekerlemelerinin arasında okumaya çalışıyordu. “Balık tutmaktan nefret ederim,” dedi. “Neden yaptığımı bile bilmiyorum. Özdenetim, sanırım.” Başını çevirerek gürledi: “Kalypso. Gel de yem tak.”

Küçük kız gelip usta parmaklarıyla pavuryaların kabuklarını kırdı, Başpapaz gözlerini kaçırırken, debelenen etlerini oltalara taktı. Kıvrılmalarını görmeye dayanamıyordu. Küçük kız derinden gelen sesiyle, “Nasıl da kırıdıyorlar,” dedi. “Sus,” diye çıkıştı Başpapaz, “bana söyleme. Can çekişmelerine dayanamıyorum.” Kız işareti ve-

rince ihtiyar adam misinayı beceriksizce yeniden suya bıraktı.

Baird arkadaşının oltasına bir şey vursun diye beklerken duvarın üstüne oturdu, dalgın dalgın denize taş atmaya koyuldu. "Yarım saate kadar," dedi, "Cefalû'ya gitmem gerek. Sen gelecek misin?"

Başpapaz Yannis geleceğini söyledi. "Ama söz ver," dedi, "Kaya Kent'in gerçek bir keşif olduğundan kimseye söz etmeyeceksin." Baird söz verdi.

Campion

Campion ile Virginia Dale olanca ağırlıklarıyla eski Fransız tarzı baca deliğinden pek farkı olmayan bir şeyin içine fırlatılmışlardı; kız bayılmış, Campion da onu kollarıyla sararak arkalarına taş ve toprak yağarken açıklığa doğru birkaç metre sürünmeyi başarmıştı. Geniş bir ışık yumağına uzanan eğri büğrü basamakları ağır ağır çıkarırken yüzlerinin, gözlerinin toz toprak içinde kaldığını fark etti. Kız görüldüğünden daha ağırdı; evlerin dördüncü katlarında çıkan yangınlarda itfaiyecilerin kazazedeleri kurtardığı gibi kızı sırtına vurmuş, öyle taşıyordu. Campion, Miss Dombey'in teslim olduğu kaygılara kapılmamıştı – canlarının bağışlandığından başka hiçbir şey gelmiyordu aklına çünkü ta başından beri savruldukları deliğin öbür ucundaki umut verici gün ışığını görebiliyordu. Yavaşça tırmandı, arada bir Virginia'yı ayaklarının üstünde tutup usulca sarsmak için duruyordu; kızın yaralandığını sanmıyordu, onun hemen arkasında olduğunu biliyordu, en kötü olasılıkla havada uçuşan taşlar çarpmış olabilirdi, biri de onun gözüne gelip geçici körlüğe yol açmıştı, en azından ona öyle geliyordu. Gün ışığı nasıl da güzel görünüyordu, tepelerindeki girişten aşağı tatlı tatlı süzülüyordu. "Virginia," diye bağırdı alnında biriken terleri elinin tersiyle silerken. Kızın burun delik-

lerine üfleyince gözkapaklarının kıpırdadığını gördü. “İyi misin?” dedi ama kız ânında kendinden geçmişti, baygınlıktan çok ağır uykusundan uyanamıyor gibiydi. Campion onu omuzlayarak birkaç metre daha çıkıp durdu. Sol yanındaki kayada bir delik vardı, banyo aynasına benziyordu. Sert kayada açılmış birkaç metrelik bir delikten loş bir akvaryum gibi mağaranın içi görünüyordu, bu görüntüde, şaşkınlıkla Mr. ve Mrs. Truman’ın küçülen figürlerini gördü; çok kısa bir süre, belki bir saniyeliğine – teleskopun yanlış tarafından bakmıştı sanki. Olanca gücüyle haykırdı, ağzını deliğe yapıştırdı ama yanıt gelmedi. Grimsi yeşil sualtı ışık bir öbek taşı aydınlatıyordu. En çok elli metre vardı arada (göz aldanması değilse elbet). Gözleri yine sorun çıkarmıştı başına; gözlerini kapadığında saydam tabakaya bir şeyin battığını hissediyordu. Virginia kımıldanarak inledi. Campion arada bir mola verip onu sarsarak son yirmi basamağı da tırmandı ve adamı kör eden güneş ışığında kızla birlikte kayanın üstüne yuvarlanarak kendini bıraktı. Uzun bir süre orada yatıp az bulunur dağ havasında adaçayı kokusunu ciğerlerine çektiler, uzaktan gelen denizin hışırtısını dinlediler. Şimdi Virginia doğrulmuş, çevresine bakıyordu. Yüzünde hâlâ renk yoktu, hastalanacak gibi duruyordu. Campion yattığı yerde yan dönerek ceketini çıkarmaya çalışıyordu, önce bir kolunu, sonra ötekini. Neyse ki getirdiği öğle yemeğini yanlarına almayı başarmıştı. “Virginia,” dedi, “iyi misin?” Kız hafif bir çığlık atarak adamın yüzünü işaret etti.

“Gözün,” dedi. “Baksana buraya.”

Saydam tabakaya minik bir taş parçası saplanmıştı, kurşunkalem ucuna benziyordu. Kız iki parmağının arasına alıp onu oradan çıkarana dek Campion sabırla oturdu. Canı yanmamıştı. Hâlâ görebiliyordu. Campion kıza teşekkür ederek yeniden yere uzandı.

“Canımız bağışlandı,” dedi görülmedik bir dindarlıkla. Bir sigara yaktı, dumanını ciğerlerine doldurdu, sonra da burun deliklerinden çıkardı; kurtulma çabaları, son birkaç saniyelik korku yüzünden elleri hâlâ titriyordu. Diğerlerini düşündü, orada kapalı kalmışlardı, bunları düşünürken kızın ağlamasına dikkat kesildi. Onun da aklına aynı şeyler gelmiş olabilirdi; Champion kadınların ağlamasından nefret ederdi. Sırtını gerisingeri yere yasladı, gözlerini yumdu. Biraz sonra küçük kutulardaki yemeklerini yiyecekler, arkasından da Cefalû'ya doğru tepeyi inerek felaket haberini vereceklerdi – rehberin ortalıkta görünmemesi yüzünden çoktan anlaşılmamışsa elbet. Sert kayanın üzerinde gerinerek rahat bir pozisyon buldu, esinti saçlarını yalıyor, çıkardığı ceketinin cebinden ucu görünen küçük karalama defterinin sayfalarını titretiyordu. Derken aylak aylak kuru boyalarını çıkardı; karton kutunun içinde hepsi kırılmıştı. “Virginia,” dedi, “daha iyi misin?”

Kız gözüne düşen saçlarını savururken burnunu çekerek donuk bir sesle, “Evet,” dedi. Boğucu toprak ve kaya yığının altında yatan sevecen, ince düşünceli Graecen'ı düşünüyordu. Eğer zamanı olsaydı ya da burada Champion'ın yerinde o olsaydı, neler anlatırdı kim bilir. Gözlerini silerek az önce çıktıkları kayaların doğal çıkıntısındaki duvara sırtını yapıştırdı. “Önce bir şeyler yeriz,” diyordu Champion yorgunluktan kısılan sesiyle, “sonra da kayalıktan aşağı Cefalû'ya iner, olup bitenleri anlatırız.” Yarı kör gözlerle Truman çiftini sarsılan taş geçidi aşarken gördüğünden söz etmedi; ne işe yaracaktı? Onları kurtaramazdı. Hem kız zırlamayı kestiği için seviniyordu. Ona zihnini meşgul eden sıkıntılardan uzaklaştıracak bir iş verme hevesiyle, “Yemekleri çıkarsana,” diyerek kendi de çevreyi kolaçan etmeye çıktı.

Kayanın ucuna geldiğinde çok aşağılarda kabaran

denizi gördü. Durdukları kaya uçurumun denize bakan tarafında daracık bir çıkıntıydı aslında. Yüzü gerildi, beti benzi attı. Kaya, kireçtaşından gözle görülür bir çatlağa, denize doğru dimdik uzanıyordu; üstünde bir ileri bir geri deli gibi yürürken ne tutunacak sağlam bir yer ne de bir sığınak çarptı gözüne. Campion kendini yukarı doğru çekerek kayanın sırtına tırmanmayı denedi; tutunacak bir yer bulmuştu, birkaç metre yükseldi ama sonuçta, bunun umutsuz bir çaba olacağını anlamaktan başka bir şey elde etmedi. Büyük yarıklardan başka uçurum dümdüz, kesintisiz göğe yükseliyordu.

Yine geri geldi, denize bir kez daha baktı, bir sağa yürüdü, bir sola, zihnini tümüyle bu yeni beliren soruna vermişti şimdi hırslanarak. Arka tarafta kız ufalanmış sandviçleri saran naylonları çıkarmış, onu yemeğe çağırıyordu. Hiçbir şey söylemeden kıza yanına gelmesini işaret etti, omuzlarından tutup aşağı sarkmasını sağladı, sonra uzunca bir süre onun yanına uzanıp aşağıdaki azgın sulara dikti gözlerini. Kız durumu anlayınca bir çıkılık attı.

Aşağı yukarı doksan metre olsa gerek, diye geçirdi kafasından. Atlayabilirler miydi? Hemen altlarındaki çıkıntıda bir kerkeniz ısıklık çalarak aşağı doğru atladı, denize ulaşana kadar yamyassı süzüldü havada. Alnını okşayan kuru ada esintisini hissediyordu. Dış dünyadan, ta uzaklardan ağaçların hışırtısıyla kuşların cıvıltısını duyuyordu hafif hafif. Önlerindeki tek seçenek kıyı şeridindeki küçük bir tümsekti. Görüldüğü kadarıyla deniz derindi. İçeriye girdikçe sığılaşıyordu; kumsalda oynayan sarı ışık demetlerini görebiliyordu. Buradan aşağı atarlarsa altlarındaki kaya saçaklarına değmeden geçmeleri gerekecekti. Aradaki mesafe ne kadardı peki? Neresinden bakarsa baksın, durumun umutsuz olduğunun farkındaydı Campion. Gözlerini kapadı, Villars'daki sekiz

metrelik atlama tahtasının yüksekliğini gözünün önüne getirmeye çalıştı. Bir zamanlar bir hava askeri, belli bir yükseklikten atlandığında suyun direncinin beton kadar sert etki yapabileceğini söylemişti ona. O yükseklik neydi ama? Bir türlü gelmiyordu aklına. Yan yana hiç kıpırdamadan uzun bir süre yattılar. Deniz aşağıda beşik gibi sallanıyordu, yırtıcı sesi karadan esen aralıklı rüzgârla birlikte havalanıyordu. Campion gözlerini dikkatle kocaman açtı, usulca bir sigara daha yaktı. Kızın ağzını bıçak açmıyordu. Paketlerinden çıkarılmış sandviçlerin durduğu yere döndüler. Campion susamıştı ama yanlarında su yoktu. Olağan koşullarda öğle yemeğini zeytin ağacı altının gölgesinde bir su kenarında yiyeceklerdi... Yüzünü buruşturarak, "Sen de susamışsındır herhalde," dedi. Virginia yere oturup bacaklarını altına topladı. Koşmaktan yorulmuş gibi al al olmuştu yüzü. Campion, gözyaşlarının az sonra döküleceğinin farkındaydı. "Atlamamız gerek," dedi, bir elinde sandviçini tutarken, öbür eliyle kuru boya kalemlerini kutudan çıkarıyordu. Pürüzsüz kayaya bir şeyler çizmek sinirlerine iyi gelmişti. Hiç konuşmadan oturdular, Campion resim yaparken kız da kedi gibi küçük lokmalar ısırarak ağır ağır çiğnediği sandviçini yiyip onu seyrediyordu. Melon şapkalı ufak tefek adamlar, bir kartal, bir tren ve *Europa*'yı çizdikten sonra parmaklarındaki tozu üflerken içine işlemiş doku-naklı bir şeyden edercesine, "Öyle olsun bakalım, ne yapalım," dedi. "Aslında geri dönmek istediğimden pek emin değilim."

Kız yanağını kayaya dayayarak adamın ağzından çıkan sözcüklerin anlamını tarafsız bir tavırla dinledi. "Demek istediğim, keşke insan dilediğince yaşayabilseydi," diye üsteledi Campion, "ve yaşamı gelip geçici olana önem veren ama temele kulak asmayan bu saçma dünyanın insafına kalmasaydı." Suskunluğu merhamet çığlı-

ğıydı yalnızca. İçinde bir evle zeytin ağaçları olan küçük bir manzara resmi yapmaya koyulmuştu. “Yirmi yaşındayken,” diye anlattı alçak sesle, “neyin yanlış olduğunu bildiğimi sanırdım. Marksisttim. Cennete ulaşmamız için aşmamız gereken tek engel mülkiyetin yeniden dağılımıydı. Son birkaç yılda gözüm açıldı. Yirmi yaşında *kaytarıcı*, yirmi birinde *noktacı*, yirmi beşinde de Thomist¹; otuzundaysa Trappist rahiplerine katılmaya adaydım.”

Campion hem kendi kendine hem de Virginia Dale’le konuşurken çizmeyi sürdürdü. Bu sırada yaşamından kesitler geçiyordu gözlerinin önünden – belli bir düzen ya da sıra olmaksızın ama yepyeni bir tutarlılık içinde. Cenova’daki Balbi Caddesi’nde tanıştığı kız; şarapçı dükkânının üstünde tavanındaki melek resimlerinin çatlayıp pul pul soyulduğu, kırmızı perdelerle çevrili dört direkli karyolası olan yıkık dökük oda; kırık bir aynayla içinde piyango bileti duran bir sabunluk. Bu kaza olmasaydı ömrünün geri kalanını o kızla o kirli çarşıların arasında – ağır kokulu esmer saçlarına dolanıp geçirme olasılığı –Campion’ın– var mıydı? Ya da bir sabah ansızın uyanıp da vitraylı pencere misali ışıldayan Akdeniz’in masmavi sularına bakarak bundan başka bir şey yapmak, başka bir yere gitmek istemediğini anladığı Nanteaux’da? Onu bu koşulların dışına atan, mutluluk ve düzen kurmakla ilgili *yersiz* korkular, hayaller besleyen huzursuz doymak bilmez kendinden başka ne olabilirdi? Şimdi bu kördüğümünden kurtulmanın bir yolunu bulacak olursa, kafasına dank etmeye başlayan –şimdilik *erdemli* bakış açısında ufacık şaşkın bir delik olarak açılan– gizilgücünü gerçekleştirecek nasıl bir yaşam biçimi çizecekti kendine? “Öyle kal,” diye seslendi. Güneş yandan vuruyordu kızın

1. Aquino’lu Thomas’ın Hristiyanlık ile Aristoteles felsefesini birleştirdiği felsefe. (Ç.N.)

yüzüne. Sinirli usta parmaklarıyla kızın resmini yapmaya başladı.

“Yanılmıyorsam,” dedi Virginia, “sen Yahudi’sin?”

Campion şaşırmişti buna. Kendine bile itiraf edemediği bir yükü bu. Hazırlıksız yakalanmış birinin şaşkınlığıyla aklına ilk geleni söyledi: “Neden öyle dedin?”

“Nedeni yok,” diye yanıtladı kız. “Daha dün Richard’la senden konuşuyorduk. Büyük bir ressam olduğunu söyledi.”

“Yahudi olduğumu mu söyledi?” dedi Campion terslenerek.

“Hayır. Ben söyledim. O öyle düşünmüyordu.”

Campion kalemi yere bırakarak parmaklarını taşa sürttü. “Peki senin öyle düşünmen nereden kaynaklanıyor?”

“Şehirde bir yığın Yahudi’yle tanıştım,” diye anlattı Virginia. “Hepsinin dünyaya bakışları aşağı yukarı aynı sayılır.”

“Nasıl bir bakışmış bu?” Kızın tekdüze bir sesle anlattıkları Campion’ın sinirine dokunmuştu.

“Dünya onlar için yeteri kadar iyi değildir.”

Acı bir gülümseme yayıldı Campion’ın dudaklarına, sonra yeniden kalemine sarıldı. Solgun ama atı andıran zarif hatlarını boyamaya koyuldu. Kız söz dinleyerek başını yan çevirmiş otururken, boynuna ve çıkık elmacık-kemiklerine vuran ikinci güneşi yüzüne biraz renk katmıştı.

“Evet,” dedi Campion. “Yahudi’yim.” Sigarasını fırlatırken ekledi: “Eğer Yahudilerin ortak bir psikolojisi olduğuna gerçekten inanıyorsan.”

Virginia Dale soluksuz kalmışçasına esnedi. “Ne zaman atlayacağız?” diye sordu. Enikonu toparlanmışa benziyordu. Campion azarladı onu: “Sen dilediğin zaman atlayabilirsin. Bense gerisingeri dünyaya atlamak *istiyor muyum* diye anlamaya çalışıyorum.”

Kız bir süre düşündü. “Korkuyorsun galiba,” diyerek çarçabuk ekledi: “Atlamaktan demek istemedim, dünyadan. Korkmamalısın. Büyük bir ressam dünyayı avuçlarının içine almayı da bilmeli. Ufak tefek kaygıların tutsağı olmamalı.” Champion karşısına geçmiş yayvan Golder’s Green İstasyonu aksanıyla ona ders vermeye kalkan Londra’nın doğu mahallelerinden gelme bu kızı büyülenmişçesine dinledi; kızın küstahlığı karşısında saçları diken diken olmuştu; ancak ona ne diyeceğini bilmiyordu. Champion kızın birkaç dakika mola vermesine izin verdiği, kendi de bir sigara yaktığı anda arkalarındaki tünelden kir pas içinde küçük bir nesne beliriverdi, soluk soluğa. “Spot,” diye bağırdı kız, “buraya nasıl geldin?” Miss Dombey’in köpeği yangında kalmışa benziyordu, toz toprak içinde tüyleri kapkaraydı. Sızlayarak Virginia’nın kollarına tırmandı, başını kucağına yasladı. “Her yanı titriyor,” dedi kız, birdenbire sevecen, anlayışlı, annelik duyguları yansıdı tavırlarına. Champion donup kalarak onun tatlı sözlerini, okşamalarını, kucaklamalarını seyretti. İngiliz kadınları, diye düşündü, yaptığı genellemeye gönülden inanarak, bu sevgiyi bir tek hayvanlarına – köpeklerine gösterirler. Bir adamın kollarındayken bu kızdan böyle dokunaklı sevgi göremezsın asla. Derken düşünceleri sevecen, sevimli Francesca’ya yöneldi pişmanlıkla, tombul, biçimli kalçaları, inciri andıran memeleri. Onu dudaklarına silinmeyecek bir damga basarcasına öperdi onu; öpücüklerinde bütün canı gizliydi sanki. Vermek de almak da acıttırdı canını. Champion iç çekti, bir lokma ekmek ısırdı, şimdi daha iyiydi.

Kız da çocuk yerine koyduğu bir varlığa kavuşmaktan mutluydu; Spot sırtına kuyruğunu sallayarak bir şeyler yemeyi kabul etti. Sonunda canını kurtardığını düşünüyordu herhalde. Ne Champion ne de Virginia ağzına aldı Miss Dombey’in olası yazgısını, oysa ikisi de sağ mı ölü mü olduğunu merak ediyordu.

Campion bulundukları kartal yuvasından aşağı sarkıp denize doğru bakarak gözüyle uzaklığı ölçmeye çalıştı. Umut yoktu. Büyük bir taş alıp aşağı fırlattı, denize ulaşıp tek bir şapırtıyla yoğun mavilikle buluşması yüz yıllar sürmüştü neredeyse. Derken aklına bir fikir geldi.

Arkasına dönerek köpeği yanına çağırды, yiyecek göstererek kandırdı. Sonra onu kollarına alarak ayağa kalktı, tam aşağı fırlatacaktı ki kız koşarak yetişti. “Ne yapıyorsun?” diye bağırdı, paçasına yapışarak onu geri çekti. Campion öfkeyle kızıdan uzaklaştı. “Budala,” dedi. Kızın hamlesiyle az kalsın aşağı yuvarlanabilirdi. “Öğrenmemiz gerektiğini anlamıyor musun?” Virginia böyle bir deneyde Spot’un kobay olarak kullanılmasına inatla karşı çıkıyordu. Campion debelenen köpeği bir kez daha kucağına alıp uca doğru ilerlerken söyleniyordu: “Saçmalama.” Spot acıyla uludu, direndi. “Kes sesini,” diye çıkıştı Campion, köpek onu ısırınca avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı.

Spot boşlukta yalpaladı, denize doğru paket gibi uçmaya başlamadan önce havada bir an asılı kalmış gibi göründü; Campion elinde açılan yarayı emerek yere uzanıp onu seyrediyordu. Küçük köpek fır dönerek alçaldı, alçaldı, sonunda tüylü küçük bir kaya misali denizin maviğinde gözden kayboldu. Yattığı yerde yüzyıllardır bekliyor gibi gelmişti Campion’a, gözlerini düşme noktasından ayırmıyordu. Birden yüzeye bir şey çıktı, birkaç dakika kımıldamadan durduktan sonra kıyıya doğru yavaşça zikzaklar çizerek ilerliyordu şimdi. Campion çığlık attı.

Kız ilk oturduğu yerde başını duvara yaslamış oturuyor, tırnaklarını inceliyordu. Campion’ın çığlığını duyunca kalkıp yanına geldi. “Kurtuldu,” dedi Campion. Spot burnun öbür yanında dönerek görünürden kaybolmuştu, hiddetle gidiyordu herhalde. Campion sırtüstü yatarak derin bir ok çekti. “Pekiye,” dedi, “bu bize bir fikir verdi.” Virginia’nın neşesi yerine gelmişti. Ellerini çırpı-

rak, “Ne güzel şans,” diyordu. Champion yattığı yerden sigarasının dumanını havaya, başının üzerine üflüyordu. Bir hayvanın ağırlığının yirmi katı olan insanın bu kadar kolay paçayı sıyracağı kesin değildi elbet.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu Virginia kafasına takılan bir şey olduğunu fark ederek.

“Yarım saatlik gün ışığı kaldı. Bana sorarsan sabahı bekleyelim, derim. Aşağıya sağ salim indiğimizi ve karaya ayak bastığımızı varsaysak bile bir yerlere ulaşmamız için ıslak giysilerle karanlıkta kilometrelerce yol gitmemiz gerekebilir.”

Virginia inandırıcı bulmuşçasına doğruladı: “Evet.”

Yan yana oturup usulca denize doğru alçalan güneşi seyre koyuldular. Nasılsa burada böyle, kaygısız, tasasız oturmak ikisini de yatıştırmış, sinirlerini gevşetmişti. Aşagıda uçsuz bucaksız leylak rengine çalan suyun üzerinde martılar dönerek acılı çığlıklar atıyorlardı. Rüzgâr hafifçe artarak körfezin güneyine kendi anlaşılmaz hiyerogliflerini çiziyordu. Dev altın damla yavaşça, ağır ağır ufukla buluştu, ansızın yol yol sedef kırmızıyla kaplı akşamın dışbükey maviliği bir baştan bir başa gökyüzünü boyadı. Champion’ın cebindeki bir kutu kibritten başka ışık verecek bir şey yoktu yanlarında; ama sigara boldu. Taş balkonları doğrudan rüzgâr almıyordu. Ilık bir geceydi. Taşın üstünde ellerinden geldiğince rahat etmeye çalıştılar, Champion kollarını Virginia’nın omzuna doladı. Lacivert ve yoğun bir karanlık çöktü, yıldızlar hain ışıklarını yakmış, iğne delikleri gibi göz kırptırıyorlardı. “Champion,” dedi kız esneyerek, “duygularını incittiysem özür dilerim.” Champion duymazdan geldi fakat kızın ne demek istediğini pekâlâ biliyordu. “Yahudi olmakla ilgili söylediklerim için yani,” diye ekledi Virginia. Champion ses çıkarmadan sigarasını tüttürdü bir süre. “Bana haksızlık ettiğini düşünüyorum,” dedi sonunda, “tuhaflıklarımı

ırka bağılıyorsun; ben hiçbir ırka ait değilim – yalnızca ressamlar ırkına: Yahudilik mizacımın kişisel yanı ama öteki ırkımdan gelen başka zorluklar var. Doğrusunu istersen,” kıkırdarak sözünü kestikten sonra devam etti, “Yahudi filan değilim ben. Ötekilerden biriyim.” Tane tane anlatmaya koyuldu, ressam olmanın ne anlama geldiğine, onun tuhaf gereksinimlerinin, korkularının, hırslarının içeriğine değinmeden anlatıyordu. Ta ki kızın uykuya daldığını fark edene dek susmadı.

O gece Campion’ın ceketini örtünerek rahat bir uyku çektiler, günün ilk ışıklarıyla ayağa dikildiler. Sabah ayazı vardı, ikisinin de kasları tutulmuştu. Her şeyin üstü çiy kaplıydı. Dünkü öğle yemeklerinden geriye kalanı atıştırdılar, gerekirse diye Campion’ın sakladığı son iki sigarayı tütürerek güneşin oturdukları kayayı ısıtmasını beklediler. Sonunda Campion, “Hepsini istiyorsun demek?” diye sordu. “Golder’s Green’i? Yağmuru? Küflü trenleri? Son otobüsü?” Kız dehşete kapılmış taklidi yaparak kulaklarını tıkadı. “Lütfen,” dedi. “Her şeyi bozma. Benim istediğim bu değil. Başka şeyler, anlamıyor musun?”

Cebinden tarağını çıkardı, ayna parçasını kayadaki bir çatlağa sıkıştırarak elinden geldiğince makyaj yaptı, saçlarını taradı, parmağıyla kaşlarını düzeltti. “Hazırım,” dedi alçak sesle. Campion oflayıp puflayarak ayağa kalktı. Ayakkabılarından başka üzerlerinde ne varsa çıkardılar, hepsini bir araya getirip bohça yaptılar. Sonra da el ele tutuşup çırılçıplak balkonun çıkıntısına dek yürüdüler. “Ben söyleyince,” dedi Campion. Sesi kısık çıkmıştı, sakın ve donuk. Virginia öne doğru eğildi, ayak parmaklarıyla taşa tutunuyordu. “Bekle,” dedi birden, arkasından da adama uzanıp dudağına bir öpücük kondurdu. Campion gülümseyerek saymaya başladı: “Bir, iki...”

Esinti Campion’ın dudaklarından dökülen son söz-

cugu alıp goturmuştu, maviliğin basamaklarından aşağı akarcasına inerken bedeninin taklalar attığını hissediyordu. Ufku alev alev bir kızılık kaplamıştı. Ürken kerkenes kuşları kayalardan aşağı onlarla birlikte birkaç metre düştüler, sonra toparlanıp merak ve korkuyla ıslık öttürmeye koyuldular. Deniz ışıldayan kollarını açmış onları bekliyordu.

Dünya'nın Tavanı

Truman karısını kaya ve çamur yağmurundan çekerken hiddetle sövüyor, yan yana ayakta durmuş, koridorun tümüyle toprakla kapanmasını seyrederlerken, karısının koluna sımsıkı yapışmasına göz yumuyordu. Heyelanın gürültüsü ve şiddeti giderek yatışıyor, sanki duvarları yastıklarla kaplı bir hücredeymişler gibi öbür taraftaki sarsıntılarla gümbürtüleri uzaktan duyuyorlardı. Ses gitgide dinmiş, boğulmuştu – duvarın arkasında kaya parçaları yerlerinden kopup devrilmemiş de göklerde yastık savaşı yapılmış gibiydi. Truman karısını heyelan altında kalmaktan kurtarıp güvenli bir noktaya çekerken çaba harcamış olmanın etkisiyle hâlâ soluk soluğaydı. “Dinle,” dedi karısı titreyerek, yanından uzaklaşarak gidip bir kayanın üstüne oturdu. Truman dehşet içinde kulak kesildi, elleri ceplerinde öğle yemeğinin durduğu kartonun yaptığı teskin edici şişliği ve küçük fenerin metal yüzeyini hissediyordu.

Yandaki mağaralardan birinin tavanındaki çatlaktan giren ölgün grimsi ışıkla aydınlanan bir koridordaydılar. Demin geri çekildikleri tünelin kapanan ağzı yer kaymasının etkisiyle hâlâ sarsılıyor, yankısı pusulanın her bir yönünden ileriye dalgalanarak yayılıyordu. Truman iyice kulak verdi, gürültünün içinden bir haber alır umuduyla

dinledi. Ses kafasının içinde zonkluyordu hâlâ ama nabız gibi atıyordu artık, daha hafif ve boğuk; alın ya da kulak kemiğine parmak bastırıldığında hissedilen vuruşlar gibi. “Ee?” dedi gözlerini ondan ayırmayan karısı. Truman iç çekerek ona döndü. “Altında kaldılar sanırım,” dedi sıkıntıyla. “Hiç ses çıkmıyor baksana.”

Karısının yanına oturup alnını ovuşturmaya başladı. Sonra sigaralığını, pipo tütününü koyduğu buruş buruş torbayı incelemeye koyuldu. “İşte,” dedi, “bir-iki sigara kalmış.” Bir sigara yakarak kadına uzattı. Sessizce içtiler bir süre, yüzlerini tepeden gelen ışığa dönmüş, altlarında fırıldak gibi dönen yoğun toz zerreciklerine bakıyorlardı. Truman sigarasının dumanını derin derin içine çekerken düşünüyordu, çenesini karar ânı yaşayan birine gerekli olan açıda tutmuştu. Karısı cebinden bir tarak çıkarmış usulca saçlarını tarıyordu. Epey toparlanmıştı. “Ne düşünüyorsun?” diye sordu fısıltıyla; nemli loş ortam ona kiliseyi çağrıştırdığından fısıldaması gerektiğine karar vermişti. “Ne düşünüyorsun?” Truman bir çıkış yolu olmalı düşünüyordu, onları gün ışığına kavuşturacak bir açıklık kalmış olmalıydı koridorlarda. Ses çıkarmadan dalgın dalgın karısına baktı. O hâlâ saçlarını taramakla meşguldü, derken dudaklarında belli belirsiz bir gülümsemeyle ayağa kalktı, tünelin ucuna doğru ilerledi. Eteklerini toplayıp çömelmesini seyretti kocası. “Burnuna kir bulaşmış,” dedi laf olsun diye. Labirentin ne kadar içine girdiklerini hesaplamaya çalışıyordu ama boşuna bir çabaydı bu. Karanlıkta birkaç dakikalık yolculuk saatlerce – belki de günlerce sürmüş gibi gelirdi insana. Varsayımında bulunmak, plan yapmak yararsız görünüyordu. Burada dönüp durabilirlerdi ta ki yiyecekleri tükenene dek. Karısı dudağına yapışan örümcek ağını temizleyerek geri geldi. Yanındaki kayaya oturdu yine. “Şansımız ne sence, ha?” diye sordu. Yanıt beklemeksizin sorulmuş bir soruy-

du bu fakat Truman yanıt vermek zorunda hissetti kendini. Öksürdü, sigarasını sevimsiz taşın üzerinde söndürdü. Başını havaya kaldırıp konuşmaya başlamadan önce peş peşe duyulan gümbürtüler labirentin öteki köşelerindeki toprak kaymalarını haber veriyordu ona. “Şöyle olacak,” diyebilirdi sonunda, kendini zorlayarak, bir elinin işaretparmağını ötekinin avucuna sıkıştırmış, kararlılığını sergiliyordu. “Eğer idareli yersek, aşağı yukarı bize bir buçuk gün yetecek kadar yiyeceğimiz var. Gücümüz tükenmeden önce otuz kilometre yol gidebilmeliyiz. Burası en çok birkaç kilometrelik yoldur. Talihimiz de yardım ederse şansımız yüksek.” Ustaca bir konuşmaydı, karısı söyledikleri karşısında gülümseyerek elini kaldırıp adamın kolunu sıktı. Truman umutsuz durumlarına başarı olasılığı getirmenin verdiği rahatlıkla, “Yola koyulalım öyleyse,” dedi. “Devonshire’de... yürüyüşe çıkmış gibi.” Bu, daha da hoş bir benzetmeydi, bir keresinde Tyre Havzası’nın tepelerindeki bozkırlarda bütün bir gün kaybolmuşlardı, o günden beri bu tehlikeli macerayı anmak hoşlarına giderdi. Ayağa kalkarak bir süre birbirilerine baktılar, kadın sevgiyle gülümseyerek yakalarındaki tozları parmaklarının ucuyla süpürdü. “Şimdi,” dedi kocası, “rahat ol. Her saat başı on beş dakika mola vereceğiz. Bugün saat üçe kadar hiçbir şey yemiyoruz. Tamam mı?” Elsie Truman kocasının kurguladığı usta tanıtımdan, onlar için zekice hazırladığı hareket planından ne kadar hoşnut kalsa da, azıcık olsun ona takılmamak elinde değildi – hiç olmazsa onun iyimserliğinin tamamen etkisine girmediğini anlatmak için.

“Önemli bir konu da,” diye başladı ciddiyetle, “şu bizim minotauros. Onu unutupyorsun.” Karısı arkasına dönerken poposunu okşayan Truman, “Boş ver,” dedi istifini bozmadan. “Onu da karşılaştığımız zaman düşünüyoruz.”

Mağaranın aydınlık alanını el ele geçtiler, bilmeden,

onları Dünya'nın Tavani'na götürecek yolda yürümeye koyuldular. Bir kemerden diğerine, bir bölmeden başka bir bölmeye ağır ağır ilerlerken karanlıkta çok fazla kalan kimseleri gerçeklikten koparan o duyguya karşı kendi aralarında şakalaşıyorlardı. Ancak tekdüze, katı kurallarla yürüyüşlerinin belli bir amacı, bir anlamı var gibiydi. Çetin bir yolculuktu, Truman feneri elinden geldiğince idareli kullanıyordu, üstelik yürüdükleri zeminlerin yapısı çok çeşitlilik gösteriyordu, kayaların yüzeyinde çatlaklara, beklenmedik kırıklara rastlıyorlardı sık sık. Arada bir beklemedikleri bir anda tepeden içeri girerek yeşilimtirak havada süzülerek seyren, sarmallar çizerek tembel tembel dönen ya da içinden geçerlerken titreyerek rahatsız olan güneş ışığının aydınlatığı loş bir mağaraya girince umuda kapılıyorlardı.

Elsie Truman ayağına kalın tabanlı ayakkabı, üzerine ceket giydiğine seviniyordu. Çenesi düşmüştü, bunun bir nedeni kendi sesini duymadan edememesiydi, bir başka nedeni de moralinin her isteneni yapacak kadar yüksek olduğunu kocasına göstermekti. Adamsa ona karşılık vermek için kılını bile kıpırdatmıyor, arada sırada homurdanmakla yetiniyordu. Bütün dikkatini gittikleri yola vermişti, doğrusu söylemek gerekirse, kendini, bir sonraki adımda onları alaşağı edebilecek olası tuzaklara ve belalara, tehlikelere ve felaketlere karşı uyanık tutuyordu. Yol ne zaman biraz geniş görünse hemen karısının yanına sokulup koluna giriyor, farkına varmadan birlikte, huzur veren bir alışkanlıkla kol kola girip yaptıkları binlerce yürüyüşü yeniden canlandırmış oluyordu; böylelikle karısının iyimserliğine ve cesaretine biraz olsun katkıda bulunuyor, gelecek umudu veriyordu. Oysa kendi iç dünyasında, sonu mutlaka Paris'in yeraltı mahzenlerinde ya da Londra'nın eğri büğrü damları arasında bir kovalamacayla biten çocukluğunda seyrettiği heye-

canlı filmleri yeniden yaşıyordu. Tek bildiği şiirsellik onlardı, şimdi de mağaradan mağaraya, bir galeriden, altı üstüne gelmiş bir başka galeriye zahmetle ilerlerken, kendini *Zenda Mahkûmu* ya da *Deniz İşçileri* filmlerinde gün ışığı uğruna dövüşen kahramanlardan biri olarak görmemek elinde değildi. En ufak bir korku bile yoktu yüreğinde çünkü sıranın ona gelmediğine inanıyordu – son savaştaki bombardımanları da aynı inançla atlatmıştı. Bu inanç kendiyle içine girdiği gerçeklik arasına bir perde çekmişti adeta. Yakınlarda bir yerlerde çiçeklerin tomurcuklandığı, ağaçların serpildiği gerçek bir dünya vardı; içinde de kendi gibi ufak tefek sorunları, küçük sorumlulukları dert etmiş insanlar. Truman tanımaya pek zaman bulamadığını düşündüğü bu dünyaya tutunmaya, onu bırakmamaya kararlıydı. Öyle temkinli hareket ediyordu ki karısı kimi zaman, “Bundan bıktım usandım artık. Neden biraz oturmuyoruz?” ya da “Bir şeyler yesek ya? Açlıktan ölmemi istemezsin, değil mi?” gibi sözlerle onu zorlamadan edemiyordu. Hedefine kararlılıkla giderken böyle sızlanmaları yapılan anlamsız müdahaleler olarak görürdü Truman. Karısı da ona bakarken, belirgin ve kararlı yüz hatlarını, boynunun gövdesindeki –rakibinin karşısında tetikte, pür dikkat bir bok-sörü andıran– duruşunu görür, hemen kendine gelir, kendi kadını kararlılığını takınmakta gecikmezdi.

Dediğine göre, Elsie’ye Brighton Akvaryumu’nu hatırlatan ve çevrelerini saran yarıklarla koridorların arasında gezinen kocaman, iç karartıcı balık türleri görmeyi beklediği hayalî ışıkla dolu iç içe geçmiş mağaralarla galerilerde tökezleyip emekleyerek ilerliyorlardı. Bu yarıklarla koridorlardan birinin ortasında çirkin bir taş oyaarak içine birikmiş, ilk bakışta minyatür bir göle benzeyen suyla karşılaştılar – kapkara yüzeyi ne yansılardan ne de hareketlerden etkileniyordu. Elsie meraktan ve zevk-

ten ıgılık atarak yüzünü yıkamak d   nencesiyle oraya yöneldi: Ama başında durup şapkasını çıkardığında kocası kolundan çekti. Parlak y zeyeye dikmi ti gözlerini. Hafif yanık sütü  a rı tıran belli belirsiz ek i bir koku almışlardı. Karısından çok kendi kendine sorarcasına, “ unun içinde yüzünü yıkayacaksın, değil mi?” dedi, sonra da e ilip yerden bir tahta parçası aldı. “Bak.” Tahtayı suya daldırıp çıkardı, elinde tutarak kara bir mum gibi tüten ziftin bir ucundan diğerine yavaş yavaş yayılmasını bekledi. “Asla,” dedi karısı, “katran bu. Burada ne i i var?” Kocasına kadınsı sorumsuzluk ve bunun zararları üstüne uzun bir söylev çekme fırsatı vermişti böylece. Adam da ondan esirgemedi bunu, Elsie kulak verdi, dışarıdan baktığında can kula ıyla, içinden bu söylevin sık sık tekrarlanmasıyla e lenerek dinledi. Kocasının bu ilgisi koltuklarını kabartıyordu, hoş onun zek ası konusunda kocası öyle d   nm yordu ama olsun.

Bir d nemeye girerek gitgide alçalan bir galeriden i  içe ma aralara geldiler, deniz kabuğunun i indeymi ler gibi denizin düzensiz i   eki lerini duyuyorlardı. Mrs. Truman, “ ok yakından geliyor,” dedi, sonra özlemle tekrarladı, “ ok yakından”; ne var ki kaya geçit vermiyordu, yalnızca bir yerinde arasından bakıp karanlığın arada bir balo salonlarındaki ı ıldaklar gibi yanardöner küçük pullarla kırıldığı daracık bir yarıktan bakabiliyorlardı. “Deniz,” dedi Truman,  zlem ansızın baskın çıkmış, temkinli davranmayı bir kenara bırakmıştı. “Keşke oraya ula abilseydik.” Orada bir süre oturup sigaralarını tellendirdiler. Truman yerinden kalkıp dar yarıktan a a ı, bir gelip bir giden sulara bakmadan edemedi, bir yandan da oraya nasıl ineceklerine kafa patlatıyor gibiydi. Karısı da çektiği dumanı burun deliklerinden üflerken gözlerini kocasından ayırmıyordu. “Kalıbımı basarım,” dedi, “ tekiler a a ıya giden yolu bulmuşlardır.” Truman ses çıkar-

madan baktı ona. "Denize giden yolu mu?" deyiverdi, kibarca alay ederek. "Neden olmasın?" diye üsteledi kadın. Denizi aklına getirmemişti oysa ama madem kocası ona tartışma ortamı sunmuştu, biraz gevezelik etme fırsatını kaçırmaması için hiçbir neden yoktu. "Campion'ın öyle bir tünele girip göz açıp kapayıncaya kadar denize kavuştuğunu getirebiliyorum gözlerimin önüne." İkisinin de zihninde becerikliliği ve kurnazlığıyla yer etmişti Campion. Truman sigarasını söndürürken, "Eğer kulaçlama yüzemiyorsa ne işe yarar ama," dedi. Güverteden denize düşen bir adamın ne kadar süre su üstünde kalabileceğiyle ilgili Campion'la yaptıkları bir konuşma gelmişti aklına. O sırada yüzme bilmediğini itiraf etmişti ressam. Mrs. Truman sıkılmıştı fakat aynı zamanda kocasının erkeksi üstünlük edasıyla duyarsızlığını iştikten de aynı ölçüde zevk alıyor gibiydi. İyice acıkmaya başlamıştı artık ama Truman daha zamanı gelmedi diyerek yemesine izin vermiyordu.

Tüneller yokuş yukarı çıkıyordu şimdi, dökülmüş kemerleri geçip çukurları ve yarıkları aşarak yarıları döven denizin duvarın arkasından gelen tatlı sesinden uzaklaşıyorlardı. Sanki yüzyıllar önce ayrıldıkları günlük yaşamlarında duydukları diğer seslerle iyi uyum sağlayan bu sestən uzağa gitmek hiç hoşlarına gitmemişti. Sonunda bir başka koridorlar yumağına geldiler – Elsie'nin dediği gibi "son duraktı" burası. Bir taşın üstüne çöküp ayak bileklerini ovalarken kocası da aksatmadan çevreyi dolaşıp tünelleri inceleyerek onları dünyaya geri götürebilecek ipuçları aramaya koyuldu. Bunlardan üçü, birkaç metre sonra daralıyordu, geçmek olanaksızdı. Dördüncüsü daha ilginç göründü. El fenerinin sarı ışığı altında dimdik yükselirken zeminin kireçtaşı olduğu çarptı gözüne. Sağda solda da kahverengi toprak izleri vardı, bu da kafasını kurcaladı, ne de olsa geldikleri yolun çoğun-

da yalnızca kayalarla kaplı yerlerden geçmişlerdi. Birkaç adım ilerleyince ayaklarının altında dallar hissetti. Eğilip aldı. Kupkuru ve kahverengiydiler. Bir huş ağacının tepesinden kopup düşerek gelmişlerdi sanki. Truman süm-kürdü, bunu yaparken de hiç aksatmadığı gibi feneri kapadı. Tuhaf bir heyecan sarmıştı içini. Koridorun on adım ilerisi bayağı daralıyordu; durduğu yerde bütün dikkatini toplayarak duvarı eliyle yokladı. Sonunda sabrının karşılığını almıştı. Merakla homurdandı, duvara takılmış birkaç tutam kılı alarak yerden yukarıya duvarın yüksekliğini kestirmeye çalıştı, yapı ustası gibi göz kararıyla ölçtü. Karısı oturduğu yerde onu bekliyordu. Çantasında bir kurşunkalem bulmuş kayanın üstüne bir şeyler karalıyordu. Truman gidip yanına oturarak mağaranın tavanından süzülen ışıktaki kıl tutamlarını inceledi. Kendini oyununa vermiş olan karısı başını kaldırıp bakmıyordu. İçinden ok geçen kalpler çiziyordu kayaya, her birinin üzerine, özenle hem kendinin hem de kocasının adını yazıyordu. "Yol boyunca böyle yapacağım," dedi. "Olur da buralardan geçen olur diye." Truman kımıldamadan oturuyor, dişlerinin arasından keyifle ıslak çalarken dalgın dalgın tünelde bulduğu kılları inceliyor, olası çözümler üretmeye çalışıyordu. "Evet," dedi sonunda, "ayı olamaz. Ayların kahve beyaz kılları varsa, onu bilmem. Epey de uzun bu."

Elsie kocasının neyle meşgul olduğunu görmek için başını çevirdiği anda minotauros'un vahşi sesi çınlattı ortalığı, bu kez bayağı yakından geliyordu. Uğultusu o daracık yerde kulakları sağır ediyordu. Hemen peşinden de bir hışırtı koptu, sanki kasırgaya yakalanmış ölü yapraklar boş mağaralarda dönüp duruyordu. Panikle ayağa fırladılar, sesi çoğaltıp farklı köşelerden yüzlerine geri çarpan korkunç yankının geldiği yöne doğru başlarını bir sağa çevirdiler, bir sola. Truman, "Tanrım," diye haykırdı.

“İşte orada.” Adamın gözleri kocaman açılmış, parlıyordu, korkusunu yatıştırıp bir açıklama getirmekte zorlandığı karısının gözünden kaçmadı. Yankılar yanlarından geçip tünellere çarparak uzaklaştı. Truman öne doğru eğildi: “Bana bıçağı verir misin?” Eğri avcı bıçağını eline almak iyi gelmişti. Ceketini çıkararak matador edasıyla koluna astı, bir yandan da anlatıyordu: “Yuvası fazla uzak olamaz, Elsie. Bulursak, belki bize yolu gösterir.” Oysa karısı sırtını soğuk taşa dayamış onun hazırlanmasını beklerken korkudan ağzını açamıyordu. Sonunda “Şimdi,” dedi kocası, arkalarında uzaklaşan sesin taşların arasında gitgide azalan patlamalarına dikmişti kulaklarını. “Haydi şimdi. Usulca, tamam mı? Beni takip et.” Yuvasından çıkan bıçağın tik eden sesini duydu Elsie. Kocası fenerini ileriye tutarak tünele doğru yola koyuldu dik-katli adımlarla.

Ayakları taşların üzerinde akıl almayacak kadar gürültü çıkarıyordu. Hiçbir tatsızlık yaşamadan alçak tavanlı on kadar koridordan geçtiler. Toprağın altını kazan köstebekler gibi küçük adımlarla, düşünmeden, anlamsız ilerleyen ayaklarının sesinden başka çevrelerini saran nemli havada çıt çıkmıyordu. Truman fenerin ışığının zayıfladığının farkındaydı, yalnızca önünü görmek için aralıklarla yakıyordu. Deyim yerindeyse, her adımda patlayan flaşta yolunu bulan, sonra da karanlıkta o yolu giden bir çifti sahneliyorlardı. Truman’ın eli, bıçağın ağzına yakın bir noktada sevgiyle kenetlenmişti, bu keskin uzun sırtlı nesneyi iyi ki almıştı yanına. Çakılara eskiden beri meraklıydı, yolculuğa çıkarken mutlaka yanında bulundururdu. Bu eğri avcı bıçağını son savaşta bir Amerikan askeri armağan vermişti ona, işçiliği harikaydı, İngiltere’den yola çıkmadan önce kendi elleriyle bilemişti. Şimdi hayatın gerçeğinin karşısına çıkaracağı bilinmeyen bir canavarla –ya da daha önemlisi engelle– karşılaşmaya

giderken kendi canının kalın boynundan, güçlü omuzlarından aşağı sıcacık aktığını hissediyordu.

Az ötede koridorlar ansızın soğuyup rutubetlendi. Taş yerine toprak ve moloz içinde yürüdüklerini fark ettiler. Nemli hava alınlarından fişkırان soğuk tere karışuyordu. Son yürüyüşlerinde bal peteğini andıran mağaralar ve galerilerle kesişen dik köşeli koridorlar boyunca yokuş yukarı çıkmışlardı. Kimi zaman duvarları çatlatıp aşağıya uzanmaya çalışan solucan yumaklarına benzeyen beyaz fırfırlı ağaç köklerini görünce umutları artıyordu. Truman giderek daha hafif, daha rahat soluk aldığını hissediyordu, az sonra ciğerlerine bayram ettirecek temiz havaya yaklaşıyorlardı sanki.

Derken kayaya oyulmuş doğal bir amfiteatra geldiler, tam orayı geçip arkasındaki koridora gireceklerdi ki önlerinde uzanan karanlıkta iri bir gövdenin devrilirken çıkardığı gümbürtüyle irkildiler. Kaya ve topraktan oluşan küçücük bölmeye tatlı bir esinti dolmuştu adeta. Truman geri çekilip fenerini kapadı. El ele tutuştular, minotauros görünecek diye titreyerek beklemeye koyuldular; onlar loş ı ışıkta öyle dururlarken, tedirgin sessizliklerini homurtular, ahırda iştahı kabaran bir atın kişnemelerini çağrıştıran sesler bölüyordu. Gözleri kesintisiz karanlığa alışmıştı artık, bakışlarını önde uzanan tünele yönelttiklerinde çıkıntılı bir taşın –sipere benziyordu, inek ahırı olabilirdi pekâlâ– gerisindeki gölgede bir şeyin kımıldadığını gördüler. Truman ses çıkarmadan hızla on adım ilerledi, olanca gövdesiyle kayaya yapıştı. Sonra el fenerini yaktı ve dehşet içindeki inekle nutku tutularak göz göze gelmek üzere başını kuğu gibi köşeden uzattı. Uzun bir süre gövdesini kayadan ayırmadan öyle kalakaldı, yüreği göğüs kafesinin içinde kaskatı kesmişti. Durduğu yerde soluk alıp bedenini canlandırırken içini kaplayan o rahatlığı anlatacak İngilizcede var olan her türlü söz gel-

di aklına – bu kahredici, karşı konulmaz rahatlığın kırıntısı bile yetmişti dilinin tutulmasına, donup kalmasına.

Kocasının orada durup kaldığını gören ve kayanın arkasında her ne varsa onun cesaretini kıracak kadar afallatan bir şey olmalı diye düşünen karısı eline bir kaya parçası kapdığı gibi adamın yanı başına koştu; karşısında kan çanağına dönmüş gözleriyle bir inek duruyordu. Taşı elinden bırakıverdi. Şimdi de attığı kahkahalar yüzünden tepeden tırnağa titriyordu, bir şeyler söylemek üzere ağzını açtığı sırada inek kuyruğunu kaldırarak patır patır kakasını yaptı ve tünele doğru seğirtti. Karıkoca aynı anda, “Çabuk,” diyerek kahkahalar kopararak peşinden koşmaya başladılar. Ağaç köklerinden oluşan art arda kemerlerden geçtiler, derken, ansızın, inanılmayacak bir biçimde gün ışığında buldular kendilerini.

Kahkahalar ve gözyaşları arasında yere çöküp kör eden ışıktaki ellerini gözlerine siper ettiler, en az iki dakika böyle kaldıktan sonra yavaşça parmaklarını aralayıp tanıdık varlıklar dünyasına göz atmaya başladılar; siyaha çalan yeşil zeytin ağaçlarının yükseldiği bir tepenin eteğindeydiler. Koca bir çınarın köklerinden çıkmışlardı buraya. Bir yerlerden su sesi geliyordu. Ellerini gözlerinden azar azar çekerek masmavi Ege sularına baktılar, o da inatla onlara bakıyordu mavi mavi. Ağaçların da ilgisini çekmişti, sanki belli belirsiz kıpırdandılar. Arılar çiçeklerin üzerinde asılı dururken vızlıyorlardı. Dünya’nın Tavanı su katılmadık bütün acayıplığıyla kendini onlara pat-tadan göstermişti. Hiçbir taşkınlık, hiçbir haykırış onun güzelliğinin hakkını veremezdi. Elsie Truman ayakkabılarını fırlatıp ayağından atarak ayak parmaklarının üzerinde yaylanıp gevşedi ve kendini yavaşça çimenlerin üstüne bıraktı. “Yeniden doğmuş gibiyim,” diye geçiyordu içinden, konuşamıyordu, gözlerinde biriken yaşların yanaklarından süzüldüğünü hissetti. Kocası da yere uzan-

mış, kolunu başının altına yaşık yapmıştı; sigarasını emercesine nefes çekerken aldığı zevki anlatmaya sözler yetmezdi. Labirentin içinde onları açlıktan ölme olasılığıyla baş başa bırakmaktan başka bir şey sunmayan yaşam an-sızın üzerlerine yalnızca hareket ve duygu bolluğu yağdırmakla kalmamış, akıllarına getirmeye cesaret edemedikleri yüzlerce anıyla gerçekleşmesi uzak bir olasılık gibi görünen planları düşünmelerine fırsat vermişti. Truman'ın dudakları oynuyordu ama dua falan ettiği yoktu. Kendi kendine konuşuyordu.

“şimdi de,” dedi Elsie, “bir şeyler yiyelim.”

“Yiyip bitirelim,” oldu kocasının yanıtı yattığı yerden kımıldamadan, yanaklarını kaplayan sakalların uzunluğunu ölçüyordu iki parmağının arasında. Elsie yavaşça kalktı, o bitkinlik duygusundan kurtulmuş olmanın etkisinden sıyrılmamıştı hâlâ, un ufak olmuş sandviçleri kutularından çıkardı, üstlerini saran ıslak ambalaj kğidini tiksinerek soydu. “İşte,” diye uzattı kocasına, “midene bir şeyler girsin.” Adam doğruldu, gerinerek karısının uzattığı ekmeği aldı. İlk lokmasını ısırırken, “Her şey gönlünce olsun,” dedi, bir yandan da düşüncelerine eşlik eden ezgiler çıkaran su sesinin kaynağını bulmak için sağa sola bakınıyordu. Kadın kocasının yanına otururken havayı dudaklarında ve genzinde hissederek, “Biraz soğuk doğrusu,” dedi. “Acaba neredeyiz?”

Truman lokmasını çiğneyerek çevresine göz atarken çıktıkları yerin tüyler ürpertecek kadar vahşi ve sarp olduğuna karar verdi. Pusulanın her bir çeyreğinde ikinci güneşine kafa atarcasına yükselen çıplak dağların boğazlarıyla sırtlarını görebiliyordu. Karla kaplı tepelerine güneş ışınları vuruyor, birbirlerine karışıyordu – eteklerine yansayıp üzerlerine gelen kemik rengi alacakaranlık elmas gibi şakıyordu adeta. Yine de umutlarının tükendiği bir anda kendilerini meyvelerden ağaçlara, çiçeklere ka-

dar her şeyin bol olduğu –çevresi belki aşağı yukarı yarım kilometreye yaklaşan– bir çanağın kenarında bulmuşlardı işte. Burunlarına karın eksik olmadığı dorukların hemen altından çürük bitki kokusu geliyordu hafiften; oysa küçük çanağın ta dibindeki bir öbek köknar ağacından başka bitki örtüsü görünmüyordu. Dağların tabanının da dimdik duran bu küçük toprak parçasından nasılsa ayrı durduğu açıkça görülüyordu.

Truman, “Şu dağlar çok uzakta,” diye mırıldandı hayretle. “Biz de o kadar yüksekte değiliz. Deniz nerede acaba?”

Yavaşça, tadına vararak, konuşmadan sandviçlerini yemeyi sürdürdüler, bitirince artıklarını çınar ağacının altına özenle gömdüler.

“Ben olsam,” dedi Truman alçak sesle, çevresine bakınırken, “fazla iyimser olmazdım, Elsie. Mağarada olduğu gibi dağ başında da açlıktan ölebiliriz, biliyorsun. Görünürde ne bir yol var ne de ev.”

Elsie elbisesine dökülen kırıntıları silkelerken, “Yakınlarda bir yerde bir çiftlik olmalı. Hem bak,” diyerek gözlerini yüzeyi pürüzsüz ve parlak bir kayaya çevirmişti – cılalı gibiydi. “Ne?” dedi kocası. Kadın ayağa kalkarak o yöne ürüdü. “Davar,” dedi, çocukluk yıllarında tatillerini geçirdiği Derbyshire’dan aklında kalan sözcüğü kullanarak. “Demek ki koyun ya da keçiler var.”

Küçük vadiye doğru el ele, merakla sağa sola bakarak yürüyüşe geçtiler. Toprağın büyük bir malikânenin parkı gibi işlenmiş oluşu, Doğa’nın gelişigüzel emeğinden çok titiz ve özenli bir çabanın ürününe benziyordu. Çakıltaşlarının üzerinden bir dere akıyordu. Kuşlar ötüyordu. Bir ceviz ağacının sivri dalları rüzgârda aşağı sarmıştı. Daha aşağıda, sarp kayaların bitiminde gri tepelere karşı renk cümbüşü göze çarpıyordu: Şeftali çiçekleriyle kaplıydı. Güneşin altında kavrulan dağların gölge-

sinde uzanan göz okşayıcı, yemyeşil, verimli çayırlar bakılıp biçiliyordu besbelli. Giderek gözlerine inanamıyor, şaşkınlıktan ağızları açık kalıyordu, çevrelerini saran amfiteatrdaki bolluğu adım başı göğe uzanan iri kaya parçalarıyla karşılaşıyorlardı. Çimenleri ezerek arşınladılar. Ne var ki hangi yöne dönseler aşılmaz dorukları karla kaplı dağlar onlara bakıyordu. “Aklım almıyor,” dedi Truman, “nedense tuhaf geliyor. Hava çok sıcak.” Karısı ses çıkarmadan yanında yürüyor, ciğerlerine dolan boşalan temiz havanın tadını çıkarıyordu. Ona göre dağlar ürkütücü olmaktan çok görkemli ve çok güzeldiler. Yunanistan’ın dağlarında yürüyüş yapan ve temiz soğuk havaya karışan kekik kokusunu soluyan herkesin başına geldiği gibi sersemlemişti. Gökyüzünün bir köşesinde sedef rengi dev bulutlar yüzüyordu; ipek çadırları andırıyorlardı. Bu dinginliği onların sergiledikleri hareketlerle yaptıkları manevralar bozuyordu bir tek. Bazen birinin gölgesi dağın yamacına vuruyordu. Elsie kocasının aklına takılan sorunlardan habersiz, “Olağanüstü,” dedi. “Tek kelimayle olağanüstü.”

Dağdan akan suyun fır dönüp durulduğu kayaların arasındaki bir su birikintisine doğru bir ağaç yan yatmıştı – taşıdığı kirazlardan ucuna kadar bembeyazdı ağaç. Dallarında küçük kuşlar zıplıyordu. Uzanıp olmamış kirazlardan koparırken, “Açlıktan öleceğimizi mi söylemiştin?” diye sordu kocasına dalga geçerek. “Gel,” dedi kocası kollarını kadının kalçalarına sararak, sonra da onu en olgun meyvelerin sarktığı dallara kaldırdı. Başı kadının kalçalarında öyle dururken, kulaklarında eski bir şarkının sözleri çınladı birden: “Dünyada kalmış tek kız sen olsaydın.” O kadar geçmişe dayanıyordu ki bu şarkıyla bağlantılı olaylar ve yerler, aklından silinmişti artık. Karısı daha da yukarıdaki dallara erişmeye çabalarken kırdırıyordu. Eğilip kocasının dudaklarına buz gibi mey-

veyi tıkarken, “Yavaş ol,” diye uyardı onu. “Sen nerede olduğumuzu sanıyorsun? Cennet bahçesinde mi?”

Su kıyısında yan yana oturup ayaklarını çivi gibi suya daldırdılar, kirazlarını yedikten sonra üstüne son sigaralarını tüttürdüler, nöbetleşe. “Biliyorsun,” dedi Truman, “buralarda fazla oyalanmamalıyız. Hafife almadan önce nerede olduğumuzu bulsak iyi olur.” Elsie ayağa kalkıp üstünü başını silkeledi. Ayakları soğuk sudan buz kesmişti, bir sağa, bir sola döndürüp oynatarak kan dolaşımını hızlandırmaya çalıştı. “Peki,” dedi, “minotauros’dan sonra her şeye katlanabilirim.” Kocası yağmurluğunu katlıyordu yine, o sırada aklına gelivermişti işte. “Bu *ka-*
dar mı sanıyorsun?” dedi kuşkuyla. “Başka ne var?” diye sordu karısı. Truman başını iki yana sallayarak bir an düşündü; minotauros’u evcilleştirdiklerini itiraf etmeye dili varmıyor gibi bir hali vardı; kendi korkularını, mölemesi toprağın derinliklerinden duyulan kahverengi bir ineğe dönüştürmüşlerdi. “Bilmem,” dedi sonunda, ayağa kalkarak karısının yanına gitti.

“Şu ağaçların oraya gitsek ya,” diye işaret etti, “aşağıya bak. Belki de o köy aşağıdadır – neydi adı? Cefalù mu? Evet, Cefalù.”

Kıştan kalma dere yataklarını geçitler, mersin ağaçlarının arasına daldılar. Tepeye tırmanırken yandaki tepelerden birinin arkasında otlayan koyunlar çarptı gözlerine. “Görüyor musun?” dedi Elsie, “Sana söylemiştim. Yakınlarda bir çiftlik olması gerek.” Ne var ki görünürde ne bir patika vardı ne de bakımlı ağaçlarla ormandan başka bir bitki. Son tepeyi inerek çam ağaçlarına doğru tümseği çıkarlarken, aşağıda birini gördüler, bir yabancı. Tam da suyun birdenbire derinleşip bulanıklaştığı, kendine küçük gölcükler, bataklıklar ördüğü noktada kıyıya oturmuştu. Elinde de bir olta vardı. Başında parlak bir örtü, uyukluyor gibiydi. Truman, “Sonunda,” diyerek derin bir

oh çekti. “Dertlerimiz son buldu.” Sonra da tek başına oturan yabancıya doğru bayır aşağı inişe geçtiklerinde ellerini ağzına götürerek bağırmaya başladı: “Hey sen!” Karısı, “Şunu Yunanca söylemeyi denesen daha iyi,” diye takıldı. “Duymuyor galiba.” Gerçekten de yabancı hâlâ sırtı onlara dönük oturuyor, aldırış etmiyordu. Ancak Truman’ın ikinci bağırışına döndü arkasına, o zaman kadın olduğunu gördüler. Ayağa kalktı, oltayı elinden bırakarak durdu, oradan tüyse mi, yoksa yaklaşımlarını beklese mi karar veremiyor gibiydi. Truman ve karısı kol kola, şen şakrak bayırdan inerken, kadının soğuk davranışını fark ederek vadide bulunmalarının nedenini açıklama gereği duydular: “Kaybolduk.” Fakat kadının tavrı değişmedi, her an kaçıp gidecek gibi bir hali vardı. Kahverengi pantolonla yamalı eski bir kazak giymişti. Başındaki örtü çenesinin altında düğümlüydü. İyice yaklaşırlarken Elsie alçak sesle, “Pek işe yaramışa benzemiyor. Kadın anlamıyor. Yunan da değil galiba, ne dersin?” dedi.

Daha da yaklaştıklarında yaşlı bir kadın olduğunu gördüler, erkeksi bir havası vardı, kırılmış saçları kısacık küt kesilmişti. Güvensiz ve tedirgin bakan kahverengi gözleri buruşmuş yüzünde içeri çökmüş, çevreleri kırış kırıştı. Ayakta durmuş derenin karşı kıyısından onlara bakıyordu, bir elini ürkerek arkasındaki zeytin ağacının gövdesine dayadı, sanki ondan medet umar gibiydi. Annesinin eteğine yapışmış çekingen çocuktan farksız, diye düşündü Elsie. Kocasını dürttü. “Haydi. Konuşsana.” Mr. Truman’ın üstüne acayip bir kararsızlık çökmüştü. Yaşlı kadının suskunluğundan hiç İngilizce anlamadığı sonucunu çıkarmıştı. Yunancayı da o konuşamıyordu. Yine de hazır ola geçip dudaklarını açarak heceledi: “İn-gi-liz. Biz İn-gi-liz. İn-gi-liz.” Bir yandan karısını ve kendini işaret ediyordu.

Kadın ilk kez gülümsemişti – yüzü gevşerken aydın-

lanmıştı da. “Tanrı’ya şükür,” dedi Truman’a Graecen’i çağrıştıran minnet dolu ve temkinli boğuk bir sesle. “Çok şükür. Evan’dan geldiğinizi sanmıştım. Beni almaya geldiler diye düşündüm.” Birden gevşeyiverdi, doyasıya kahkaha atabilmek için öne eğildi, gülmekten kırılacaktı neredeyse, bir yandan da elleriyle kalçalarını dövüyordu. Truman tarzanca konuşmak zorunda kalıp kendini küçük düşürdüğü için epey bozulmuştu. “Demek İngilizce biliyordun?” Kadın oltasını alıp sepetini koluna astı. “Aslında Amerikalıyım,” dedi. “Adım Adams, Ruth Adams.” Taşların üstüne basıp karşıya geçilecek sığ yere gelene dek dere boyunca yirmi adım kadar yürürken anlatıyordu. “Yıllardır bir yabancıyla karşılaşmadım.” Sesindeki haşın tınının yanında, onu dinlenesi tatlı bir ezgiye dönüştüren etkileyici özenli bir albenisi vardı. “Beni bağışlayın. Yabancılarla karşılaşmayınca kibar olmayı da unuttur insan.” Dereyi geçerek yanlarına geldi. Ayağında ayakkabı yerine haki çoraplar olduğu Elsie Truman’ın gözünden kaçmamıştı, altlarına da tabanlığı andıran bir şeyler geçirmişti. Yakından daha da yaşlı görünüyordu; ama yüz hatları çocuksu pürüzsüzlüğünü korumuştur her nasılsa. Kırışmıştı ama olsun. Çoğu yeri yamalı kah-verengi çizgili kadife pantolonuyla karşılarında durup karıkoca kendilerini tanıtırken çekinerek elini uzattı. Bilekleri ince ve biçimliydi ancak tırnakları bakımsız ve kırık, avucunun içi de rençberlerinki kadar nasır tutmuştu. “Ruth Adams,” diye mırıldandı Truman çiftine sırayla. “Mutlaka,” dedi, “labirentten çıkmışsınızdır.” Mr. Truman bu sözcüğü duyar duymaz gün ışığına çıkınca gördükleri karşısında ansızın siliniveren kapana kısılmışlık duygusunu ve tehlike dolu dakikaları hatırlamıştı. “Evet,” diye yanıtladı çarçabuk, “aşağıda başkaları da var.” Yabancı dönerek onların yanı sıra ağır adımlarla yürümeye koyulurken, “Yorgun olmalısınız,” dedi. “Gelin be-

nimle, sizin için yiyecek neler hazırlayabilirim bir bakalım.” Elsie Truman bir şeylerin ters gittiği duygusuyla yürüyordu; kadın kocasının diğerleriyle ilgili dediklerini duymamıştı herhalde. “Aşağıdaki mağaralarda kaybolan,” diye anlattı her bir sözcüğün üstüne neredeyse ders veren bir öğretmen edasıyla tek tek vurgu yaparak (belki de Amerikalılarla İngilizlerin kullandıkları deyimlerin farklı olması yanlış anlaşmaya yol açmıştı), “en az dört-beş kişi daha var.” Kadın başını ondan yana çevirip bir saniye kadar baktıktan sonra, “Affedersin. Kocanı işittim. Ama yapabileceğimiz hiçbir şey yok, anlıyor musun? Buraya bir tek labirentten geçerek gelebilirsin.”

“Başka yol yok mu?” derken Truman tökezledi – duydukları karşısında fazla heyecanlanmıştı anlaşılan. Hemen toparlanıp kadının önünde dikildi. “Ne dedin?”

“Başka yol yok,” diye tekrarladı kadın, incir yapraklarının arasından görünen üç küçük balığı düşürmemeye özen göstererek sepeti usulca yere bırakıp ellerini ceplerine soktu. Gözle görülen her yeri çevreleyecek şekilde ufku işaret ederek, “Her yer çevrili,” dedi alçak sesle, sesi biraz ayarsız çıkıyordu; kuşku ve dehşet karışımı bir ifadeyle bakakaldıklarını görünce ekledi: “Bana kulak verin lütfen.” İçtenlikle söylemişti bunu ancak çekingen de olsa özgüveni nedeniyle buyurgan bir havada çıkmıştı dudaklarından. “Dinleyin.”

Truman öfkeyle tekrarlıyordu: “Başka yol yok.” Labirentten kurtulmak için tükettiği onca enerji, gösterdiği onca kararlılığa karşı, onu aşağılamak için böyle söylenmişti sanki.

Kadın ısrar ediyordu: “Doğru.”

Truman, “Peki burası ne oluyor?” diye kafa tuttu. Dağların yükseldiği, batan güneşin altında gül kırmızısına ve katran rengine bürünen çevrelerini işaret etti hafifçe.

“Uçurum,” dedi kadın. “Çepeçevre. Kolay kolay ina-

namazsınız, biliyorum. İlk geldiğimde ben de inanamamıştım. Aşağıya inen yolu bulmak için çok uğraştık.”

Sepetini önce koluna, ardından da omzuna asıp birkaç adım attı. “Beni takip edin, size evi göstereyim.”

Karıkoca Truman’lar bakiştılar. Gerçeklikten kopma duygusu, bir ağa takılmışlık duygusu yeniden tutsak almıştı ikisini de. Karısı parmaklarını döndürerek deli işareti yaparken, “Sence akli başında mı?” diye sordu. Kocasından yanıt gelmedi. “Ne olursa olsun bir ev var,” dedi. “Haydi yürü.” Rüyada gibi yürüdüler, kadın çayırılık alana dönerken yetiştiler ona.

Yamacın ardında bilinçli ekim yapıldığının belirtilerini gördüler ilk kez – kuzeye bakan yanı kayalardan alçak bir duvarla kapatılmış bir çanağın içinde küçük bir bağ vardı. Elsie Truman’la göz göze gelen kadın, “Evet,” dedi, “en çok özen gösterdiğimiz yer bu küçük bağ. Şarabı idare eder ama bu bizim uzman olmamamızdan kaynaklanıyor.” O sırada Mr. Truman yaklaştı yanına. “Sözünü ettiğin ‘biz’ kim, Mrs. Adams?” Kadın çizgilerle kaplı ama çocuksu yüzünü döndü ona, özür dilercesine gülümsüyordu. “‘Biz’ dediğim ben ve erkek kardeşimdi. Şimdi yalnızım. İngilizce konuşmayalı...” Ansızın arkasını dönüp uzaklaştı, daha fazlasını anlatmadı.

Taşlı bir patikada gelişigüzel dizilmiş kaktüslerden bir çit çıktı karşılarına. Bodur zeytin ağaçlarıyla pırnal meşelerinin aralarından geçince, taşları üst üste konarak kaba saba yapılmış, arıların miskin miskin uçtuğu çayırılık alanın ortasındaki küçük evin karşısında Truman çifti şaşırmıştı. “İşte,” dedi Mrs. Truman, dudaklarına yılan gülümseme karşısında ev mimarisi örneğini görmenin rahatlığını anlatıyordu. “Arıların da var.”

“Evet. Bal için. Godfrey gittiğinden beri ekmek yapmakta pek başarılı sayılmam ama. Buğdayı yeteri kadar ince öğütmek zor, anlarsınız, e, ben de yaşılanıyorum.” Konuşurken başını öne arkaya sallıyor, gülümsüyordu.

Truman'ın yüzünden gözlerine, kulaklarına inanamadığı okunuyordu. İnkna olmamıştı işte. Yan yana yürüyerek eve doğru ilerlediler, Truman işçiliği uzman gözüyle inceledi; kabaca yontulmuş kayalar bloklar halinde dizilerek yapılmıştı. Köşeleri dümdüz edilmemişti, görebildiği kadarıyla taşların birleşme yerlerinde harç da yoktu. Eski cephanes sandıklarının kararmış tahtalarıyla kaplı sundurmayı ağaç fidanları tutuyordu. Kimi yerlerde seri numaralarıyla özellikleri okunuyordu hâlâ. Kadın yolu gösterdi. "Bu evi yapmak tam altı yılımızı aldı. Kuşkusuz Godfrey çok çalıştı üstünde. Yaratıcılıkta üstüne yoktu. Delice emek harcadı. Daha önce tepedeki bir mağarada kalıyorduk. Ama burası daha korunaklı, içini ne güzel yaptı, baksanıza." Kalın bir kapıyı iterek açtı, upuzun, alçak tavanlı bir odaydı içerisi, yerler çam ve servi çıtalarıyla kaplıydı. Duvarların pütürlü gri sıvasının üstüne yer yer toprak karışımı sürülmüş, onun da üstüne birisi kömürle insan yüzleri çizmişti. "Sevimli değil mi?" Kadın içinde bir odun kütüğünün yandığı taşocağın başına gidip ateşi karıştırdı, birkaç odun daha ekledi. Ocağın ızgarasında duran paslı benzin tenekesinin yarısı ılık suyla doluydu. "Haydi, gelsenize," diye seslenirken yüzü öyle ışıldıyordu ki Truman çifti çekinmelerinin huysuzluk olacağına karar verdi. "Godfrey'in eserini yabancılara gösterme zevkine hiç erişemeyeceğimi sanırdım. Godfrey, erkek kardeşim." Duvara çiziktirilmiş dalgalı saçlı, yakışıklı, hırçın yüzlerden birine koydu parmağını yine gülümseyerek.

Truman'ın gözleri hayranlıkla irileşmişti. Odada hiç sandalye yoktu ama sağa sola, içleri samanla doldurulmuş minderler atılmıştı. Az sonra üzerlerindeki kumaşın ince paraşüt bezi olduğunu fark etti. Perdahlı tahtadan yapılmış iki sehpanın bacakları kabaca yontulmuş kütüklerdi. Alevlenen ateşin sıcaklığından ısınmış üç Kızılder-

li battaniyesi göze çarpıyordu. Onun dışında içerisi çıplak ama tertemizdi – aynı zamanda da eksiksiz bir yuva.

“Elinizi yüzünüzü yıkamadan önce,” dedi kadın tatlılıkla, “size çay yapayım – gerçek çay değil ama onun kadar lezzetlidir. Girit çayı¹ –salep– duymuşsunuzdur herhalde. Bir dakika bile sürmez.” Odanın ortasında kararsız ayakta duran karıkocayı orada bırakmıştı, yan odadan sesi geliyordu, bir şeylerle meşguldü. Elsie Truman minderlerden birine oturup ayaklarını ateşe uzattı. “Peki,” dedi, “sen bunlardan ne anlam çıkarıyorsun?”

Truman ne anlam çıkaracağını bilmiyordu. Düşüncelerini kendine sakladı. O sırada kadın geri gelmişti, heyecanlı bir beklenti içinde olduğu yüzünden okunuyordu. “Harika,” dedi, Elsie Truman’ı ateşin başında otururken görünce. “Çok sevinçliyim.” Onlar hayal ürünüymüş de geri geldiğinde gözden kaybolmuş olacaklar diye korkmuş bir hali vardı. Emaye fincanlar getirmişti, kaynayan suyu metale döktü. “Bataklık orkideleri,” diye açıkladı. “Bu da Godfrey’in zekâsının ürünü. Sanırım seveceksiniz.” Fincanları ellerine tutuştururken şekeri olmadığı için özür diledi. “Bu dağda ne şeker bulabiliyorum ne de tuz,” diyerek yere oturdu, biçimli ayaklarını ateşe uzatmadan önce kat kat giydiği çorapları çıkardı. “Tepede pancar yetişir ama özünü çıkarmayı bilmiyorum, çiğnemek de çok yorucu. Belki siz bana yardım edebilirsiniz?”

Truman böyle bir konuda bilgi sahibi olmadığını belirtti dalgın bir edayla. Cefalû’ya dönmenin bir yolunu bulacaklarına inanıyordu hâlâ, bunun sonucunda da bu yabancının, onu sahiplenerek kendi işlerine dahil etme çabasına içerlemişti. Ansızın kadının Godfrey’in artık burada olmadığını söylediği aklına gelince umutlandı. “Bize Godfrey’i anlatsana biraz daha.”

1. Salep yapımında da kullanılan bir orkide türünün tohumlarından elde edilen bitki çayı. (Ç.N.)

“Godfrey,” dedi kadın, çayından bir yudum alarak. “Ötekiler, Evan ile John gittiler, Godfrey benimle kaldı. Tek kardeşimdi. Emekli olduktan sonra onunla çok yakındık, en azından ben öyle düşünüyordum. Burada yaşamı daha katlanılır kılmak için çok şey yaptı. Evi, sundurmayı, mutfak lavabosunu – onu görmediniz henüz. Gördüğünüz her güzel şey Godfrey’in eseri. Ama ne-dense yıllar geçtikçe huzuru kaçtı, yapacak işler giderek azalıyordu. Eylem adamıydı o. Başlangıçta buraya cennet diyordu; ama cennetle yetinip mutlu olacak bir adam değildi. Dağlara tutkundu – zamanında iyi bir dağcı olarak ün salmıştı. İssız bir yerde tıkılıp kalmayı, tırmanmadığı dağlarla çevirili olmayı kaldıramıyordu. Tırmanıp kurtulmayı, dünyaya geri dönmeyi denedi ama ayağı kaydı. Tam iki yüz metre düştü. Size çakıldığı yerdeki bayrağı gösteririm. Tepeden görülüyor – ona Elik Noktası deriz, çünkü kocam John orada bir elik görmüştü. Bayrak rüzgârlı havada dalgalanır. Godfrey’ in hâlâ sağ olduğunu düşünmek gibi tuhaf bir duyguya kapılırsın – sanki imdat diye bağıır. İki yassı granitin arasına düşmüştü. Kendi hatasıydı. Rüzgâr çok şiddetli esiyordu. O sırada oturduğum yerden onu seyrediyordum. Birkaç yıl geçmiş olmalı. O gittiğinden beri fena halde yalnızım, biraz da çaresiz. Godfrey hiçbir zaman ne yapacağını bilmezlik yaşamamıştı. Ama artık siz geldiğinize göre her şey değişti. Belki arkadaşlarınız da yolu bulur, size katılırlar. Kalabalık daha eğlenceli olur. Ha, aklıma gelmişken, oyuktan size birkaç battaniye çıkarmam gerek. Geceler soğuk olur.” Truman’ın yüzündeki bunalmış, inanmaz ifadeyi fark edince pattadan sustu. “Bana inanmadığını görüyorum.”

“Şey,” diye geveledi Truman, “uçuk bir hikâye olduğunu kabul et.”

Ruth fincanını bırakıp ayağa kalktı. “Bir saat daha ısı-

ğımız var. Gelin birlikte yürüyüş yapalım da çıkış yolu olmadığını kendi gözlerinizle görün. Üzgünüm. Neler hissettiğinizi biliyorum. Ama yararı yok.”

Elsie Truman ateşin başına kedi gibi kıvrılmıştı, fincanındaki salebi son damlasına kadar içti. “İnanamıyorum,” diyordu onur kırıcı bir söz söylemişçesine olabildiğince çocuksu, tatlı bir dille. “İnanamıyorum işte.”

“1926’dan beri buradayım,” diye anlatmaya koyuldu kadın. “Şuradaki duvarda yazıyor; bu evi yaptığımızda takvimimizi de yaptık. Şimdi...”

Truman tamamladı: “Dokuz yüz kırk yedi.”

“Yirmi bir yıl.”

“Uzun bir süre.”

Kadın, Truman’ın karısının yanına kuruldu yine, “İlk geldiğimizde,” diye devam etti, “önce Girit’e geldik, kocamın kazı yapmak istediği bir yer vardı – Castro’da. Arkeologdur, yani öyleydi, Evan da sonradan asistanı olan bir öğrencisi. Godfrey İngiltere’den yanımıza tatile gelmişti. Köyde yaşıyorduk –Cefalù– duymuşsunuzdur. Bir gün Godfrey eğlence olsun diye labirentin krokisini çıkaralım dedi. Tehlikeli olmadığına inanıyordu. İyice derinlere girmiştik, derken küçük tünellerden biri çöktü, geri dönüp çizdiğimiz çizgiyi takip edemedik. Neyse ki yanımızda yiyecek vardı. Buraya çıkmamız bir haftamızı aldı.”

Truman çifti kımıldamadan dinliyordu. Mr. Truman, “Peki kocan nerede,” diyebilirdi sonunda, “ya öteki adam?”

Kadın ellerini yüzüne kapadı, avuçlarıyla yanaklarını ovuşturdu. “Geri döndüler,” dedi boş gözlerle bakarak, sesi yavan çıkmıştı, renksiz. Kaba çorabını çekiştirip taban yerine geçen keçeyi düzeltiyordu.

“Nereye döndüler?” Sonra da şaşkınlık ve hayretle, “Labirente mi?” diye ekledi.

“Evet,” dedi kadın. “Burada kapalı kaldığına çok canı sıkılmıştı kocamın. Nefret ediyordu. Evan’la kavga edip

duruyordu. Barışı sağlayan Godfrey oluyordu. Yanımızda olmasaydı neler yaşanırdı bilmem. Evan bana âşıktı galiba – yok, yalan söyledim, bana âşık olduğunu biliyordum. Derken günün birinde şanslarını denemeye karar verdiler, yeniden labirente girecek, öbür taraftaki çıkışı bulacaklardı. Başardılar mı bilmem. Yıllar geçti üzerinden.” Ayağa kalktı, bir eliyle duvardaki tarihi işaret ederken, diğeriyle kapıyı açtı. “Gelin, kendi gözlerinizle görün.”

Oraya tıklıp kaldıklarını onlara kanıtlamak için tek gereken yarım saatlik yürüyüştü. İnsanın hâlâ inanası gelmiyordu ama gerçek buydu. Neresinden bakarsan bak tepenin dört bir yanı dimdik aşağı iniyor, birkaç yüz metre sonra yemyeşil ama ıssız vadilerle buluşuyordu. Cefalû’nun hangi yönde olduğunu söylemek bile güçlü buradan. Truman’ın gözleri uzakta belli belirsiz görünen portakal ağaçlarına takıldı. Güneş hızla batarken çevrelerini saran dağların dorukları mücevher eriyiği misali ışıldıyordu. Bulundukları bu tepe çemberinden çıkış yoktu; görünürde ne bir köy vardı ne de denizin pırlıltısı. Burası ay yüzeyinde bir krater de olabilirdi pekâlâ.

Yaşlı kadın yanlarında yürürken suskundu; düşünceli. Anlattıklarının doğruluğunu kanıtlamak için hüznünlü çabalarına son vermiş görünüyordu. Alabalıkların yüzdüğü dereye götürdü onları, suyun karşı yakasında beş koyunla bir inek gözlerini onlardan ayırmadan otluyorlardı. Değişik zamanlarda labirentin içinden geçip buraya çıktıklarını anlattı. “Şimdiye kadar,” dedi, “geri dönmeye can atmayan bir tek bunları gördüm.” Bütün bu güzelliklerin ortasında hissettiği yorgunluğun etkisiyle olsa gerek Elsie Truman’ın gözpınarlarına yaşlar doldu. “Geri dönmeyelim, n’olur,” dedi. “Çok yorgunum.”

Küçük eve girerlerken tanıdık ve sıcak bir yuva ortamına kavuşma duygusuna kapılmışlardı bile – evin sahibydiler sanki. Birlikte geziye çıktıkları kimselerin başına

ne geldi kaygıları da çoktan silinmişti akıllarından, onlara yardım elini uzatmanın olanaksızlığı gün gibi ortadaydı artık. Karıkoca birlikte yaşlı kadına yardım ettiler, biraz daha çay demlediler, ateşi beslediler ta ki alevleri yükselip koyu gölgeleri, bu Cennet'ten bıkmış usanmış üç erkeğin yüzünün –her birinde ortadan kaybolduklarını sezdiren anlaşılmaz bakışlar vardı– meraktan uzak, düşünceli gözlerle onlara baktığı karşı duvara vurana dek. Sonunda kadın suskunluğunu bozmuştu, “Geçmiş zaman, şimdiki zaman – ne demekse?” dedi, ateşin başına bir minder çekerek. “Yine de bana dış dünyada neler olup bittiğini anlatabilirsiniz. Neler oluyordu söylesenize.”

Truman çifti biraz duraksadıktan sonra kadının meraklı sorularına yanıt vermeye başladılar. Evet, savaş olmuştu. “Ben de öyle düşünmüştüm,” diye bir çığlık duyuldu. “Bir tane daha olduğunu anlamıştım.” Ruth ayağa kalkıp duvara yaslanarak ekledi: “Bir gün gökyüzünden peş peşe paketler düşmeye başlamıştı, paraşütle iniyorlardı. Malzeme taşıyan koskocaman kutular – tıbbi malzemeler, giysiler: hiç görmediğim şeyler. Onları da anla-tın bana. Ağaçların arkasındaki açıklıkta elli kadar tüfek var, Godfrey üst üste dizmişti onları. Namlularından su tesisatı döşeyebilir miyiz diye merak ediyordu. Taştan çok güzel küçük bir küvet yaptı ama sıcak su sorununu çözmedi.”

“Eğer elinde eski bir ispirto ocağı varsa,” diye açıkladı Truman, “biraz da boru, sana su ısıtıcısı yapabilirim.”

Konuşmalara renk gelmişti. Girit'te çarpışmalar sırasında bir yığın Alman malzemesi yanlış noktaya yönelerek yaylaya inmişti. Sabah erkenden oraya gidip Truman'ın uzmanlık bilgileri ışığında inceleme yapmayı kararlaştırdılar. “Bir de giyecekler var, kat kat giysileriniz olacak, sıcak tutan cinsten. Pantolonlar, yün kazaklar. Güzel şeyler. Bazıları tam İngiliz tarzı.”

Çorba, alabalık, Yunan tarzı keçi peyniri ve üzerinde yağ parçacıklarının yüzdüğü bir bardak sıcak keçi sütünden oluşan akşam yemeği boyunca sürdü sohbetleri. Hepsi çok lezzetli, eksikliğini hissettikleri tuz da olsaydı keşke. Bir yandan yemek yerken bir yandan da ay ışığının giderek aydınlattığı dağların doruklarındaki olağanüstü parıltıyı seyrediyorlardı; dev bir sahne vardı sanki karşılarında. Bu görkemli dinginliği içine çektiğini hissedenden Elsie Truman, dudaklarından dökülen sözlerin hiçbir öneminin kalmadığını, sıradan seslere indirgendiğini düşünüyordu. İçini korku sarmıştı; ancak daha az belirgin, daha az anlaşılır bir korkuydu bu, hem bilinen dünyadan koparılmış olmak dışında ne vardı korkulacak?

“Godfrey, Evan, John ve ben,” diyordu yaşlı kadın. “Buraya vardığımızda bitkin bir haldeydik.” Konuşurken gözlerini ateşten ayırmıyor, o günleri gözünün önünde canlandırmaya çalışıyordu. “Yine de elimizde alın yazımızın bize bıraktığı ne varsa onlardan kendimize katılabilir bir yaşam kurduk. Büyüteç, birkaç battaniye, küçük bir testere, balta, tabanca falan. Aylarca yalnızca ateş sayesinde sağ kaldık. Görülmedik ölçüde soğuk geçen kış mevsiminde evin kuzeye bakan ilk duvarını ördük. Godfrey’in buyruğu altında eşek gibi çalışıyorduk. O her işte doğal liderdi. Gördüğünüz gibi hâlâ eksik olan temel şeyler var; pencere camları örneğin. Gri ipek perdeler sevimli ama eften püften; aralarından rüzgârın girdiğini hissedebilirsin. Odaya Çin havası katıyorlar, öyle değil mi, hele dağların banyo edilen film gibi yavaşça üzerlerine vurduğunu görünce? Onlar gittikten çok sonra koşullar daha iyileşti. Benim içimde de bir şeyler değişti ama bunu nasıl dile getireceğimi bilmiyorum. Belki yalnız yaşamının etkisidir. Belki de ben öyle sanıyorum; ama Godfrey, Doğa güçlerine karşı olmak yerine, her nasılsa onların dostu olduğumuzu söylerdi. Felsefe oku-

muştı, tanıdığımız bütün Batı uygarlığının karara dayandığını anlatırdı: Bu da mutlaka kurma ya da yıkma kararıydı. Gel gör ki, derdi, içimizde geliştirebileceğimiz bir şeyler var, o zaman hayatını tümüyle değiştirebilirsin, buna huzur ögesi adını vermişti. Kulağa saçma geliyor, değil mi?”

Öyleydi. (Yok ya, dedi Truman içinden, esniyordu; bunca didin, çabala, önce hayatla, sonra labirentle, ne için, Girit’in bir yaylasında, hiç kaçış yolu olmayan bir yerde bu saçmalıkları dinlemek için mi?) Ama karısının ilgisini çekmişti anlaşılan. Yanaklarındaki pembelik her zamanki gibi heyecanını ele veriyordu, kadına doğru eğilerek, “Devam et,” diye üsteledi.

Yabancı bağdaş kurup oturduğu yerde önüne bakıyor, arada bir de minik elini ısıtmak için ateşe uzatıyordu. “Godfrey, insanın çevresindeki dünyaya fiziksel etki bile yapabileceğini söylerdi. Bak, burası daha gülünç. O gittiğinden beri baltanın aşınmadığını fark ettim. Evi inşa ettiğimiz o ilk günlerde bu aletin bizim için ne kadar önemli olduğunu tahmin edemezsin; gözümüzden sakınırdık onu. O günlerde bile ara sıra bilemek gerekirdi. Godfrey’in işiydi bu. Ama o gitti gideli her zamankinden daha keskin, daha parlak; görüyorsun, kesip biçmek için elimden de düşmüyor üstelik. Parmağını üstüne koy bak. Keskin, değil mi?” Kadın Elsie Truman’a gülmüseddi. “Canın sıkıldı bakıyorum. Sıkılmasın. Ben kafayı üşütmedim.”

Mrs. Truman bunu aklından bile geçirmediğini belirtti. Daha fazlasını dinlemeye can atıyordu fakat yabancı hızla ayağa kalkıp onları yatacakları odaya götürmeyi önerdi. Reçineye batırılmış sazlardan yapılma köşede duran meşaleyi alarak iki küçük yatağın bulunduğu odaya yöneldi. Pencereleer tahtayla kapatılmıştı ama duvarlar oturma odasındaki gibi beyaz badanalıydı. İçerisi

buz gibi soğuktu. Elsie Truman gözyaşlarını tutamadı. Kocasını onu sakinleştirmek için kılını kıpırdatmıyordu; gözleri tavanda yanı başında durmuş şaşkın şaşkın tekrarlıyordu: "Sen ne istersen söyle ama bu haksızlık. Hiç kuşku yok." Sonunda yorgunluk şaşkınlığını bastırdı, uykuya daldı, ısıtmak için ellerini koltukaltlarına sıkıştırmıştı. Karısı yattığı yerde uzun süre sessizliğin derecelerine kulak verdi, sanki dev bir deniz kabuğunun içinden geliyordu; derken kırılıverdi, sesler azaldı, sanki bir fare tıkırtısına ya da minik ayakların altında ezilen buz kristallerinin pıtırıtısına dönüştü. Pencerenin dışındaki buzları hissedebiliyordu, ay ışığında çırılçıplak dururken kendilerini kar kaplı düşüncelere kaptırmışlardı. Gördüğü düşlerden birinde yolunu kaybetmiş gibiydi Elsie; ama bu dünyanın yabancılığında büyüyen dehşet duygusunun altında ona ters gelen bir tek bu vardı sanki.

Gecenin ortasında Doğa'nın gereklerini yerine getirmek için aklında kaldığı kadarıyla ateşin yandığı oturma odasının yolunu tuttu. Ay tepeye yükselmişti şimdi, pencereleri örten ipek perdelerden yansıyan ışık kör ediciydi; arada bir hafif bir esinti doluyordu içeriye. Tam ön kapıyı açacaktı ki ay ışığında en yakın perdeye yansıyan kadının silueti çarptı gözüne; bir battaniyeye sarınıp yüzünü dağlara dönerek üç bacaklı bir tabureye oturmuştu. Başını havaya dikmişti, sanki duyduğu bir sese kulak kabartıyordu ama huzurlu bir hali vardı. "Korkma," dedi ona. "Dışarı gel istersen."

Elsie Truman evden sıvışırken yakalanmış küçük bir kız gibi hissetti kendini. "Bir saniyeliğine gelmiştim," dedi mandalı kaldırıp sundurmaya çıkarken.

Yabancı ne başını ondan yana çevirdi ne de başka bir söz söyledi. Öyle kendinden geçmişti ki sanki dua ediyordu. Elsie gidip işini gördü, o buz gibi gece ayazında dışarıda kalmaya hiç niyeti yoktu. Sundurmaya döndü-

günde kadının ona seslendiğini duydu: "Elsie." Ama yerinden kıınıldamamıştı, hâlâ yukarı bakıyordu, gözlerini karlara dikmişti. "Evet," dedi Mrs. Truman.

"Sana hiç uyumadığımı söylesem, benim çıldırdığımı düşünürdün, herhalde." Ağzından çıkan her sözcüğün ayrı bir tadı var gibi söylemişti bunları. "Her gecem burada geçer, kendimi dinç hissedirim. Dinle, gel biraz otur yanımda, sana bir şey anlatacağım."

Elsie, "Üşüdüm," diye karşı çıktı.

"Canım bir saniyeliğine oturuver." Dediğini yaptı, balkon duvarına oturdu. "Peki öyleyse," diye başladı yabancı, gözlerini hâlâ gelişigüzel yarıkları ay ışığında kap-kara ve uğursuzca ışıldayan karlı dağlardan ayırmamıştı. "Nabzımı tut. Normal, değil mi? Bak ellerim ne kadar ılık, ayaklarım da. Eğer doktor olsaydın, dolaşım sistemim hakkında övgüler düzerdin." Yeteneklerini başka yerden almış gibi buğulu, dalgın bir havada konuşuyordu. "Uyku," diye sürdürdü zor duyulur bir sesle, "yorgun insanlar için uydurulmuş. Beden ve ruh sağlıkları bozulan insanlar yorulur, tıpkı yanlış pozisyonda duran atletlere kramp girmesi gibi." Elsie Truman avuçlarını birleştirmiş sabırsızca üflüyordu. Bir zamanlar Londra Teknik Okulu'nda biyoloji dersleri görmüştü ama böyle bir konuya hiç değinilmemişti. "Uyku da ölümden daha gerekli değil," diyordu yaşlı kadın hafif bir sesle. Arkasından da üstüne basa basa ekledi: "Keşke başıma neler geldiğini sana anlatabilseydim. Godfrey, pattadan, hiç habersiz gittikten sonra – çok tuhaf, olmayacak bir duyguya kapıldım, yararlı biri olduğumu hissediyordum. Nasıl anlatsam? Karanlık bir gecede kapıdaki anahtar deliğini bulmaya çalışırsın. Bulamazsın. Yaşantımız da böyle işte. Derken anahtar deliğe girer, yeniden evin efendisi olursun. Yarım saniyelik bir rahatlama ve güç duygusu. Başka bir şey daha var. Benim duyduklarım olağanüstü şey-

ler değil. Olağan yeteneklerin, huzurun sonucu. Hiç bu kadar sakin olmamıştıım. Burada dikilitaşa döndüm. Elsie, dinliyor musun?”

“Evet.” Büyük bir dikkatle dinliyordu hem de. Aklı karışmış, allak bullak olmuştu ama kadının kurduğu cmlerle ona tanıdık geliyordu; ona güzelliğinden tümüyle bağımsız olarak içindeki güzelliğini dışa vuran Campion’ı hatırlamıştı.

“Daha önce hayatın nasıl olduğunu hatırladım,” diye sürdürdü konuşmasını yaşlı kadın. “Bir anlamda her şeyin dışında sayılırdım. Oysa şimdi her şeyin *içinde* yer alıyorum. Her şeyle yepyeni bir ilişki kurduğumu hissediyorum. Önceden ahlak kurallarına göre yaşardım – ahlak kendimizi başka insanlarla birleştirmenin yoludur. şimdi bildik anlamda ne dini ne inancı gerekli görüyorum. Artık zihnimdekini, iimdekini (düşünce ya da duygu olarak değil de sanki *ben* olan), ta içimde olanı engellemiyor, elemiyorum. İçine dahil oluyorum. ‘Sevgi’ sözcüğünün *tastamam bilimsel* anlamı bu. Sana saçma mı geliyor? Dediklerimden bir şey anlıyor musun?”

Elsie Truman’a huzursuz edecek kadar tanıdık gelmeye başlamıştı bütün bunlar. Sanki bu na kadar konuşmanın gidişi onun içinde barınan tanımlanmamış duyguların ifadesiydi. Bir yanı, bütün eşyaları belirsiz ve biçimsiz kabul edilmiş önyargıların örtüleriyle kapatılmış boş bir evdi sanki. “Bilmem,” dedi kk duruma düşme korkusuyla. “Kendimi huzursuz ve anlamsız hissediyorum.”

“Senden başka kimse için önemi yok bunun,” yanıtı geldi öteki kadından. “Hiç uyumamamın nedenini anlatmayı denemek istedim. Ben isteyene kadar neden lmeyeceğimin de – ta ki bu dünyayı enine boyuna keşfedene kadar. Kendimi tükenmiş, deyim yerindeyse, bu dünyadan öbür dünyaya akmış hissene dek.”

Elsie Truman bakışlarını duvardaki bir çentikten ayırmadan konuştu: "Daha fazlasını öğrenmek isterim. Ne demek istediğini bildiğimi sanıyorum ama kendime açıklayamıyorum. Sen nasıl keşfedersin... keşfettin? Duyguları yani."

Kadın epey bir süre suskun kaldı, içindeki kaynakların yerini bulmaya çalışırcasına kaşlarını çatı. Sonunda, "Bilmem," dedi. Gözlerini kapamıştı. "Olumlu bir yolu yok. Olumsuz bir şey sayılır – her şeyi almaya hazır olacak kadar dimdik olmak. Arayıp bulabildiğin bir şey de değil ama kendini hazırlarsan, o gelir seni bulur ve tavus keleşi gibi sana yerleşir. Aslında Kutsal Kitap'ta yazan 'ararsan bulursun' doğru değil, 'hazırlan, bulunursun' daha doğru. Ah, bundan daha açık anlatabileceğimi sanmıyorum."

Elsie usulca anlatmaya koyuldu: "Gemide bir adam vardı. Bir ressam; aklıma gelmişken, o da labirentte kaybolanlardan. Portreleri yapmıştı, o sırada bana söyledikleri de aynı tür duygulardı gibi geliyor bana. Ona âşık olmuşum galiba. Bir gece kamarasına gittim, yattık: Ama ondan sonra hiddetlendi, o şeye ihanet olduğunu söyledi. Saçma gelmişti bana ama o benim aradığımın aşk değil, sahip olduğu öteki şey olduğunda diretiyordu. Benimle sevişmesine izin vermekle onu aşağılamıştı. Gerçeklik payı vardı dediklerinde, çok geçmeden onu sevmeyi anladım çünkü. Ama bu adam acayip bir yaşam sürüyordu, benim ilgimi çeken de buydu: Âşıkmiş gibi yaparak kendi kendini kandırdığını söyledi, o da bunun olmasına göz yumarak beni kandırmıştı. Hepsini karmakarıştı, kendimi berbat hissetmişim."

Kadın yorum yapmadı. Ansızın densizlik ettiğini düşünmüştü Elsie. "Sandım ki," diye geveledi, "onun anlattıkları da seninkilerle aynı."

"Öyle," dedi yabancı. "Öyle görünüyor."

“Bana da kendine de öfkeliydi.”

“Bir bakıma saçmalamış.”

“Ben de öyle düşünmüştüm.”

“Başka bir bakımdan ise haklıymış.”

Elsie Truman ayağa kalktı, üstünü başını silkeledi. “Peki, hangi yanda kalmak gerek?” diye sordu aksilene rek. “Hayat bu değil mi ya, insanlarla, eşyalarla ve olay larla dolu. Her şeye yer yok.”

“Belki yoktu.”

Yüzü hâlâ karlara dönüktü. “Belki yoktur,” diye tek arladı usulca. Ama o kırıksıklıklarla dolu çocuksu ve huzurlu yüzüne bakınca, Mrs. Truman birdenbire kendini yetersiz ve panik içinde buldu: Sundurmanın karanlığın da iyi geceler demek üzere dururken tırnakları, giysileri ve dişlerine bakınca kent insanını kısıtlayıcı her şeyle sarılı olduğunu fark etmişti. Yatağa girerken içinde hem garip bir öfke hem de neşe vardı. “Bir helikopterin gelip bizi buradan kurtarması tam bir saat sürer,” diye arka arkaya mırıldanıyordu ama helikopterin nereden gelece ği konusuna açıklama getiremiyordu. Ama uzun süre uyku tutmadı, ay ışığı altında sundurmada uyanık otu ran sessiz figürü düşündü.

Yaylada birkaç hafta geçene dek bu serüvenin ger çekliği dank etmemiştir kafalarına. Onları vuracak şok ge ciktilirmişti sanki. İçlerinde hâlâ eski yaşantılarının zevk lerini barındırıyorlardı: Eğreltiotlarıyla meyve ağaçların ortasında küçük yaylada süren bu hüznü varoluşa Cen net Bahçesi demiştir Godfrey, Truman ise “Boktan Dünya’ nın Tavanı” adını daha uygun buldu. Elsie Truman’ın keyifle karışık dehşete kapılması, geride bıraktıkları ve ona miras bırakılanlar arasında gerçekten hiçbir bağlantı kalmadığını düşünmesi biraz zaman aldı. Geçmiş nasıl da uzak görünüyordu şimdi: İngiltere’de dumanı tüten, bahçeli evdeki anılar, Clacton’da geçirdikleri tatiller, baş-

kentin ıslak caddelerinde otobüsle ya da helikopterle yapılan yolculuklar. Omuzlarıyla göğsü kabarık o kalın savaş giysisini bile (geçen savaşta otobüs şoförlüğü yaparken üniforma gibi üstünden çıkarmamıştı onu) artık yeni bir elbise olarak düşünüyordu, kişiliğini destekleyen bir yenilik... Peki ne açıdan? Onu bilmiyordu işte. Büyümeyle, gelişmeyle bağlantısı olan bir şey olduğu için herhalde. Yamru yumru tahta kovanların taşınmasına, dere boyundaki çimenlerde salata yapılacak otların seçimine, çam ormanının aşağısındaki alanda yenebilir mantarların toplanmasına yardım ederken bir an durur, tepelerindeki yaz sıcağında yüzüne düşen altın sarısı saçlarını koluyla kaldırırken, gerçeğe odaklanarak onu daha iyi kavramaya çalışırdı. Sanki doğası, doğasının iç öğeleri kendilerine peş peşe değişen yeni bir kalıba giriyordu.

Bu arada üçünün çevresini saran yüksek manzara aldatıcı olağanüstü yanlarıyla onları içine çekiyordu: servi ve çam ağaçlarının, siyaha çalan zeytin yapraklarının tatlı hışırtıları. Evdeki yaşantı da belli bir plan çerçevesinde biçimleniyordu. Üç kişi bir kişiden daha çok yerdi. Truman'ın zeytin ezmek için uğraşıp didinmekten zevk alması onun için yeni bir şeydi. Çalışma isteği yeni duygu merkezlerinden geliyordu sanki. Mutluluk daha önce olumlu bir şeydi. Şimdiyse doyurucu olmanın ötesinde, olumsuz ama saydamdı. Kendini anlamasını sağlıyordu. Hoş, enerjisini geçen yıl sınırlı miktarda üretilen zeytinyağına borçluydu.

Ruth Adams'ın onların yalnızlığını dindiren varlığından hoşnut olduğu belliydi her halinden. "Çok sevinçliyim," diyordu, "ben öldüğümde hepsi size kalacak. Evin korunacağını ve işlerin sürüp gideceğini düşünmek hoşuma gidiyor. Bakmayın bana öyle. Buradan gitmeyeceğinizi seziyorum. Şu anda hissettiğiniz rahatsızlık ve tedirginlik geçecek. Evan ile John başkaydı. Onların dün-

yaya bağılılıkları zayıftı, öğrenecek hiçbir şeyleri yoktu: Çok şeyleri vardı, desem daha doğru belki. Geri dönüş yolunu bulmak için labirente girdiler. Beni de götürmek istediler ama artık çok geçti. Acaba çıkabildiler mi diye merak ederim. Olası görünmüyor. Ancak kimi zaman insanlarla başka canlılar öteki taraftan buraya geçerler. Bir keresinde bir eşek çıkageldi, sırtında jeolojik malzemeler yüklüydü. Şimdi de siz. Ama siz tam buraya göresiniz.” Öğle yemeğinden sonra ateşin başında oturuyorlardı. “Çoğu kimse,” diye başladı en sevdiği konuyu açmaya fırsat hazırlarken ama gülümsemesindeki çekingenliğe bakılırsa, her an konuyu değiştirip onların daha çok ilgisini çekecek bir şey yumurtlayabileceği seziliyordu. “Çoğu kimsenin karakteri, kötü ambalajlanmış paketlere benzer. Sağlam ya da dengeli kişiliğin anahatları Euclid problemleri gibi basit ve geometrik olur. Dünya kendini uyuşturmak için neden yolundan çıkar diye merak ederim – kargaşayı unutturmamak için mi acaba? Kuşkusuz, bizim gibi dünya dışında kalan biri için yargıya varmak kolay: Zevk ve iş gibi şeyler abartılıdır ya. Uyuşturucu insanın içindeki yoğun karmaşıklığı korumak üzere üretilmez. Mr. Truman, sizin devletin kavram olarak büyümesi ve toplumsal bilincin başlangıcıyla ilgili bana anlattıklarınız – bunların hepsi dolambaçlı yollar, insanlar kendilerinden ve birbirlerinden kaçmaya devam ettiği sürece mutluluğa doğru kaçarken sığınacakları maddi hoşluklardan geçen uzun ve hain bir yol. Şu yüzlere bakın.” Alevlerin üzerinde dans ettiği kaybolan yol arkadaşlarının kömürle yapılmış portrelerini işaret etti. “Soylu, insansı hayvan izlerini koruyan bir tek Godfrey’in yüzü. Onun umutsuzluğu ve acıları yerli yerindeydi. Ölüm düşüşünü engelleyecek hiçbir yoktu gerçekten – aslında ayağının kayması bile bilinçliydi denebilir, en az yaptığı zeytin ezmesi ve küvet kadar bilinçli. O ne yeğ-

lediğini sandığı dışarıdaki dünyaya aitti ne de bu küçük cennete. Daha önce de sıkıntılıydı. Ama Evan ile kocam John öyle mi ya?” Minicik elini kaldırıp onlara doğru salladı. “Şu yüz hatlarına bakın. Bulundukları yeri savsaklayıp büyümenin alt kademelerinden başlamaları gerekiyordu. Yılanlarla merdivenler gibi. Kazara gelmişlerdi buraya, bütün enerjilerini geri gitme çabasına adadılar. Bir anlamda dışarıya aittiler. Onların gitmesi beni rahatlattı. Onlar ve onlar gibiler için özel bir dünya var sanırım – eskiden Great West Yolu’nda gördüğünüz Tudor mimarisi taklidi evlere benziyor olmalı. Ama Godfrey hep benim yanımda sayılır. O bana kendimi tanımayı öğretti: Ölümün yalnızca imgelemde var olduğunu öğrendim ondan. Dolayısıyla, içindeki sıkıntı onu öbür dünyaya götürdüğünde pek üzülmedim – aynanın öbür yanına geçmişti sanki. Ben öteki tarafta üzülüyordum. Onun çay sohbetlerini özledim: bayrağı hâlâ kayada dalgalanır – ama size göstermiştim. Ah, yine saçmaladığımı düşünüyorsunuzdur şimdi.”

Çoğu zaman kesinlikle saçma geliyordu anlattıkları; fakat zamanla dilin sınırları ortadan kalkıyor, dediklerinin anlamı her zamankinden daha açık değinmeler ve ayrımlar içeriyor gibiydi. Sanki yepyeni bir sözcük dağarcığı edinmeye başlamışlardı.

Bir gün alabalıkların yüzdüğü, topladıkları terelerin hışırdadığı derenin ayak bileklerine kadar gelen sularında dururlarken Elsie Truman merakla sormuştu: “Ruth, eski yaşamından hiçbir şeyi özlemiyor musun?”

“Her şeyi. Yarın gelip beni zorla götürseler – eğer Evan benim için geri gelseydi, ağzımı açmadan tıpış tıpış giderdim. Ama bunun nedeni artık herhangi bir yerde nasıl yaşanacağını öğrenmem. Sanırım gerçek kişiliğimi buldum şimdi, bir gölge olmaktan çıktım. Belki benim deneyimlerimin yararı olur, iyiliği dokunur. Hoş,

senin 'özlemek' dediğin, 'özlem çekmek' yanılmıyorsam. Hiçbir şeyin özlemini çekmiyorum – ögle yemeklerinin bile, bu arada eğer elimizi çabuk tutmazsak bizimkini kaçıracamız...”

Başka bir gün, “Ne tuhaf,” demişti Ruth, “yaşantımız onu tümüyle değiştirebilecek iki rastlantıya bağlı. Diyelim ki büyütecı kırdık, nerede oluruz acaba? Senin anlatığın gibi, Mr. Truman, bir helikopter gelip çayıra inse: Gitmekle kalmak arasında bir seçim yapmak zorunda kalırız. İki rastlantı da olası. Ölüm ya da Yaşam? Yaşam ya da Ölüm?”

“Düşünsene hele,” diye karşılık verdi Truman. “Şehirler, manganez ocakları, hükümetler, kulüpler. Hindistan, Çin, Rusya – bütün bunlar ne demek diye sormadan edemiyor insan. Pamuk, demir, çelik... sonu nereye varır?”

“Eşgüdüksüz işleyişin parçaları. İnsan kişi olarak, sanırım benim keşfettiğimi arıyor. Arayışı sırasında dikkatini çeken ve onu kendi içinin derinliklerine bakmaktan alıkoyan altın ve bilginin parlak kırıntılarına takılıyor. Evet, bir *cins* yaratık, sersemletici manzara karşısında boşa giden bir yaşam biçimi benimser. Ne ki yürüttüğü her faaliyet haritadaki ok gibi kişinin ana metafizik sorunlarına geri döner. Fabrikaların, diplomatların, kavramların savaşı – hepsi de onları yaratan karşıtlarına yöneliktir.”

“Başka türlüünü öğretebilir miydin?” Truman olmayacak duadan söz edercesine konuşuyordu, imrenecek, insanlığı değiştirmek için onun kendi adına yapmak istediğı bir şey yoktu sanki.

“Denemeye kalkmazdım: seni değiştirmeye kalkışmadığım gibi.”

“O zaman ne yapardın?”

“Hiç. Herkes gibi bedelimi öderdim.”

Truman'ın canı sıkılmıştı, homurdandı. Daha basit

bir yanıt almayı beklemişti: bir formül, bir ilke. “Kalıbımı basarım,” dedi, “gider kendine katırtırnakları, zeytin ağaçları, süpürgeotlarıyla örtülü küçük bir tepe bulurdun. Sonra da bir ev yapardın, arı kovanları da. Bir de keçi alırdın.”

“Doğru,” diye onayladı karısı. “Sonra da sıcak su elde etmek, keçiden süt sağmak için yeni yöntemler geliştirelim diye bizim gelmemizi beklerdin. Bizi tıpkı şimdiki gibi buraya getireceğine kalıbımı basarım. Sana uyar.”

“Size de uyar ama siz daha tam olarak bunun farkına varmadınız.”

“Bilmem,” dedi Truman, “mızımızlanmak hiç bana göre değil. Üstelik pişirme yöntemlerini saymazsak yaşam epey sağlıklı.”

Bir ıslık tutturarak çayırları aşıp ağır adımlarla eve doğru yollanmıştı Truman. “Artık hiçbir şeyin ne anlama geldiği konusunda fikrim yok,” diye söyleniyordu kendi kendine. “Zihnim bulandı. Bu kadar basit. Enikonu bulandı.” Oysa o masmavi göğün altında akı zehir gibi işliyordu. Keçiye sağarken, yürüyüşe çıktığında kendi kendine, “Bulanık işte,” diye tutturuyordu bazen. “Hem de bayağı bulanık.”

Uçurumun başında durup puslu havada titreyen uzaktaki tepelere doğru uzanan uçsuz bucaksız mavimtırak ovalara dikti gözlerini. “Bu günlerde birimiz gelsek de,” diye düşündü, “şu meyve ağaçlarını budasak. Acaba işaret gönderebilir miyiz?” Sonra kırılğan, narin bir nesneyi rafa kaldırır gibi bu düşünceyi özenle bir yana koydu. Elsie mutfaktaki ocakta odunları çoktan yakmıştı. Öğle yemeği için tahtalı güvercinleri pişirmeye başlayacaktı az sonra. “Açlık,” dedi kendi kendine dokunaklı bir sesle, “tek hissettiğim bu. Açlık. Felsefeyi yemekten sonrasına sakla, kızım.”

Karısı ellerini kokluyor, ellerine bulaşmış ölü güver-

cin kokusunu içine çekiyordu. "Sen gidip dolaşsana," dedi. "Hazır olması saatler sürer."

Truman kararsız kalmıştı, gözleri karısının bir sağa bir sola uzanan ellerindeydi. Sonunda garip bir çekingenlikle, "Mutlu musun?" diye sordu kollarını göğsüne kavuşturup tek ayağının üstünde dururken. Kadın gülümseyerek ona bakıyordu.

"Hiç durup düşünmedim," dedi karısı.

"Halinden memnun musun demek istemiştım," diye ekledi Truman.

"Bilmem," dedi kadın usulca. "Ya sen?" diye sordu. Truman'ın yanıtı, "Benimki bulanık," oldu, diliyle dişlerine dokunurken. "Tamı tamına bulanık. Artık herhangi bir konuda ne hissettiğimi bilmiyorum. Kuş kadar hafifim sanki. Her şey bulanık." Kendini açığa vurmak acayip rahatlatmıştı adamı; fakat bir yandan da duygularını daha kesin dile getiremediği için tedirgindi.

Karısının yanından ayrılıp dere boyunca yürümeye gitti, elleri üzerindeki savaş giysisinin derin ceplerindeydi. Aklını karıştıran duyguları yanında götürüp onları ayıklayarak temizlemeyi niyeti fakat eline biricik çakısı gelmişti, çok geçmeden bir ceviz dalını yontmaya koyuldu, bir de ılık tutturdu. Mutluluk bu olmalı, diye geçti içinden. Gözlerini kaldırıp bakışlarını vadiye yöneltti. Aşağılarda küçük oval çemberler çizerek uçuşan kuşları görüyordu, amacı onunkine benzeyen ama daha gizemli, daha güzel olan işlerini görüyorlardı. Dünyanın gizemli doğasının lanet olasıca anlamı kaplamıştı benliğini. Sigarası kalsaydı şimdi bir tane tüttürürdü. Onun yerine ılık çalmayı bırakmadan derenin taşıdığı küçük alabalık havuzunun iğreti duvarını onarmaya koyuldu, bir kunduz kadar titiz çalışıyordu. Çalkantılı suya bakarken güneş ışığının dere yatağındaki pürüzsüz çakıltaşlarının üzerlerinde benekler oluşturduğunu fark etti; karısının bur-

nundaki çiller geldi gözünün önüne. Teni kararmış, hep güneşte kalan yüzü ve kollarıyla pek bir güzel olmuştu. Hoş, o da değişmişti; şimdi sakalları vardı. Akan suda aksini merakla ve keyif alarak seyretti. Sulanan ışıltılı gözleri ona bakıyordu. “Senin gibi sıradan bir herif için çok tuhaf,” diye mırıldandı. “Çok tuhaf.”

Mevsimin sonu yaklaşıyordu – güzelim küçük üzüm-lerin sıkılma zamanına doğru: Tataristan’da esen vahşi şiddet rüzgârlarını getiren kışa doğru. Üstlerine düşen görev, mevsimin gerektirdiği yapılacak işlerle birlikte daha da belli oluyordu. Oysa hiçbirinde takvim zamanı duygusu kalmamıştı. Arpayla yaban buğdayı; ağaçlardan, çatlayan incirlerin yazın sunduğu iç bayıltacak kadar ballı tohumlarını topluyorlardı. Soğuklara karşı dev şö-minenin başına her geçen gün odun istiflemek gereki-yordu. Yapılacak çok işleri vardı. Şimdi daha nazik, daha az konuşkan olan Ruth Adams da kendi payına düşen işleri yerine getirerek henüz hiçbirinin nasıl paylaşacak-larını bilmediği huzurlu zaman geçirmenin verdiği zevk-le çalışıyordu.

Küçük bostan meyve veriyordu onlara. Yaşlı kadın-dan çiçeklerden şarap yapmayı öğrenmişlerdi. Çay yapmak için sarp kayalıkların aşağısından –derenin ansızın kıvrılıp kaya eşiğinden atladığı sulak küçük oyuklardan– ya bataklık orkidelerinin soğanlarını ya da papatya, adaçayı, mine-çiçeği topluyorlardı. Şarap ve ekmek yapımında henüz toydular ama yoksun oldukları çok az şey vardı sanki.

Sonbahar geldi, onunla birlikte de ilk yağmur – çev-relerini saran kayalarla çukurlarda zıplayan gümüş renkte milyonlarca iğne. Yağmurun arpalarını alıp götürme-mesi ya da geçim yükünü sırtlamakta yaşlı kadına karşı mahcup düşmemek için köylü azmiyle canlarını dişleri-ne takarak çalıştılar. Öğreniyorlardı. Elsie Truman’ın el-leri çalışmaktan nasır tutmuştu ama yüzü ve vücudunun

duruşu iyileşmişti. Sessizdi ama daha dinçti. “Çingene’ye benziyorsun,” diyordu kocası yatakta yan yana uzanırken. Vücudu dolgunlaşmış, etleri sıkılaşmış, kasları şişmişti. “Sanki çocuk doğuracak gibiyim,” dedi. “Ama olacak iş değil, hele benim yaşında biri için, öyle değil mi?” Kendi kendine itiraf ettiği gibi doğacak çocuğun Campion’dan olacağını sandığından söz etmedi elbet. Bunu ileriki günlere saklayabilirdi – kendini bilme açısından zamanı gelince, bağlılık ölçüleri içerisinde işlenen böyle ufak tefek suçlar daha anlayışla ve daha sakin karşılanabilirdi. Hem bir anlamda bu çocuk ilişkilerinde sıkıntılar yaşadıkları eski dünyaya aitti; bu sessiz evde ona yer yoktu.

Kocası sevgiyle kollarını omuzlarına sardı, sakallı yüzünü onun yastığına dayadı. Onların aşkı da başkalaşım geçirmişti, Truman artık hayranlıkla, şaşkınlıkla bakıyordu karısına. Kadın da değişmişti; eskisi kadar kolay değildi ona sokulmak, kendi içine kapanmıştı – bunun sonucunda da labirent boyunca şakalarıyla, yüreklendirmeleriyle yolculuğunu kolaylaştırdığı gölge gibi onu izleyen yol arkadaşından daha arzulanır olduğu su götürmezdi. Uykulu sesiyle, “Tam bir vahşi,” diye sesli düşündü, karısının tavırlarının, sıcaklığının doğallığı aklına gelince: Tutku aralarındaki iletişimin son noktasıydı sanki. Onun dışında sanki her konuda kendi kendinin efendisiydi artık karısı, daha zengin, daha derin, daha yürekten bir şey uğruna giderek onu – ona bağımlılığını dışlıyordu.

Günlerdir dünyaları, üzerlerini ıslak çamaşırlar gibi örten, aralarından süzülen güneş ışığının açısına göre gri, yeşil, mavi renkli bulutlarla çevriliydi. Her gün öğleden sonra uçuruma doğru yürüyüşe çıkar, oturup beklenmedik bir anda aralanan örtüden aşağı süzülen ışığın vurduğu manzarayı; örtünün bir köşesinden üfleyen rüzgârla beliriveren el değmemiş gökyüzünü seyredерlerdi.

Tatlı tatlı “lak lak” eden leyleklerin gece boyunca

üzerlerinden geçip boyunlarıyla kanatlarını sıcağa doğru çevirerek Mısır'a doğru yol aldıklarını iştirlerdi. Dereler de coşmuştu, kuşların ötüşü taşlarla odunları, yosunlarla likenleri döven suların sesine karışıyordu.

En derin ve en canlı anlamıyla diyecek söz yoktu; yol alan bir sandaldan sarkıtılan parmakların arasından suyun gürültüsüz geçip gitmesi gibi üzerlerinden gelip geçenler –zamanın duru akışı içinde– ne dillendirilebilir ne de onlara akıl erdirilebilirdi. Yağdığında kar bile onları saran küçük evrendeki düzenin, biçimin bir parçası olarak çıkagelirdi. Yaşadıkları evin duvarına biriken yumuşak yığıntılar güneş ışığında binlerce çiy taneciği misali ışıltılar saçardı. Truman'ın koyunlarla inekler için yaptığı ahırın yanlarında birikirdi. Bu hayvanlar da labirentten geçerek çıkmışlardı buraya. Onlar için de mutluluk aylaklık olmuştu şimdi.

Artık tanyeri ağırırken onları sersemletecek kadar görkemli ve dehşetli oluyordu ortalık: İlkin doğuda, çevrelerini saran karla kaplı dağların doruklarında soluk bir kızılık patlıyordu yaradan kan fışkırırcasına. Kış bastırdıkça yükseklerdeki karların çıplak kayaların üzerine erimesiyle düşen çığların gümbürtüsünü duyuyorlardı. Rüzgâr çamların aralarında kesik kesik bir türkü tuttururdu. Asya'da bile olabilirlerdi.

Bahar geldiğinde akşamları iyi havalarda Elik Noktası'na yürür, eski bir kale kalıntısını andıran yosunlu taşların üstünde otururlardı. Aşağıda Godfrey'in bayrağı esintiyle çırpınırdı hâlâ. Ötede, vadiler son bayıra doğru kıvrılıp uzanırken aralarında yer yer huzurlu mavilik görünürdü. Böyle anlarda insanın ulaşabildiği bilginin doruk noktasına varmışlar gibi gelirdi onlara. Duru manzara da kendi sakinliğinde bu düşünceyi yansıtırdı. Madem geriye dönüş yolu yoktu, en azından ileriye gidiş yolu da yoktu: Kendilerini keşfetmeleri onların istemelerini, umut-

lanmalarını, ekiflmelerini durdurmaya yetecek kadar tamamlanmıştı. Truman sözcük dağarcığının yetersizliğı içinde debelenerek, “Kendimi,” dedi, “Evrenin Odak Noktası olarak hissediyorum.” Elleri başının altında yatarken, dudaklarının arasında sıkıştırdığı imen yaprağını çiğneyen karısı sevimli, mutlu gülümsemesini takındı. Dünya’nın Tavanı’nın aslında var olmadığı dank etmişti kafasına, yalnızca hayallerinde yaşatıyorlardı onu.

Cefalù'da

Gece boyunca labirentteki kayalar devrilip durmuştu. Graecen rüyasında duymuştu sesleri –sanki kalın bir perdenin ardından gelir gibi– rüyanın içinden geliyorlardı; ama gün ağarmadan önce uyandı ve öyle olmadığını anladı: Ürpermişti, yeniden uykuya dalmak için çarşafı başına kadar çekti. Yeniden uyandığında gün ışıldıyordu. Güneş ışığı ağaçların arasında kırılırken dirseğinin üstünde doğrulup Cefalù çayırlıklarının ardına, yaldızlı nakış misali parıldayan denize baktı. Bir gün önce yaşadığı şoku tümüyle atlatmış görünüyordu – canı sıkındı aslında, gün boyu yataktan çıkmamayı planlamıştı. Ancak bu mavilikte, yazılmamış şiirlerle, dilinin ucuna gelen dizelerle dolu bu Yunanistan sabahında insan kendini çok iyi hissediyordu. Yataktan kalkıp bir süre pencerede durarak denize, mendireğin yanına dizilmiş teknelere baktı. Görülmeyen bir yerlerde bir kuş ötüyordu. “Dayanılmaz Yunan semalarında kayıp giden okları andırır kuşlar, çayırarda gezinen kuğulara benzer kalyonlar...” Olmamıştı. Bir sigara yaktı. Çay bardaklarının şingirtisini duyunca başını uzatıp asmalarla örtülü çardağa baktı. Axelos pijamalarıyla kahvaltı sofrasına kurulmuş, yumurtasının tepesini kırmakla meşguldü. “Silenus,” diye seslendi, “haber var mı?”

Axelos'un esmer çehresini gördü. "Selam, Dickie, nasılsın?" Nasıl mıydı? Graecen'a hastalanmak – daha doğrusu keyifsiz olmak için ufak bir mazeret yeterliydi. Bütün bir günü dinlenerek geçirmeyi tasarlamıştı. Üzerinde bir tedirginlik vardı: Yemeğini tepside istiyordu: konuklar. Gönülsüz de olsa "Kalbim fena değil gibi," diye kabul etti çekinerek. Spazrnın paniğiyle Axelos'a sağlık durumundan söz etmiş, Hogarth'ın alaycı ve kuşkulu yaklaşımına benzer bir tepkiyle karşılaşmayı beklerken, sevecen ve kaygılı bir davranış görünce şaşırmıştı. "Canın istemiyorsa, yataktan çıkma," dedi Axelos. "Kahvaltını tepsiyle gönderirim." Bir an aklı yatar gibi oldu Graecen'ın. "Yok. Sorun değil," dedi sonunda; boşa harcanmayacak bir havaydı. "Aşağıya geliyorum."

Az sonra çiy kaplı çimenlere bakan taraçada onun durumundaki bir adam için doğru ya da uygun olmayacak kadar aç hissediyordu kendini. "Haber var mı ötekilerden?"

Axelos üçüncü yumurtasını da yemiş, ağzını siliyordu. "Yok, ne yazık ki. Pek şansları olduğunu sanmıyorum ya. Hâlâ çöküyor, baksana. Kaya Kent'i göçük altında kaldı galiba, kazılması için müze ortaya para koymazsa elbet. Sabah erkenden gittim yine oraya; Baird de geri gelmedi. Geceyi manastırda geçirmiş. Aklında neler var bir fikrin var mı?" diye ekledi kaygılı bir sesle. "Neyin peşinde" olduğunu Graecen bilmiyordu. Ses çıkarmadan yumurtasını yerken Campion'ı düşünüyordu. "Zavallı Campion," dedi, "onun için *The Times* dergisine bir yazı yazmalıyım. Büyük bir ressam, biliyorsun ama ufak tefek hınzır bir adam. Kalender, baş belası, kendini beğenmiş – yok, kendini beğenmiş değil, yapmacık. Gel gelelim ressamlığına diyecek yok." Acaba istemedi dışladığı bütün ressamlar insan olarak o kadar da itici değiller miydi? Uşaklarını sert bakışlarıyla ürküten Dostoyevski Hıristiyanların alçakgönüllüğü hakkında yazmıştı, Lawrence orada bu-

lunmayan birinin arkasından ağza alınmayacak şeyler söylerdi – hem de o kimse onun için bir şeyler yapmakla meşgulken. Çok tuhaftı. “*Beyefendi* değilmiş demek,” diye ekledi istemeyerek, öyle ukalaca bir tavırla söylememişti, sözcüğü doğru anlamında kullanmıştı. Campion doğuştan kibarlıktan nasibini almamıştı aslında, doğasında kibarlık yoktu; hiçbir şey umurunda değildi. Yine de üstün biriydi, onun anısına bir şeyler yapmak gerekirdi. Didinip yüceltti (bunu sevmişti), didinip çalışarak yüceltti dünyayı: O, bu dünyadan geçerken dünya daha yüceydi. “Bayım, didinerek varlığıyla, çok kısa süre yer aldığı dünyayı yücelten birinin göçüp gittiğine okurlarınızın dikkatini çekebilir miyim? Sözünü ettiğim kişi...” Tumturaklı bir başlangıçtı bu. Graecen yumurtasını görkemli bir biçimde kırdı, içinde yeniden yapıt tohumlarının kıpırdanmasına sevinmişti.

“Biliyor musun, Dickie,” diyordu Axelos, “senin kalbinde hiçbir sorun olmadığını hissediyorum. Bir zamanlar bir arkadaşıma da aynısı söylenmişti. Doktor onun adını bir başkasınıninkiyle karıştırmıştı. Bana sorarsan, sen bunu bir kurcala.”

“Deme yahu,” dedi Graecen kızarak, “gerçekten öyle mi düşünüyorsun?” Palavraydı ama denize düşen yılanı sarılırdı. “Olabilir tabii.” Olamayacağını çok iyi biliyordu ama hiç de fena bir fikir değildi. Londra’daki o zalimlere mektup yazacak, teşhisi bir daha kontrol etmelerini isteyecekti. “Olabilir,” diye tekrarladı, yumurtanın düğünçiçeği rengindeki sarısını kaşığıyla kazırken.

“Ah, bir şey daha var,” dedi Axelos, “minotauros’u en seledim sanırım. Şu yoldan geleni görüyor musun – yanında bekçi olan? Sırrın onda olduğunu adım gibi biliyorum.”

Köyün bekçisi balıkçı çocuğunu kolundan tutmuş çimenleri geçiyordu. Ordudan terhis olmuş başçavuşları

andıran, kırmızı suratlı, bıyıklı aksi bir adamdı. “Çocuk bu,” dedi hazır olda durup selam vererek. Çocuk on beş yaşlarındaydı, üzerindeki giysiler paçavra paçavra dönmüştü, yalınayaktı. Çok korktuğu belliydi, Axelos ona en etkileyici evin efendisi sesiyle soru sorarken dudakları titriyordu. “Adın?”

“Peter, Karamanos’un oğlu.”

“Labirentin tünellerinde koç boynuzu üflerken bulmuşlar seni, öyle mi?”

“Evet.”

“Neden?”

“Çünkü ‘bum bum’ diye ses çıkarıyor.”

“Peki neden labirentte ‘bum bum’ yapmak hoşuna gidiyor?”

“Ben yoksulum, efendim.”

“Sana para mı ödüyorlar? Kim bunlar?”

“Ah, efendim.” Çocuk gözyaşlarına boğuldu, çimenlerin üstüne çökerek hüngürdemeye koyuldu, hıçkırıklar arasında, “Kim olduğunu söyleyemem. Kim olduğunu söyleyemem,” diye tekrarlayıp duruyordu.

Hâlâ hazır olda duran bekçi, “Ayağa kalk, alçak!” diye bağırdı. “Ayağa kalk, it dölü, domuz boku! Kalk!” Çocuğun kışına çaktırmadan bir tekme fırlattı, sonra yeniden esas duruşa geçti.

Axelos önündeki tabaktan bir şeftali alarak yemeye koyuldu. Çocuğun hıçkırıkları sesini kesmişti. “Götürün şunu,” dedi Axelos bekçiye, usulca, “bileklerini bacaklarından ayır. Belki o zaman konuşur.”

Çocuk feryadı bastı. Axelos iki yana salınarak yürüyüp çocuğun karşısında durdu, kılıklı kalın kollarıyla onu tuttuğu gibi havaya kaldırdı. “Öt!” diye bağırdı ansızın, öyle yüksek sesle bağırmıştı ki masadaki tabak çanaklar yerinden fırlamış, Graecen da sandalyesinden sıçramıştı. Çocuk öttü.

“Mr. Yannadis,” dedi.

“Turist olan mı?”

“Evet.”

“Git şimdi. Dur, bekle.” Sesi duyan Katina balkona çıkmıştı. “Katina,” diye seslendi Axelos usulca, “bu çocuğa yüz drahmi ver, bir daha yapmasın.” Yeniden sandalyesine kurularak bekçiyi el sallayarak uğurladı. “İşte,” dedi. “Anlıyor musun? Turist hilesi. Ne yaparsın şimdi?”

Graecen’in aklına labirentin karanlığında duyulan canavarın korkunç homurtuları, kükremeleri gelmişti. “Makul bir dünyada yaşıyoruz,” dedi hazin bir edayla, “her şeyin makul bir açıklaması vardır herhalde.”

“Bakın,” diyen bir ses duyuldu arkadan, Baird’in sesi, “hemen hemen her şeyin.” Taraçadaydı, ellerini sallayıp duruyordu. “Uzun zaman oldu,” dedi Axelos. “Çok uzun zaman. Seni gördüğüme sevindim.”

“Aklıma gelmişken,” diye karşılık verdi Baird. “Haberlerim var. Virginia sağ. Bir yolunu bulup denize atlamış.” Graecen sapsarı kesti. Axelos ayağa kalktı. Baird anlatmayı sürdürüyordu, “Bir bacağını kırmış ama iyi; manastırda yorgan döşek yatarken gördüm onu. Başpapaz kırıkla ilgilendi. Ancak bir süre yerinden kalkamayacak herhalde.”

Axelos ne yapacağını bilemeden dolanıp duruyordu. “Doktor gerek ona. Hanya’dan getirteyim. Ailesine de haber vermek gerek. Adresi var mı sende?” Baird almayı unutmuştu. “Boş ver,” dedi Axelos, “ben şu gazeteci dostumuza telefon ederim.” Koşarak eve girdi.

“Gökyüzünden düşen bir kadın,” diye devam etti Baird sigarasını yakarken. “Henüz yola koyulmuştuk, Başpapaz’la birlikte, çılgın çömez birden havaya fırlayıp gökten bir kadın düştüğünü söyledi. Keşişlerin çoğu gibi hayal kuran biri olduğundan Meryem Ana’nın geldiğini düşünmüştü elbet. Başpapaz geri göndü, boş inanlara kapıldıkları için tam onları azarlayacaktı ki, Tanrı’nın işi işte, denizin yüzeyine çıkan bir kol gördük. Başpapaz,

‘Bir kadın,’ diye bağırdı, uzun zamandır hiç kadın görmemiş biri gibi o önde, keşişler arkada denize doğru koş-turdular. Küreklere asılıp sandalı yüzdürmeyi başaramadı beceriksizler. Harika bir görüntüydü, Graecen. Sırlıklam olmuş cüppeleriyle, boru gibi şapkaları suyun üzerinde bağırış çağırış hallerini görmeliydin. Sandala çıkardığımızda kadının işi bitik diye düşünmüştüm. Sonra sıcak çay içirip onu battaniyelere sardık, ha bir de, dediğim gibi Başpapaz bacağını tahta parçalarıyla sağlama aldı. Anlaşılan Campion da yanındaymış.”

“Campion mı?” Graecen irkilmişti.

“Evet. Ama daha fazla anlatsın diye üstelemedim, kız öyle bitkin, tükenmiş bir halde ki. Onun atlayıp atlamadığından emin olmadığını söyledi. Şimdi teknelere binip onu aramaya çıktılar. Şimdiye dek bir şey bulamadılar ama.”

Graecen, “Campion,” diye tekrarladı. “Neyse. Sence nasıl bir hikâye bu? Dilerim bulurlar onu.” Ansızın pişmanlık duygusu bıçak gibi saplanmıştı yüreğine.

Birlikte çimenlerde yürüdüler, çınar ağacının altındaki güneşli yere oturdular. Axelos’un telefonda konuşurken avazı çıktığı kadar bağırması duyuluyordu. “Alo; Alo; Hanya mı? Aloo...”

“Bağlantı kuramadı anlaşılan,” oldu Graecen’in yorumu.

Baird, “Baksana,” dedi pattadan. “Axelos hakkında birtakım tuhaf şeyler çalındı kulağıma. Burada Katina adında bir köylü kızı var mı?”

“Var,” dedi Graecen, “Hizmetçi.”

“Onunla evlenmiş.”

Graecen itiraz etti: “Saçma. Olacak şey değil.”

“Başpapaz evlendirmiş onları. Bir şey daha var. Bu Kaya Kent’i meselesi.”

“Orası çöktü biliyorsun. Göçük altında artık.”

“Başpapaz orasının pekâlâ gerçek olduğu söylüyor.

Bir kaçakçının peşine düştüklerinde keşfetmişler. Sonra da Axelos ona para verip orayı birilerinin inşa ettiğini, kazdıklarını falan anlatmasını istemiş. Sence bu ne anlama geliyor?”

Graecen’in aklında Virginia’ya neredeyse açıkça evlenme teklif etmek üzere olduğu vardı. Kıl payı kurtulduğunu düşündükçe başı zonkluyordu. Başına saçma sapan bir şey gelmeden bir an önce uzaklaşmalıydı oradan. Baird’in gözlerini üzerinde hissedince, “Ne?” dedi.

Baird sorusunu tekrarladı: “Sen ne anlam çıkarıyorsun *bundan*?”

“Ben görür görmez gerçek olduğunu anlamıştım,” diye yanıtladı Graecen gururlanarak. “Öyle değilmiş gibi davranmasının nedenini aklım almıyor.”

“Ona sorsak ya,” dedi Baird meraklanarak; fakat Graecen ayağa kalmış, çimenlerde bir aşağı bir yukarı volta atıyordu. Başkalarının sırlarına burnunu sokma fikri hep itici gelirdi ona, “Bence,” dedi, “sormasak daha iyi. Bu adam benim çok eski arkadaşım. Onu küçük düşürmek, incitmek istemem. Hem orası artık göçtü. Unutalım gitsin.”

Axelos başında hasır şapkası, üzerinde pijamalarıyla evden çıktı. “Telefon çalışmıyor,” diye söylendi yanlarına otururken. “Ne ülke ama.”

“Ne ülke ama,” diye tekrarladı Graecen, gözleri çalkantılı denizde, burundaki göz kamaştıran beyaz evlerdeydi.

Üçü birlikte kımıldamadan oturdular, içlerine işleyen güneşin tadını çıkardılar. Ovalarda kuşlar ötüyordu. Yaz başlamıştı.

Graecen uykulu sesiyle, “Minotauros için üzüldüm ama,” derken parlak renkli giysileriyle Katina göründü, elinde bir testi şarapla bardaklar vardı. “Silenus, beni onlardan uzak tut, bu yaşımda.”

Ama Axelos hiç aldırmadan iç çekerek koyu kırmızı şarabı büyük bir zevkle bardaklara dolduruyordu.

Yazarın notu

Yalnızca bu öyküde anlatılan kahramanlar değil geçen olaylar da kurmacadır. Girit Adası'nın da kitapta adının geçmesinin nedeninin onu karalamak amaçlı olmadığını bilip rahat bir uyku uyumalı. Aşağıda Kraliyet Coğrafya Derneği Üyesi, Rahip Henry Fanshawe Tozer'ın Oxford Üniversitesi Yayınları'ndan 1875 yılında çıkan *Islands of the Aegean* (Ege Adaları) adlı çalışmasından yapılan alıntı bu öykünün sorumlusu olarak gösterilebilir.

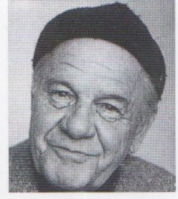
"Artık amacımız Ida Dağı'nın doğu yamacındaki adayı geçerek kuzey kıyısındaki Megalocastron ya da Kandiya kasabasına ulaşmaktı; ama ondan önce yolumuzdan saparak çevrede 'Labirent' adıyla bilinen bölgeyi görmeye kararlıydık. Ev sahibimiz Kaptan Yorgios rehberimiz olacaktı; ertesi sabah onun kılavuzluğunda yola çıkarak Gortyna Akropolü'nün hemen altından akan dereyi geçtik, kuzeybatıya uzanan tepeleri çıktık, bir saat sonra oraya varmıştık. Dağın yamacında hiç de büyük olmayan, kayaların kilsine kireçtaşından yatay katmanlar oluşturduğu bir geçitten giriliyordu içeri; içerisi yassı gibi görünen bir çatıyla kaplıydı, girişten bölmelerle dar koridorlar çeşitli yönlerde uzanıyordu. İlk bakışta yapay izlenimini veriyordu ama büyük olasılıkla doğal bir oluşumdu, öte yandan bir zamanlar taşocağı olarak kullanıldığını düşünenler de vardı. Hepimiz elimize bir mum alıp her iki yanında düşen taşların kümелendiği bir geçitten aşağı indik; üstümüzü örten çatının yüksekliği kimi yerde 120 cm iken, kimi yerde 5 metreyi buluyordu. Kıvrılarak dik duran bir taşın yanına vardık, Ariadne'nin

modern bir heykeliydi bu, yolu göstermek için işaret olarak konmuştu oraya, diğer geçitler de aralıklarla anayoldan ayrılıyordu çünkü, ışısız giren biri kesinkes kaybolurdu. Kaptan Yorgios üç yıllık son savaş boyunca (1867-1869) sayısı 500'ü bulan komşu köylerdeki Hristiyan halkın tıpkı kendilerinden önce orada yaşamış insanların eski ayaklanmalar sırasında yaptıkları gibi evlerini yakıp yıkan, sürülerini ve ellerine geçen her türlü mallarını alıp götüren Türklerden kaçmak için orada kaldıklarını anlatıyordu, kendi de onlardan biriydi. Odacıklar oluşturmak için üst üste yığılan taşların bulunduğu yerleri gösterdi bize, her bölmeye bir aile yerleşmişti. Şaka yollu, ayakyolunun nerede olduğunu sorduğumda, arada sırada eğlenmek için bir araya gelerek dans edip şarkı söyledikleri, bu nedenle de salon adını verdikleri 500 kişinin sığabileceği kadar geniş, yüksek bir alanın en ucunda, diye yanıt verdi. Yanlarında azık olsun diye ekmek, aydınlanmak için de yağ getirmişlerdi; suyu mağaranın içlerinde akan bir pınardan alıyorlardı, ondan başka da yoktu galiba çünkü başka yerlerde ne sarkıtlar ne de su damlaları çarpmıştı gözümüze. Yarım saat kadar farklı yönlerde dolaştıktan sonra açık havaya çıktık ancak içerideki dolambaçlı yolların onda birini bile görmemiştik.

Modern adı ve burasıyla ilgili bazı bilimadamlarının görüşleri bir yana, bu yerin orijinal Girit labirenti olduğunu düşünmememiz için hiçbir neden yok. Neresinden bakılırsa bakılsın mitolojik bir düşüncenin ürünüydü, tıpkı onunla ilintili öyküler gibi, ne var ki pek çok Yunan efsanesi gibi coğrafi bir oluşumla, örneğin dev bir mağarayla bağlantılı olabilir; ancak bütün Yunan yazarlar öykünün geçtiği yeri Knossos olarak gösterirler, ayrıca o kentin madeni paralarında görülen amblemlerde Labirent vardır.

Tepeyi tırmanarak yaylayı geçtik, bastığımız toprağın altında Labirent yer alıyordu, ilerlerken bir noktada Kaptan Yorgios ayakyolunun tam yerini işaret etti. Daha yukarılarda Girit'i saran karlı dağlar boy gösteriyordu, Diktaion (Dikti) Dağları, İda, Kedros ve Ak Dağlar."

*Durrell, İngiliz edebiyatının
XX. yüzyıla kazandırdığı
en önemli yazarlardan
biri, tüm dünyada edebiyat
okurlarının gözdesi.*

Çağımızın usta romancılarından Lawrence Durrell, Akdeniz romanları serisinde bize bu kez Girit'i anlatıyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Girit'e gelen bir İngiliz turist grubu, adanın ünlü labirentini gezmek için yola çıkıyor. Kafiledekiler kişilikleri, sosyal yapıları, geçmişleri açısından birbirlerine hiç benzemeyen insanlar.

Onlarla birlikte bu serüvene çıktığımızda her birinin yaşamöyküsünü olduğu kadar Girit'in savaş sırasında ve savaş ertesindeki ortamını da öğreniyor, dahası Akdeniz ve Yunan coğrafyasıyla yakından tanışıyoruz.

Durrell, soluksuz okunan bu romanında, renkli üslubu, ayrıntılardaki titizliğiyle Girit'teki koca bir kaya kütlesine oyulmuş labirentin çıkmazlarıyla, insanların kendi yaşamları konusunda aldıkları kararlar sonucunda saptıkları labirentler arasında görkemli bir koşutluk kuruyor.